

EVALUÁCIA STREDNODOBEJ STRATÉGIE ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE SR NA ROKY 2019 – 2023 PREDĹŽENEJ DO ROKU 2024

ZÁVEREČNÁ SPRÁVA

30. 08. 2024

Túto evaluačnú správu vypracoval tím hodnotiteľov Lýdia Zimániová a Ján Helbich zo spoločnosti ERUDIO, s.r.o.

Odbor rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky poskytuje normatívne nástroje, predpisy, príručky a formuláre, ktoré boli v rámci procesu evaluácie použité.

Odbor rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky môžete kontaktovať na:

orpo@mzv.sk

+421 2 5978 3871

Názory uvedené v tomto dokumente sú názormi autorov a nemusia odzrkadľovať názory Odboru rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky alebo orgánov SlovakAid.

Táto publikácia nebola formálne editovaná.

Obsah

OBSAH	3
SKRATKY A AKRONYMY	4
ZOZNAM TABULIEK.....	5
ZHRNUTIE.....	6
1. ÚVOD	10
2. METODOLÓGIA EVALUÁCIE	11
3. ZISTENIA	14
EO 1 DO AKEJ MIERY BOLI SEKTOROVÉ A TERITORIÁLNE PRIORITY VHODNE STANOVENÉ Z HĽADISKA CIEĽOV STREDNODOBEJ STRATÉGIE? DO AKEJ MIERY BOLI SEKTOROVÉ PRIORITY VHODNE STANOVENÉ Z HĽADISKA NÁRODNÝCH STRATÉGIÍ KRAJÍN INTERVENCIE (SO ZAMERANÍM NA PROGRAMOVÉ KRAJINY)?.....	14
EO 2 DO AKEJ MIERY BOLI DO ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE INTEGROVANÉ PRIEREZOVÉ TÉMY ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZMENA KLÍMY A ROVNOSŤ MUŽOV A ŽIEN?	27
EO 3: EXISTUJE JASNÁ INTERVENČNÁ LOGIKA A RELEVANTNÉ NÁSTROJE NA DOSAHOVANIE STANOVENÝCH SEKTOROVÝCH PRIORITY A DODRŽIAVANIE TERITORIÁLNYCH PRIORITY?	34
EO 4 DO AKEJ MIERY ZVEREJNENÉ VÝZVY, UKAZOVATELE AKTIVÍT VO VÝZVACH A SCHVÁLENÉ PROJEKTY REAGUJÚ NA PRIORITY STREDNODOBEJ STRATÉGIE A PARTNERSKÝCH KRAJÍN?.....	45
EO 5 DO AKEJ MIERY SÚČASNÉ NASTAVENIE VÝBERU PROJEKTOVÝCH ŽIADOSTÍ ZABEZPEČUJE REALIZÁCIU KVALITNÝCH ROZVOJOVÝCH AKTIVÍT PRISPIEVAJÚCICH K PLNENIU STREDNODOBEJ STRATÉGIE?	52
EO 6 DO AKEJ MIERY BOLI DOSIAHNUTÉ STANOVENÉ CIELE STREDNODOBEJ STRATÉGIE PROSTREDNÍCTVOM SCHVÁLENÝCH PROJEKTOV/AKTIVÍT?.....	55
EO 7 DO AKEJ MIERY BOLI DOSIAHNUTÉ CIELE V SKVALITŇOVANÍ SYSTÉMU ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE SR?	61
EO 8 AKÁ BOLA MIERA ZAPOJENIA JEDNOTLIVÝCH SEKTOROV DO IMPLEMENTÁCIE STREDNODOBEJ STRATÉGIE (VEREJNÁ SPRÁVA, MIMOVLÁDNY SEKTOR, AKADEMICKÝ SEKTOR, SÚKROMNÝ SEKTOR)?.....	66
EO 9 AKÉ SÚ HLAVNÉ VÝSTUPY A VÝSLEDKY ROZVOJOVÝCH INTERVENCIÍ? BUDÚ POZITÍVNE DOPADY UDRŽATELNÉ AJ PO UKONČENÍ ROZVOJOVÝCH INTERVENCIÍ?	72
EO 10 DO AKEJ MIERY ZODPOVEDAJÚ DOSIAHNUTÉ VÝSTUPY A VÝSLEDKY VYUŽITÝM FINANČNÝM PROSTRIEDKOM?	75
EO 11 V KTORÝCH OBLASTIACH JE MOŽNÉ ZLEPŠIŤ ORGANIZAČNÉ A FUNKČNÉ USPORIADANIE IMPLEMENTÁCIE STREDNODOBEJ STRATÉGIE?	78
EO 12 DO AKEJ MIERY JE STREDNODOBÁ STRATÉGIA KOHERENTNÁ SO STRATÉGIAMI VYBRANEJ VZORKY POROVNATELNÝCH KRAJÍN V RÁMCI EÚ (ZAMERANIE NA BEST PRACTICE) A REFLEKTUJE AKTUÁLNE GLOBÁLNE TRENDY?	83
4. ZÁVERY A ODPORÚČANIA	89
PRÍLOHY	94

Skratky a akronymy

CSP	Country Strategy Papers
DAC	Development Assistance Committee (Výbor pre rozvojovú spoluprácu)
EK	Európska komisia
EO	evaluačná otázka
EÚ	Európska únia
HND	hrubý národný dôchodok
LDCs	least developed countries (najmenej rozvinuté krajiny)
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MO SR	Ministerstvo obrany Slovenskej republiky
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
MŠVVaM SR	Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MZVEZ SR	Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
N/A	not applicable (neuplatňuje sa)
ODA	Official Development Assistance (oficiálna rozvojová pomoc)
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj)
ORPO	Odbor rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci
PPP	Program podnikateľských partnerstiev
PSLO	Private Sector Liaison Officer (styčný bod pre súkromný sektor)
SAMRS	Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu
SDGs	Sustainable Development Goals (ciele udržateľného rozvoja)
SR	Slovenská republika
SSE	Sharing Slovak Expertise (poskytnutie vedomostí a skúseností)
UNDP	United Nations Development Programme (Rozvojový program OSN)
ZÚ	zastupiteľský úrad
ŽP a ŽK	životné prostredie a zmena klímy

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Súhrnná matica zistení a odporúčaní	8
Tabuľka 2: Vzorka projektov vybraná na hĺbkovú analýzu.....	11
Tabuľka 3: Sektorové zameranie schválených dotácií v rokoch 2019 – 2023	16
Tabuľka 4: Prehľad bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR za programové krajiny a Ukrajinu a ich podiel na celkovej vykazovanej bilaterálnej ODA SR za roky 2019 – 2023.....	21
Tabuľka 5: Podiel prierezových tém na celkovej vykazovanej ODA SR za roky 2019 – 2023.....	33
Tabuľka 6: Prehľad sektorového zamerania a hlavných aktivít projektov vybraných na hĺbkovú analýzu.....	49
Tabuľka 7: Úspešnosť žiadostí o dotáciu v rokoch 2019 – 2023 podľa typu dotácie.....	53
Tabuľka 8: Úspešnosť žiadostí o dotáciu podľa rokov	53
Tabuľka 9: Vývoj výdavkov na ODA SR vypočítaného ako podiel na HND v rokoch 2019 – 2023.....	55
Tabuľka 10: Podiel výdavkov na bilaterálnu ODA SR na celkových výdavkoch na ODA SR.....	56
Tabuľka 11: Dosiahnutý pokrok v skvalitňovaní systému ODA SR	63
Tabuľka 12: Prehľad počtu schválených projektov cez dotácie SAMRS podľa sektora, do ktorého patrí realizátor projektu	67
Tabuľka 13: Alokácie na výzvy PPP a rozpočet schválených projektov vo výzvach PPP.....	68
Tabuľka 14: Podiel výdavkov na riadenie projektu na strane prijímateľa na celkovom schválenom rozpočte projektu.....	76
Tabuľka 15: Ukazovatele finančnej hospodárnosti SAMRS	76
Tabuľka 16: Porovnanie relevantných aspektov rozvojovej spolupráce vo vybraných krajinách EÚ ..	83

Zhrnutie

Predmetom tejto správy je hodnotenie Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024. Strednodobá stratégia je kľúčový dokument pre oblasť realizácie rozvojovej spolupráce SR, ktorý v súlade so zákonom o rozvojovej spolupráci vypracúva MZVEZ SR. Cieľom hodnotenia je poskytnúť nezávislý pohľad na doterajšie fungovanie slovenskej ODA a zozbierať objektívne podklady pre rozhodovanie o jej budúcom zameraní, s dôrazom na prípravu novej Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR do roku 2030.

Hodnotenie je zamerané výhradne na bilaterálnu rozvojovú spoluprácu SR, pričom pokrýva obdobie rokov 2019 – 2023, pre ktoré boli dostupné kompletne údaje. Autormi správy sú Lýdia Zimániová a Ján Helbich zo spoločnosti ERUDIO, s. r. o. Pri hodnotení použili kvantitatívne aj kvalitatívne nástroje zberu dát, ktoré zahŕňali 25 pološtruktúrovaných rozhovorov, dotazníkový prieskum medzi prijímateľmi dotácií SAMRS, hĺbkovú analýzu vzorky podporených projektov a komparatívnu analýzu stratégií rozvojovej spolupráce vybraných krajín EÚ. Analytické práce boli ukončené trianguláciou zistení a validačným workshopom so zástupcami MZVEZ SR a SAMRS.

Hodnotitelia dospeli k záveru, že teritoriálne a sektorové priority Strednodobej stratégie boli vzhľadom k jej široko koncipovaným cieľom zvolené vhodne. Rovnako aj sektory určené ako priority pre programové krajiny boli zvolené vhodne vzhľadom na ciele národných stratégií a potreby vychádzajúce zo socio-ekonomickej situácie v týchto krajinách.

Slovensko malo v období 2019 – 2024 tri programové krajiny, ktorým bola prostredníctvom Strednodobej stratégie venovaná prioritná pozornosť. Zatiaľ čo výber programových krajín Keňa a Moldavsko bol prirodzeným vyústením dlhodobého pôsobenia ODA SR v týchto krajinách, výber Gruzínska – síce opodstatnený vzhľadom na vtedajší kontext – sa zdá byť rozhodnutím, ktoré nebolo plánované s dostatočným časovým predstihom. Vynaložené výdavky na rozvojovú spoluprácu SR v rokoch 2019 – 2023 však ukazujú, že skutočnou prioritou SR v tomto období bola Ukrajina, kam smerovalo viac finančných prostriedkov bilaterálnej spolupráce než do troch programových krajín spolu.

Pôvodne stanovený počet partnerských krajín bol 24 a hodnotitelia pozitívne vnímajú jeho postupné znižovanie v Zameraniach bilaterálnej ODA SR na príslušný rok. Postupné zužovanie oprávnených krajín bolo žiaduce najmä vzhľadom na potrebu budovania dlhodobých vzťahov, expertízy slovenských aktérov, profilovanie slovenskej rozvojovej spolupráce, ale aj s ohľadom na nízky rozpočet ODA SR a potrebu zvýšenia viditeľnosti značky SlovakAid. Jeho zdôvodnenie však nebolo zo strany MZVEZ SR a SAMRS dostatočne komunikované a partnerské krajiny ani dotknutí slovenskí aktéri neboli dostatočne na tento krok pripravení.

Prierezové témy životné prostredie a zmena klímy a rovnosť príležitostí (resp. rovnosť žien a mužov) boli do rozvojovej spolupráce SR vybrané vhodne. Intenzita ich integrácie sa líšila v závislosti od použitých nástrojov, pričom najväčší dôraz bol na nich kladený pri implementácii projektov v rámci dotácií, predovšetkým rozvojových projektov, humanitárnych projektov a PPP. Náročnosť ich zakomponovania je primeraná, avšak o niečo náročnejšia pri téme Rovnosť príležitostí, najmä vzhľadom na kultúrne špecifiká v niektorých partnerských krajinách.

Dotácie, finančné príspevky, SSE, vládne štipendiá a spolupráca s UNDP sú dlhodobo etablované a efektívne využívané nástroje. Majú obmedzené ale relatívne stabilné financovanie, pričom z finančného hľadiska je za úspech možné označiť nárast rozpočtu pre vládne štipendiá od roku 2024. K týmto overeným nástrojom od roku 2022 pribudli projekty delegovanej spolupráce EÚ, ktoré prinášajú významné príležitosti pre ďalší rozvoj slovenskej ODA, a to po finančnej aj odbornej stránke. Hodnotitelia považujú delegovanú spoluprácu EÚ za doposiaľ najväčšiu príležitosť v histórii

slovenskej ODA urobiť kvalitatívny a kvantitatívny krok vpred. Prvé skúsenosti, ktoré SAMRS s delegovanou spoluprácou v rokoch 2022 – 2024 získala, sú podľa názoru hodnotiteľov natoľko sľubné, že plne oprávňujú SAMRS žiadať podporu MZVEZ SR a vlády SR pri budovaní kapacít a systému spolufinancovania projektov delegovanej spolupráce EÚ.

Nástroje, ktoré v hodnotenom období neboli využité, brzdili externé prekážky mimo dosahu MZVEZ SR. Konkrétne išlo o legislatívne prekážky, ktoré bránia zadávaniu zákaziek na realizáciu rozvojových projektov a využitiu rámcových dohôd, a rôzne objektívne prekážky, ktoré znemožnili dokončiť rozpracované prípady zvýhodnených vývozných úverov. Slabou stránkou slovenskej ODA je absencia aktuálnej humanitárnej stratégie, ako aj osobitného nástroja rýchlej reakcie, takže na nečakané humanitárne krízy vo svete reaguje formou poskytovania materiálnej humanitárnej pomoci, prostredníctvom finančných príspevkov na základe rozhodnutia ministra a čiastočne aj dotácií (výzvy, ktoré reagovali na pandémiu COVID-19 a vojnový konflikt na Ukrajine). V prípade potreby je humanitárna pomoc poskytovaná aj prostredníctvom vysielania záchranárskych tímov do postihnutých oblastí.

Napriek pokračujúcim diskusiám o teritoriálnych prioritách slovenskej ODA analýza nástrojov bilaterálnej spolupráce ukázala, že iba dotácie na humanitárne a rozvojové projekty a tzv. mikrogranty boli skutočne teritoriálne obmedzené na partnerské krajiny zadané v Strednodobej stratégii. Všetky ostatné nástroje boli do určitej miery použité aj mimo partnerských krajín a čiastočne aj v najmenej rozvinutých krajinách, čo slovenskú ODA zneprehľadňuje a fragmentuje. Fragmentácia je do určitej miery spôsobená aj zapojením aktérov zo siedmich rezortov, ktorí prostredníctvom vlastných nástrojov podporujú sčasti podobné iniciatívy. Celkovo hodnotitelia vnímajú dobré fungovanie väčšiny jednotlivých nástrojov, avšak potenciál na ich vzájomné synergie je zatiaľ využitý nedostatočne.

Súčasnú nastavenie výberu projektových žiadostí v SAMRS je výsledkom dlhoročného procesu kontinuálneho zlepšovania. Zistenia hodnotiteľov aj spätná väzba od prijímateľov dotácií signalizujú vysokú mieru efektívnosti, transparentnosti a profesionality SAMRS. Relatívne kritickí boli prijímatelia iba ohľadom administratívnej a časovej náročnosti prípravy žiadosti a dĺžky schvaľovacieho procesu. Analyzovaná vzorka projektov potvrdila vysokú mieru relevantnosti zvolených aktivít a ukazovateľov k prioritám Strednodobej stratégie a partnerských krajín, čím sa zároveň potvrdila aj funkčnosť výberového a hodnotiaceho mechanizmu projektových žiadostí.

V rokoch 2019 – 2023 vyhlásila SAMRS spolu 66 výziev, v rámci ktorých bolo prijatých 614 žiadostí o dotáciu. Schválených bolo 241 žiadostí, čo predstavuje priemernú úspešnosť žiadateľov 39 %. Celkový počet doručených žiadostí však postupne klesal, a to zo 168 žiadostí v roku 2020 na 62 žiadostí v roku 2023. Tento alarmujúci pokles pravdepodobne súvisí s väčšou aktivitou zahraničných donorov na Ukrajine, ktorí odlákali časť tradičných žiadateľov o dotácie SlovakAid. Ďalšou príčinou relatívneho poklesu atraktivity dotácií SAMRS bol pravdepodobne stagnujúci rozpočet, vysoká inflácia a pretrvávajúca administratívna náročnosť. Vzniknutá situácia podľa názoru hodnotiteľov indikuje riziko klesajúcej konkurencieschopnosti SR ako donora.

Do oblasti rozvojovej spolupráce je zapojené široké spektrum aktérov zahŕňajúcich sedem rezortov a ďalšie verejné inštitúcie. Takáto plejáda zainteresovaných inštitúcií sťažuje koordinačnú úlohu MZVEZ SR a posilňuje fragmentáciu rozvojovej spolupráce v súvislosti s jej teritoriálnym a sektorovým zameraním. Unikátne postavenie v systéme má Platforma rozvojových organizácií – Ambrela, ktorá ako nezávislé združenie mimovládnych organizácií aktívne a kriticky vstupuje do koordinácie slovenskej ODA.

Koordinačný výbor pre rozvojovú spoluprácu zohráva dôležitú úlohu v snahe o lepšiu koordináciu aktivít a podporu vytvárania synergií medzi jednotlivými aktérmi a tiež realizovanými nástrojmi rozvojovej spolupráce. V tomto smere však hodnotitelia konštatujú nízku intenzitu jeho stretnutí a nenaplnenie očakávaní smerom k zlepšeniu jeho operatívosti.

Stručná finančná analýza SAMRS potvrdila hospodárnosť jej fungovania. Miera čerpania rozpočtu sa každoročne blíži k 100 %; podiel finančných prostriedkov vynaložených na chod a aktivity SAMRS na úrovni 13 % rozpočtu je primeraný; personálne výdavky v rozmedzí 5 – 8 % rozpočtu sú nízke. Podľa názoru hodnotiteľov tieto finančné ukazovatele ako aj nedávno získany pillar assessment dopĺňajú celkový obraz SAMRS ako agentúry, ktorá profesionálne manažuje významnú časť bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR. Zároveň je podľa názoru hodnotiteľov SAMRS pripravená na postupné znižovanie miery kontroly zo strany MZVEZ SR a ďalší rozvoj portfólia svojich aktivít (napr. v oblasti delegovanej spolupráce EÚ).

Slabou stránkou Strednodobej stratégie je chýbajúci monitorovací systém, prostredníctvom ktorého by bolo možné sledovať plnenie stanovených cieľov. Jediným kvantifikovaným cieľom je dosiahnuť úroveň výdavkov na ODA SR vo výške 0,33 % HND do roku 2030. V roku 2023 dosahovala slovenská rozvojová spolupráca výšku 0,14 % HND, takže jeho dosiahnutie sa momentálne javí ako nereálne. Na systémovej úrovni však boli stanovené strategické úlohy pre zefektívňovanie ODA SR a s nimi súvisiaca logická matica pre monitorovanie pokroku v skvalitňovaní systému ODA SR. Odpočet pokroku v ich dosahovaní každoročne pripravuje MZVEZ SR a schvaľuje vláda SR ako súčasť výročných správ o ODA SR. Zo 14 cieľov pre skvalitňovanie ODA SR bolo podľa posúdenia hodnotiteľov šesť splnených, päť čiastočne splnených a tri sa zatiaľ nepodarilo splniť vôbec.

Strednodobá stratégia SR je do vysokej miery koherentná so stratégiami vybraných porovnateľných krajín EÚ. Na základe komparatívnej analýzy bolo zistené, že sa do vysokej miery zhodujú aj ich teritoriálne a sektorové priority. Zároveň však tieto stratégie ponúkajú množstvo inšpiratívnych príkladov dobrej praxe v oblastiach, ktoré v podmienkach SR ešte nie sú podrobne rozpracované alebo aplikované.

Súhrnná matica zistení a odporúčaní prehľadným spôsobom sumarizuje najdôležitejšie zistenia a odporúčania. Závery a odporúčania sú v plnom znení uvedené v kapitole 4.

Tabuľka 1: Súhrnná matica zistení a odporúčaní

Zistenia, ktoré viedli k formulácii hlavných odporúčaní	Hlavné odporúčania
Rozvojová spolupráca SR v súčasnosti nie je dostatočne koncentrovaná, má nízky rozpočet a obmedzenú viditeľnosť v partnerských krajinách.	Postupne redukovať počet regiónov a partnerských krajín, v ktorých sa Strednodobá stratégia realizuje.
Gruzínsko ako programová krajina nenaplnila očakávania slovenskej ODA. Na Ukrajinu smerovalo v rokoch 2019 – 2023 viac finančných prostriedkov bilaterálnej spolupráce SR než do troch programových krajín spolu.	Ponechať Keňu a Moldavsko ako programové krajiny, zvážiť zmenu statusu Gruzínska z programovej krajiny na partnerskú a zároveň zmenu statusu Ukrajiny z partnerskej krajiny na programovú.
Za súčasných finančných a organizačných podmienok nie je zmysluplné vybrať niektoré najmenej rozvinuté krajiny (LDCs) medzi partnerské krajiny slovenskej ODA.	Nadalej podporovať najmenej rozvinuté krajiny (LDCs) najmä prostredníctvom multilaterálnej rozvojovej spolupráce.
Široká koncepcia sektorových priorít umožňuje žiadateľom o dotácie nájsť prieniky s ich vlastnou expertízou a sférami záujmu.	Ponechať široké zameranie sektorových priorít aj v období 2025 – 2030. Dôkladne zvážiť ideu vytvorenia programových sektorov.
Nie je možné jednoznačne zdefinovať komparatívnu výhodu SR v kontexte rozvojovej spolupráce.	Cielene budovať komparatívnu výhodu slovenskej ODA na báze určitého odvetvia a/alebo na báze procesov ODA (napr. rýchlosť schvaľovacieho procesu, administratívna náročnosť).
Prierezové témy životné prostredie a zmena klímy a rovnosť príležitostí boli do rozvojovej spolupráce SR vybrané vhodne, ale niektoré typy projektov k ich plneniu prispievajú len formálne.	V dotačných výzvach je potrebné nájsť vyváženosť požiadaviek na zakomponovanie prierezových tém do projektových aktivít.

Tzv. mikrogranty sú veľmi efektívny nástroj, prostredníctvom ktorého ZÚ SR pri obmedzenom rozpočte podpora relatívne veľa osôb a dosiahnu konkrétne viditeľné výsledky.	Zvyšovať celkovú finančnú alokáciu na tzv. mikrogranty, zvýšiť hornú hranicu limitu na jeden tzv. mikrogrant, zjednodušovať vykazovanie výdavkov.
Delegovaná spolupráca EÚ je najväčšia príležitosť v histórii slovenskej ODA urobiť kvalitatívny a kvantitatívny krok vpred. Prvé skúsenosti, ktoré SAMRS s delegovanou spolupracou v rokoch 2022 – 2024 získala, sú mimoriadne sľubné.	Systematicky budovať kapacity pre projekty delegovanej spolupráce EÚ, s perspektívou vytvorenia samostatného organizačného útvaru. Na úrovni vlády SR vytvoriť mechanizmus na spolufinancovanie projektov delegovanej spolupráce EÚ, ktorý je predpokladom zapájania SAMRS do tohto nástroja.
SSE je pre slovenskú stranu administratívne a logisticky pomerne náročný nástroj.	Znížiť náročnosť SSE pre koordinátorov na SAMRS resp. ZÚ, najmä zjednodušiť finančné pravidlá a preniesť povinnosť spracovať záverečnú správu zo SSE na jeho účastníkov.
Rozpočet rozvojovej spolupráce SR je výrazne poddimenzovaný.	Postupne navyšovať rozpočet ODA SR na úroveň 0,33 % HND.
Systém slovenskej ODA je vzhľadom na veľký počet zapojených rezortov a využívaných nástrojov pomerne fragmentovaný a neprehľadný. Hoci jednotlivé nástroje fungujú prevažne dobre, potenciál na ich vzájomné synergie zostáva zatiaľ nedostatočne využitý.	Zintenzívniť fungovanie Koordinačného výboru pre rozvojovú spoluprácu SR. Postupne posilňovať postavenie SAMRS vedúce k jej autonómnej pozícii v rámci systému ODA SR, s dlhodobým cieľom pôsobiť ako implementačná agentúra pre všetky nástroje rozvojovej spolupráce.
Dopyt po dotáciách SAMRS od roku 2021 výrazne poklesol.	Sebareflexia a zmena prístupu na strane MZVEZ SR a SAMRS s cieľom byť konkurencieschopným donorom. To zahŕňa zatriaktívňovanie finančných podmienok, znižovanie administratívnej náročnosti, ako aj udržiavanie a ďalší rozvoj profesionality tímu SAMRS.
Slabou stránkou Strednodobej stratégie je chýbajúci monitorovací systém, prostredníctvom ktorého by bolo možné sledovať plnenie stanovených cieľov.	Vytvoriť funkčný a zrozumiteľný monitorovací mechanizmus. Zavádzať ho postupne a so zapojením externého odborníka na danú oblasť.
MZVEZ SR v rámci ODA SR zaviedlo kultúru nezávislých evaluácií, ktorá prispieva k transparentnosti a efektívnosti celého systému.	Pokračovať v nezávislých hodnoteniach vybraných nástrojov, ktorých výsledky a dopady nie sú dostatočne zdokumentované a propagované. Konkrétne by mohlo ísť o evaluáciu vládnych štipendií a o evaluáciu projektov implementovaných v spolupráci s UNDP.
V súčasnej Strednodobej stratégii nie je dostatočne zvýraznené jej prepojenie s politikami EÚ v oblasti rozvojovej spolupráce.	Do novej Strednodobej stratégie zakomponovať silnejšie prepojenie na strategické dokumenty EÚ a stratégiu Global Gateway a zdôrazniť projekty delegovanej spolupráce EÚ.
V súčasnej Strednodobej stratégii nie sú vysvetlené prínosy rozvojovej spolupráce pre SR, čo môže byť jedným z dôvodov jej podfinancovania.	V novej Strednodobej stratégii zdôrazniť prínosy rozvojovej spolupráce pre obe strany, teda pre partnerské krajiny aj pre SR ako donora.
Súčasná Strednodobá stratégia venuje málo pozornosti poskytovaniu humanitárnej pomoci.	V novej Strednodobej stratégii venovať aspoň jednu ucelenú kapitolu poskytovaniu humanitárnej pomoci.
Publicita SlovakAid môže byť zefektívnená bez významného navýšenia výdavkov.	Intenzívnejšie používať slogan rozvojovej spolupráce „Naša pomoc nepozná hranice“ namiesto sloganu „Good idea Slovakia“. Propagovať SlovakAid formou aktivít s nízkymi nákladmi. Pravidelne kontrolovať funkčnosť a prepojenia internetových stránok zapojených subjektov.

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov

1. Úvod

Predmetom tejto evaluačnej správy je hodnotenie Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024 (ďalej len „Strednodobá stratégia“) s využitím medzinárodne uznávaných kritérií OECD, ktorými sú relevantnosť, koherencia, účinnosť, efektívnosť, dopad a udržateľnosť.

Strednodobá stratégia predstavuje kľúčový strategický dokument pre oblasť poskytovania rozvojovej spolupráce SR, ktorý v súlade so zákonom č. 392/2015 Z.z. o rozvojovej spolupráci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 281/2019 Z.z. (ďalej len „zákon o rozvojovej spolupráci“) vypracúva MZVEZ SR a následne schvaľuje vláda SR. Zákon o rozvojovej spolupráci stanovuje obsah Strednodobej stratégie nasledovne: (i) ciele a princípy, (ii) sektorové priority, (iii) teritoriálne priority, (iv) programy, nástroje a systém. Okrem zákonom určených okruhov sa Strednodobá stratégia venuje aj zapájaniu rôznych typov aktérov v SR aj v partnerských krajinách, multilaterálnej rozvojovej spolupráci a čiastočne aj poskytovaniu humanitárnej pomoci. Význam Strednodobej stratégie spočíva aj v definovaní hlavných úloh za účelom dosahovania cieľov udržateľného rozvoja v súlade s Agendou 2030 pre udržateľný rozvoj a v reflektovaní odporúčaní Výboru OECD pre rozvojovú spoluprácu („ďalej len výbor OECD/DAC“). Tieto odporúčania vychádzali z tzv. Peer review uskutočneného v septembri 2018 a ich zapracovanie do systému rozvojovej spolupráce je významným krokom k skvalitňovaniu poskytovania oficiálnej rozvojovej pomoci SR (ďalej len „ODA SR“).

V záverečnej hodnotiacej správe je pokryté časové obdobie od roku 2019 do roku 2023, pre ktoré boli dostupné kompletne údaje potrebné pre analýzu. Celkový objem poskytnutej ODA SR v rokoch 2019 – 2023 dosiahol približne 681 miliónov EUR, z toho multilaterálna ODA predstavovala 524 miliónov EUR a bilaterálna ODA 157 miliónov EUR. Podiel ODA SR na hrubom národnom dôchodku bol v roku 2023 na úrovni 0,14 %.

Slovensko malo v tomto období stanovených 24 partnerských krajín a šesť prioritných sektorov, do ktorých bola rozvojová spolupráca smerovaná. K nim boli určené aj dve prierezové témy, ktoré mali byť súčasťou všetkých implementovaných aktivít. Realizácia bilaterálnej rozvojovej spolupráce sa vykonáva s využitím rozličných nástrojov, ktoré reflektujú široké spektrum aktérov zapojených do oblasti poskytovania ODA SR. Koordinačným orgánom pre oblasť rozvojovej spolupráce je MZVEZ SR, úlohu implementačnej agentúry zastáva SAMRS.

Obsahové zameranie záverečnej hodnotiacej správy je v súlade so zadávacími podmienkami hodnotenia, ktoré sú prílohou tejto správy. Je zacielené predovšetkým na dôkladné zhodnotenie bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR prostredníctvom vopred určených dvanástich evaluačných otázok, ktoré pokrývajú všetky podstatné aspekty poskytovania ODA SR a rovnako aj všetky kritériá OECD.

Cieľom hodnotenia je predovšetkým poskytnúť nezávislé a objektívne podložené informácie využiteľné pri rozhodovaní o budúcom zameraní, rozsahu, nástrojoch a modalitách rozvojovej spolupráce SR, osobitne s dôrazom na prípravu novej Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR do roku 2030. Záverečná hodnotiacia správa obsahuje hlavné zistenia a k nim navrhované odporúčania pre všetky hodnotené oblasti a pre všetky subjekty zapojené do procesu implementácie rozvojovej spolupráce SR za účelom kontinuálneho zvyšovania kvality a efektívnosti v tejto oblasti.

Pri hodnotení bola použitá metodológia, ktorá je bližšie popísaná v nasledujúcej časti správy. Hodnotenie prebiehalo od mája do augusta 2024.

2. Metodológia evaluácie

Aby bola zabezpečená čo najvyššia spoľahlivosť zistení a využiteľnosť odporúčaní v praxi, pri hodnotení boli použité kvantitatívne aj kvalitatívne nástroje zberu dát. Hodnotitelia pri výbere týchto nástrojov dbali predovšetkým na ich prepojenie s evaluačnými otázkami a konkrétnymi zdrojmi údajov.

Na zber údajov využili hodnotitelia tri hlavné nástroje: desk research, pološtrukturované rozhovory a dotazníkový prieskum. Analytické práce boli ukončené trianguláciou zistení a validačným workshopom so zástupcami MZVEZ SR a SAMRS.

Desk research ako nástroj na zber a analýzu sekundárnych dát bol využitý najmä v prvotnej fáze evaluácie. Hodnotitelia zhromaždili veľké množstvo relevantných dokumentov a informácií, ktoré primárne získali priamo od zadávateľa MZVEZ SR a SAMRS. Vo veľkej miere boli zdrojom informácií aj oficiálne a prevažne verejne dostupné dokumenty všetkých aktérov priamo či nepriamo zapojených do oblasti rozvojovej spolupráce SR. Tieto údaje viackrát doplnili aj respondenti rozhovorov, ktorí s hodnotiteľmi zdieľali dokumenty vybrané na ich bližšie preskúmanie. Išlo najmä o strategické dokumenty, výročné správy, podrobnú projektovú dokumentáciu k vybranej vzorke projektov, metodické usmernenia a príručky, Peer review OECD/DAC, dokumenty iných rezortov a tiež subjektov z mimovládneho sektora pôsobiach v oblasti rozvojovej spolupráce. Zistené poznatky boli podrobené hĺbkovej obsahovej a komparatívnej analýze. Na základe výsledkov analýzy boli formulované závery a zistenia, ktoré podliehali ďalšiemu overeniu prostredníctvom ostatných nižšie uvedených nástrojov zberu údajov. Zoznam hlavných analyzovaných dokumentov pre účely tohto hodnotenia je dostupný v prílohe č. III.

Pri zodpovedaní evaluačných otázok číslo 2, 4, 6 a 9 bolo potrebné vykonať **analýzu projektovej dokumentácie vybranej vzorky siedmich projektov**. Výber vzorky bol stratifikovaný a proporčný podľa vopred určených kritérií tak, aby vzorka niesla znaky, ktoré sú relevantné pre predmetnú evaluáciu. Projekty boli vybrané tak, aby (i) ich realizácia bola už ukončená; (ii) aby pokrývali predovšetkým rozvojové a humanitárne projekty a aspoň jeden projekt PPP; (iii) pokrývali prioritné regióny s dôrazom na programové krajiny; (iv) v nej boli zastúpené investičné aj neinvestičné intervencie; (v) sa týkali prioritných sektorov; a (vi) priamo nadväzovali na výber respondentov spomedzi prijímateľov dotácií z mimovládneho sektora na rozhovory. Vybrané projekty sú uvedené v nasledovnej tabuľke:

Tabuľka 2: Vzorka projektov vybraná na hĺbkovú analýzu

Názov projektu	Realizátor projektu	Teritoriálne a sektorové zameranie
Rozšírenie kapacity základnej školy Filip Neri s perspektívou strednej školy - fáza 2	Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o.	Keňa Kvalitné vzdelávanie
Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku	Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku	Gruzínsko Dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti
Človek v ohrození, n. o.	Zaangažovanie samospráv a občianskej spoločnosti do rozvoja Gagauzsko a regióna Taraclia	Moldavsko Dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti
Slovenská katolícka charita	Poskytovanie základných potrieb a psychologické prvej pomoci pre vnútorne presídlené osoby žijúce v útulkoch v meste Dnipro a na predmestiach	Ukrajina Potravinová bezpečnosť a poľnohospodárstvo

ADRA - Adventistická agentúra pre pomoc a rozvoj, o. z.	WASH intervencia a energeticky udržateľná infraštruktúra pre sýrskych utečencov a Libanončanov v oblasti Bekaa	Libanon Infraštruktúra a udržateľné využívanie prírodných zdrojov
Dvojfarebný svet, o. z.	Kvalitná zdravotná starostlivosť s dôrazom na matky a deti v oblasti Masol	Keňa Dobré zdravie
Enviroline, s. r. o., Košice	Čistá Žovkva 2.0: energoe efektívne a ekologické nakladanie s vodou	Ukrajina Infraštruktúra a udržateľné využívanie prírodných zdrojov

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov od SAMRS

Pološtrukturované osobné a online rozhovory využili hodnotitelia ako metódu zberu údajov pre zodpovedanie všetkých evaluačných otázok s cieľom overenia a prehĺbenia zistení z prvej fázy analýzy údajov zozbieraných formou desk research.

Hodnotitelia uskutočnili spolu 25 rozhovorov¹ so zástupcami nasledovných organizácií/inštitúcií:

- Organizácie mimovládneho sektora - prijímatelia dotácií,
- MZVEZ SR / ORPO,
- MF SR,
- SAMRS,
- Platforma rozvojových organizácií – Ambrela,
- Eximbanka SR,
- ZÚ SR prostredníctvom rozvojových alebo ekonomických diplomatov/diplomatiek a stályho zastúpenia SR pri EÚ v Bruseli,
- UNDP na Slovensku,
- OECD,
- MŠVVaM SR.

Hodnotitelia pri rozhovoroch postupovali v súlade s tzv. interview guidelines, aby bola zabezpečená porovnateľnosť získaných údajov a možnosť ich triangulácie a syntézy do výsledných zistení. Zoznam respondentov rozhovorov a nástroje pre zber údajov sú popísané bližšie v prílohe č. II a IV.

Dotazníkový prieskum medzi prijímateľmi dotácií bol anonymný, obsahoval uzavreté aj otvorené otázky a bol realizovaný s využitím nástroja EUSurvey, ktorý je plne v súlade s princípmi GDPR. Otázky, ktoré hodnotitelia formulovali pre prijímateľov dotácií, boli smerované na konkrétne skúsenosti jednotlivých respondentov. V úvodnej informácii pre respondentov bolo priamo uvedené, že ich názory nemusia reprezentovať názory organizácie, v ktorej pracujú. Cieľom hodnotiteľov bolo dosiahnuť vysokú autenticitu získaných odpovedí. Vzhľadom k tomu, že zistenia z dotazníkového prieskumu sú založené na subjektívnych názoroch respondentov, všetky dôležité zistenia podliehali ďalšej verifikácii; v žiadnej evaluačnej otázke neslúžili ako jediný alebo hlavný zdroj informácií. Pozvánka na účasť v dotazníkovom prieskume bola rozoslaná SAMRS dňa 25. 06. 2024 celkovo 145 osobám. Dňa 09. 07. 2024 bolo rozoslané pripomenutie so žiadosťou o vyplnenie dotazníka. Trvanie dotazníka bolo predĺžené s možnosťou jeho vyplnenia do 18. 07. 2024. Následne bol link na dotazník deaktivovaný. Konečný počet vyplnených dotazníkov k tomuto dátumu bol 57, čo predstavuje návratnosť približne 39 %. Otázky použité v dotazníkovom prieskume sú súčasťou prílohy č. II.

Pri evaluačnej otázke č. 12 bola na identifikáciu koherencie Strednodobej stratégie SR so stratégiami v oblasti rozvojovej spolupráce iných krajín EÚ aplikovaná **komparatívna analýza a metóda**

¹ Respondentov rozhovorov bolo viac vzhľadom k tomu, že na niektorých rozhovoroch sa zúčastnilo viacero osôb.

benchmarkingu. Cieľom bolo zistiť, do akej miery je možné hovoriť o súlade stratégie SR a iných krajín EÚ a v ktorých aspektoch poskytovania rozvojovej spolupráce je možné nájsť inšpiráciu v stratégiách vybraných krajín EÚ. Hodnotitelia opäť zvolili pri výbere vzorky krajín techniku stratifikovaného výberu vzorky. Kritériami pre výber bola (i) dostupnosť informácií a dokumentov v anglickom jazyku, (ii) podobný charakter ODA (objem celkových vykazovaných finančných prostriedkov, teritoriálne a sektorové zameranie), (iii) identifikovaná dobrá prax využiteľná v prostredí SR. Hodnotitelia pre tento účel vybrali Bulharsko, Estónsko a Slovinsko. Ako príklad krajiny, ktorá je v pozícii donora dlhšie časové obdobie, poskytuje väčšie objemy financií na ODA a má prepracovaný systém rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, použili pri metóde benchmarkingu príklad Fínska.

Dňa 20. 08. 2024 sa uskutočnil v priestoroch MZVEZ SR **validačný workshop**, na ktorom sa zúčastnilo spolu desať účastníkov (zamestnanci ORPO a SAMRS). Hodnotitelia im prezentovali najdôležitejšie predbežné zistenia a návrhy odporúčaní. Účelom validačného workshopu bolo získanie spätnej väzby k prvotnej verzii hlavných zistení a odporúčaní ešte pred oficiálnym prvým kolom pripomienok. Na základe výsledkov diskusie, ktorá prebehla na validačnom workshope, hodnotitelia mierne upravili alebo odstránili nejasnosti identifikované účastníkmi workshopu.

Na strane zadávateľa bol priebeh hodnotenia koordinovaný **Riadiacim výborom** pre evaluáciu. Zoznam jeho členov je uvedený v prílohe č. VI.

Z pohľadu hodnotiteľov bol **priebeh evaluácie plynulý a efektívny**. Potrebné informácie boli k dispozícii včas a v požadovanej kvalite; všetci respondenti vybraní pre pološtruktúrované rozhovory boli ochotní venovať hodnotiteľom dostatok času; členovia Riadiaceho výboru pre evaluáciu poskytli hodnotiteľom v procese hodnotenia potrebnú súčinnosť. Jediným obmedzením hodnotenia bol chýbajúci mechanizmus monitoringu Strednodobej stratégie, takže neboli k dispozícii kvantitatívne dáta týkajúce sa pokroku pri jej realizácii.

Hodnotitelia vyjadrujú poďakovanie členom Riadiaceho výboru a všetkým ostatným zainteresovaným osobám, s ktorými mali možnosť v rámci hodnotenia uskutočniť rozhovor, za ich profesionálny prístup, otvorenosť a úprimnú snahu o zlepšenie systému slovenskej rozvojovej spolupráce.

3. Zistenia

Zistenia sú v tejto kapitole členené podľa evaluačných otázok. Pri každej evaluačnej otázke sú uvedené hodnotiace kritériá OECD/DAC, ktorých sa daná otázka dotýka. Snahou autorov bolo spracovať odpovede do podoby naratívneho textu, ktorý umožní porozumieť danej téme aj čitateľom, ktorí nie sú do nej priamo zainteresovaní. Odpovede preto stručne sumarizujú aktuálnu situáciu v danej oblasti a obsahujú analytický pohľad na zozbierané údaje, ktoré boli podkladom pre hodnotiace výroky autorov. V texte sú zároveň uvádzané aj externé a interné faktory, ktoré mohli mať vplyv na priebeh realizácie rozvojovej spolupráce SR. Pri najvýznamnejších zisteniach, ktoré viedli k formulácii odporúčaní, sú v texte uvedené odvolávky na číslo príslušného odporúčania.

EO 1 Do akej miery boli sektorové a teritoriálne priority vhodne stanovené z hľadiska cieľov strednodobej stratégie? Do akej miery boli sektorové priority vhodne stanovené z hľadiska národných stratégií krajín intervencie (so zameraním na programové krajiny)?

OECD/DAC kritériá: Relevantnosť

Hodnotitelia sa v tejto evaluačnej otázke zamerali na nasledovné oblasti:

- vhodnosť výberu sektorových priorít,
- vhodnosť výberu teritoriálnych priorít,
- vhodnosť výberu sektorových priorít v programových krajinách vzhľadom na ich národné stratégie.

A) Sektorové priority

V kapitole č. 4 Strednodobej stratégie boli určené tieto sektorové priority:

1. Kvalitné vzdelávanie
2. Dobré zdravie
3. Dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti
4. Potravinová bezpečnosť a poľnohospodárstvo
5. Infraštruktúra a udržateľné využívanie prírodných zdrojov
6. Podpora tvorby trhového prostredia

Zdôvodnenie výberu týchto sektorových priorít je v Strednodobej stratégii vysvetlené pomerne stručne s odvolaním sa na rozvojové potreby partnerských krajín, kapacity SlovakAid, monitorovacie a evaluačné misie a tiež koherenciu s národnými prioritami Agendy 2030 partnerských krajín. Ku každému sektoru sú uvedené aktivity, na ktoré sa má ODA SR v tejto oblasti zamerať, a tiež je k nim vždy priradený udržateľný rozvojový cieľ Agendy 2030 (ďalej len „SDG“).

Prepojenie sektorových priorít so stanovenými cieľmi Strednodobej stratégie nie je v dokumente explicitne vyjadrené. Vzhľadom na široko formulované ciele rozvojovej spolupráce uvedené na strane č. 8 je však medzi cieľmi ODA SR a sektorovými prioritami možné nájsť viacero prienikov. Medzi hlavné ciele rozvojovej spolupráce SR patrí prispieť k udržateľnému rozvoju partnerských krajín – a to najmä prostredníctvom znižovania chudoby, posilňovania demokracie a dobrej správy vecí verejných. Ďalej je spomenutý cieľ pomáhať partnerským krajinám pri riešení významných

globálnych výziev, akými sú zmena klímy a migrácia. Takto stanovené ciele v podstate môžu zahŕňať akýkoľvek sektor, čo mohlo byť výhodou pri výbere sektorových priorít. Nevýhodou takto široko zameraných cieľov môže byť ich vágnosť a tým pádom nemožnosť užšej profilácie slovenskej rozvojovej spolupráce, a takisto náročnosť nastavenia monitorovacieho mechanizmu, ktorý by prostredníctvom systému merateľných ukazovateľov dokázal sledovať pokrok v ich naplňaní.

Ciele Strednodobej stratégie do vysokej miery zdôrazňujú rozvojový aspekt ODA SR, čo je plne v súlade s princípmi rozvojovej spolupráce. Zároveň je však potrebné uviesť, že v samotnom dokumente v rámci zhodnotenia východísk, princípov a cieľov chýba zhodnotenie skúseností a dobrej praxe predchádzajúcej Strednodobej stratégie v zmysle jej prínosov pre partnerské krajiny, ako aj pre SR. Na základe uskutočnených rozhovorov hodnotitelia pozorujú, že vznikla potreba argumentačne lepšie podchytiť význam rozvojovej spolupráce SR a zvýšiť povedomie o nej, a to najmä v SR. Keďže sa v rámci ODA už dlhodobo používa termín rozvojová spolupráca a nie rozvojová pomoc, je zrejmé, že jej podstatou je vzájomná väzba medzi donorm a prijímateľom, teda že táto spolupráca prináša **výhody pre obe strany**, pričom priorita zlepšovania života obyvateľov menej rozvinutých krajín nie je týmto tvrdením spochybňovaná. Takéto vnímanie rozvojovej spolupráce nie je samozrejmé; odporúčanie č. 23 je preto podnetom na diskusiu o tejto téme v rámci prípravy novej Strednodobej stratégie.

V dotazníkovom prieskume vyjadrilo až 91 % respondentov svoj súhlas s tvrdením, že šesť sektorových priorít bolo v súčasnej Strednodobej stratégii vhodne zvolených. Naopak s tvrdením, že počet sektorových priorít by sa mal v budúcej stratégii znížiť, respondenti v prevažnej miere vyjadrovali svoj nesúhlas (61 %). Podobne 56 % respondentov nesúhlasí s užšou špecifikáciou sektorových priorít do budúcnosti.

Aj pri uskutočnených rozhovoroch respondenti hodnotili súčasné sektorové priority ako vhodne zvolené a neprekážal im ich široký rozptyl. Naopak, niektorí respondenti spomedzi prijímateľov dotácií vyjadrili obavy, že pri užšej špecifikácii iba na niektoré sektorové oblasti by sa nemohli ďalej do výziev zapájať, ak by vypadla práve oblasť ich expertízy. Z toho dôvodu viacerí respondenti kriticky nahliadali na prílišnú špecifikáciu sektorov v posledných výzvach a hlavne na aktuálnu ponuku merateľných ukazovateľov, z ktorých si povinne musia vybrať (podrobnejšie sa tejto téme venuje EO 6).

Predstava vzniku tzv. programových sektorov, ktorou by bolo reflektované odporúčanie sektorového programovania z Peer review OECD/DAC, bola prijateľná pre všetkých opýtaných v rámci uskutočnených rozhovorov, avšak zatiaľ ešte pomerne ťažko uchopiteľná, keďže so sektorovým programovaním nemajú doposiaľ skúsenosti. Takisto nepanovała zhoda v tom, ktoré sektory by sa mali stať programovými a ktoré aktivity by mali byť v rámci týchto sektorov podporované, ani ako by mohli byť teritoriálne nastavené jednotlivé výzvy na dotácie.

Táto nezhoda vyplýva aj z **neexistencie jasnej komparatívnej výhody SR**. Pri hľadaní odpovede na otázku, čo je komparatívnou výhodou SR, ktorú by bolo možné ďalej sprostredkovať partnerským krajinám v oblasti rozvojovej spolupráce SR, nebolo možné jednoznačne určiť žiadnu zo sektorových oblastí. Existencia slovenskej expertízy v určitých oblastiach je nepopierateľná, nejde v nich však o zrejmy unikátny fenomén, ktorý by SR staval do pozície lídra v danej problematike. Je nutné uviesť, že z pohľadu slovenskej expertízy a skúseností boli najčastejšie zmieňované oblasti ako (i) verejné financie, (ii) decentralizácia, (iii) sociálne služby, (iv) určité aspekty transformačného procesu, (v) lesníctvo, (vi) inovácie v oblastiach zameraných na životné prostredie, (vii) občianska spoločnosť a (viii) energetická bezpečnosť. Keď sa respondenti pokúsili hľadať komparatívnu výhodu SR zo širšieho aspektu aj mimo sektorové zamerania, uviedli napríklad (i) vysokú mieru flexibility rozvojovej spolupráce, (ii) vysoký stupeň profesionality na strane subjektov implementujúcich projekty rozvojovej spolupráce, (iii) schopnosť implementovať veľké množstvo aktivít pri obmedzených finančných prostriedkoch, (iv) neutralitu SR v tom zmysle, že si SR v partnerskej

krajine priamo nespájajú so žiadnou znepriatelenou krajinou, a (v) že projekty SlovakAid sú dlhodobé.

Analýza schválených dotačných projektov takisto ukázala široký sektorový rozptyl. Ako ukazuje nasledujúca tabuľka, je možné identifikovať sektory, v ktorých sa realizovali projekty s vyšším objemom finančných prostriedkov, avšak odchýlky nie sú výrazné:

Tabuľka 3: Sektorové zameranie schválených dotácií v rokoch 2019 – 2023

Sektorové zameranie ²	Dotácie schválené v danom roku (EUR)					Spolu (EUR)
	2019	2020	2021	2022	2023	
základná zdravotná starostlivosť	650 287	1 065 320	199 999	445 631	0	2 361 237
pomoc a služby materiálnej podpory	0	0	0	966 180	399 000	1 365 180
vzdelávanie druhého stupňa	506 944	0	200 000	629 613	0	1 336 557
zásobovanie vodou – veľké systémy	297 947	199 950	199 373	0	595 665	1 292 935
odborné vzdelávanie a príprava	51 118	235 878	14 460	199 996	649 852	1 151 305
podpora podnikateľ. prostredia	104 645	296 951	145 490	0	600 000	1 147 086
Celkový súčet dotácií v danom roku (EUR)	4 094 022	4 633 844	4 041 062	5 887 789	4 638 591	23 295 309

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov SAMRS

B) Teritoriálne priority

Teritoriálnym prioritám je v Strednodobej stratégii venovaná kapitola č. 5, ktorá popisuje dôvody výberu jednotlivých regiónov, kritériá výberu partnerských krajín a tiež bližšie špecifikuje výber troch programových (teda prioritných) krajín – Moldavsko, Keňa, Gruzínsko. Každý z programových krajín je venovaná podkapitola, v ktorej sú určené ciele rozvojovej spolupráce SR, sektory a prierezové témy, na ktoré sa bude zameriavať a ich prepojenie na SDGs. Nad rámec strednodobej stratégie bola v roku 2020 MZVEZ SR v spolupráci s ostatnými rezortmi zapojenými do rozvojovej spolupráce a s Platformou mimovládnych rozvojových organizácií – Ambrelou ku každej z programových krajín vytvorená aj stratégia SR pre rozvojovú spoluprácu na roky 2021 – 2023, tzv. Country Strategy Paper (CSP).

Regióny, v ktorých sa v súlade so Strednodobou stratégiou mala realizovať rozvojová spolupráca SR, sú stanovené nasledovne:

- Západný Balkán (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Kosovo, Severné Macedónsko, Srbsko),
- Východné partnerstvo EÚ (Bielorusko, Gruzínsko, Moldavsko, Ukrajina),
- Východná subsaharská Afrika (Burundi, Etiópia, Eritrea, Južný Sudán, Keňa, Rwanda, Somálsko, Tanzánia, Uganda),
- Blízky východ (Irak, Jordánsko, Libanon, Sýria),
- Afganistan.

² V tabuľke sú uvedené iba sektory, v rámci ktorých celkovo všetky realizované projekty v rokoch 2019 – 2023 dosiahli objem schválených finančných prostriedkov minimálne 1 milión EUR.

Celkovo bol teda počet partnerských krajín, na ktoré sa mala podľa Strednodobej stratégie slovenská rozvojová spolupráca zamerať, 24, čo je z pohľadu hodnotiteľov vzhľadom na nízky objem finančných prostriedkov určených na rozvojovú spoluprácu (a najmä na bilaterálnu rozvojovú spoluprácu) veľmi široké teritoriálne zameranie. Odporúčanie Peer review OECD/DAC prehodnotiť geografické priority a jednotlivé partnerské krajiny bolo síce v Strednodobej stratégii 2019 – 2023 do určitej miery reflektované, avšak teritoriálne zameranie stále pôsobí nekonzistentne a nejasne, keďže sa pri takom širokom geografickom rozptyle nedá hovoriť o jednoznačných teritoriálnych prioritách slovenskej rozvojovej spolupráce.

Proces výberu partnerských krajín je do značnej miery ovplyvnený zahraničnopolitickými a ekonomickými záujmami SR, čo je explicitne vyjadrené aj v ôsmich definovaných kritériách výberu³ partnerských krajín. Kritériá zahŕňajú aj rôzne záujmy a oblasti pôsobenia odlišných rezortov a aktérov zapojených do oblasti rozvojovej spolupráce. Hoci sú na prvý pohľad popísané pomerne jasne, pri bližšom skúmaní je zrejmé, že ponechávajú priestor na ich rôznu interpretáciu v čase. Metodika výberu partnerských krajín tak de facto nie je jednoznačne determinovaná.

Z dostupných dokumentov (predovšetkým zo Zameraní ODA SR na daný rok a výročných správ ODA SR za jednotlivé roky) vyplýva, že geografické oblasti záujmu jednotlivých rezortov a ostatných aktérov zapojených do oblasti rozvojovej spolupráce sa do určitej miery líšia. V rokoch 2019 – 2023 boli realizované rozvojové aktivity predovšetkým v krajinách Východného partnerstva, krajinách západného Balkánu a v Keni. Zároveň však treba zdôrazniť, že napriek stanoveným teritoriálnym prioritám sú štáty mimo zoznamu partnerských krajín definovaných v Strednodobej stratégii oprávnenými prijímateľmi viacerých nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR: (i) podpora projektov na vysielanie dobrovoľníkov a expertov- dobrovoľníkov⁴ a (ii) podpora nových podnikateľských partnerstiev⁵, (iii) poskytovanie vládneho štipendia⁶ a (iv) poskytovanie zvýhodnených vývozných úverov⁷. Rovnako aj finančné príspevky na základe rozhodnutia ministra a ad hoc nástroje vykazované ako bilaterálna rozvojová spolupráca, napr. darovanie vakcín, neboli geograficky obmedzené iba na partnerské krajiny strednodobej stratégie. Z tohto dôvodu sa realizovali aktivity aj v krajinách mimo zoznam partnerských krajín určených v Strednodobej stratégii, a to napríklad v krajinách Strednej Ázie, na Kube či vo Vietname.

V tejto súvislosti je potrebné zmieniť aj dôsledky širokého a rôznorodého teritoriálneho zamerania nástrojov bilaterálnej spolupráce na jej vykazovanie vo výročných správach MZVEZ SR. Pri prvom pohľade je možné nadobudnúť nesprávny dojem, že najviac projektov rozvojovej spolupráce realizuje SR v krajinách ako je Brazília, Srbsko, Egypt, Kazachstan, či Kambodža. Tieto dáta skresľujú predovšetkým vysoké finančné objemy konkrétnych nástrojov bilaterálnej ODA SR, akými sú odpustenie dlhu, či darovanie prebytočných vakcín. Aj keď tieto nástroje sú vykazované ako

³ Podporné kritériá výberu partnerských krajín SlovakAid:

- Zahraničnopolitické a ekonomické záujmy SR,
- Rozvojové potreby partnerských krajín,
- Vlastníctvo rozvojového procesu partnerskou krajinou,
- Medzinárodný vývoj a globálne výzvy (napr. migračná a utečenecká kríza),
- Relevantná expertíza a kapacity slovenských rozvojových aktérov,
- Prítomnosť aktivít slovenských rozvojových a iných aktérov (Ozbrojené sily SR),
- Prítomnosť ZÚ,
- Potenciál zapájania súkromného sektora do ODA SR. (Strednodobá stratégia, str. 17)

⁴ Cieľovou skupinou sú krajiny podľa strednodobej stratégie a v opodstatnených a zdôvodniteľných prípadoch aj ďalšie krajiny zo zoznamu OECD/DAC.

⁵ všetky krajiny v zmysle zoznamu príjemcov rozvojovej pomoci OECD/DAC

⁶ [28850.815ec7.pdf \(minedu.sk\)](#)

⁷ Oprávnené krajiny sú zo zoznamu OECD na základe hodnotenia Svetovej banky [222003021 \(oecd.org\)](#); [World Bank Group country classifications by income level for FY24 \(July 1, 2023- June 30, 2024\)](#)

bilaterálna rozvojová spolupráca oprávnená a je nutné ich uvádzať vo výročných správach, je vhodné toto vykazovanie ešte viac sprehľadniť. V tomto smere je pozitívnu určitá zmena vo výročnej správe za rok 2023, kde sú tieto náležitosti naratívne popísané a v tabuľke je uvedená zvlášť suma za darované vakcíny.

Vzhľadom k tomu, že Strednodobá stratégia predstavuje strategický dokument s plánovaním na štvorročné obdobie (v tomto prípade ešte predĺžené na päť rokov), nedokáže pružne reagovať na zmeny súvisiace s aktuálnym dianím vo svete. Preto je kľúčovým strategickým dokumentom pre plánovanie (vrátane teritoriálneho a sektorového zamerania) bilaterálnej rozvojovej spolupráce na každý rok Zameranie bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR (ďalej len „Zameranie ODA SR“). Pripravuje ho každý rok spravidla v januári MZVEZ SR a schvaľuje vláda SR. Obsahuje hlavné výzvy, plán aktivít jednotlivých aktérov v oblasti rozvojovej spolupráce a indikatívnu alokáciu výdavkov na daný rok. Tento systém plánovania sa ukázal ako veľmi prospešný aj vzhľadom na výskyt neočakávaných udalostí vo svete (pandémia COVID-19, vypuknutie vojnového konfliktu na Ukrajine, a pod.).

V súvislosti s teritoriálnymi prioritami v oblasti rozvojovej spolupráce SR boli najväčšie zmeny zaznamenané v Zameraní ODA SR na roky 2021 a 2022. V priebehu implementácie Strednodobej stratégie sa v roku 2021 upustilo od poskytovania rozvojovej spolupráce v niektorých partnerských krajinách – z dôvodu zhoršujúcej sa bezpečnostnej situácie sa neotvorila samostatná výzva pre Afganistan, a Južný Sudán bol preradený do regionálnej výzvy na post-humanitárne a rozvojové projekty⁸. So samostatnou výzvou na Afganistan sa nepočítalo ani v roku 2022. V tom istom roku sa neplánovala otvoriť ani výzva na východnú subsaharskú Afriku, pričom sa naďalej rátalo iba s vyhlásením výzvy zameranej na Keňu ako programovú krajinu. Toto rozhodnutie bolo reakciou na odporúčania vyplývajúce z Priebežného hodnotenia Strednodobej stratégie a zo štatistík, ktoré dokazovali malý rozsah bilaterálnej rozvojovej spolupráce v tomto regióne. Rozhodnutie prerušiť rozvojovú spoluprácu sa týkalo aj Etiópie, v ktorej bol zrušený aj ZÚ SR, ďalej sa nepokračovalo ani v podpore rozvojových aktivít v Jordánsku. Vyčlenenie týchto partnerských krajín sa však netýkalo všetkých nástrojov rozvojovej spolupráce. Program podnikateľských partnerstiev či projekty na vysielanie dobrovoľníkov a expertov-dobrovoľníkov zostali naďalej otvorené širokému okruhu krajín. Zúženie teritoriálnych priorít z 24 na 14 bolo na jednej strane vnímané pozitívne z hľadiska naplňovania odporúčaní Peer review OECD/DAC, ktoré upozorňovalo na nutnosť špecifickejšie zamerať rozvojovú spoluprácu SR, čo sa týka teritórií aj sektorov, na druhej strane však podliehalo ostrej kritike zo strany mimovládneho sektora zastúpeného Platformou mimovládnych rozvojových organizácií SR Ambrelou⁹. Tá vo svojej hodnotiacej správe upozorňovala na negatívne dôsledky teritoriálneho zužovania rozvojovej spolupráce SR, ako sú nekonzistentnosť a nepredvídateľnosť rozvojovej spolupráce SR, ktoré majú dopad na mimovládny sektor v SR, ale aj na celkové vzťahy s dotknutou partnerskou krajinou.

Na jednej strane hodnotitelia vnímajú potrebu zahrnúť medzi priority širšie spektrum krajín, aby tak boli pokryté všetky regióny, v ktorých pôsobia rôzni aktéri rozvojovej spolupráce SR. Rovnako pozorujú aj vplyv zahraničnopolitických záujmov SR napríklad vo vzťahu k riešeniu príčin migračnej a utečeneckej krízy v krajinách pôvodu a tranzitu na výber teritoriálnych priorít (región Blízkeho východu a východnej subsaharskej Afriky). Je do značnej miery opodstatnené, že teritoriálne zameranie Strednodobej stratégie je široko koncipované, aby sa tak predišlo opomenutiu regiónov alebo krajín, v ktorých už existujú určité väzby, alebo v ktorých sa tieto väzby začali vytvárať, a to na medzivládnej a/alebo mimovládnej úrovni.

⁸ Od roku 2021 boli výzvy na humanitárne projekty zamerané už len na Sýriu, Irak a Libanon.

⁹ AidWatch 2022 dostupný na https://ambrela.org/wp-content/uploads/2022/11/Ambrela_report_Aidwatch_za_rok_2021.pdf

Dotazníkový prieskum pre prijímateľov dotácií ukázal, že 63 % respondentov nesúhlasí s tvrdením, že *počet partnerských krajín, na ktoré sa zameriava rozvojová spolupráca SR, je príliš vysoký*. S predmetným výrokom vyslovene súhlasil iba jeden respondent a skôr s ním súhlasilo 19 % respondentov. Rovnako aj v rozhovoroch iba menšia časť všetkých respondentov inklinovala k názoru, že široké teritoriálne zameranie rozvojovej spolupráce je potrebné zužovať. Preferenciu ponechať širšie teritoriálne zameranie vyjadrili predovšetkým respondenti spomedzi prijímateľov dotácií.

Na druhej strane je potrebné si uvedomiť, že široký rozptyl rozvojovej spolupráce neumožňuje dlhšie pôsobenie, budovanie vzťahov, ale aj expertízy a značky SlovakAid v konkrétnom regióne/krajine, čo z dlhodobého hľadiska môže byť pre SR nevýhodou. Tento argument odznel pri viacerých rozhovoroch, pričom viackrát bolo zdôraznené, že vzhľadom k tomu, že SR patrí k menším donorom, čo sa týka finančného objemu poskytovanej rozvojovej spolupráce, je nevyhnutné tieto prostriedky viac adresne zacieliť, a to teritoriálne aj sektorovo. Koncentrácia na menší počet krajín by mala viesť k výsledkom v podobe vyššej kvality rozvojovej spolupráce, vzniku pevnejších väzieb a vytvorenia podmienok pre spoluprácu aj v ďalších oblastiach, napr. v oblasti ekonomickej spolupráce.

Ako je uvedené v odporúčaní č. 1, hodnotitelia sa na základe oboch skupín argumentov prikláňajú k postupnej redukcii regiónov a partnerských krajín. Takéto rozhodnutie však musí byť dôsledne zanalyzované a prediskutované so všetkými relevantnými aktérmi slovenskej ODA.

Ďalšia zásadná otázka v súvislosti s teritoriálnymi prioritami strednodobej stratégie sa týka realizácie rozvojovej spolupráce v **najmenej rozvinutých krajinách sveta**, tzv. least developed countries (ďalej len „LDCs“). V súlade s princípom Agendy 2030 „Leaving no one behind“, čiže nikoho neopomenúť pri plánovaní cieľov národnej rozvojovej spolupráce, je žiadúce zahrnúť medzi prioritné, v prípade SR partnerské krajiny, aj LDCs. Zakomponovanie tohto princípu do rozvojovej spolupráce SR bolo aj súčasťou odporúčaní Peer review OECD/DAC. V snahe o koherenciu s princípmi Agendy 2030 a postupné plnenie odporúčaní Peer review OECD/DAC Strednodobá stratégia deklaruje, že *„regionálny prístup v rámci ODA SR zabezpečí zdieľanie nadobudnutých skúseností v nových partnerských krajinách, osobitne v najmenej rozvinutých krajinách.“* Očakávaním bolo, že zahrnutím regiónu východnej subsaharskej Afriky, ktorého súčasťou bolo osem LDCs¹⁰, sa implementuje princíp Agendy 2030 a že SR bude môcť v týchto krajinách uplatňovať dobré skúsenosti získané z úspešnej realizácie rozvojových aktivít v Keni.

Tento predpoklad sa však nenaplnil a hoci boli na začiatku implementácie Strednodobej stratégie vyhlasované aj výzvy špecificky zamerané na tento región (3 výzvy za roky 2019 – 2021), ich potenciál nebol naplnený. Za roky 2019 – 2021 sa v tomto regióne realizovalo 6 projektov¹¹ v celkovej sume schválených finančných prostriedkov ODA SR vyše 1 milión EUR. Negatívny vplyv na poskytovanie rozvojovej spolupráce v tejto oblasti malo aj už vyššie spomenuté zatvorenie ZÚ SR v Etiópii. Od roku 2022, v reakcii na odporúčania Priebežného hodnotenia Strednodobej stratégie a v súlade so Zameraním ODA SR na rok 2022, už výzvy pre východnú subsaharskú Afriku neboli vyhlasované.

Ďalšou LDC krajinou, v ktorej SR plánovala realizovať rozvojovú spoluprácu, je Afganistan. Z bezpečnostných dôvodov však musela byť táto spolupráca prerušená a samostatné výzvy na Afganistan prestala SAMRS vyhlasovať od roku 2021.

¹⁰ Burundi, Etiópia, Eritrea, Južný Sudán, Rwanda, Somálsko, Tanzánia, Uganda

¹¹ 2019 – v Etiópii a Ugande; 2020 – v Tanzánii, Ugande a Etiópii a v roku 2021 v Južnom Sudáne

Z uvedeného vyplýva, že od roku 2022 nesmerovala bilaterálna rozvojová spolupráca vo forme dotačných rozvojových alebo humanitárnych projektov do žiadnej LDC¹². SR naďalej vyhlasovala prostredníctvom SAMRS výzvy, ktoré zahŕňali aj LDCs, avšak fakticky sa v nich po roku 2022 realizovali iba projekty na vyslanie dobrovoľníkov a expertov-dobrovoľníkov (najmä v Rwande a Ugande). Naopak väčšina krajín, v ktorých sa realizovali projektové aktivity, patrila medzi krajiny so stredným príjmom alebo medzi krajiny s vyšším príjmom.¹³

V dotazníkovom prieskume hodnotitelia zisťovali aj názor respondentov na túto otázku, pričom 42 % sa vyjadrilo, že súhlasí alebo skôr súhlasí, že by sa Strednodobá stratégia mala viac zamerať na LDCs. Naopak s týmto tvrdením nesúhlasilo alebo skôr nesúhlasilo 30 % opýtaných. Až 28 % respondentov sa k tejto otázke nevedelo alebo nechcelo vyjadriť. Z rozhovorov, ktoré hodnotitelia uskutočnili, vyplynulo, že SR má síce záujem a snahu poskytovať rozvojovú spoluprácu aj pre LDCs, avšak pri zvážení všetkých okolností nie je reálne mať LDC ako programovú, prípadne iba partnerskú krajinu. Prekážkou je okrem veľmi nízkeho a obmedzeného rozpočtu ODA SR aj fakt, že v týchto krajinách nemá SR dostatočnú skúsenosť s poskytovaním bilaterálnej rozvojovej spolupráce a ani nemá ZÚ. Nízky je aj potenciál týchto krajín pre zapájanie súkromného sektora do ODA SR. Vzhľadom k tomu, že ide o krajiny, ktoré sú charakteristické nerozvinutou priemyselnou štruktúrou, nedostatočnými finančnými zdrojmi, zväčša monokultúrnou ekonomikou a celkovo nevyhovujúcou infraštruktúrou¹⁴, zapájanie súkromného sektora do rozvojovej spolupráce v týchto krajinách zostáva veľkou výzvou.¹⁵ K nízkemu potenciálu prispieva aj fakt, že slovenské podniky nemajú doposiaľ skúsenosti s prenikaním na trh v LDCs v rámci rozvojovej spolupráce a preferujú rozvoj partnerstiev v ekonomicky stabilnejších krajinách, čo potvrdzuje aj teritoriálne zameranie projektových zámerov pre nástroj zvýhodnených vývozných úverov a projektov PPP (viď EO 3). Všetky menované argumenty sú súčasťou kritérií na výber partnerských krajín pre slovenskú rozvojovú spoluprácu. Pri poskytovaní rozvojovej spolupráce v LDCs je nutné brať do úvahy aj odporúčanie OECD/DAC, ktoré vyzýva k tomu, aby poskytovanie rozvojovej spolupráce v LDCs bolo „untied“, čiže otvorené aj pre subjekty mimo SR, čo by v praxi znamenalo, že do výberového procesu môžu vstupovať aj iné ako slovenské organizácie a inštitúcie.

Ako je ďalej uvedené v Strednodobej stratégii, SR využíva na podporu LDCs predovšetkým kapacitu a mobilizáciu zdrojov medzinárodných organizácií a medzinárodných finančných inštitúcií, t. j. multilaterálnu rozvojovú spoluprácu.

Je tiež potrebné vyzdvihnúť snahu SAMRS zamerať sa vo výzvach na rozvojovú spoluprácu **na najmenej rozvinuté regióny** v rámci partnerských krajín¹⁶. Hodnotitelia vnímajú tento krok

¹² Podľa zoznamu OECD Sýria patrí medzi Low Income Countries which are not LDCs, teda medzi krajiny s nízkym príjmom, ale nepatriace medzi najmenej rozvinuté krajiny. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-eligibility-and-conditions/dac-list-of-oda-recipients.html#note-on-letters>

¹³ <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-eligibility-and-conditions/dac-list-of-oda-recipients.html#note-on-letters>

¹⁴ Informácia o najmenej rozvinutých krajinách a 3. Konferencii OSN o najmenej rozvinutých krajinách (UNLDC III) Dostupné na: https://hsr.rokovania.sk/data/att/69692_subor.rtf

¹⁵ Improving Access to Finance for the Least Developed Countries. Dostupné na: https://www.un.org/ldc5/sites/www.un.org.ldc5/files/improving_access_to_finance_for_the_least_developed_countries-report.pdf

¹⁶ Od roku 2022 vo výzvach na rozvojové projekty v programových krajinách: Keňa, Moldavsko a Gruzínsko pribudla časť s názvom Oprávnené miesto realizácie projektu, kde je vždy uvedené, na ktoré regióny sa má projekt zamerať, resp. je uvedené, ktoré regióny nie sú oprávneným miestom realizácie projektu (s výnimkou projektov, ktoré majú výrazný pozitívny dopad na tie menej rozvinuté regióny). V niektorých výzvach je v tejto časti uvedené aj upozornenie, že v prípade rovnosti celkového počtu bodov pri hodnotení projektov, môže komisia uprednostniť projekty v menej rozvinutých regiónoch (napr. výzva SAMRS/2023/GE/1).

pozitívne a odporúčajú v tomto zameraní pokračovať aj v nasledujúcej Strednodobej stratégii, prípadne to v nej aj explicitne uviesť v časti venovanej teritoriálnemu zameraniu.

C) Programové krajiny

Výber programových krajín Keňa, Moldavsko a Gruzínsko je v Strednodobej stratégii zdôvodnený stručne pre každú krajinu zvlášť. Bližší popis dôvodov výberu práve týchto krajín, ich socio-ekonomická východisková situácia, ciele a priority rozvojovej spolupráce SR, ako aj monitorovací mechanizmus progresu je opísaný v CSP na roky 2021 - 2023. Pri Keňi a Moldavsku sa vychádzalo predovšetkým z historickej skúsenosti, keďže išlo o programové krajiny slovenskej rozvojovej spolupráce aj v období rokov 2014 – 2018. Keďže bola v období prípravy novej Strednodobej stratégie vnímaná potreba kontinuity rozvojovej spolupráce, rozhodlo sa o ich opätovnom zaradení medzi programové krajiny. Pozitívom bolo aj pôsobenie rozvojového diplomata/diplomatký v oboch krajinách. Gruzínsko malo v predchádzajúcej Strednodobej stratégii postavenie iba partnerskej krajiny. Dôvody jeho preradenia do skupiny programových krajín videla Strednodobá stratégia predovšetkým v možnosti zdieľania slovenskej skúsenosti s integračným procesom do EÚ a súvisiacimi expertnými znalosťami. Zároveň sa Strednodobá stratégia odvoláva aj na potenciál Gruzínska pre výraznejšie zapájanie súkromného sektora do rozvojovej spolupráce. Očakávalo sa aj vytvorenie pozície rozvojového diplomata/diplomatký v Gruzínsku, čo bolo neskôr naplnené.

Na otázku v dotazníkovom prieskume, či boli Keňa, Moldavsko a Gruzínsko vhodne zvolené ako programové krajiny, súhlasne odpovedalo 63 % respondentov a nesúhlasne 21 %.

V nasledujúcich tabuľkách sú zosumarizované hlavné údaje o výške ODA vo vzťahu k trom programovým krajinám. Pre porovnanie je doplnená aj Ukrajina, ktorá sa do popredia pozornosti slovenskej ODA dostala najmä po začatí vojnového konfliktu s Ruskom vo februári 2022.

Tabuľka 4: Prehľad bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR za programové krajiny a Ukrajinu a ich podiel na celkovej vykazovanej bilaterálnej ODA SR za roky 2019 – 2023

Ukazovateľ	2019	2020	2021	2022	2023	Spolu (2019-2023)
ODA Keňa v EUR	2 304 890	958 270	1 963 407	1 416 533	1 010 188	7 653 288
<i>z toho dotácie Keňa</i>	760 455	444 472	566 903	825 505	843 186	3 440 522
ODA Gruzínsko v EUR	556 030	986 685	808 573	1 093 034	816 789	4 261 110
<i>z toho dotácie Gruzínsko</i>	85 768	411 314	282 039	539 738	490 414	1 809 272
ODA Moldavsko v EUR	889 970	907 742	834 683	613 744	1 364 566	4 610 704
<i>z toho dotácie Moldavsko</i>	419 341	598 897	580 018	353 498	1 005 700	2 957 454
ODA Ukrajina v EUR	1 277 660	1 334 874	1 314 478	8 189 520	8 107 354	20 223 886
<i>z toho dotácie Ukrajina</i>	597 935	309 991	290 282	2 273 852	965 370	4 437 430
Bilaterálna ODA SR v danom roku spolu ¹⁷	19 099 240	17 373 227	30 850 788	24 150 899	24 597 707	116 071 862
Podiel Kene na bil. ODA SR v danom roku	12,1 %	5,5 %	6,4 %	5,9 %	4,1 %	6,6 %
Podiel Gruzínska na bil. ODA SR v danom roku	2,9 %	5,7 %	2,6 %	4,5 %	3,3 %	3,7 %

¹⁷ Táto suma nezahŕňa odpustené dlhy a darované vakcíny s výnimkou roku 2021, pre ktorý neboli dostupné údaje o hodnote darovaných vakcín.

Podiel Moldavska na bil. ODA SR v danom roku	4,7 %	5,2 %	2,7 %	2,5 %	5,5 %	4,0 %
Podiel Ukrajiny na bil. ODA SR v danom roku	6,7 %	7,7 %	4,3 %	33,9 %	33,0 %	17,4 %
Podiel (KE+MD+GE+UA) na bil. ODA SR	26,3 %	24,1 %	16,0 %	46,8 %	45,9 %	31,7 %
Podiel (KE+MD+GE) na bil. ODA SR	19,6 %	16,4 %	11,7 %	12,9 %	13,0 %	14,2 %

Zdroj: Výročné správy ODA SR za roky 2019 – 2023

Keňa

Z tabuľky 4 vyplýva, že finančný objem ODA SR poskytovaný tejto programovej krajine sa s menšími odchýlkami stabilne pohyboval na relatívne vysokej úrovni (okolo 5 % z celkovej bilaterálnej ODA SR a okolo 14 – 18 % alokácie na dotácie), najvyššej spomedzi troch programových krajín. Okrem obvyklých dotačných projektov je od roku 2022 v Keni realizovaný aj jeden z dvoch projektov na podporu strategických partnerstiev v oblasti rozvojovej spolupráce so schváleným rozpočtom 1 mil. EUR¹⁸.

Keňa je jedinou programovou krajinou mimo európskeho kontinentu. Svoj súhlas s tým, že Keňa by mala zostať programovou krajinou, vyjadrilo 60 % opýtaných v dotazníkovom prieskume. V rozhovoroch viacerí respondenti vydvihli vysokú úroveň spolupráce, dlhodobú slovenskú skúsenosť s rozvojovou spoluprácou s touto krajinou, expertízu slovenských aktérov pôsobiacich v nej a tiež vysokú mieru pozitívneho vnímania SlovakAid v oblastiach krajiny, kde sa ODA SR poskytuje. Keďže ZÚ SR v Nairobi zastrešuje viaceré z okolitých krajín, pozícia rozvojovej diplomatky je veľkým prínosom. Niektorí respondenti rozhovorov však zároveň uviedli, že by bolo vhodnejšie presmerovať poskytovanie rozvojovej spolupráce SR a preniesť pozitívnu skúsenosť z Kene v rámci afrického kontinentu na iné krajiny, napr. Ugandu či Rwandu, ktoré patria medzi LDCs na rozdiel od Kene, ktorá je zaradená medzi krajiny s nižším stredným príjmom podľa OECD¹⁹. Spomedzi afrických krajín je síce Keňa jednou z ekonomicky prosperujúcejších krajín, avšak bezpečnostná situácia je v niektorých oblastiach dlhodobo vyhodnocovaná ako riziková, či dokonca vysoko riziková²⁰. V rozhovoroch zaznel aj názor, že v rámci afrického kontinentu by bolo vhodné zamerať sa na krajiny, v ktorých môžu slovenskí aktéri zdieľať svoju expertízu aj mimo oblasti vzdelávania a zdravotníctva, napr. v oblasti lesníctva v Rwande, ktorá je takisto lesnatou krajinou ako Slovensko, namiesto zamerania sa na púštne krajiny, kde je ťažšie nájsť sektorové prieniky.

Ciele strednodobej stratégie pre Keňu ako programovú krajinu boli stanovené plne v súlade s jej národnými stratégiami a na základe socio-ekonomickej východiskovej situácie v krajine, ktorá je bližšie analyzovaná v CSP pre Keňu na roky 2021 – 2023. K týmto cieľom boli vhodne zvolené aj sektory, na ktoré sa mali projekty v oblasti bilaterálnej rozvojovej spolupráce na príslušné časové obdobie zamerať – podporené dotačné projekty sa sústredili najmä na oblasť poľnohospodárstva, zdravotníctva a vzdelávania. Pri PPP sa k týmto oblastiam pridali aj projekty na zásobovanie elektrickej energie a stabilizáciu siete či prípravu štúdií uskutočniteľnosti v oblasti elektromobility.

¹⁸ Výška schválenej dotácie v sume 1 000 000 EUR bola kvôli rozpočtovým pravidlám rozdelená do dvoch častí (600 000 a 400 000 EUR). V tabuľke 4 je za rok 2022 započítaná iba suma 600 000 EUR.

¹⁹ Lower Middle income Countries and Territories which are not LDCs. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-eligibility-and-conditions/dac-list-of-oda-recipients.html>

²⁰ <https://mzv.sk/en/web/nairobi/cestovanie/bezpecnostna-situacia>

Okrem projektov financovaných ODA SR je potrebné spomenúť aj projekt delegovanej spolupráce EÚ s názvom Investing in Young Businesses in Africa – Supporting Entrepreneurship Ecosystem Development. Ten je zameraný na posilnenie podnikateľského prostredia, s dôrazom na mladých podnikateľov a na ženy podnikateľky v akomkoľvek veku, čo plne koreluje s cieľmi rozvojovej spolupráce SR v Keni²¹.

Moldavsko

Pri analýze objemu finančných prostriedkov na rozvojovú spoluprácu v Moldavsku a jej podiel na celkovej bilaterálnej ODA SR je možné konštatovať stabilnú podporu tejto programovej krajiny. Percentuálny podiel bilaterálnej rozvojovej spolupráce pre Moldavsko za celé sledované časové obdobie tvoril približne 4 % z jej celkového finančného objemu. Pri pohľade iba na projekty financované cez dotácie je podiel schváleného rozpočtu ODA SR pre projekty v Moldavsku z celkového schváleného rozpočtu na dotácie značne vyšší a dosahuje 12,7 %, čo ho radí na druhé miesto spomedzi programových krajín strednodobej stratégie. Najvyšší finančný objem rozvojovej spolupráce pre Moldavsko bol zaznamenaný v roku 2023, čo súviselo so začiatkom realizácie projektu na podporu strategického partnerstva pre rozvojovú spoluprácu vo výške 1 milión EUR.²²

Výber Moldavska ako programovej krajiny v strednodobej stratégii mal opodstatnenie z viacerých hľadísk. Dlhoročné pôsobenie SlovakAid v tejto krajine naberalo postupne na intenzite, čo podporilo aj pôsobenie rozvojového diplomata/diplomátky na ZÚ v Kišiňove. Výrazný vplyv na pokračovanie podpory Moldavska v pozícii programovej krajiny mali aj jeho snahy o vstup do EÚ a s tým súvisiace potreby transformačného procesu, s ktorým má SR skúsenosti. V neposlednom rade to je potenciál Moldavska pre zapájanie súkromného sektora do rozvojovej spolupráce. Dotazníkový prieskum ukázal, že 60 % respondentov súhlasí, že Moldavsko by malo zostať programovou krajinou. V rámci rozhovorov, ktoré hodnotitelia uskutočnili, nezaznamenali výrazné námietky voči ponechaniu Moldavska ako programovej krajiny aj v budúcej Strednodobej stratégii. Výhrady, ktoré v neprospech Moldavska odznali, smerovali skôr k celkovému nastaveniu ODA SR, ktorá by sa podľa niektorých respondentov mala celkovo sústrediť na tie najmenej rozvinuté krajiny, a teda mimo európskeho kontinentu, prípadne odznali názory, že vzhľadom na aktuálny status Moldavska ako kandidátskej krajiny EÚ a začaté prístupové rokovania²³ by bolo vhodné posilňovať partnerstvo v rámci rozvojovej spolupráce s ďalšími krajinami, ktoré majú v budúcnosti predpoklad stať sa programovou krajinou pre ODA SR.

Národné stratégie a socio-ekonomická východisková situácia v krajine, ktoré sú uvedené v CSP pre Moldavsko na roky 2021 – 2023, boli plne reflektované pri formulácii cieľov Strednodobej stratégie pre Moldavsko ako programovú krajinu. Vhodne boli zvolené aj sektory, na ktoré sa mali projekty v oblasti bilaterálnej rozvojovej spolupráce zamerať.

V rámci zvolených sektorov dominovali projekty na podporu podnikateľského sektora, podporu demokracie a budovania občianskej spoločnosti. V menšej miere boli zastúpené aj odborná príprava a vzdelávanie, informačné a komunikačné technológie, odpadové a vodné hospodárstvo, či verejné financie. V uskutočnených rozhovoroch bolo respondentmi opakovane spomenuté, že kapacita

²¹ Podrobnejšie informácie sú uvedené v EO 3.

²² Výška schválenej dotácie v sume 1 000 000 EUR bola kvôli rozpočtovým pravidlám rozdelená do dvoch častí (600 000 a 400 000 EUR). V tabuľke 2 je za rok 2022 započítaná iba suma 600 000 EUR.

²³ Moldavsko požiadalo o členstvo v EÚ v marci 2022, v júni toho istého roku mu bol pridelený status kandidátskej krajiny a v decembri 2023 boli začaté prístupové rokovania. <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eastern-partnership/moldova/>

slovenskej transformačnej skúsenosti bola už do značnej miery vyčerpaná. Keďže od vstupu SR do EÚ ubehlo už dvadsať rokov, je možné konštatovať, že skúsenosť SR už nie je taká čerstvá a možnosť adresne reagovať na potreby Moldavska v tejto oblasti je značne obmedzená. Respondenti zároveň uviedli, že by v tomto zmysle bolo vhodné zamerať sa v budúcnosti iba na určité aspekty transformačnej skúsenosti, v ktorých doposiaľ existuje aktuálna expertíza SR, ako sú napr. verejné financie, transpozícia legislatívy EÚ, či reformy v konkrétnych odvetviach. Rovnako bolo viackrát zdôraznené, že v Moldavsku je stále vnímaná potreba expertízy v oblasti kvality vody, infraštruktúry, ako aj v lesnom a odpadovom hospodárstve. Opýtaní vnímali aj veľký potenciál na podporu inovácií v týchto oblastiach a zapojenie súkromného sektora.

Aj v Moldavsku bol realizovaný projekt delegovanej spolupráce EÚ pod názvom Podpora EÚ pre lokálne médiá v Moldavskej republike. SAMRS v tomto prípade bola lídrom projektu, pričom implementujúcim subjektom bola slovenská nezisková organizácia Človek v ohrození, ktorá bola vybraná v rámci výzvy SAMRS/2022/EU/MD/1. Cieľ podpory lokálnych médií síce nie je vyslovene sektorovou prioritou pre slovenskú rozvojovú spoluprácu v Moldavsku, avšak stále je možné projektové aktivity zaradiť medzi sektory, na ktoré sa ODA SR v Moldavsku zamerala.

Gruzínsko

Objem finančných prostriedkov ODA SR poskytovaných za roky 2019 – 2023 na rozvojovú spoluprácu s Gruzínskom je spomedzi troch programových krajín najnižší. Na celkovej bilaterálnej ODA SR dosahoval podiel 3,7 %, zatiaľ čo na celkovom objeme finančných prostriedkov na dotácie sa podieľal približne 7,8 %. Tento stav bol čiastočne ovplyvnený aj tým, že v roku 2019 ešte nebola vyhlásená samostatná výzva na Gruzínsko.

Zdôvodnenie výberu Gruzínska ako novej programovej krajiny je v Strednodobej stratégii pomerne stručné a založené predovšetkým na intenzite podpory rozvojovej spolupráce v predchádzajúcom období, na vtedy aktuálnom prograse Gruzínska v integračnom procese s EÚ a na potenciáli zapájania súkromného sektora do rozvojovej spolupráce. Napriek tomu, že išlo o zmenu statusu z partnerskej na programovú krajinu, nebol Gruzínsku v Strednodobej stratégii poskytnutý väčší priestor na objasnenie tohto rozhodnutia.

V dotazníkovom prieskume sa až 61 % opýtaných vyjadrilo, že Gruzínsko by malo zostať programovou krajinou. Počas rozhovorov pomerne často odzneli komentáre, že výber Gruzínska ako programovej krajiny nebol dostatočne odôvodnený, toto rozhodnutie sa udialo náhle a bolo pre viacerých prekvapivé. Vzhľadom na aktuálne politické dianie v Gruzínsku a pozastavenie finančnej pomoci EÚ poskytovanej tejto krajine²⁴ nevideli viacerí respondenti dostatočné odôvodnenie na to, aby zostalo programovou krajinou aj v nasledujúcej Strednodobej stratégii.

Od roku 2020 síce na ZÚ SR v Tbilisi pôsobila aj rozvojová diplomatka, avšak v súčasnosti už táto pozícia zanikla. Rovnako je treba zmieniť, že sa v sledovanom období nenaplnil ani potenciál Gruzínska zapájať do rozvojovej spolupráce súkromný sektor, čo je možné sledovať zo štatistík a naratívnych hodnotení vo výročných správach ODA SR.

Čiastkové ciele definované pre rozvojovú spoluprácu s Gruzínskom v Strednodobej stratégii sú totožné s cieľmi stanovenými pre Moldavsko, čo je v tomto smere opodstatnené najmä z toho hľadiska, že ide o krajiny s podobnými potrebami súvisiacimi s ich históriou, ale aj vtedy aktuálnym nastavením v prospech vstupu do EÚ. Tieto ciele vychádzali z cieľov viacerých vtedajších národných stratégií Gruzínska. Pri pohľade na skutočne realizované projekty cez dotácie je možné konštatovať, že najviac finančných prostriedkov za sledované obdobie išlo na podporu prioritných sektorov, najmä

²⁴ <https://euractiv.sk/section/rozsirovanie/snews/pristupovy-proces-gruzinska-je-fakticky-zablokovany/>

na podporu verejného sektora, demokratickej účasti a podpory občianskej spoločnosti, ale aj na aktivity v oblasti životného prostredia, vodného hospodárstva či vzdelávania.

Ukrajina

Napriek tomu, že Ukrajina nie je programovou krajinou v súčasnej Strednodobej stratégii, značnú časť bilaterálnej ODA SR tvorila rozvojová spolupráca práve s touto krajinou. Už v rokoch 2019 – 2021 bola každý rok vyhlasovaná výzva na rozvojové projekty pre Ukrajinu, takže stabilne patrila medzi partnerské krajiny rozvojovej spolupráce SR. Intenzita ODA SR sa enormne zvýšila v reakcii na vypuknutie vojnového konfliktu na jej území. Aby pomoc mohla byť flexibilná a adresná, SAMRS od roku 2022 zmenila rozvojové výzvy vyhlasované pre Ukrajinu na výzvy humanitárneho typu. To malo samozrejme aj vplyv na sektorové zameranie projektov, kde je evidentné, že išlo najmä o projekty na materiálnu pomoc, potravinovú pomoc, či základnú zdravotnú pomoc. V roku 2023 bola pre Ukrajinu vyhlásená aj samostatná výzva v rámci PPP so zameraním na jej obnovu a rozvoj. V súvislosti s aktuálnym postavením Ukrajiny ako oficiálnej kandidátskej krajiny na vstup do EÚ, s ktorou už otvorila prístupové rokovania²⁵, sa v budúcnosti predpokladá aj možná zmena zamerania rozvojových projektov na podporu Ukrajiny v integračnom procese. Sektorové zameranie projektov pre Ukrajinu však bude závisieť predovšetkým od aktuálneho stavu vojenského konfliktu a s tým súvisiacimi potrebami.

Zhrnutie EO 1

Teritoriálne a sektorové priority Strednodobej stratégie boli vzhľadom k jej cieľom zvolené vhodne. Rovnako aj sektory určené ako priority pre programové krajiny boli zvolené vhodne vzhľadom na ciele národných stratégií a potreby vychádzajúce zo socio-ekonomického postavenia týchto krajín. Samotné ciele rozvojovej spolupráce SR sú však v Strednodobej stratégii koncipované veľmi široko, čo poskytuje priestor na to, aby pokrývali širokú škálu sektorov aj geografických oblastí, resp. konkrétnych krajín.

Slovensko malo v období 2019 – 2024 tri programové krajiny, ktorým bola prostredníctvom Strednodobej stratégie venovaná prioritná pozornosť. Výber programových krajín Keňa a Moldavsko bol prirodzeným vyústením dlhodobého pôsobenia ODA SR v týchto krajinách, zatiaľ čo výber Gruzínska ako programovej krajiny – síce opodstatnený vzhľadom na vtedajší kontext a fakt, že rozvojová spolupráca SR sa v Gruzínsku realizuje už od roku 2009 – sa zdá byť rozhodnutím, ktoré nebolo plánované s dostatočným časovým predstihom. Vynaložené výdavky na rozvojovú spoluprácu SR v rokoch 2019 – 2023 však ukazujú, že skutočnou prioritou SR v tomto období bola Ukrajina, kam smerovalo viac finančných prostriedkov bilaterálnej spolupráce než do troch programových krajín spolu.

Pôvodne stanovený počet partnerských krajín (24) bol neprimerane vysoký a hodnotitelia pozitívne vnímajú jeho postupné znižovanie v Zameraniach bilaterálnej ODA SR na príslušný rok. Postupné zužovanie bolo žiadúce najmä vzhľadom na potrebu budovania dlhodobých vzťahov, expertízy slovenských aktérov, profilovanie slovenskej rozvojovej spolupráce, ale aj s ohľadom na nízky rozpočet ODA SR a potrebu zvýšenia viditeľnosti značky SlovakAid. Zdôvodnenie uskutočneného znižovania však nebolo zo strany MZVEZ SR a SAMRS dostatočne komunikované a partnerské krajiny ani dotknutí slovenskí aktéri neboli dostatočne na tento krok pripravení. Analýza jednotlivých nástrojov bilaterálnej spolupráce však ukazuje, že iba dotácie na

²⁵ <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/enlargement/ukraine/>

humanitárne a rozvojové projekty a tzv. mikrogranty boli skutočne teritoriálne obmedzené na partnerské krajiny určené Strednodobou stratégiou.

Včlenenie LDCs do partnerských krajín je na jednej strane žiadúce z pohľadu medzinárodných záväzkov SR, na druhej strane by však pri implementácii projektov bilaterálnej ODA SR nemalo pri súčasnom nastavení a rozpočte dostatočnú pridanú hodnotu. Podpora LDCs cez multilaterálnu rozvojovú spoluprácu je z pohľadu hodnotiteľov momentálne dostačujúca s tým, že pozitívne je vnímané zameranie na najmenej rozvinuté oblasti jednotlivých programových krajín v rámci výziev na dotácie, ktoré by malo určite pokračovať.

EO 2 Do akej miery boli do rozvojovej spolupráce integrované prierezové témy Životné prostredie a zmena klímy a Rovnosť mužov a žien?

OECD/DAC kritériá: Relevantnosť, Koherencia

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na nasledovné oblasti:

- zhodnotenie vhodnosti výberu prierezových tém, vrátane ich ukotvenia v rámci Strednodobej stratégie,
- posúdenie zložitosti zakomponovania prierezových tém do projektových aktivít, vrátane zhodnotenia použitej metodiky a informovanosti žiadateľov,
- integrácia prierezových tém v rámci jednotlivých nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce (so zameraním na dotácie).

Ako prierezové témy v Strednodobej stratégii boli vybrané Životné prostredie a zmena klímy (ďalej len „ŽP a ZK“) a Rovnosť príležitostí (neskôr označovanej vo výzvach a projektových dokumentoch SAMRS aj ako Rovnosť mužov a žien, ďalej len „Rovnosť“). Zníženie počtu prierezových tém zo štyroch²⁶ na dve sa javí ako vhodná zmena oproti Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2014 - 2018. Výberu prierezových tém je v súčasnej Strednodobej stratégii venovaná približne jedna strana, pričom zdôvodnenie výberu práve týchto tém nie je explicitne vysvetlené. Vychádzajúc z krátkeho odstavca venovaného výberu sektorových priorít na strane 13 sa dá predpokladať, že hlavným dôvodom výberu je ich koherencia s SDGs, rovnako tiež skúsenosť s implementáciou SlovakAid v predošlom období, či zohľadnenie kapacít a možností SR v oblasti rozvojovej spolupráce.

Téma **Životné prostredie a Zmena klímy** spadá pod SDG č. 13 Ochrana klímy – *Poskytnúť bezodkladné opatrenia na boj proti zmene klímy a ich dôsledkom*, pričom ako príklady aktivít sa v Strednodobej stratégii pri tejto prierezovej téme uvádzajú najmä podpora zmiernenia zmeny klímy, posilnenie schopnosti adaptácie na zmenu klímy a zvyšovanie odolnosti ekosystémov, ochrana prírody, biodiverzity a pôdy, monitorovanie životného prostredia, ochrana a podpora udržateľného využívania prírodných zdrojov. Ďalej sa v tomto kontexte spomína aj podpora projektov, ktorých cieľom je implementácia Parížskej dohody, Dohovoru o biologickej diverzite a jeho Aichi biodiverzitných cieľov.

K prierezovej téme **Rovnosť príležitostí** sa uvádza, že ide o podporu rovnosti mužov a žien, odstránenie všetkých foriem diskriminácie žien a dievčat, ako aj všetkých foriem násilia voči ženám a dievčatám, vrátane škodlivých praktík a zvyklostí, a zabezpečenie rovnakých príležitostí vo verejnom živote. Táto téma spadá pod SDG č. 5 Rodová rovnosť – *Dosiahnuť rodovú rovnosť a posilniť postavenie všetkých žien a dievčat*. V kontexte aktivít SlovakAid sa má táto téma uplatňovať predovšetkým v oblasti vzdelávania, zdravotníctva a tvorby trhového prostredia.

Zdôvodnenie výberu ŽP a ZK ako prierezovej témy je možné nájsť pri definícii cieľov rozvojovej spolupráce SR na strane č. 9 Strednodobej stratégie²⁷, ktoré jasne určujú zameranie slovenskej rozvojovej spolupráce na túto oblasť. Jednoznačné prepojenie na ciele stratégie a teda aj ciele

²⁶ V Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2014 – 2018 boli ako prierezové témy určené aj témy Dobrá správa vecí verejných a Ľudské práva a ľudská dôstojnosť.

²⁷ Zlepšenie životného prostredia obyvateľov partnerských krajín prostredníctvom realizácie opatrení na zmiernenie zmeny klímy a prispôbenie sa zmene klímy, podpory udržateľného využívania prírodných zdrojov podpory efektívnosti vodného, odpadového a lesného hospodárstva, zabezpečenia prístupu k vode a sanitácii, podpory energetickej bezpečnosti a využívania obnoviteľných zdrojov energie.

samotnej rozvojovej spolupráce SR však celkovo absentuje pri určení sektorových priorít aj pri určení prierezových tém.

Na vhodnosť výberu dvoch prierezových tém boli zamerané aj otázky hodnotiteľov v uskutočnenom dotazníkovom prieskume pre prijímateľov dotácií v rámci ODA SR a pri pološtrukturovaných rozhovoroch. V dotazníkovom prieskume 75 % respondentov súhlasilo, že prierezové témy v súčasnej Strednodobej stratégii boli zvolené vhodne. Na otázku, ktoré sektory by mali byť určené ako prierezové témy v budúcej Strednodobej stratégii, odpovedali prevažne, že by prierezovou témou malo zostať ŽP a ZK (42 odpovedí), téma Rovnosť bola spomenutá celkom 23 krát. V dvoch prípadoch sa respondenti vyjadrili, že by už nedali rovnosť príležitostí ako prierezovú tému z dôvodu náročnosti jej zakomponovania v niektorých krajinách, a rovnako v dvoch prípadoch sa respondenti vyjadrili, že by v budúcnosti nemali byť vôbec žiadne prierezové témy. Ďalšími navrhnutými témami boli (v poradí podľa intenzity výskytu): dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti; infraštruktúra; kvalitné vzdelávanie; znižovanie chudoby; čistá voda a hygiena; dobré zdravie; digitalizácia; zapájanie mladých ľudí; dostupná a čistá energia; zodpovedná spotreba a výroba; osobnostný a sociálny rozvoj; kvalita a bezpečnosť potravín. Z rozhovorov, ktoré viedli hodnotitelia, rovnako vyplynulo, že vhodnosť vybraných prierezových tém nie je spochybňovaná, avšak respondenti často poukazovali na náročnosť ich integrácie pri implementácii projektov.

Dôležitou informáciou k prierezovým témam v Strednodobej stratégii je, že sa „*posudzuje ich začlenenie do projektov a aktivít v každom zo šiestich prioritných sektorov*“. To znamená, že je nevyhnutné ich obe integrovať do všetkých aktivít a projektov; nie je teda možné vybrať si zakomponovanie iba jednej z dvoch prierezových tém. Z realizovaných rozhovorov a z dotazníkového prieskumu vyplýva, že to v niektorých konkrétnych situáciách predstavovalo problém, resp. že bolo bezproblémové zakomponovať jednu prierezovú tému, zatiaľ čo zakomponovanie druhej prierezovej témy zostalo skôr formalitou, ktorú museli vzhľadom na podmienky určené vo výzvach na dotácie splniť, avšak bez pridanej hodnoty k projektu. Naopak vynaložené úsilie na takéto formálne zakomponovanie prierezovej témy bolo podľa nich neprimerane vysoké a v konečnom dôsledku nezodpovedalo reálne dosiahnutým výsledkom. Hodnotitelia zaregistrovali tento problém najmä pri projektoch v rámci dotácií na rozvojové, humanitárne projekty a PPP, kde je formulár žiadosti a systém jej hodnotenia výraznejšie zameraný na sledovanie integrácie prierezových tém do implementácie projektových aktivít. Tvrdenie, že prierezovú tému Rovnosť je náročné zakomponovať pri projektoch v konkrétnych partnerských krajinách vzhľadom na kultúrne špecifiká, odznelo niekoľkokrát v odpovediach dotazníkového prieskumu a tiež v rozhovoroch so zástupcami prijímateľov dotácií. Ako SAMRS uviedla, sú si vedomí, že sa tento problém opakovane vyskytoval a upozorňujú naň žiadateľov pravidelne, najmä počas informačných dní, ale aj pri osobných konzultáciách. Dôležitým odporúčaním, ktoré SAMRS komunikuje žiadateľom v tomto prípade, je veľmi dôsledne uviesť tieto náležitosti v žiadosti a jednoznačne popísať východiskovú situáciu v danej krajine vrátane situácie ohľadne prierezových tém. Hodnotiaca komisia tieto skutočnosti následne pri výbere žiadostí berie do úvahy. Ako už bolo spomenuté, integrácia prierezových tém je nevyhnutnou súčasťou všetkých aktivít a projektov implementovaných v rámci Strednodobej stratégie, avšak miera, do akej je táto integrácia sledovaná a hodnotená, sa výrazne líši v závislosti od použitých nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce. Pri dotáciách je miera integrácie prierezových tém výrazne vyššia ako napríklad pri finančných príspevkoch realizovaných prostredníctvom ZÚ SR (ďalej len „tzv. mikrogranty“), finančných príspevkoch schvaľovaných ministrom ZVEZ SR, alebo pri projektoch, ktoré implementuje MF SR v spolupráci s UNDP. Keďže ide o zásadne odlišné typy nástrojov rozvojovej spolupráce, pričom dotácie (a najmä dotácie zamerané na rozvojové projekty, humanitárne projekty a PPP) sú z pohľadu hodnotiteľov ťažiskové a najviditeľnejšie, je tento rozdiel prirodzený.

Podľa názoru hodnotiteľov sa ale opätovne ukazuje, že neprítomnosť jednoznačne stanovených cieľov Strednodobej stratégie aj na úrovni sektorov a prierezových tém a tiež absencia systému merateľných ukazovateľov zohráva dôležitú úlohu pri následnej implementácii Stratégie, vrátane

integrácie prierezových tém. Hodnotitelia sú toho názoru, že práve tieto kľúčové prvky stratégie, ktoré jej chýbajú, by pomohli lepšie zdefinovať a nastaviť, akú zmenu chce integráciou prierezových tém v rozvojovej spolupráci SR dosiahnuť. V súčasnej podobe zo stratégie ani z výziev nie je jasné, aký má byť konkrétny cieľ projektov v prierezových témach. Z toho dôvodu môže byť aj pre žiadateľov náročné stanoviť si vlastné ciele a indikátory ich plnenia, čo môže byť jedným z dôvodov, prečo zakomponovanie prierezových tém zostáva iba nutnou formalitou.

Na druhej strane, prihliadnuc na široké spektrum nástrojov rozvojovej spolupráce a široko definované sektorové priority, hodnotitelia vnímajú aj náročnosť úlohy takéto ciele definovať a následne sa ich držať pri formulácii konkrétnych výziev. Pri nástrojoch ako sú finančné príspevky schvaľované ministrom, tzv. mikrogranty, pri dotáciách na rozvojové vzdelávanie, či vyslanie dobrovoľníkov, ale tiež pri projektoch SSE, vládnych štipendiách alebo pri projektoch implementovaných MF SR a UNDP integrácia prierezových tém (pokiaľ neboli určené ako prioritné témy týchto projektov) tak s vysokou pravdepodobnosťou zostane integrácia prierezových tém skôr iba formalitou. Avšak pri rozvojových a humanitárnych dotáciách je potrebné stanoviť si minimálne na projektovej úrovni jasné ciele pre prierezové témy, na ktoré budú môcť žiadatelia naviazať vhodné indikátory, ktoré bude možné v priebehu času sledovať a následne vyhodnocovať ich prínos k dosahovaniu stanovených cieľov.

Aktivity SAMRS za sledované obdobie sú v tomto ohľade veľmi prínosné a je vidieť celkovú snahu o viac ako len formálne zakomponovanie prierezových tém do aktivít a projektov, ktoré má ako implementačná agentúra vo svojej pôsobnosti. Najvýraznejšie sa tieto snahy prejavili vo vypracovaní Metodického usmernenia pre projekty rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci SR k prierezovým témam v roku 2021 (ďalej len „metodické usmernenie“), ktoré do veľkej miery vychádza z príručiek UNDP vypracovaných pre MZVEZ SR v roku 2020: Príručka Rodová rovnosť v projektoch rozvojovej spolupráce a Príručka pre integrovanie prierezovej témy životného prostredia a zmeny klímy do nástrojov rozvojovej spolupráce SR (UNDP pre MZVEZ SR, 2020). V nadväznosti na Záverečnú evaluačnú správu z priebežného hodnotenia Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 z roku 2021 hodnotitelia konštatujú evidentný progres v tejto oblasti, keďže v čase priebežného hodnotenia nebola integrácia prierezových tém metodicky ukotvená. Vytvorená metodika v tejto oblasti odstránila nedostatky vo formulácii výziev SAMRS a v nastavení hodnotiaceho systému žiadostí, čo veľmi pozitívne ovplyvňovalo celý proces integrácie prierezových tém do projektových aktivít.

V metodickom usmernení možno nájsť popis jednotlivých náležitostí formulára žiadosti, pri ktorých je potrebné zohľadniť prierezové témy, a tiež informácie o spôsobe kontroly formálnych náležitostí žiadostí a ich hodnotiaceho procesu. Dôležitou časťou usmernenia je aj vysvetlenie náležitostí Formulára č. 7 Kategorizácia žiadosti o poskytnutie dotácie z hľadiska prierezových tém²⁸, ktorý je súčasťou žiadosti o dotáciu (na rozvojové projekty, na rozvojové vzdelávanie, na PPP, na budovanie kapacít a na niektoré humanitárne projekty). Pozitívnym prvkom metodiky je uvedenie príkladov aktivít zameraných na prierezové témy v rámci jednotlivých sektorov. Hodnotitelia na jednej strane vyzdvihujú existenciu metodického usmernenia, čo potvrdili aj výsledky dotazníkového prieskumu (72 % respondentov sa vyjadrilo, že súhlasí alebo skôr súhlasí s tvrdením, že toto metodické usmernenie je zrozumiteľné a ľahko aplikovateľné pri implementácii projektu) a realizovaných rozhovorov. Náročnosť prispôbiť aktivity projektu požiadavkám týkajúcim sa zakomponovania prierezových tém (životné prostredie a zmena klímy + rovnosť príležitostí) do projektu nikto z opýtaných nehodnotil ako veľmi vysokú. Ako náročné ho hodnotilo 21 % respondentov dotazníkového prieskumu, ako primerané 49 % a ako nenáročné 23 %. Na otázku, v čom táto

²⁸ Tento formulár nahradil prílohu č. 6 Formulár kontrolného zoznamu podmienok súladu žiadosti a prierezových tém, ktorý bol súčasťou žiadosti pre výzvy z roku 2021. V rokoch 2019 a 2020 nebol prílohou obdobný formulár/príloha.

náročnosť spočívala, odpovede poukazovali na náročnosť zakomponovať obe témy pri niektorých sektorových prioritách alebo vzhľadom na miestne kultúrne špecifiká v partnerskej krajine. S tým sa stotožnili aj viacerí respondenti uskutočnených rozhovorov, ktorí zastupovali prijímateľov dotácií. Takisto sa v dotazníku a následne aj viackrát pri rozhovoroch vyskytla odpoveď, že formulácia tém a ich hodnotenia je nejasná a že sa otázky na prierezové témy nadmerne a nezmyselne vyskytujú vo viacerých častiach projektovej žiadosti a následne aj ďalších projektových dokumentoch (napr. priebežná a záverečná správa). Viacero respondentov pri rozhovoroch zmienilo komplikovanosť a nadbytočnú administratívnu záťaž spojenú s integráciou prierezových tém do tohto typu projektov. Napríklad na Ukrajine je z hľadiska enormných negatívnych dôsledkov vojnového konfliktu na oblasť ŽP a ZK a tiež na Rovnosť mužov a žien aj z pohľadu hodnotiteľov momentálne zbytočné hodnotiť úroveň zakomponovania prierezových tém do projektov.

Hodnotitelia podrobne analyzovali **metodické usmernenie** a tiež projektovú dokumentáciu vrátane Formulára č. 7 a konštatujú, že niektoré časti metodiky sú nejasné, priam až v rozpore s inými časťami metodiky²⁹, čo môže na žiadateľa pôsobiť zmätočne. Rovnakým zmätočným dojmom pôsobí aj samotná kategorizácia žiadosti, bolo by vhodné jasnejšie definovať kategórie a uvádzať rovnaký kľúč pre kategorizáciu³⁰ projektov z hľadiska prierezových tém. Hodnotitelia rovnako vnímajú potrebu zjednodušiť projektovú dokumentáciu pre žiadateľov, resp. prijímateľov dotácií s cieľom vyčleniť jeden alebo dva odstavce pre otázky súvisiace so zakomponovaním prierezových tém do projektových aktivít tak, aby na jednom mieste boli popísané všetky potrebné náležitosti ohľadne oboch prierezových tém (od východiskovej situácie po implementáciu a predpokladané výsledky a dopady). Súčasná fragmentácia (teda nutnosť uvádzať integráciu prierezových tém na viacerých miestach) pôsobí ako zbytočná administratívna záťaž, často bez pridanej hodnoty, čo sa týka samotnej integrácie prierezových tém.

Výrazným zlepšením je podľa hodnotiteľov integrácia prierezových tém do výziev SAMRS na dotácie, kde je im venovaný jeden odsek, a transparentnejší hodnotiaci systém, ktorý je tiež súčasťou výzvy. Tieto prvky boli zavedené po prijatí metodického usmernenia k prierezovým témam a vo výzvach ich prvýkrát možno nájsť v roku 2022. Hodnotenie zakomponovania prierezových tém je súčasťou kritéria *Relevantnosť* a má váhu 10 bodov: 5 bodov môže žiadateľ získať za zakomponovanie každej z prierezových tém.

Nejasne však pôsobia časti 2.1.2 a 2.2.2 metodického usmernenia, ktoré sa venujú práve odbornému hodnoteniu. V časti 2.1.2 venovanej odbornému hodnoteniu prierezovej témy Rovnosť príležitostí je uvedené, že „*žiadostiam, v ktorých bude odôvodnené zaradenie do kategórie C, bude pridelený v rámci odborného hodnotenia plný počet bodov za prierezovú tému*“, čo však pôsobí nelogicky vzhľadom k tomu, že kategória C je v poradí až tretia najlepšia, keďže do nej spadajú žiadosti neutrálne z hľadiska vplyvu na rovnosť mužov a žien. V tejto súvislosti priamo z usmernenia nie je jasné, aký počet bodov tým pádom dostanú žiadosti zaradené do kategórie A a B, do ktorých spadajú žiadosti špecificky zamerané na zlepšovanie rovnosti mužov a žien, resp. žiadosti s pozitívnym vplyvom na rovnosť mužov a žien. Z vysvetlenia SAMRS je zrejmé, že v prípade žiadostí zaradených do kategórie A alebo B závisí počet bodov, ktoré žiadosť získa od miery integrácie prierezovej témy v piatich

²⁹ Na strane číslo 4 v tabuľke je uvádzané, že do kategórie C (ktorá je najlepšia) patria žiadosti, v ktorých všetky odpovede na otázky v stĺpcoch Riziko a Príležitosť sú Nie. Pričom z textu usmernenia vyplýva, že je žiaduce vytvárať príležitosti pre zlepšenie ŽP a ZK. Nie je teda jasné, do ktorej kategórie patria žiadosti, v ktorých všetky odpovede v stĺpci Riziko sú Nie a Príležitosť sú Áno. Vyvoláva to pocit, že chýba jedna kategória.

³⁰ Momentálne je nastavenie také, že pri téme Rovnosť príležitostí je najlepšou kategóriou A a najhoršou kategóriou D a pri téme ŽP a ZK je najhoršou kategóriou A a najlepšou kategóriou C. Bolo by vhodné systém kategorizácie zjednotiť, aby napríklad pre obe témy bola najlepšou kategóriou A.

oblastiach posudzovania: východisková situácia, zapojenie žien/mužov do prípravy projektu, cieľové skupiny, aktivity a situácia po realizácii projektu a udržateľnosť projektu.

V časti 2.2.2, ktorá sa zameriava na odborné hodnotenie prierezovej témy Životné prostredie a zmena klímy, je zas uvedené, že „*žiadostiam, v ktorých bude odôvodnené zaradenie do kategórie C, bude pridelený v rámci odborného hodnotenia plný počet bodov za prierezovú tému*“, čo je síce v súlade s uvedenou kategorizáciou, avšak stále nejasné vzhľadom na zistenia popísané v poznámke pod čiarou na predchádzajúcej strane. Z rozhovorov so zástupcami SAMRS vyplynulo, že v praxi pri hodnotení žiadostí v tejto oblasti záleží aj na popise zakomponovania prierezových tém do projektu pri opise východiskovej situácie, cieľových skupín, opatrení/aktivít a situácie po realizácii projektu a jeho udržateľnosti v projektovej žiadosti. Z toho dôvodu aj projekty zaradené do nižšej kategórie v rámci integrácie prierezových tém (s neutrálnym vplyvom na prierezové témy) môžu dostať plné bodové hodnotenie pri ich posudzovaní. Na jednej strane tento prístup znamená, že na prijímateľov nie je vyvíjaný neprimeraný tlak na zakomponovanie prierezových tém v projektoch, kde to je náročné, na druhej strane však prijímateľov ani nemotivuje uvažovať hlbšie a v širšej perspektíve, ako prierezové témy v projekte uchopiť a podporiť.

Pri výzvach na **dotácie na vysielanie dobrovoľníkov** je zakomponovanie prierezových tém tiež bodované pri kategórii relevantnosť, a to konkrétne maximálnym počtom 5 bodov za každú prierezovú tému zvlášť. Žiadateľ je pritom povinný zabezpečiť, aby projekt nepodporoval nerovnosť mužov a žien a takisto, aby neprispieval k zhoršeniu kvality ŽP a ZK, čo je priamo definované už vo výzve na žiadosti. Zároveň sa v poznámke pod čiarou vo výzve uvádza, že pokiaľ nie je integrácia ktorejkoľvek z prierezových tém relevantná, zabezpečuje sa formou čestného vyhlásenia. Formulár žiadosti o poskytnutie dotácie obsahuje už predpísané čestné vyhlásenie so všetkými potrebnými náležitosťami. Vo formulári projektového dokumentu je Prierezovým témam venovaná časť 7, v ktorej je potrebné bližšie popísať, akým spôsobom sa zohľadnia prierezové témy v jednotlivých aktivitách. Vzhľadom na charakter projektov na vyslanie dobrovoľníka alebo dobrovoľníka-experta je odbúranie administratívnej záťaže žiadúce.

Pri **tzv. mikrograntoch** sú takisto prierezové témy súčasťou výzvy, pričom sa uvádza, že prijímateľ tzv. mikrograntu je povinný zakomponovať obe prierezové témy do svojich projektových aktivít. Vzhľadom na nízky objem maximálnych finančných prostriedkov na jeden projekt (10 000 EUR) môže byť zakomponovanie prierezových tém (pokiaľ nie je v pozícii prioritnej témy) obmedzené. Z tohto pohľadu sa hodnotiteľom javí ako dostatočné popísať v žiadosti spôsob, akým budú v projektových aktivitách zohľadnené prierezové témy, tak ako je to nastavené v súčasnosti. Pri tomto nástroji by bolo vhodné zvážiť v opodstatnených prípadoch možnosť doložiť iba čestné vyhlásenie, ako je to pri dotáciách na vyslanie dobrovoľníkov. Rovnako je z pohľadu hodnotiteľov vhodné zvážiť, aby v záverečnej správe nazvanej *Completion Report* uvádzal prijímateľ tzv. mikrograntu iba to, akým spôsobom boli prierezové témy zohľadnené v projektových aktivitách, keďže je pri tomto type projektov nereálne hovoriť o významnejšom vplyve projektov na tieto oblasti.

Pozitívne hodnotitelia vnímajú organizáciu informačných dní a zverejňovanie nahrávok, resp. prezentácií z nich kvýzvam na dotácie na webe SAMRS, ktoré vždy obsahujú aj časť venovanú prierezovým témam. Hoci pri týchto informačných dňoch išli pracovníci SAMRS často do hĺbky, detailne popisovali všetky náležitosti žiadosti a ponúkali viacero konkrétnych pozitívnych aj negatívnych príkladov integrácie prierezových tém, v samotnej metodike sú drobné nezrovnalosti³¹ a priestor pre uvádzanie príkladov je obmedzený.

³¹ Na strane 6 je uvedené, že do Kategórie C sú zaradené žiadosti, ktorých aktivity nepredstavujú riziko a ani žiadnu príležitosť pre ŽP a ZK a pritom na strane č. 11 je naopak uvedené „*Kategória C: Žiadne alebo zanedbateľné riziko a príležitosť pre ŽP a ZK*“. Tento nesúlad priamo nadväzuje na nejasnú kategorizáciu vo formulári č. 7.

Pri otázke na návrhy spôsobu, ako uľahčiť zakomponovanie prierezových tém do projektov pri ich príprave a následnej realizácii, odznali v dotazníkovom prieskume aj pri rozhovoroch podobné návrhy. Väčšina odpovedí smerovala k tomu, že chýba v podmienkach SR expertíza v oblasti integrácie témy Rovnosť, a že by bolo veľkým prínosom viesť k tejto téme odbornú diskusiu s cieľom zamerať projektové aktivity tak, aby skutočne prispievali k rovnosti príležitostí a nezostali iba formalitou. Takisto odznala potreba uviesť viac príkladov dobrej praxe (aj zo zahraničných agentúr) a potreba spracovania dôslednej vstupnej analýzy k daným témam. V odpovediach sa spomínali aj už zmienené návrhy na zjednodušenie projektovej dokumentácie, čo sa prierezových tém týka, ale aj možnosť výberu iba jednej z prierezových tém bez straty bodov v hodnotení. Zaujímavým návrhom z pohľadu hodnotiteľov bol aj návrh zohľadnenia bodového hodnotenia pri vyššej náročnosti zakomponovania prierezových tém, či vyjadrenie potreby dlhšie trvajúcich projektov, pri ktorých by bolo možné s implementáciou prierezových tém dôslednejšie pracovať a dosahovať výraznejšie výsledky a dopady.

Dôležitým dokumentom pre sledovanie integrácie prierezových tém do rozvojovej spolupráce SR, a to ako v rámci multilaterálnej tak aj bilaterálnej rozvojovej spolupráce, je každoročne vydávaná **Výročná správa ODA SR**. MZVEZ SR predkladá správu o rozvojovej spolupráci SR na rokovanie vlády každý rok už od roku 2002. Správa obsahuje všetky dôležité informácie o aktivitách realizovaných v oblasti rozvojovej spolupráce a sprostredkováva aj všetky potrebné štatistické údaje. Prierezovým témam sa vždy venuje samostatná kapitola a dve prílohy.³² Metodicky sa priradenie rozvojových aktivít k jednotlivým prierezovým témam riadi pravidlami OECD/DAC pre štatistické vykazovanie oficiálnej rozvojovej pomoci. Na základe tejto metodiky sú v relevantných častiach výročnej správy uvedené zoznamy projektov, ktoré prispievajú k napĺňaniu prierezových tém, a to buď integráciou prierezových tém v projektových aktivitách rozvojovej spolupráce, alebo prioritným zameraním projektu na niektorú z prierezových tém.

Pri téme ŽP a ZK je každoročne pri vykazovaní aktivít rozvojovej spolupráce SR výrazný príspevok multilaterálnej rozvojovej spolupráce SR, pričom variabilná je najmä položka splátky SR do Zeleného klimatického fondu, ktorá tvorí najväčšiu časť príspevkov do medzinárodných organizácií v tejto oblasti. V závislosti od jej výšky sa líši aj celkový príspevok k tejto prierezovej téme vykazovaný v rámci multilaterálnej rozvojovej spolupráce SR, pričom najvýraznejší bol v roku 2019. V tomto roku bola vykazovaná aj celkovo najvyššia suma rozvojovej spolupráce SR v tejto téme (5,92 mil. EUR), čo predstavuje výrazný rozdiel oproti vykazovaniu za rok 2020 (2,09 mil. EUR) spôsobený práve aj príspevkom do Zeleného klimatického fondu. Bilaterálna rozvojová spolupráca SR v oblasti ŽP a ZK bola vykazovaná najmä prostredníctvom projektov realizovaných nástrojmi SAMRS, ďalej sem boli započítané aj príspevky nástrojov implementovaných cez MF SR, v niektorých rokoch aj príspevky zo strany MPRV SR či bilaterálne aktivity štátneho podniku Vodohospodárska výstavba, ktoré sú realizované v regióne strednej Ázie.

Pri téme Rovnosť bola suma vykazovanej rozvojovej spolupráce SR najvyššia za rok 2019 (5,56 mil. EUR vrátane príspevku 50 000 EUR do UN WOMEN) a najnižšia za rok 2020 (2,83 mil. EUR). Prevažnú časť vykazovanej sumy tvorili aktivity realizované formou nástrojov SAMRS.

Ako vyplýva z nasledujúcej tabuľky, každá z prierezových tém tvorila približne 3 % z celkovej rozvojovej spolupráce SR, čo sa javí ako nízky podiel. Na základe dostupných údajov je však možné konštatovať, že najvýraznejšie boli prierezové témy integrované prostredníctvom bilaterálnej rozvojovej spolupráce, a to najmä formou realizácie nástrojov v kompetencii SAMRS. V rámci

³² Kapitola má názov Vyhodnotenie aktivít v rámci prierezových tém. Prílohy v poslednej výročnej správe za rok 2023 sú uvedené pod názvom Prehľad bilaterálnej rozvojovej spolupráce zameranej na životné prostredie a zmenu klímy a Prehľad bilaterálnej rozvojovej spolupráce na rovnosť mužov a žien.

bilaterálnej spolupráce SR je podiel prierezových tém vyšší (8 % ŽP a ZK a 13 % Rovnosť), čo koreluje s predošlými zisteniami.

Tabuľka 5: Podiel prierezových tém na celkovej vykazovanej ODA SR za roky 2019 – 2023

Prierezová téma	Celková suma rozvojovej spolupráce SR v mil. EUR					Celkovo za roky 2019 - 2023
	2019	2020	2021	2022	2023	
Životné prostredie a zmena klímy	5,92	2,09	4,03	4,25	3,18	19,47
Rovnosť príležitostí (rovnosť žien a mužov)	5,56	2,83	3,44	4,54	4,93	21,3
ODA SR celkom	101,82	124,49	131,05	162,76	161,84	681,96
Podiel prierezovej témy ŽP a ZK na ODA SR	6 %	2 %	3 %	3 %	2 %	3 %
Podiel prierezovej témy Rovnosť príležitostí na ODA SR	5 %	2 %	3 %	3 %	3 %	3 %

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa Výročných správ ODA SR

Na projektovej úrovni bola analýza prierezových tém vykonaná na vzorke siedmich projektov, z ktorých štyri boli rozvojové, dva humanitárne a jeden PPP. Tri projekty boli schválené v rámci výziev vyhlásených v roku 2019, jeden projekt v rámci výzvy vyhlásenej v roku 2020, dva v roku 2021 a jeden v roku 2022. Na tejto vzorke je možné pozorovať výrazný posun smerom k intenzívnejšiemu a detailnejšiemu zapracovaniu prierezových tém do projektovej dokumentácie v priebehu rokov. Najvýraznejšie je progres viditeľný v projektoch, ktoré boli schválené alebo realizované v období, keď už bolo vypracované metodické usmernenie k prierezovým témam zo strany SAMRS. V projektoch, ktoré boli schválené v rokoch 2019 a 2020, boli prierezové témy uchopené skôr ako nutná formalita bez pridanej hodnoty k aktivitám projektu, a teda miera ich integrácie do projektových aktivít bola relatívne nízka (pokiaľ nebola prierezová téma prioritným sektorom daného projektu).

Zhrnutie EO 2

Miera integrácie prierezových tém životné prostredie a zmena klímy a rovnosť príležitostí do rozvojovej spolupráce SR sa líšila v závislosti od použitých nástrojov, pričom najväčší dôraz na ich zakomponovanie do projektových aktivít je viditeľný pri implementácii projektov v rámci dotácií, predovšetkým rozvojových projektov, humanitárnych projektov a PPP.

Vzhľadom k tomu, že v Strednodobej stratégii absentuje jednoznačný cieľ pri prierezových témach, a to ako na úrovni stratégie, tak aj na úrovni sektorov či programových krajín, a rovnako absentuje aj systém merateľných ukazovateľov, ktorý by dokázal monitorovať pokrok v tejto oblasti, nie je možné zhodnotiť úspešnosť integrácie prierezových tém do rozvojovej spolupráce SR. Hodnotitelia sa preto zamerali na vhodnosť prierezových tém, náročnosť ich zakomponovania do projektových aktivít, metodické ukotvenie a intenzitu ich výskytu v projektoch implementovaných v rámci bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR. V tomto smere je možné konštatovať, že prierezové témy boli v súčasnej stratégii vybrané vhodne. Náročnosť ich zakomponovania je primeraná, avšak o niečo náročnejšia pri téme Rovnosť príležitostí, najmä vzhľadom na kultúrne špecifiká v niektorých partnerských krajinách. Metodické ukotvenie prierezových tém je na dobrej úrovni, avšak je potrebné odstrániť drobné nejasnosti a nadbytočnú administratívnu záťaž.

EO 3: Existuje jasná intervenčná logika a relevantné nástroje na dosahovanie stanovených sektorových priorít a dodržiavanie teritoriálnych priorít?

OECD/DAC kritériá: Relevantnosť, Efektívnosť, Účinnosť

Tretia evaluačná otázka je zameraná na:

- mapovanie bilaterálnych nástrojov rozvojovej spolupráce SR a aktérov zodpovedných za ich využitie,
- analýzu využívania jednotlivých nástrojov v rokoch 2019 – 2023,
- identifikáciu možných zlepšení v rámci pripravovanej Strednodobej stratégie.

Slovenská ODA disponuje širokou paletou bilaterálnych nástrojov, ktoré prispievajú k dosahovaniu stanovených sektorových a teritoriálnych priorít. Jednotlivé nástroje a ich doterajšie využitie sú stručne zanalyzované v nasledujúcom texte.

A) Dotácie

Dotácie predstavujú hlavný nástroj bilaterálnej rozvojovej spolupráce SAMRS. Podľa zistení hodnotiteľov fungujú dotácie dobre: efektívne prispievajú k dosahovaniu cieľov Strednodobej stratégie a zároveň sú predmetom neustáleho zlepšovania zo strany SAMRS. Podrobnejšie sa dotáciám venujú EO 4 a 5. Nasledovný text sa preto sústreďí na stručný prehľad jednotlivých typov dotácií a spôsob ich využitia.

Dotácie na rozvojové projekty a dotácie na humanitárne projekty sú najviac zastúpenými formami dotácií v portfóliu SAMRS. Sú každoročne pridelené prostredníctvom niekoľkých vyhlásených výziev, ktoré sú sektorovo aj teritoriálne vymedzené pre určitú krajinu alebo región. O dotáciu sa môžu uchádzať rozpočtové, príspevkové a mimovládne organizácie so sídlom v SR. Dĺžka realizácie rozvojového projektu býva minimálne 12 a maximálne 25 kalendárnych mesiacov, pri humanitárnych projektoch je to 6 – 25 mesiacov. Z rozpočtu SAMRS je na dotácie na rozvojové a humanitárne projekty alokovaných približne 3,5 – 5,0 mil. EUR ročne.

Rozdiely medzi týmito dvomi typmi dotácií sú vo finančných pravidlách: zatiaľ čo na realizácii rozvojového projektu sa prijímatelia podieľajú spolufinancovaním 10 %, pri humanitárnych projektoch je rozpočet v plnej výške pokrytý grantom SlovakAid. Humanitárne projekty sú tiež zvýhodnené pri vyplácaní grantu. Do roku 2023 bola výška preddavku stanovená na 80 %, od roku 2024 je to až 90 % výšky grantu. Pri rozvojových projektoch je preddavok poskytovaný vo výške 50 %. Do roku 2023 mohli humanitárne projekty žiadať o grant v maximálnej výške 250 000 EUR³³ a rozvojové projekty 200 000 EUR; od roku 2024 bol finančný limit zjednotený na sumu 250 000 EUR pre oba typy dotácií.

Osobitnou kategóriou rozvojových projektov sú dotácie na podporu strategických partnerstiev v programových krajinách. Ide o významné projekty, ktoré majú k dispozícii viac finančných zdrojov a dlhšie obdobie na realizáciu. Doposiaľ boli podporené dve strategické partnerstvá: Zelený vektor pre moldavský agropotravinársky sektor (2023) a Digitalizácia základných a stredných škôl a zvýšenie digitálnej zručnosti učiteľov v kraji Machakos v Keni (2022).

³³ Výnimkou boli humanitárne výzvy pre Ukrajinu v roku 2022 s maximálnym limitom 333 000 EUR na jeden projekt.

Dotácie v rámci **Programu podnikateľských partnerstiev** sú určené na podporu zapájania podnikateľského sektora do rozvojovej spolupráce SR. Ide o pomerne nový nástroj, ktorého cieľom je pomôcť slovenským podnikateľom etablovať sa v rozvojových krajinách, budovať udržateľné kapacity ich zahraničných partnerov a tiež mobilizovať súkromné zdroje na posilnenie slovenských rozvojových aktivít. V zmysle týchto cieľov nie je oprávnená podpora samotného exportu; projekty musia mať charakter dlhodobej a systematickej spolupráce.

Spolu bolo za roky 2019 – 2023 schválených 33 žiadostí v celkovom objeme 2 298 029 EUR. Z toho bolo 13 projektov zameraných na vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti (prípravná fáza s dotáciou do 10 000 EUR³⁴) a 20 projektov na konkrétnu realizáciu výskumných a obchodných partnerstiev (realizačná fáza s dotáciou do 200 000 EUR³⁵). Najviac projektov sa v rokoch 2019 – 2023 týkalo spolupráce s Ukrajinou, a to najmä vďaka osobitnej výzve na podporu nových podnikateľských partnerstiev so zameraním na obnovu a rozvoj Ukrajiny z roku 2023. Časť projektov smerovala aj do krajín mimo teritoriálnych priorít Strednodobej stratégie (napr. Brazília, Maurícius, Nigéria, Uzbekistan).

Spolufinancovanie zo strany žiadateľa je stanovené minimálne vo výške 20 % z požadovanej dotácie. Dotácie Programu podnikateľských partnerstiev sú poskytované v režime pomoci de minimis, takže pri zmene maximálnej výšky pomoci pre jeden podnik v období troch rokov z 200 000 EUR na 300 000 EUR, ktorá vstúpila do platnosti 1.1.2024, bolo možné v roku 2024 rovnako zvýšiť maximálny limit dotácie. Prijímateľ musí taktiež spĺňať definíciu malého alebo stredného podniku.

SAMRS každoročne vyhlasuje výzvy na **dotácie na vysielanie dobrovoľníkov a expertov – dobrovoľníkov do rozvojových krajín**. Cieľom vyslania dobrovoľníka je širšie zapájať ľudí do rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, pričom prioritou dobrovoľníckej činnosti je podpora rozvojových intervencií a pomoc miestnym komunitám v partnerských krajinách. Vyslanie dobrovoľníkov (napr. humanitárnych pracovníkov) môže trvať 3 – 12 mesiacov, vyslanie expertov-dobrovoľníkov (napr. lekárov) 1 – 3 mesiace. V oboch prípadoch je podmienkou ich slovenská štátna príslušnosť. V rokoch 2019 – 2023 bolo zrealizovaných 71 projektov v celkovom objeme 779 514 EUR. Niektoré vyslania boli uskutočnené aj do krajín mimo teritoriálnych priorít Strednodobej stratégie (napr. Kambodža, Lesotho). Zároveň je to však v súčasnosti jediná dotačná schéma SAMRS, ktorá poskytuje grantovú podporu na prácu v najmenej rozvinutých krajinách (tzv. LDCs).

Dotácie na projekty budovania kapacít boli v sledovanom období poskytnuté v rokoch 2019, 2020, 2022 a 2023, pričom všetky získala Platforma rozvojových organizácií Ambrela (spolu štyri dotácie v celkom objeme 355 000 EUR) ako jediná strešná organizácia v SR. Projekty boli zamerané na rozvoj kapacít členských organizácií Ambrela, ako aj celého systému rozvojovej spolupráce v SR. Išlo teda o projekty implementované na území SR.

Dotácie na projekty globálneho a rozvojového vzdelávania každoročne podporujú túto agendu v gescii MŠVVaM SR. Jej podstatou je porozumenie globálnym témam a súvislostiam a zároveň aj rozvoj kritického myslenia. Cieľom dotačných projektov SAMRS je podporiť začleňovanie tejto problematiky do učebných plánov a osnov na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému, budovanie kapacít relevantných aktérov a zvyšovanie povedomia verejnosti o rozvojovej spolupráci. Ide teda o grantové projekty, ktoré sa realizujú na Slovensku pre cieľové skupiny obyvateľov SR; prijímateľmi sú neziskové organizácie a vzdelávacie inštitúcie. Spolu bolo v rokoch 2019 – 2023 poskytnutých 14 dotácií na projekty globálneho a rozvojového vzdelávania v celkovom objeme 468 2013 EUR. Maximálna výška grantu sa od roku 2023 zvýšila z 30 000 EUR na 50 000 EUR.

³⁴ Od roku 2024 je maximálny limit zvýšený na 15 000 EUR.

³⁵ Od roku 2024 je maximálny limit zvýšený na 300 000 EUR.

Dotácie boli využité aj na **podporu projektov slovenských organizácií schválených v rámci rozvojových nástrojov Európskej komisie prostredníctvom poskytnutia spolufinancovania**. V rokoch 2019 – 2023 boli poskytnuté dotácie na spolufinancovanie ôsmich projektov na Slovensku a v krajinách západného Balkánu, Moldavska a Gruzínska. Výška poskytnutých dotácií sa pohybovala od 7 000 do 35 000 EUR, pričom celková suma dotácií dosiahla 130 294 EUR. Ich realizátormi boli slovenské mimovládne organizácie.

B) Finančné príspevky realizované prostredníctvom ZÚ SR (tzv. mikrogranty)

Tzv. mikrogranty predstavujú flexibilnú formu rozvojovej spolupráce SR, ktorá reaguje na aktuálne potreby subjektov z partnerských krajín³⁶. Ide o dopytovo-orientované granty vo výške maximálne 10 000 EUR poskytované priamo organizáciám v partnerskej krajine, bez účasti slovenských subjektov. Výzvy na predkladanie žiadostí sú každoročne zverejňované na stránkach jednotlivých ZÚ. Na rozdiel od dotácií majú pri výbere žiadostí rozhodujúce slovo ZÚ, pričom žiadosti schvaľuje riaditeľ SAMRS na základe súhlasného stanoviska ORPO, teda bez zapojenia ministra ZVEZ SR.

Úspešní žiadatelia majú na realizáciu svojho projektu 6 – 12 mesiacov od dátumu podpísania zmluvy. 70 % schválenej sumy je im vyplatených pri podpise zmluvy a zvyšných 30 % po záverečnom vyúčtovaní. Spôsob vyplácania financií sa prispôsobuje podmienkam danej krajiny, pričom v mnohých prípadoch sú vyplácané v hotovosti – či už z dôvodu vysokých bankových poplatkov alebo kvôli komplikovaným národným rozpočtovým pravidlám verejných inštitúcií.

ZÚ majú na poskytovanie tzv. mikrograntov každoročne alokovanú sumu, ktorá môže byť dodatočne navýšená v prípade nečerpania financií v rámci iných nástrojov ODA. Najväčšie alokácie majú ZÚ v troch programových krajinách (v roku 2023 to bolo 110 000 – 130 000 EUR), ostatné ZÚ mali k dispozícii 30 000 – 70 000 EUR. Výsledný počet poskytnutých tzv. mikrograntov závisí od prístupu jednotlivých ZÚ – zatiaľ čo väčšina poskytuje tzv. mikrogranty v sume rovnej alebo blízkej maximálnej sume 10 000 EUR, ZÚ v Bosne a Hercegovine podporil viac projektov menšími sumami.

Vo väčšine krajín je záujem o tzv. mikrogranty mnohonásobne vyšší než alokované zdroje, pričom počet doručených žiadostí nezriedka dosahuje 100 a viac. Mimoriadny záujem zaznamenal v roku 2024 ZÚ v Keni, ktorý obdržal približne 600 žiadostí z piatich oprávnených krajín. Na druhej strane ZÚ v Libanone dostáva z dvoch oprávnených krajín menej ako 10 žiadostí ročne, čo môže súvisieť s obmedzenou propagáciou tzv. mikrograntov zo strany ZÚ.

Podľa Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 - 2023 predĺženej do roku 2024 je možné realizovať tzv. mikrogranty v sektoroch (i) kvalitné vzdelávanie, (ii) dobré zdravie, (iii) dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti, (iv) potravinová bezpečnosť a poľnohospodárstvo, (v) infraštruktúra a udržateľné využívanie prírodných zdrojov, (vi) podpora tvorby trhového prostredia, (vii) životné prostredie a zmena klímy a (viii) rovnosť príležitostí. Ide teda o veľmi široké tematické spektrum, do ktorého je možné umiestniť takmer akýkoľvek projektový zámer. Zároveň však z toho vyplýva, že tzv. mikrogranty môžu byť poskytnuté aj pre sektory, ktoré v danej krajine nie sú pokryté dotáciami, čo môže byť výhodou, ale zároveň aj slabou stránkou, keďže dva kľúčové nástroje ODA v tomto prípade nevytvárajú vzájomné synergie.

Vo všeobecnosti sa ZÚ snažia smerovať tzv. mikrograntovú podporu do odľahlejších regiónov, kde je ich efekt výraznejší než v hospodárskych centrách. Pri výbere mikroprojektov zohráva dôležitú úlohu aj očakávaný efekt pre celú komunitu, nielen pre podporenú organizáciu. V neposlednom rade sa vo

³⁶ Primárne v krajinách Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Irak, Libanon, Srbsko/Kosovo, Gruzínsko, Moldavsko, Severné Macedónsko, Ukrajina a Keňa.

výbere prijímateľov tzv. mikrograntov prejavujú aj sektorové preferencie daného ZÚ, resp. veľvyslanca.

Ako príklad dobrej praxe môže byť uvedené inovatívne využitie tzv. mikrograntov v Bosne a Hercegovine, kde sa prostredníctvom mikroprojektov pokúšajú prepojiť rôzne cieľové skupiny (napr. nákup záchranných dronov spojený s dňom otvorených dverí pre deti z detských domovov, nákup športových potrieb spojený s turnajom pre deti rôznych národností) alebo rôzne politiky (napr. detskí hudobníci z celej krajiny nahrli skladbu slovenského skladateľa v najväčšom chráme, čo má presah do kultúrnej diplomacie a procesu mierotvorby v krajine).

Z rozhovorov s pracovníkmi ZÚ vyplynulo, že tzv. mikrogranty sú veľmi efektívny nástroj, prostredníctvom ktorého pri obmedzenom rozpočte podporia relatívne veľa osôb a dosiahnu konkrétne viditeľné výsledky. Tým pádom sú pre ZÚ tzv. mikrogranty dôležité v rámci ich diplomatických aktivít, keďže môžu pri komunikácii s partnerskou krajinou poukázať na podporené mikroprojekty s logom SlovakAid. Mikrogranty sú poskytované aj v niektorých krajinách, kde sa nenachádza ZÚ SR (napr. Irak, Somálsko, Uganda). V regióne subsaharskej Afriky po roku 2020 dokonca tzv. mikrogranty predstavujú popri vysielaní dobrovoľníkov jedinú bilaterálnu formu spolupráce SlovakAid.

Celkovo je možné konštatovať, že z pohľadu ZÚ majú tzv. mikrogranty veľmi vysokú efektívnosť, možno v niektorých prípadoch aj vyššiu než veľké dotačné projekty. Hoci spätná väzba od prijímateľov nie je systematicky monitorovaná, vysoký dopyt naznačuje, že tzv. mikrogranty SlovakAid sú užitočné a atraktívne. Zároveň pomáhajú budovať kapacity prijímateľov na realizáciu medzinárodných grantov. Z rozhovorov s prijímateľmi dotácií vyplynulo, že v mnohých prípadoch to boli práve oni, kto svojich zahraničných partnerov upozornil na možnosť požiadať o tzv. mikrogrant, čím mohli vzniknúť synergie s dotačnými projektmi. Aj vzhľadom na ich vysokú hospodárnosť považujú hodnotitelia tento nástroj slovenskej ODA za perspektívny. Námety na ďalšie zlepšenie systému tzv. mikrograntov sú uvedené v odporúčaní č. 9.

C) Finančné príspevky na základe rozhodnutia ministra

Poskytovanie finančných príspevkov na základe rozhodnutia ministra ZVEZ SR je z finančného hľadiska druhým najväčším nástrojom rozvojovej spolupráce SR (po dotáciách) – každoročne je poskytnutých niekoľko desiatok finančných príspevkov v celkovom objeme cca. 2 mil. EUR. Návrh na poskytnutie finančného príspevku predkladá na rozhodnutie ministrovi ORPO, zvyčajne na podnet alebo po konzultácii so ZÚ príslušnej krajiny.

Ide o finančné príspevky poskytované výlučne zahraničným alebo medzinárodným subjektom, a to niekedy aj bez formálnej žiadosti. Tieto finančné príspevky sú vyplácané jednorazovo v plnej výške, pričom prijímateľ má povinnosť predložiť podrobné vyúčtovanie vynaložených výdavkov len na vyžiadanie. Vďaka svojmu nastaveniu sú finančné príspevky na základe rozhodnutia ministra najflexibilnejším nástrojom slovenskej ODA, umožňujúcim okamžite reagovať na nepredvídané udalosti vo svete. Veľká časť príspevkov poskytnutých v uplynulých rokoch preto mala humanitárny charakter a smerovala do krajín postihnutých vojnovými konfliktmi alebo prírodnými katastrofami. Niektoré finančné príspevky boli vzhľadom na svoju humanitárnu povahu poskytnuté aj mimo teritoriálnych priorít stanovených Strednodobou stratégiou (napr. Irán, Brazília, Maroko, Palestína). Okrem humanitárnych účelov sa finančné príspevky na základe rozhodnutia ministra využívajú aj na podporu dodržiavania ľudských práv a rozvoj občianskej spoločnosti v krajinách, kde na to nie je možné použiť dotácie (napr. Bielorusko). Čiastočne sa využívajú aj na pokrytie nákladov na spoluprácu s medzinárodnými organizáciami ako OSN.

Na základe uskutočnených rozhovorov je možné konštatovať, že tento nástroj funguje dobre. Jeho mimoriadna dôležitosť spočíva najmä v tom, že čiastočne nahrádza chýbajúci mechanizmus rýchlej

humanitárnej pomoci, čo sa ukázalo napríklad po vypuknutí vojny na Ukrajine. Na druhej strane sú však finančné príspevky na základe rozhodnutia ministra menej transparentné než ostatné nástroje, keďže rozhodovanie prebieha ad hoc a jeho odôvodnenie nie je verejne prístupné.

D) Delegovaná spolupráca EÚ

Vykonávanie nástrojov EÚ určených na rozvojovú spoluprácu, tzv. delegovaná spolupráca EÚ, predstavuje nový mechanizmus realizácie európskych projektov so zapojením implementačných partnerov z členských krajín. Podmienkou je úspešné absolvovanie auditu, tzv. pillar assessment, ktorý potvrdí, že daná inštitúcia je pripravená plniť úlohy spojené s čerpaním rozpočtu EÚ určeného na rozvojovú spoluprácu. V priebehu hodnoteného obdobia získala SAMRS pillar assessment pre šesť povinných pilierov a jeden voliteľný (granty); v súčasnosti sa pripravuje na audit v ďalšom voliteľnom pilieri (verejné obstarávanie). Zároveň SAMRS v uplynulých rokoch implementovala prvé projekty delegovanej spolupráce:

- **EU Support for Local Media Outlets in Moldova** (2022 – 2024) – projekt s celkovým rozpočtom 998 284 EUR bol zameraný na podporu lokálnych médií v Moldavsku. SAMRS tu vystupovala v úlohe vedúceho partnera; implementovaný bol neziskovou organizáciou Človek v ohrození a ďalšími partnermi. Projekt bol úspešne ukončený; jeho priebeh a výsledky boli predmetom nezávislej evaluácie³⁷.
- **EU Support for Internal Market in Serbia** (2023 – 2026) – je zameraný na oblasti elektronického obchodu, jednotného kontaktného spotrebiteľského miesta a ochrany spotrebiteľa. Je implementovaný SAMRS v spolupráci so španielskou rozvojovou agentúrou FIIAPP a talianskou rozvojovou agentúrou AICS, pričom slovenskú časť projektu v hodnote 1 751 218 EUR realizuje mimovládna organizácia RRA Senec-Pezinok.
- **Team Europe Initiative: Young Businesses in Africa – Supporting Entrepreneurship Ecosystem Development** (2023 – 2026) – je zameraný na podporu rozvoja podnikateľského prostredia v piatich afrických krajinách s dôrazom na ženy. Projekt realizuje SAMRS v spolupráci s partnerskými agentúrami Expertise France (Francúzsko), GiZ (Nemecko), Enabel (Belgicko) a SNV (Holandsko). Slovenská časť projektu predstavuje 1 403 150 EUR z celkového rozpočtu 22 850 000 EUR. SAMRS ju realizuje vlastnými personálnymi kapacitami v Juhoafrickej republike (100% pracovný úväzok) a v Keni (50% pracovný úväzok).
- V júli 2024 bola podpísaná zmluva na realizáciu projektu **EU Green Connectivity: Improvement of Air Quality instruments and Vehicle Emission Standards to better protect the health of citizens in Georgia**³⁸ (2024 – 2027), ktorý bude realizovať SAMRS v spolupráci so španielskou rozvojovou agentúrou FIIAPP. Rozpočet projektu je 1 000 000 EUR.

Hoci ide o projekty financované z prostriedkov EÚ, slovenská strana sa podieľa na ich spolufinancovaní, napr. sumou 200 000 EUR v projekte Team Europe Initiative: Young Businesses in Africa – Supporting Entrepreneurship Ecosystem Development. Rovnako z vlastných zdrojov boli financované aj audity pre získanie pillar assessment.

Celkovo predstavuje delegovaná spolupráca významný míľnik v spôsobe fungovania SAMRS a slovenskej rozvojovej spolupráce. Na jednej strane ide o nový zdroj finančných prostriedkov, ktoré

³⁷ Diana Mirza-Grisco, Edita Bednarová: The final evaluation of project no. ENI/2021/428-914 "EU support for local media in the Republic of Moldova", júl 2024

³⁸ <https://crz.gov.sk/zmluva/9534440/>

prispievajú k dosahovaniu cieľov Strednodobej stratégie (prvé tri projekty navýšili rozpočet SAMRS spolu o viac ako 4 mil. EUR). Na druhej strane ide o príležitosť budovať kapacity SAMRS a ďalších slovenských subjektov pôsobiach v systéme rozvojovej spolupráce, a to v súčinnosti s veľkými európskymi agentúrami, ktoré majú podstatne väčšie skúsenosti a disponibilné zdroje.

Ako ukázala skúsenosť s neúspešnou projektovou žiadosťou v oblasti kybernetickej bezpečnosti v Keni, získavanie projektov delegovanej spolupráce EÚ je vysoko kompetitívny proces. Doposiaľ SAMRS získavala prvé skúsenosti a skôr reagovala na iniciatívu iných agentúr; sľubné výsledky z rokov 2022 – 2024 však podľa názoru hodnotiteľov jednoznačne ukázali, že venovať úsilie delegovanej spolupráci EÚ je zmysluplné. Ako je uvedené v odporúčaní č. 11, v najbližších rokoch je potrebné na strane SAMRS ďalej zlepšovať procesy, vytvárať primerané odborné kapacity a systematizovať príslušné pracovné miesta, s perspektívou vytvorenia samostatného organizačného útvaru. Inšpiráciou môže byť napríklad Tým delegované spolupráce v rámci CzechAid, ktorý mal v auguste 2024 až 10 zamestnancov, vrátane vlastného finančného manažéra/účtovníka³⁹.

V súvislosti s delegovanou spoluprácou je potrebné spomenúť, že druhou slovenskou inštitúciou, ktorá úspešne prešla procesom pillar assessment, je Eximbanka SR. Jej audit pokrýva šesť povinných pilierov a voliteľný pilier (finančné nástroje), takže je komplementárny k pilieru granty, ktorý má certifikovaný SAMRS. MZVEZ SR, SAMRS a Eximbanka SR dlhodobo spolupracujú najmä v súvislosti so zvýhodnenými vývoznými úvermi; delegovaná spolupráca EÚ predstavuje do budúcnosti ďalšiu možnú oblasť vzájomnej spolupráce, napríklad pri obnove vojnou zničených regiónov Ukrajiny.

E) Sharing Slovak Expertise (SSE)

SSE je nástroj zameraný na odovzdávanie vedomostí a skúseností smerom zo Slovenska do partnerských krajín prostredníctvom krátkodobých študijných návštev v SR, vyslaní expertov do partnerskej krajiny, stáží v SR, odborných podujatí v SR a pod. Jeho primárnym cieľom je budovať kapacity verejnej správy partnerskej krajiny, zapojiť sa však môžu aj zástupcovia mimovládnych organizácií a vysokých škôl. Ide o flexibilný nástroj, ktorý môže byť využitý obojsmerne – buď slovenskí experti vycestujú do partnerskej krajiny alebo zástupcovia partnerskej krajiny pricestujú na návštevu Slovenska. V oboch prípadoch vychádza iniciatíva najmä od ZÚ SR v príslušnej krajine, ktorý na začiatku kalendárneho roka predbežne nahlási svoj záujem o SSE a následne podá na SAMRS konkrétny návrh projektu. O schválení návrhu projektu SSE rozhoduje komisia zložená zo zástupcov MZVEZ SR⁴⁰.

SSE nemá stanovený finančný limit na jeden projekt; výška nákladov závisí najmä od počtu zúčastnených osôb a od cien leteckej dopravy do/z partnerskej krajiny. SSE bol pomerne často využívaný v predpandemickom období – v roku 2019 SAMRS podporil až 17 SSE projektov s celkovými nákladmi 102 632 EUR. Vzhľadom na cestovné obmedzenia počet zrealizovaných SSE projektov v rokoch 2020 – 2022 klesol na 3, resp. 4 ročne a následne stúpol na 6 v roku 2023. V uplynulých rokoch bol SSE využitý aj mimo teritoriálnych priorít určených Strednodobou stratégiou (napr. Uzbekistan, Kazachstan).

Z povahy SSE vyplýva, že ide o podporu spolupráce medzi slovenskými a zahraničnými inštitúciami v prevažne ranom štádiu. Je preto prirodzené, že kooperácia iniciovaná niektorými SSE ďalej

39

<https://www.czechaid.cz/file/dfc588ca8d44f13f07ee7667c177249e/23965/Organiza%C4%8Dn%C3%AD%20sch%C3%A9ma%20%C4%8CRA.pdf>

⁴⁰ SSE je názov, pod ktorým poskytnutie vedomostí a skúseností realizuje SAMRS na základe projektu. Poskytnutie vedomostí a skúseností však môžu aj bez takéhoto projektu vo svojej pôsobnosti realizovať aj ďalšie ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy.

nepokračovala, zatiaľ čo iné SSE viedli k hmatateľným výsledkom, napríklad k uzatvoreniu memoranda alebo dohody o spolupráci⁴¹. Vo všeobecnosti však dlhodobé výsledky SSE nie sú systematicky monitorované a vyhodnocované.

SSE je administratívne a logisticky pomerne náročný nástroj. Slovenská strana, konkrétne SAMRS (v prípade príchodu zahraničných expertov na Slovensko) alebo ZÚ SR (v prípade vycestovania slovenských expertov do zahraničia), musí ako pozývajúca inštitúcia zabezpečiť odsúhlasenú agendu, dopravu po krajine, ubytovanie aj stravu. Jedine letenky si uhrádzajú účastníci SSE z vlastných zdrojov a následne predložia SAMRS na refundáciu. Náročnosť SSE spočíva najmä v týchto aspektoch:

- SSE je ad hoc nástroj, takže si koordinátori SSE na SAMRS, resp. ZÚ nevedia dopredu naplánovať harmonogram jednotlivých návštev.
- Koordinátor/-ka na SAMRS, resp. ZÚ má po schválení žiadosti obyčajne k dispozícii krátky čas na prípravu programu a logistiky SSE.
- SSE podlieha zbytočne komplikovaným finančným pravidlám – napr. zákaz platby v hotovosti znamená, že účastníci SSE sa môžu stravovať iba v reštauráciách, ktoré sú ochotné vystaviť faktúru.
- Koordinátor/-ka na SAMRS, resp. ZÚ osobne sprevádza účastníkov SSE počas celého programu.
- Koordinátor/-ka na SAMRS, resp. ZÚ po skončení SSE vyúčtuje vynaložené náklady a spracuje písomnú záverečnú správu.

Celkovo však SSE funguje z pohľadu hodnotiteľov dobre. Čiastkové námety na zlepšenie sú uvedené v odporúčaní č. 12.

F) Poskytnutie zvýhodneného vývozného úveru

Tento nástroj v gescii Eximbanky SR a MF SR je zameraný na podporu slovenského exportu do rozvojových krajín, najmä na podporu rizikových transakcií, ktoré nie sú za bežných komerčných podmienok realizovateľné. Vývozcom musí byť slovenský subjekt a projekt musí mať dlhodobý charakter so splatnosťou vývozného úveru viac ako 2 roky. Minimálny slovenský podiel na dodávanom tovare alebo službe musí predstavovať 50 % z celkových nákladov na realizáciu projektu. Na strane kupujúceho musí vystupovať verejný subjekt, pričom oprávneným teritóriom sú iba krajiny z každoročne aktualizovaného zoznamu OECD. Dôležitou podmienkou poskytnutia zvýhodneného vývozného úveru je preukázateľný rozvojový aspekt projektu, teda jeho príspevok k cieľom aktuálnej Strednodobej stratégie, cieľom trvalo udržateľného rozvoja (SDGs) a potrebám danej krajiny v sociálnej, ekonomickej, environmentálnej, ľudsko-právnej a/alebo technologickej oblasti.

V prípade splnenia podmienok môže slovenský exportér svojmu zahraničnému odberateľovi ponúknuť svoj produkt za zvýhodnených podmienok. Zvýhodnenie môže spočívať v splatení časti úrokov alebo istiny, prípadne v predĺžení splatnosti úveru a odklade prvej splátky istiny. Je poskytované podľa cieľovej krajiny vo výške 35 alebo 50 %.

Hoci do augusta 2024 nebol žiadny zvýhodnený vývozný úver zrealizovaný, v hodnotenom období bolo posudzovaných niekoľko žiadostí (konkrétne išlo o projekty na Ukrajinu, v Uzbekistane a na Srí Lanke). Všetky rozpracované zámery v určitom štádiu prestali byť aktuálne, a to buď kvôli nespoľahlivosti zahraničného partnera alebo z dôvodu vypuknutiu vojnového konfliktu na Ukrajinu, teda kvôli externým faktorom, na ktoré slovenská ODA nemá vplyv. Samotný mechanizmus poskytnutia zvýhodneného vývozného úveru je funkčný a podľa vyjadrenia Eximbanky SR má záujem

⁴¹ Napríklad vo februári 2024 bolo v Nairobi podpísané Memorandum o spolupráci medzi Ministerstvom vnútra Kenjskej republiky a Národným bezpečnostným úradom SR v oblasti kybernetickej bezpečnosti.

zo strany podnikateľov rastúcu tendenciu. Napriek tomu je však možné predpokladať, že povedomie slovenských podnikateľov o tomto nástroji je relatívne nízke. Dôležité preto bude čo najskôr zrealizovať prvý zvýhodnený úver, ktorý bude môcť byť použitý ako príklad dobrej praxe pre potenciálnych záujemcov.

G) Vládne štipendiá

Ide o nástroj v gescii MŠVVaM SR, prostredníctvom ktorého majú zahraniční študenti možnosť študovať na verejných vysokých školách v SR v slovenskom jazyku⁴². Štúdium je možné na bakalárskom, magisterskom alebo doktorandskom stupni a zahŕňa aj jazykovú a odbornú prípravu počas nultého (prípravného) ročníka⁴³. MZVEZ SR každoročne navrhuje zoznam oprávnených krajín a študijných odborov, ako aj počty štipendií pre jednotlivé krajiny pre nasledujúci akademický rok; na základe tohto návrhu MŠVVaM SR program vládnych štipendií vyhlási a implementuje. Rezort zahraničných vecí je zapojený aj do schvaľovania žiadostí o štipendium, a to prostredníctvom ZÚ v príslušných krajinách. Podľa MŠVVaM SR poskytovanie vládnych štipendií funguje efektívne; celý proces podávania a schvaľovania žiadostí o štipendium prebieha elektronicky.

Do roku 2023 SR dlhodobo ponúkala 48 štipendií ročne, pričom výška mesačného štipendia bola 280 EUR pre bakalárske a magisterské štúdium, resp. 330 EUR pre doktorandské štúdium. Ako reakcia na politické udalosti v Bielorusku bolo v roku 2020 na základe uznesenia vlády SR poskytnutých 20 mimoriadnych štipendií pre študentov z Bieloruska.

Od akademického roku 2024/2025 došlo k navýšeniu počtu štipendií pre rozvojové krajiny zo 48 na 70 miest a zároveň sa zvýšili aj sumy štipendií na 400 EUR na prvom a druhom stupni VŠ štúdia, resp. 734 EUR na treťom stupni. Študenti tiež môžu dostať prospechové štipendium vo výške 50 EUR mesačne. Okrem toho dostávajú jednorazový príspevok pri začatí a ukončení štúdia a mesačný príspevok je poskytovaný aj vysokým školám, na ktorých sú študenti zapísaní. Podľa zákona o rozvojovej spolupráci sú vládne štipendiá určené na čiastočnú úhradu nákladov spojených so štúdiom, takže nemajú ambíciu pokryť všetky náklady študenta na pobyt v SR. Napriek tomu je snahou MŠVVaM SR v najbližších rokoch dosiahnuť výšku mesačného štipendia na rovnakej úrovni ako poskytuje Erasmus+.

Navýšenie rozpočtu pre program vládnych štipendií bolo možné v nadväznosti na prijatie Stratégie internacionalizácie vysokého školstva do roku 2030⁴⁴. V roku 2024 predstavoval rozpočet MŠVVaM SR pre vládne štipendiá 3,033 mil. EUR. Od akademického roku 2024/2025 sa spolu s navýšením finančných zdrojov rozšíril počet oprávnených krajín z 20 na 30. Teritoriálne rozdelenie vládnych štipendií však koreluje s teritoriálnymi prioritami Strednodobej stratégie len čiastočne, napríklad Palestína ako neprioritná krajina má k dispozícii viac štipendií než tri programové krajiny. Brazília, Arménsko a Azerbajdžan ako krajiny mimo teritoriálnych priorít Strednodobej stratégie majú rovnaké počty vládnych štipendií ako programové krajiny Moldavsko a Gruzínsko.

Zo strany zahraničných študentov je záujem o vládne štipendiá mimoriadne vysoký. V roku 2024 prijalo MŠVVaM SR spolu 4257 žiadostí od študentov z oprávnených krajín, pričom jednoznačne najviac žiadostí prišlo z Afganistanu (3158). Na druhom a treťom mieste z hľadiska počtu žiadateľov boli Palestína (276) a Sýria (181). Všetky tri krajiny boli v roku 2024 poznačené zložitou bezpečnostnou situáciou alebo vojnovým konfliktom, čo naznačuje, že vládne štipendiá čiastočne plnia aj humanitárnu funkciu v životoch podporených študentov.

⁴² V posledných rokoch zahraniční študenti využívajú aj študijné programy v anglickom jazyku.

⁴³ V súčasnosti poskytuje jednoročnú jazykovú prípravu ukončenú certifikátom Univerzita Matej Bela v Banskej Bystrici.

⁴⁴ <https://www.minedu.sk/28846-sk/strategia-internacionalizacie-vysokeho-skolstva-do-roku-2030/>

Súčasťou vládnych štipendií SR sú aj štipendiá pre Slovákov žijúcich v zahraničí, tzv. krajanské štipendiá. Každoročne je na krajanské štipendiá vyčlenených 70 miest, teda po navýšení v roku 2024 to je rovnaký počet miest ako majú štipendiá pre rozvojové krajiny. V rokoch 2023 a 2024 však dopyt po krajanských štipendiách významne klesol, takže bolo poskytnutých iba 39 štipendií pre akademický rok 2023/2024 a 50 štipendií pre akademický rok 2024/2025. Zostávajúce finančné prostriedky pre krajanské štipendiá neboli využité.

H) Partnerstvo s UNDP

Významnú časť prostriedkov bilaterálnej ODA implementujú MF SR a MZVEZ SR prostredníctvom partnerstva s UNDP. Hlavnou výhodou tejto spolupráce sú kapacity UNDP, teda skúsenosti s realizáciou medzinárodných projektov a sieť pobočiek v partnerských krajinách. Snahou UNDP je do realizovaných projektov čo najviac zapájať slovenskú expertízu, a to priamo zamestnancov ministerstiev, ktorí sú vyslaní do partnerskej krajiny, alebo freelancerov a firmy, ktoré sa o zákazky uchádzajú prostredníctvom systému zadávania zákaziek UNDP. V sledovanom období UNDP realizovalo tieto projekty:

- **Public and Private Finance for Development** financovaný **MF SR** bol v rokoch 2020 – 2024 implementovaný s rozpočtom 7,3 mil. USD, pričom prvá fáza projektu prebehla už v rokoch 2017 – 2020 s alokáciou 4 mil. USD. Projekt má tri hlavné komponenty. Komponent zameraný na verejné financie podporil reformy v Bosne a Hercegovine, Moldavsku, Čiernej Hore, Srbsku a Severnom Macedónsku. Mimoriadne úspešný bol najmä v Čiernej Hore (vytvorenie štátneho systému účtovníctva a výkazníctva) a v Severnom Macedónsku (budovanie národného kontrolného úradu). Komponent pre súkromný sektor bol zameraný na mobilizáciu súkromných zdrojov pre rozvojovú spoluprácu. Tretí komponent podporil budovanie kapacít MF SR v oblasti rozvojovej spolupráce. Tretia fáza projektu Public and Private Finance for Development (2024 – 2029) začala v roku 2024 s rozpočtom 6,5 mil. USD⁴⁵.
- **Slovak Transformation Fund** financovaný **MF SR** je v rokoch 2021 – 2024 implementovaný s rozpočtom 3 mil. USD⁴⁶ v Kazachstane, Arménsku, Čiernej Hore, Severnom Macedónsku a Kosove⁴⁷. Projekt je zameraný na podporu inovatívnych riešení vo vybraných mestách a zároveň ponúka akceleračný program pre inovatívne podniky, s dôrazom na ženy podnikateľky.
- **Effective Development Cooperation Solutions for the SDGs** financovaný **MZVEZ SR** prebieha od roku 2018 a zahŕňa tri komponenty. Podpora súkromného sektora je poskytovaná prostredníctvom Slovak Challenge Fund, ktorý predstavuje grantovú schému pre inovatívne projekty malých a stredných slovenských podnikateľov a start-upov v Srbsku, Bosne a Hercegovine, Severnom Macedónsku a Moldavsku⁴⁸. V rokoch 2020 – 2023 bolo podporených spolu 16 projektov, pričom každý mohol získať grant do výšky 40 000 USD. Druhým komponentom je príspevok do iniciatívy SEESAC (The South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons), kde SR financuje projekt na podporu rodovej rovnosti v ozbrojených zložkách na západnom Balkáne⁴⁹. Tretí

⁴⁵ <https://crz.gov.sk/zmluva/9306381/>

⁴⁶ <https://crz.gov.sk/data/att/3078324.pdf>

⁴⁷ <https://innovation.eurasia.undp.org/undp-publishes-2023-annual-report-for-the-slovak-transformation-fund/>

⁴⁸ <https://slovakchallengefund.org/>

⁴⁹ <https://www.seesac.org/Strengthening-Regional-Cooperation-on-Gender-Mainstreaming-in-SSR-in-WB/>

komponent je zameraný na budovanie kapacít aktérov pôsobiacich v systéme rozvojovej spolupráce na Slovensku.

I) Zadávanie zákaziek na realizáciu rozvojových projektov

Strednodobá stratégia predpokladá aj využitie zadávania zákaziek na realizáciu rozvojových projektov. Tento nástroj je založený na pridelení plánovaných rozvojových intervencií prostredníctvom verejného obstarávania, čo znamená, že na rozdiel od dotácií by sa do vyhlásených súťaží mohli zapájať aj zahraničné subjekty. Zatiaľ však zadávanie zákaziek nie je možné využiť kvôli legislatívnej prekážke v podobe zákona o správe majetku štátu.

J) Rámcové dohody

Ďalším nástrojom, ktorý je uvedený v Strednodobej stratégii, ale zatiaľ nie je využívaný, sú rámcové dohody o realizácii dlhodobého partnerstva. Vo všeobecnosti sú takéto dohody uzatvárané so subjektmi, ktoré aktívne pôsobia v oblasti rozvojovej spolupráce, majú preukázateľné dlhodobé skúsenosti, dostatočné ľudské a finančné zdroje a pozitívne hodnotenie v rámci implementácie rozvojových projektov. Výhodou rámcovej dohody je zabezpečenie realizácie viacročných projektov bez potreby opakovaného uchádzania o dotáciu alebo zákazku. V súčasnosti zadávanie zákaziek na rámcové dohody nie je možné kvôli legislatívnej prekážke, ktorou je zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy.

K) Ďalšie nástroje slovenskej ODA

Pre úplnosť je potrebné spomenúť aj ďalšie nástroje, ktoré sú zahrnuté do bilaterálnej rozvojovej spolupráce. Patria sem:

- **Humanitárna pomoc poskytovaná SR.** Ide najmä o materiálnu a finančnú pomoc, ktorá smerovala do konkrétnych krajín ako reakcia na aktuálne krízy vo svete.
- **Darovanie prebytočných vakcín.** Nízky záujem o očkovanie proti COVID-19 na Slovensku umožnil darovať časť prebytočných vakcín do rozvojových krajín (napr. Kambodža, Egypt, Brazília, Ukrajina, Čierna Hora).
- **Odpustenie dlhu.** V roku 2019 SR odpustila Srbsku dve tretiny dlhu, ktorý vznikol ešte v období Československa. Zostávajúcu tretinu dlhu vo výške 7,21 milióna USD Srbsko uhradilo jednorazovou splátkou.

Zhrnutie EO 3

Celkovo je z pohľadu hodnotiteľov možné konštatovať, že dotácie, finančné príspevky, SSE, vládne štipendiá a spolupráca s UNDP sú dlhodobo etablované a efektívne využívané nástroje. Majú obmedzené ale relatívne stabilné financovanie, pričom z finančného hľadiska je za úspech možné označiť nárast rozpočtu pre vládne štipendiá od roku 2024. K týmto overeným nástrojom od roku 2022 pribudli projekty delegovanej spolupráce EÚ, ktoré prinášajú významné príležitosti pre ďalší rozvoj systému slovenskej ODA, a to po finančnej aj odbornej stránke. Hodnotitelia považujú delegovanú spoluprácu EÚ za doposiaľ najväčšiu príležitosť v histórii slovenskej ODA urobiť kvalitatívny a kvantitatívny krok vpred. Prvé skúsenosti, ktoré SAMRS s delegovanou spoluprácou v rokoch 2022 – 2024 získala, sú podľa názoru hodnotiteľov natoľko sľubné, že plne oprávňujú SAMRS žiadať podporu MZVEZ SR a vlády SR pri budovaní kapacít a systému spolufinancovania projektov delegovanej spolupráce EÚ.

Nástroje, ktoré v hodnotenom období neboli využité, brzdili externé prekážky mimo dosahu MZVEZ SR. Konkrétne ide o legislatívne prekážky, ktoré bránia zadávaniu zákaziek na realizáciu rozvojových projektov a využitiu rámcových dohôd, a rôzne objektívne prekážky, ktoré znemožnili dokončiť rozpracované prípady zvýhodnených vývozných úverov. Slabou stránkou slovenskej ODA je absencia aktuálnej humanitárnej stratégie, ako aj osobitného nástroja rýchlej reakcie, takže na nečakané humanitárne krízy vo svete reaguje iba prostredníctvom finančných príspevkov na základe rozhodnutia ministra.

Z hľadiska teritoriálnych priorít Strednodobej stratégie je potrebné konštatovať, že sú striktné dodržiavané iba v rámci (i) dotácií na rozvojové a humanitárne projekty a (ii) finančných príspevkov realizovaných prostredníctvom ZÚ SR (tzv. mikrogranty). Všetky ostatné nástroje poskytovali pomoc aj mimo prioritného teritoriálneho zamerania, čo slovenskú ODA zneprehľadňuje a fragmentuje. Fragmentácia je do určitej miery spôsobená aj zapojením aktérov z rôznych rezortov (MZVEZ SR, MF SR, MV SR, Eximbanka SR), ktorí prostredníctvom vlastných nástrojov podporujú sčasti podobné iniciatívy (napr. zapájanie podnikateľského sektora do rozvojovej spolupráce podporuje SAMRS, Eximbanka SR aj MF SR v spolupráci s UNDP). Celkovo hodnotitelia vnímajú dobré fungovanie väčšiny jednotlivých nástrojov, avšak potenciál na ich vzájomné synergie zostáva zatiaľ nedostatočne využitý.

EO 4 Do akej miery zverejnené výzvy, ukazovatele aktivít vo výzvach a schválené projekty reagujú na priority strednodobej stratégie a partnerských krajín?

OECD/DAC kritériá: Relevantnosť, Efektívnosť

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na nasledovné oblasti:

- analýza zverejnených výziev SAMRS na dotácie v zmysle ich koherencie s prioritami Strednodobej stratégie, vrátane ich súladu so Zameraním bilaterálnej rozvojovej spolupráce na príslušný rok a koherencie s prioritami partnerských krajín,
- zhodnotenie nastavenia ukazovateľov aktivít v zverejnených výzvach SAMRS na dotácie vrátane ich súladu s prioritami Strednodobej stratégie a partnerských krajín,
- zhodnotenie zamerania schválených projektov na vybranej vzorke projektov v zmysle ich súladu s prioritami Strednodobej stratégie a partnerských krajín.

Teritoriálne a sektorové priority Strednodobej stratégie a partnerských krajín sú bližšie popísané v EO 1. Pri zhodnotení miery reflektovania týchto priorít v zverejnených výzvach, ukazovateľoch aktivít vo výzvach a v schválených projektoch vychádzali hodnotitelia nielen zo Strednodobej stratégie, ale aj zo Zameraní bilaterálnej ODA SR, ktoré sú kľúčovým strategickým dokumentom pri plánovaní aktivít rozvojovej spolupráce na príslušný rok. Pri vyhlasovaných výzvach sa hodnotitelia zamerali práve na súlad teritoriálneho a sektorového zamerania s prioritami určenými v Strednodobej stratégii a Zameraniach, na odchýlky Zameraní od Strednodobej stratégie a ich opodstatnenie, a to predovšetkým vo výzvach na dotácie.

Z pohľadu výziev zameraných na prioritné **regióny a partnerské krajiny** Strednodobej stratégie došlo k najväčším zaznamenaným zmenám oproti pôvodným plánom deklarovaným v Strednodobej stratégii. Tieto zmeny sa však vždy opierali o Zameranie bilaterálnej ODA SR na príslušný rok. Ako už bolo uvedené pri EO 1, zdôvodnenie týchto zmien bolo síce vyjadrené priamo v Zameraní, avšak často mu nepredchádzala dostatočná diskusia so zapojenými aktérmi, čo by umožnilo ich prípravu na zmenu intenzity spolupráce v danej partnerskej krajine s dostatočným časovým predstihom.

Výrazným zásahom do plánovania aktivít v rámci bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR boli aj dve neočakávané udalosti vo svete, na ktoré nebolo možné sa pripraviť, a na ktoré bolo nutné rýchlo a pružne reagovať, a to pandémie COVID-19 a vypuknutie vojnového konfliktu na Ukrajine. Z pohľadu hodnotiteľov na tieto udalosti vo svete reagovalo MZVEZ SR a SAMRS pomerne rýchlo, prihliadnuc na možnosti nástrojov rozvojovej spolupráce a zastaralý mechanizmus humanitárnej pomoci⁵⁰. Aj viacerí respondenti pri rozhovoroch ocenili vysokú mieru flexibility SAMRS počas implementácie projektov v období pandémie COVID-19, ktorá si vyžiadala aj zmeny aktivít projektov alebo spôsobu ich uskutočnenia. Rovnako ocenili zvýšenie intenzity finančnej podpory a vyhlásenie viacerých výziev na podporu Ukrajiny po vypuknutí vojnového konfliktu.

Aj dotazníkový prieskum ukázal, že nadpolovičná väčšina respondentov si myslí, že ODA SR pružne reagovala na neočakávané udalosti vo svete, akými boli COVID-19 či vojnový konflikt na Ukrajine.⁵¹ Kritika, ktorá odznela v niektorých rozhovoroch, sa vzťahovala k rýchlosti vyhlásenia výzvy na

⁵⁰ Poskytovanie humanitárnej pomoci je obsiahnuté v jedinom dokumente, ktorý má názov Mechanizmus poskytovania slovenskej humanitárnej pomoci do zahraničia, schválenom vládou SR v roku 2006.

⁵¹ 11 % respondentov uviedlo, že ODA SR reagovala na tieto udalosti pružne do veľmi vysokej miery, 44 % si myslí, že reagovala pružne do vysokej miery. Naopak 25 % respondentov uviedlo, že reagovala pružne do nízkej miery a iba 2 % uviedli, že ODA SR vôbec na tieto udalosti nedokázala reagovať. Zvyšní respondenti sa nevedeli alebo nechceli k tejto téme vyjadriť.

humanitárnu pomoc na Ukrajine po vypuknutí vojnového konfliktu. Pomalšia reakcia bola však dôsledkom toho, že momentálne nie je nastavený mechanizmus rýchlej odpovede na humanitárne krízy, a dotačné výzvy zo svojej podstaty nie sú nástrojom, ktorý by dokázal takýto systém nahradiť. Kritika je z tohto pohľadu opodstatnená, avšak ide o kritiku systémového nastavenia poskytovania humanitárnej pomoci, ktorého fungovanie v tom čase nemohlo MZVEZ SR ani SAMRS ovplyvniť (bližšie v EO 12).

Od roku 2020 boli každý rok v súlade so Strednodobou stratégiou a Zameraním bilaterálnej ODA SR vyhlasované výzvy na jednotlivé programové krajiny. Výnimkou bol iba rok 2019, v ktorom nebola vyhlásená výzva na podporu rozvojových projektov v Gruzínsku. Naopak v rokoch 2019 a 2020 boli ešte vyhlasované výzvy na podporu rozvojových projektov v Afganistane, čo je dôsledok neskoršieho odzrkadlenia zmien, ktoré nastali prijatím novej Strednodobej stratégie v roku 2019. Ako sa aj pri nízkom záujme o Afganistan ukázalo (v každej výzve bol schválený iba jeden projekt), pokračovanie podpory rozvojovej spolupráce v tejto partnerskej krajine sa blížilo ku koncu. V Zameraniach bilaterálnej ODA SR na roky 2021 – 2024 sa už so samostatnou výzvou na Afganistan nepočítalo, k čomu výrazne prispela aj nepriaznivá bezpečnostná situácia v krajine (viď EO 1, str. 13).

Výzvy na humanitárnu pomoc boli vyhlasované každý rok, pričom ich zameranie sa v roku 2021 geograficky zúžilo iba na Irak, Sýriu a Libanon. Tieto výrazné zmeny boli v súlade so Zameraním bilaterálnej ODA SR na rok 2021. Reakciou na pandémiu COVID-19 bolo vyhlásenie dvoch výziev na poskytovanie humanitárnej pomoci a zmierňovanie dopadov pandémie na partnerské krajiny. Obe výzvy boli teritoriálne zamerané na krajiny Východného partnerstva, krajiny Západného Balkánu a krajiny východnej subsaharskej Afriky. Vo výzve SAMRS/2020/HUM/2/COVID bol oprávnený aj región Blízkeho Východu. Pri oboch výzvach boli oprávnenými krajinami vo vybraných regiónoch iba niektoré partnerské krajiny definované v Strednodobej stratégii, čo nie je v žiadnom dokumente podrobne vysvetlené.⁵²

Samostatné výzvy na partnerskú krajinu Ukrajinu boli vyhlásené štyri, jedna z nich bola v roku 2022 zrušená v dôsledku vypuknutia vojnového konfliktu, nahradili ju však hneď dve výzvy na humanitárnu pomoc vyhlásené v tom istom roku. Celkovo boli vyhlásené štyri takéto výzvy. Samostatne pre Ukrajinu bola v roku 2023 vyhlásená aj výzva na PPP. Z regionálnych výziev sa najdlhšie vyhlasovali výzvy pre región západného Balkánu (do roku 2022). Rozhodnutie nevyhlasovať samostatnú výzvu na rozvojovú spoluprácu pre tento región taktiež vyplývalo zo Zamerania na rok 2023.

Až osem výziev bolo vyhlásených na PPP (vrátane spomínanej výzvy na Ukrajinu) a pravidelne každý rok boli vyhlasované aj výzvy na projekty na vysielanie dobrovoľníkov a expertov-dobrovoľníkov. Oba typy projektov nie sú vo výzvach v časti miesto realizácie projektu výraznejšie geograficky obmedzené.⁵³ Novým typom výzvy bola výzva na podporu strategického partnerstva, v roku 2021 zameraná na Keňu⁵⁴ a v roku 2022 na Moldavsko. Aj výzvy na rozvojové vzdelávanie boli vyhlasované každý rok. Výzva na budovanie kapacít nebola vyhlásená v roku 2021 a ani v roku 2024.

⁵² Región Východného partnerstva (zhodne v oboch výzvach): Ukrajina, Moldavsko, Gruzínsko.

Región západného Balkánu bez zmeny oproti strednodobej stratégii.

Región východnej subsaharskej Afriky:

vo výzve SAMRS/2020/HUM/2/COVID - Keňa, Etiópia, Južný Sudán

vo výzve SAMRS/2020/HUM/3/COVID – Keňa, Etiópia, Tanzánia, Južný Sudán.

Región Blízkeho Východu (iba vo výzve SAMRS/2020/HUM/2/COVID) bez zmeny oproti strednodobej stratégii.

⁵³ Vo výzvach na PPP sa uvádza, že sa zameriava na všetky krajiny v zmysle zoznamu príjemcov rozvojovej pomoci OECD/DAC. Vo výzvach na vyslanie dobrovoľníkov a expertov-dobrovoľníkov sa uvádza, že cieľovou skupinou sú krajiny podľa Strednodobej stratégie a v opodstatnených a zdôvodniteľných prípadoch aj ďalšie krajiny zo zoznamu OECD/DAC.

⁵⁴ Pôvodne bola výzva na podporu strategického partnerstva v Keni vyhlásená už v roku 2020, bola však kvôli pandémie COVID-19 zrušená.

Celkovo bolo teritoriálne zameranie výziev v rokoch 2019 – 2024 v súlade so Strednodobou stratégiou, v priebehu času však z rôznych dôvodov boli v Zameraniach bilaterálnej ODA SR prijaté zmeny v teritoriálnom zameraní výziev na rozvojové a humanitárne projekty. Tieto zmeny boli do vysokej miery opodstatnené a v Zameraní vysvetlené. Kritika týchto zmien zo strany prijímateľov zastúpených Platformou mimovládnych rozvojových organizácií - Ambrelou sa týkala nedostatočného časového predstihu, s ktorým sa zmeny oznamovali, a z toho vyplývajúcich možných negatívnych dopadov na konzistentnosť a predvídateľnosť slovenskej rozvojovej spolupráce.

Čo sa týka výziev na dotácie, všetky boli vhodne **sektorovo zamerané** s odvolávkou priamo v texte na súlad so Strednodobou stratégiou. Hodnotitelia opäť zdôrazňujú širokú koncepciu sektorových priorít, ktorá zahŕňa pomerne veľké množstvo sektorov, takže zabezpečiť súlad výziev so sektorovými prioritami Strednodobej stratégie nebolo zložité.

Pri **humanitárnych projektoch**, ktoré mali charakter post-humanitárnych intervencií zameraných na zmierňovanie negatívnych vplyvov migračnej a utečeneckej krízy na Blízkom Východe (pred rokom 2021 aj na Strednom Východe a v Južnom Sudáne), boli výzvy sektorovo zamerané na (i) kvalitné vzdelávanie, (ii) dobré zdravie, (iii) infraštruktúru a udržateľnosť využívania prírodných zdrojov, a vo výzvach vyhlasovaných pred rokom 2021 aj na (iv) podporu tvorby trhového prostredia. Tieto sektory jednoznačne reflektovali sektorové priority uvedené v Strednodobej stratégii pre región Blízkeho Východu. Odstránenie sektora podpory trhového prostredia vo výzvach vyhlasovaných od roku 2021 nebolo nikde zdôvodnené, zo štatistík je však evidentné, že o tento sektor nebol záujem zo strany žiadateľov o dotácie.

Dve výzvy na humanitárne projekty, ktoré reagovali na pandémiu COVID-19 sa zamerali na oblasti, ktorých účelom bolo zmierniť negatívne vplyvy vyvolané šíriacou sa pandémiou koronavírusu:

- výzva SAMRS/2020/HUM/2 sa sústredila na sektor Dobré zdravie a k nemu prislúchajúce oprávnené aktivity. Boli v nej podporené celkovo tri projekty na Ukrajine, v Srbskej republike a v Etiópii (v každej z krajín bol realizovaný jeden projekt).
- výzva SAMRS/2020/HUM/3 sa zamerala na sektor Podpora tvorby trhového prostredia, pričom oprávnené aktivity boli prispôbené účelu výzvy. Podporila dva projekty: jeden v Keni a jeden v Gruzínsku.

Štyri výzvy na poskytovanie humanitárnej pomoci na Ukrajine vyhlásené v rokoch 2022 – 2024, ktoré reagovali na vypuknutie vojnového konfliktu na jej území, sa zamerali na sektory (i) dobré zdravie, (ii) potravinová bezpečnosť, (iii) infraštruktúra a udržateľnosť využívania prírodných zdrojov. Oprávnené aktivity boli z pohľadu hodnotiteľov vybrané tak, aby vhodne a logicky reagovali na aktuálne potreby partnerskej krajiny. Implementujúce subjekty sa zamerali najmä na poskytovanie nevyhnutnej materiálnej pomoci a poskytovanie zdravotnej a psychologickej pomoci v postihnutých regiónoch. Aj v prípade týchto ad hoc výziev reagujúcich na aktuálne dianie vo svete hodnotitelia konštatujú, že plne reflektovali priority Strednodobej stratégie a Zameraní bilaterálnej ODA SR na príslušné roky.

Pri **PPP** nie je vo výzvach uvedené sektorové zameranie; je tam uvedená informácia, že *program nie je sektorovo obmedzený, ale predmetom projektu nemôžu byť sektory, ktoré sú vylúčené z pôsobnosti nariadením Komisie (EÚ)⁵⁵, nakoľko SAMRS poskytuje súkromnému sektoru dotácie v rámci schémy minimálnej štátnej pomoci*. Sektorové zameranie schválených projektov na tieto výzvy bolo rôzne, týkali sa najmä oblasti poľnohospodárstva, zdravotníctva, infraštruktúry, obnoviteľných zdrojov energie, či odpadového a vodného hospodárstva.

⁵⁵ Nariadením EK č. 1407/2013, resp. nariadením Komisie (EÚ) 2023/2831 (vo výzve z roku 2024)

Priority partnerských krajín sú v Strednodobej stratégii definované pre prioritné regióny a samostatne pre programové krajiny a Afganistan. Sektorovým prioritám programových krajín a ich súladu so strednodobou stratégiou a CSP sa venujú hodnotitelia aj v rámci EO 1, kde konštatujú ich plný súlad. Vo výzvach vyhlasovaných pre programové krajiny hodnotitelia nezaznamenali výraznejšie odchýlky od vybraných sektorov.

Pre región Západný Balkán aj pre región krajín Východného partnerstva EÚ boli vybrané nasledovné sektorové priority: (i) dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti, (ii) infraštruktúra a udržateľné využívanie prírodných zdrojov, (iii) podpora tvorby trhového hospodárstva. Výzvy na podporu rozvojových projektov, ktoré boli vyhlasované samostatne pre región Západný Balkán v rokoch 2019 – 2022, vychádzali z týchto priorít. V roku 2022 už medzi podporenými sektormi nebola podpora tvorby trhového hospodárstva; tento krok nebol nikde zdôvodnený. Pre región krajín Východného partnerstva bola vyhlásená iba jedna výzva v roku 2019 a tá sa zamerala na všetky tri prioritné sektory.

Pre región pokrývajúci krajiny Východnej subsaharskej Afriky boli určené v Strednodobej stratégii až štyri sektorové priority: (i) dobré zdravie, (ii) kvalitné vzdelávanie, (iii) potravinová bezpečnosť a poľnohospodárstvo spolu s infraštruktúrou a udržateľným využívaním prírodných zdrojov a (iv) podpora tvorby trhového prostredia. Celkovo boli pre tento región vyhlásené tri výzvy za roky 2019 – 2021. Na všetky sektory bola zameraná iba výzva v roku 2019, ďalšie výzvy boli obmedzené iba na dva sektory⁵⁶. Toto sektorové zúženie výziev nebolo nikde zdôvodnené.

V každej výzve na dotácie⁵⁷ sú uvedené oprávnené aktivity v rámci určených sektorov a nadväzujúce merateľné ukazovatele pre tieto aktivity. Konkrétne je najprv vždy vo výzve uvedený sektor a následne špecifický cieľ pre daný sektor, ku ktorému sa vzťahuje zoznam oprávnených aktivít a ukazovateľov. Už z nastavenia samotných výziev je jednoznačné, že sa ich zameranie odvíja od priorít určených v Strednodobej stratégii a od potrieb a priorít partnerských krajín. Ako bolo uvedené vyššie, sektorové zameranie niektorých výziev je užšie. Hoci dôvody tohto zužovania nie sú nikde bližšie opísané, je to odrazom snáh o lepšiu adresnosť a koncentráciu rozvojovej spolupráce do oblastí, v ktorých sú potreby partnerských krajín najviditeľnejšie a v ktorých má SR dostatočné odborné kapacity (čo vyplýva aj zo záujmu o sektorové zamerania v predošlých výzvach).

Oprávnené aktivity a príslušné ukazovatele aktivít sa striktne opierajú o sektorové priority definované vo výzve a hodnotitelia nespozorovali žiadny odklon od týchto priorít. Zoznam ukazovateľov aktivít uvedený v jednotlivých výzvach je však neprehľadný a metodologicky nepodložený. Typ ukazovateľov nie je jasne daný, nie sú diferencované ukazovatele výstupov od ukazovateľov výsledkov. Vo výzvach z rokov 2019 – 2021 boli určené aj dva merateľné ukazovatele pre prierezové témy, konkrétne išlo o počet zavedených opatrení v oblasti ŽP a ZK, resp. v oblasti Rovnosť príležitostí. Takto definované ukazovatele podľa hodnotiteľov dostatočne nerefletovali ciele a priority Strednodobej stratégie a nemali žiadnu výpovednú hodnotu vo vzťahu k sledovaniu pokroku v daných oblastiach. V súvislosti s novým metodickým usmernením k prierezovým témam boli tieto ukazovatele odstránené, čo hodnotitelia vnímajú ako pozitívny krok. Ukazovateľom sa podrobnejšie venuje EO 6.

Pri zhodnotení toho, ako schválené projekty reagovali na priority Strednodobej stratégie a partnerských krajín, hodnotitelia vychádzali najmä z aktivít a ukazovateľov určených vo vybranej vzorke siedmich schválených projektov. Celkovo pre všetky schválené projekty v rámci dotácií je možné vyhodnotiť iba ich sektorové a teritoriálne zameranie projektov, ktoré bolo (vychádzajúc

⁵⁶ Potravinová bezpečnosť a poľnohospodárstvo spolu s infraštruktúrou a udržateľným využívaním prírodných zdrojov spolu a podpora tvorby trhového prostredia.

⁵⁷ Okrem výziev na vysielanie dobrovoľníkov a expertov – dobrovoľníkov a výziev na spolufinancovanie projektov slovenských organizácií schválených v rámci nástrojov EK, pri ktorých to nemá opodstatnenie.

z analýz v EO 1 a analýz vyššie uvedených v rámci tejto otázky) plne v súlade s prioritami Strednodobej stratégie a partnerských krajín.

V každom zo siedmich projektov, ktoré boli vybrané do vzorky projektov na hlbšiu analýzu, boli aktivity zvolené adekvátne vzhľadom na stanovený cieľ projektu, sektorové a teritoriálne zameranie stanovené vo výzve, na ktorú reagovali (viď tabuľka č. 4), a tiež na potreby partnerskej krajiny, ktoré vždy boli primerane popísané v opise východiskovej situácie a v ďalších častiach projektovej dokumentácie. V tomto smere hodnotitelia nezaznamenali žiadne odchýlky od priorit Strednodobej stratégie či partnerských krajín a je možné konštatovať, že systém kontroly a výberu projektov z hľadiska ich vhodnosti a miery reflektovania Strednodobej stratégie funguje správne.

Tabuľka 6: Prehľad sektorového zamerania a hlavných aktivít projektov vybraných na hĺbkovú analýzu

Rozvojový projekt: Rozšírenie kapacity základnej školy Filip Neri s perspektívou strednej školy - fáza 2	
Kontraktor	Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o.
Číslo výzvy	SAMRS/2019/KE/1
Sektorové zameranie	SEKTOR: KVALITNÉ VZDELÁVANIE Vzdelávanie druhého stupňa
Teritoriálne zameranie	Keňa – programová krajina
Hlavné aktivity	• nákup technického a materiálneho vybavenia • výber učiteľov odborných predmetov • vypracovanie učebných materiálov • stavba a vybavenie nových učební
Rozvojový projekt: Národný konvent o EÚ v Gruzínsku	
Kontraktor	Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku
Číslo výzvy	SAMRS/2020/GE/1
Sektorové zameranie	SEKTOR: DOBRÁ SPRÁVA VECÍ VEREJNÝCH demokratická účasť a občianska spoločnosť
Teritoriálne zameranie	Gruzínsko – programová krajina
Hlavné aktivity	• organizácia pobytu pre expertov v SR, • organizácia odborných zasadnutí pracovných skupín • organizácia záverečného podujatia • organizácia PR aktivít
Rozvojový projekt: Zaangažovanie samospráv a občianskej spoločnosti do rozvoja Gagauzsku a regióna Taraclia	
Kontraktor	Človek v ohrození, n. o.
Číslo výzvy	SAMRS/2019/MD/1
Sektorové zameranie	SEKTOR: DOBRÁ SPRÁVA VECÍ VEREJNÝCH demokratická účasť a občianska spoločnosť
Teritoriálne zameranie	Moldavsko – programová krajina
Hlavné aktivity	• organizácia študijných návštev, • zriadenie klientskych centier, • vypracovanie analýzy potrieb, • zavedenie video prenosov zo zasadnutí miestnych zastupiteľstiev, • vypracovanie stratégie transparentnosti a podpora informačnej kampane
Humanitárny projekt: Poskytovanie základných potrieb a psychologickej prvej pomoci pre vnútorné presídlené osoby žijúce v útulkoch v meste Dnipro a na predmestiach	
Kontraktor	Slovenská katolícka charita

Číslo výzvy	SAMRS/2022/HUM/2/UA
Sektorové zameranie	SEKTOR: POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ núdzová potravinová pomoc
Teritoriálne zameranie	Ukrajina – partnerská krajina v rámci regiónu krajín Východného partnerstva
Hlavné aktivity	• príprava, výber a registrácia príjemcov pomoci, • distribúcia pomoci, • poskytovanie psychologickéj prvej pomoci, • monitorovanie výsledkov poskytnutej pomoci
Humanitárny projekt: WASH intervencia a energetický udržateľná infraštruktúra pre sýrskych utečencov a Libanončanov v oblasti Bekaa	
Kontraktor	ADRA - Adventistická agentúra pre pomoc a rozvoj, o. z.
Číslo výzvy	SAMRS/2021/HUM/1
Sektorové zameranie	SEKTOR – INFRAŠTRUKTÚRA A UDRŽATEĽNÉ VYUŽÍVANIE PRÍRODNÝCH ZDROJOV zásobovanie pitnou vodou a základné hygienické zariadenia
Teritoriálne zameranie	Libanon – partnerská krajina v rámci regiónu Blízky Východ
Hlavné aktivity	• inštalácia verejného osvetlenia so solárnym systémom, • výstavba vodojemu, • inštalácia latrín, • budovanie kapacít prostredníctvom realizácie školení pre komunitných lídrov k využívaniu vybudovaných zariadení
Rozvojový projekt: Kvalitná zdravotná starostlivosť s dôrazom na matky a deti v oblasti Masol	
Kontraktor	Dvojfarebný svet, o. z.
Číslo výzvy	SAMRS/2021/KE/1
Sektorové zameranie	SEKTOR - DOBRÉ ZDRAVIE starostlivosť v oblasti reprodukčného zdravia
Teritoriálne zameranie	Keňa – programová krajina
Hlavné aktivity	• rekonštrukcia zdravotného strediska, • materiálne vybavenie zdravotného strediska, • zamestnanie a vyškolenie zdravotného personálu, • outreach program diagnostiky, • školenia v rôznych oblastiach, • poskytovanie novorodeneckých balíčkov, • eko programy (spaľovňa, výsadba stromov v areáli strediska), • reprofilizácia zdravotného strediska, • program posilňovania postavenia dievčat
Projekt na podporu nových podnikateľských partnerstiev: Čistá Žovkva 2.0: energoe efektívne a ekologické nakladanie s vodou	
Kontraktor	Enviroline, s. r. o., Košice
Číslo výzvy	SAMRS/2019/PPP/1
Sektorové zameranie	SEKTOR – INFRAŠTRUKTÚRA A UDRŽATEĽNÉ VYUŽÍVANIE PRÍRODNÝCH ZDROJOV zásobovanie vodou – veľké systémy
Teritoriálne zameranie	Ukrajina – partnerská krajina v rámci regiónu krajín Východného partnerstva
Hlavné aktivity	• zabezpečenie technického vybavenia a zaškolenia tímu, • vypracovanie projektovej dokumentácie k stavbe vrátane geodetického zamerania

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov poskytnutých MZVEZ SR

Zhrnutie EO 4

Výzvy vyhlasované v rámci dotácií pre rôzne typy projektov a prioritné regióny, vrátane výziev na podporu rozvojových projektov v programových krajinách, do vysokej miery reflektujú priority definované v Strednodobej stratégii a v následne prijatých Zameraniach bilaterálnej ODA SR na príslušné roky. Zuzovanie sektorových priorít v rámci niektorých výziev pre partnerské krajiny síce nie je vo výzvach priamo zdôvodnené, avšak vzhľadom na analýzu schválených projektov a ich sektorového zamerania sa javí ako logické a prirodzené.

Oprávnené aktivity a ukazovatele sa neodchyľujú od sektorového zamerania v žiadnej z výziev. Vzorka projektov potvrdila vysokú mieru relevantnosti zvolených aktivít a ukazovateľov k prioritám Strednodobej stratégie a partnerských krajín, čím sa zároveň potvrdila aj funkčnosť výberového a hodnotiaceho mechanizmu projektových žiadostí.

EO 5 Do akej miery súčasné nastavenie výberu projektových žiadostí zabezpečuje realizáciu kvalitných rozvojových aktivít prispievajúcich k plneniu Strednodobej stratégie?

OECD/DAC kritériá: Efektívnosť, Účinnosť

V tejto evaluačnej otázke sú analyzované nasledovné témy:

- funkčnosť systému schvaľovania žiadostí o dotáciu SAMRS,
- záujem o dotácie SAMRS,
- úspešnosť žiadateľov o grant.

Systém výberu projektových žiadostí hodnotitelia analyzovali na dotačných schémach, ktoré vyhlasovala SAMRS v rokoch 2019 – 2023. Celý proces sa riadi najmä opatrením MZVEZ SR, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o poskytovaní dotácií na rozvojovú spoluprácu⁵⁸, a štatútom komisie na vyhodnocovanie žiadostí⁵⁹. Oba dokumenty sú zo strany MZVEZ SR priebežne aktualizované. Podrobnejšie informácie o spôsobe vyhlasovania výziev sú uvedené v EO 4. V kontexte tejto evaluačnej otázky je potrebné dodať, že proces pridelenia dotácií sa postupne vyvíjal; príkladom môže byť spresnenie výberového kritéria relevantnosť.

Celkovo je možné konštatovať, že systém poskytovania dotácií v gescii SAMRS je rokmi overený, detailne prepracovaný a profesionálne manažovaný. Vzhľadom na nízky počet zamestnancov SAMRS⁶⁰, ktorí všetky procesy zabezpečujú, je možné ho považovať aj za efektívny. Anonymná spätná väzba získaná od prijímateľov dotácií prostredníctvom online dotazníka ukázala pomerne vysokú mieru spokojnosti s prácou SAMRS. Táto spätná väzba je vysoko relevantná aj vďaka tomu, že až 82 % respondentov uviedlo, že ich organizácia sa pravidelne zapája do výziev vyhlasovaných SAMRS. Zároveň sa 60 % respondentov osobne podieľalo na realizácii troch alebo viacerých projektov slovenskej ODA.

Výsledky dotazníkového prieskumu ukázali, že až 97 % respondentov považuje informácie zverejňované SAMRS za zrozumiteľné a rovnako 97 % hodnotí komunikáciu so SAMRS ako bezproblémovú. 82 % respondentov pokladá informačné dni, ktoré usporadúva SAMRS k jednotlivým výzvam, za užitočné. Kritickejšie boli odpovede ohľadom procesov prípravy a schvaľovania žiadostí: iba 51 % respondentov hodnotí administratívnu a časovú náročnosť prípravy žiadosti ako primeranú. S dĺžkou trvania schvaľovacieho procesu je spokojných 56 % respondentov. Dôležité však je, že až 79 % prijímateľov, ktorí sa zapojili do dotazníkového prieskumu, považuje systém hodnotenia žiadostí o poskytnutie dotácií za transparentný. V prípade neschválenia predloženej žiadosti považuje 72 % respondentov, ktorí takúto skúsenosť majú, odpoveď SAMRS za dostatočnú a zrozumiteľnú.

Počas rokov 2019 – 2023 vyhlásil SAMRS spolu 66 výziev, v rámci ktorých bolo prijatých 614 žiadostí o dotáciu. Ako ukazuje nasledujúca tabuľka, 241 žiadostí bolo schválených, čo predstavuje priemernú úspešnosť žiadateľov 39 %.

⁵⁸ https://slovakaid.sk/wp-content/uploads/2023/01/OP_2022_26_20230101.pdf

⁵⁹ https://slovakaid.sk/wp-content/uploads/2024/06/Statut-Komisie-MZVEZ-SR-ucinny-od-15_06_2024.pdf

⁶⁰ V roku 2023 mal SAMRS 19 zamestnancov.

Tabuľka 7: Úspešnosť žiadostí o dotáciu v rokoch 2019 – 2023 podľa typu dotácie

Typ dotácie	Počet doručených žiadostí	Z toho: počet schválených žiadostí	Úspešnosť žiadateľov
Dotácie na rozvojové projekty	181	73	40 %
Dotácie na humanitárne projekty	92	38	41 %
Program podnikateľských partnerstiev	87	33	38 %
Dotácie na vysielanie dobrovoľníkov a expertov-dobrovoľníkov do rozvojových krajín	197	71	36 %
Dotácie na projekty globálneho a rozvojového vzdelávania	42	14	33 %
Dotácie na spolufinancovanie projektov slovenských organizácií schválených v rámci rozvojových nástrojov EK	11	8	73 %
Dotácie na projekty budovania kapacít	4	4	100 %
Spolu	614	241	39 %

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov SAMRS

S výnimkou málopočetných dotácií na spolufinancovanie projektov slovenských organizácií schválených v rámci rozvojových nástrojov EK a dotácií na projekty budovania kapacít bola priemerná úspešnosť žiadateľov v rôznych dotačných schémach pomerne vyrovnaná, v intervale 33 – 41 %. Väčšie rozdiely je možné nájsť napríklad pri podrobnejšej analýze dotácií na rozvojové projekty v programových krajinách. Ukazuje sa, že najťažšie sa v uplynulých rokoch dali získať dotácie na rozvojové projekty v Keni (schválených bolo 12 z 37 doručených žiadostí, teda 37 %); o niečo ľahšie to bolo v Gruzínsku (schválených bolo 14 z 34 doručených žiadostí, teda 41 %) a najľahšie v Moldavsku (schválených bolo 16 z 31 doručených žiadostí, teda úspešnosť žiadateľov bola až 52 %).

Zatiaľ čo rozdiely v úspešnosti žiadateľov podľa jednotlivých typov dotácií neboli zásadné, nasledujúca tabuľka ukazuje, že priemerná úspešnosť žiadateľov v čase výrazne stúpala. Bohužiaľ, dôvodom tohto javu nebol nárast kvality projektov ani zvyšovanie alokácie na dotačné programy, ale postupný pokles počtu doručených žiadostí:

Tabuľka 8: Úspešnosť žiadostí o dotáciu podľa rokov

Rok	Počet doručených žiadostí	Z toho: počet schválených žiadostí	Úspešnosť žiadateľov
2019	148	59	40%
2020	168	54	32%
2021	129	45	35%
2022	107	46	43%
2023	62	37	60%
Spolu	614	241	39%

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov SAMRS

Záujem žiadateľov kulminoval v roku 2020, keď predložili spolu až 168 žiadostí o dotáciu. Je možné predpokladať, že tento vysoký záujem bol povzbudený existenčnými obavami po vypuknutí pandémie COVID-19. Následne počet predložených žiadostí každoročne klesal až na 62 v roku 2023, teda až o 63 %, čo je v priebehu troch rokov veľmi vysoký pokles.

Na základe uskutočnených rozhovorov a dotazníkového prieskumu je možné sformulovať niekoľko hypotéz ohľadom príčin zníženého dopytu žiadateľov:

- Po vypuknutí vojny sa výrazne zvýšil objem iných dotačných zdrojov pre Ukrajinu, čo umožnilo veľkým slovenským mimovládnym organizáciám presmerovať svoju pozornosť na iných donorov a sústrediť sa viac na Ukrajinu. Takýmto spôsobom sa znížila závislosť tradičných žiadateľov od SlovakAid. To sa prejavuje pravdepodobne aj tým, že na rozdiel od minulosti k výzvam SAMRS pristupujú viac selektívne – uchádzajú sa iba o dotácie, ktoré považujú za svoju hlavnú činnosť a hlavnú silnú stránku.
- Niektorí medzinárodní donori sú atraktívni aj nižšou mierou administratívnej náročnosti než SAMRS⁶¹. V prípade paralelne vyhlásených výziev môžu žiadatelia uprednostniť administratívne jednoduchšiu možnosť.
- Stagnujúci rozpočet SAMRS a vysoká inflácia v rokoch 2022 a 2023 znížili finančnú atraktivitu dotácií SlovakAid pre slovenských žiadateľov. Za problém považujú najmä obmedzené možnosti pokryť náklady na vlastných zamestnancov v pozícii koordinátorov projektu z rozpočtu dotácie. S rýchlym rastom miezd na Slovensku sa tento problém stal ešte vypuklejším.
- Akademický sektor mal počas hodnoteného obdobia k dispozícii veľký objem finančných zdrojov z eurofondov, navýšený o mimoriadne zdroje z Plánu obnovy. V tomto kontexte boli pre vysoké školy granty SlovakAid menej atraktívne než v minulosti.

Teoreticky môže takýto pokles znamenať, že žiadatelia predkladajú menší počet viac kvalitných projektov. Podľa názoru hodnotiteľov to však pre SAMRS skôr indikuje riziko, že stráca záujem niektorých potenciálnych žiadateľov. Vzhľadom na vzniknutú situáciu je v odporúčaní č. 17 identifikovaná potreba určitej sebareflexie SlovakAid ako donora.

Zhrnutie EO 5

Súčasnú nastavenie výberu projektových žiadostí v SAMRS je výsledkom dlhoročného procesu kontinuálneho zlepšovania. Zistenia hodnotiteľov aj spätná väzba od prijímateľov dotácií signalizujú vysokú mieru efektívnosti, transparentnosti a profesionality SAMRS. Relatívne kritickí boli prijímatelia iba ohľadom administratívnej a časovej náročnosti prípravy žiadosti a dĺžky schvaľovacieho procesu.

V rokoch 2019 – 2023 vyhlásil SAMRS spolu 66 výziev, v rámci ktorých bolo prijatých 614 žiadostí o dotáciu. Schválených bolo 241 žiadostí, čo predstavuje priemernú úspešnosť žiadateľov 39 %. Celkový počet doručených žiadostí však postupne klesal, a to zo 168 žiadostí v roku 2020 na 62 žiadostí v roku 2023. Tento alarmujúci pokles pravdepodobne súvisí s väčšou aktivitou zahraničných donorov na Ukrajine, ktorí odlákali časť tradičných žiadateľov SlovakAid. Ďalšou príčinou relatívneho poklesu atraktivity dotácií SAMRS pravdepodobne bol stagnujúci rozpočet, vysoká inflácia a pretrvávajúca administratívna náročnosť. Vzniknutá situácia podľa názoru hodnotiteľov indikuje riziko klesajúcej konkurencieschopnosti SlovakAid ako donora.

⁶¹ To neplatí o projektoch EÚ.

EO 6 Do akej miery boli dosiahnuté stanovené ciele Strednodobej stratégie prostredníctvom schválených projektov/aktivít?

OECD/DAC kritériá: Efektívnosť, Dopad

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na nasledovné oblasti:

- zhodnotenie nastavenia monitorovacieho mechanizmu a intervenčnej logiky na úrovni projektov a sledovanie ich príspevku k cieľom stanoveným v Strednodobej stratégii,
- zhodnotenie príspevku vybranej vzorky projektov k cieľom Strednodobej stratégie z pohľadu naplnenia nimi stanovených projektových aktivít, výstupov a výsledkov.

Strednodobá stratégia, resp. rozvojová spolupráca SR má v rokoch 2019 – 2024 zadané štyri ciele:

- Podpora demokracie a právneho štátu, dobrej správy vecí verejných, vrátane dialógu občianskej spoločnosti a štátnych inštitúcií, prevencia vzniku konfliktov.
- Znižovanie chudoby a riešenie príčin migrácie prostredníctvom tvorby pracovných miest, podpory potravinovej bezpečnosti, rozvoja ľudského kapitálu, a zvyšovaním ekonomickej a sociálnej odolnosti komunít.
- Zlepšenie životného prostredia obyvateľov partnerských krajín prostredníctvom realizácie opatrení na zmiernenie zmeny klímy a prispôbenie sa zmene klímy, podpory udržateľného využívania prírodných zdrojov podpory efektívnosti vodného, odpadového a lesného hospodárstva, zabezpečenia prístupu k vode a sanitácii, podpory energetickej bezpečnosti a využívania obnoviteľných zdrojov energie.
- Postupné zvyšovanie výdavkov na ODA SR, vrátane mobilizácie finančných zdrojov súkromného sektora, s cieľom dosiahnuť úroveň 0,33% HND v roku 2030, a zintenzívnenie spolupráce so zahraničnými donormi a medzinárodnými organizáciami.

V nadväznosti na analýzu z EO 1 hodnotitelia konštatujú, že ciele sú pomerne široko koncipované a v texte chýba bližšie zdôvodnenie ich výberu, hoci je jasná ich prepojenosť na ciele udržateľného rozvoja a národné priority implementácie Agendy 2030. Podstatnejšie je však zistenie, že na úrovni stratégie neexistuje monitorovací mechanizmus, ktorý by sledoval pokrok v jej plnení.

Jediným kvantifikovaným cieľom je **dosiahnutie úrovne výdavkov ODA SR na 0,33 % HND** v roku 2030. Tento cieľ zatiaľ nebol dosiahnutý a vzhľadom na doterajší vývoj je pravdepodobnosť jeho dosiahnutia nízka. Ako je uvedené aj vo Výročnej správe ODA SR za rok 2023, zdanlivý nárast výdavkov v posledných rokoch bol spôsobený nesystémovými výdavkami, čiže viacerými jednorazovými výdavkami, akými bolo napr. odpustenie dlhu Srbsku a darovanie prebytočných vakcín. Systematický nárast rozpočtových výdavkov sa zatiaľ nejaví realisticky.

Tabuľka 9: Vývoj výdavkov na ODA SR vypočítaného ako podiel na HND v rokoch 2019 – 2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Podiel výdavkov ODA SR ako % HND	0,111	0,138	0,133	0,154	0,135

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov z Výročnej správy ODA SR za rok 2023

Pri analýze podielu, ktorý má bilaterálna ODA SR na celkovom objeme finančných prostriedkov vynaložených na oblasť rozvojovej spolupráce, je možné dlhodobo pozorovať, že sa stabilne pohybuje na úrovni okolo 20 %, čo je pomerne nízky príspevok k dosahovaniu tohto cieľa. Ešte nižší by bol po odrátaní vyššie spomínaných jednorazových foriem bilaterálnej rozvojovej spolupráce (odpustenie dlhu, darovanie prebytočných vakcín).

Tabuľka 10: Podiel výdavkov na bilaterálnu ODA SR na celkových výdavkoch na ODA SR

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Podiel výdavkov na bilaterálnu ODA SR na celkovom objeme výdavkov na ODA SR v %	23,7	18,6	26,8	23,6	21,8

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov z Výročnej správy ODA SR za rok 2023

Na úrovni Strednodobej stratégie nie je vytvorený monitorovací mechanizmus, ktorý by mal priame prepojenie na jej ciele. V kapitole 12 Strednodobej stratégie sa síce nachádza logická matica pre monitorovanie pokroku v skvalitňovaní systému ODA SR, tá však, ako vyplýva z jej názvu, sleduje iba pokrok v tejto konkrétnej oblasti (bližšie v EO 7), a nie je preto možné ju využiť pri zodpovedaní predmetnej evaluačnej otázky.

Zoznam indikátorov sa nachádza v prílohe Strednodobej stratégie, ide však o ciele a indikátory Agendy 2030, ktoré sú priradené k cieľom určeným v rámci sektorových priorít pre všetky partnerské krajiny. Majú teda iba informatívny charakter, hovoriaci o súlade sektorového zamerania Strednodobej stratégie s cieľmi Agendy 2030.

Na úrovni programových krajín, v dokumente CSP pre Keňu, Moldavsko aj Gruzínsko, je uvedená matica špecifických cieľov, výstupov a ukazovateľov. Jej využitie sa plánuje predovšetkým pri príprave budúcich CSP pre programové krajiny. V roku ukončenia platnosti CSP (rok 2023) bola plánovaná evaluácia CSP práve prostredníctvom zhodnotenia plnenia matice.⁶² Hodnotitelia síce pozitívne vnímajú určenie špecifických cieľov, výsledkov a k nim priradených ukazovateľov, avšak doposiaľ nevidia ich prínos pre rozvojovú spoluprácu SR a jej monitoring. Matica je spracovaná vo forme tabuľky, ktorá obsahuje sektorové zameranie (s uvedením príslušného SDG); k sektorom sú určené špecifické ciele, z ktorých sú odvodené očakávané výsledky. V treťom stĺpci sú k cieľom a výsledkom priradené ukazovatele.

Z hľadiska intervenčnej logiky (i) chýbajú v matici príklady aktivít podporovaných na dosahovanie výsledkov, (ii) výsledky sa často javia skôr ako plánované dlhodobé dopady a nie ako širšie zmeny, ktoré sa majú udiť na základe realizácie projektových aktivít (napr. *Zabezpečené inkluzívne vzdelávanie pre všetkých prepojené s trhovým prostredím ponúkajúcim udržateľné pracovné miesta s vyššou pridanou hodnotou*), (iii) ukazovatele nie sú prepojené na výsledky, resp. ide o ukazovatele očakávaných výstupov projektov, v zmysle priamych produktov projektových aktivít (napr. *Počet poskytnutých odborných kurzov alebo Počet zakúpenej modernej techniky*); (iv) pri ukazovateľoch nie je jasné, aká je ich východisková a/alebo cieľová hodnota a (v) či je odpočet týchto ukazovateľov sledovaný na úrovni projektov, prípadne na úrovni programovej krajiny. Aj v prípade, že by bolo možné sledovať napĺňanie týchto konkrétnych ukazovateľov v jednotlivých schválených projektoch (čo momentálne nie je, keďže neexistuje zoznam povinných merateľných ukazovateľov a pri súčasnom nastavení nie je možné merateľné ukazovatele za jednotlivé schválené projekty agregovať), nemalo by ich dosahovanie žiadnu výpočtovú hodnotu vo vzťahu k dosahovaniu

⁶² Keďže príprava nových CSP vychádza zo Strednodobej stratégie a tá bola predĺžená až do roku 2024, nemohol byť tento predpoklad z objektívnych príčin naplnený.

stanovených špecifických cieľov pre dané sektory. Napríklad, aj keby bolo možné vyhodnotiť, že bolo zorganizovaných 1000 odborných kurzov v rámci realizovaných projektov, nehovorí to nič o tom, či a ako to prispelo k zlepšeniu zdravotnej starostlivosti (čo je cieľom pre daný sektor). Problém hodnotitelia vidia v neexistujúcej metodológii, ktorá by podložila a vysvetlila z teoretického hľadiska, ako bola matica nastavená.

Keďže sa táto evaluačná otázka zameriava na prínos schválených projektov/aktivít k dosahovaniu cieľov Strednodobej stratégie, hodnotitelia zisťovali, či je dostupný monitorovací mechanizmus aj na najnižšej úrovni, teda na úrovni schválených projektov. Jediný nástroj, pri ktorom je takýto mechanizmus vytvorený, sú dotácie, pričom nastavenie tohto mechanizmu sa v čase vyvíjalo. Nastavenie ukazovateľov aktivít sa vo výzvach z roku 2024 značne líši od výziev vyhlasovaných v rokoch 2019 – 2023.

Merateľné ukazovatele, ktoré sú priradené **vo výzvach** k oprávneným aktivitám, nie sú bližšie definované v zmysle, či ide o ukazovateľ výstupu alebo výsledku. Z ich formulácie je však zrejmé, že ide prevažne o ukazovatele výstupu (napr. *počet vyškolených osôb patriacich k vzdelávaciemu personálu alebo počet zakúpeného ICT vybavenia a zariadení pre zdravotnícky personál* vo výzvach na rozvojové projekty v Keni), hoci sa v zozname nachádzajú aj merateľné ukazovatele výsledku (napr. *počet osôb, ktoré si na konci projektu zvýšili svoj príjem z aktivít využívajúcich prírodné zdroje*).

Ukazovatele výstupu a výsledku nie sú jasne oddelené. Ako sa vo výzvach uvádza, žiadateľ je povinný (i) vybrať si minimálne jednu z oprávnených aktivít z minimálne jedného sektora, a je tiež povinný (ii) vybrať si minimálne jeden z merateľných ukazovateľov uvedených pri zvolenej aktivite. Tieto ukazovatele budú následne vykazované prijímateľmi a majú slúžiť aj na zhodnotenie efektívnosti rozvojovej spolupráce a plnenie cieľov projektu. Tu je z pohľadu hodnotiteľov zásadný problém v tom, že keď si prijímateľ vyberie zo zoznamu ukazovateľ výstupu a nie výsledku, nemá samotné sledovanie dosahovania tohto ukazovateľa žiadnu výpovednú hodnotu smerom k dosahovaniu cieľov projektu, a už vôbec nevypovedá o efektívnosti rozvojovej spolupráce. Tento problém opäť vyplýva aj zo zistenia, že v žiadnych dokumentoch nie je metodologicky vysvetlená použitá intervenčná logika. Nie je jasné, čo sa myslí pod pojmami aktivita, špecifický cieľ, výstup, výsledok, merateľný ukazovateľ, a pod. a ako majú tieto jednotlivé prvky na seba nadväzovať a byť vzájomne prepojené.

SAMRS vo výzve nabáda žiadateľov, aby si zadefinovali aj ďalšie vlastné ukazovatele s orientáciou na výstupy a špecifické ciele projektu. Tu je viditeľný rozdiel vo formulácii výzvy z roku 2024 oproti predošlým výzvam, v ktorých sa uvádzalo, že SAMRS podporuje žiadateľov, aby si definovali ďalšie ukazovatele s orientáciou na výsledky, čo sa javí ako adekvátne vzhľadom k predošlému tvrdeniu, že majú slúžiť aj na zhodnotenie efektívnosti rozvojovej spolupráce a napĺňaniu cieľov projektu. Tu je možné opätovne konštatovať, že aj keby tento monitorovací mechanizmus dokázal agregovať hodnoty dosahované pri merateľných ukazovateľoch v jednotlivých schválených projektoch, nemali by vysokú výpovednú hodnotu vzhľadom k cieľom strednodobej stratégie.

Ukazovateľ výsledku by mal sledovať vždy jeden cieľ projektu. Niekedy je potrebné stanoviť si aj viac ako jeden ukazovateľ výsledku pre daný cieľ. Ukazovateľ výsledku by nemal byť len sumárom výstupov aktivít projektu, ale mal by reflektovať očakávaný dôsledok realizovaných aktivít. Sila vhodne nastavených ukazovateľov výsledku je v tom, že by mali sprostredkovať objektívne informácie slúžiace na zmapovanie pokroku v dosahovaní cieľov. Aj pri malom množstve informácií, ktoré sú cez sledované ukazovatele dostupné, by malo byť možné ľahko posúdiť napĺňanie stanovených cieľov. Účelom použitia kvalitne nastavených ukazovateľov je, aby boli použiteľné pre všetky projekty v rámci daného sektora, čím sa dosiahne možnosť ich porovnávania a agregácie,

keďže informácie zozbierané z rôznych projektov by vďaka tomuto nastaveniu mali byť totožné (sledujú to isté).⁶³

V prílohách relevantných výziev je vždy aj tzv. matica logického rámca projektu. V roku 2024 sa pristúpilo k jeho revízii a zmene názvu na **tabuľku logického rámca projektu**.

Prvotná verzia matice logického rámca projektu obsahovala viaceré nepresnosti, resp. je vcelku komplexná a neprehľadná. Je v nej viditeľná snaha o zachytenie intervenčnej logiky projektu, avšak pôsobí chaoticky a nie je jasná metodika pre jej správne vyplnenie. Matica obsahuje špecifické ciele, predpoklady, merateľné ukazovatele, aktivity, dopady, výsledky a výstupy, čo je z hľadiska metodológie vytvárania logických rámcov správne. Tieto jednotlivé prvky však nie sú vhodne a logicky prepojené, o čom svedčí aj vyplnený vzor matice. V matici je ako príklad merateľných ukazovateľov špecifického cieľa uvádzané, že sa žiadateľ má *Koncentrovať na výsledky intervencie a nie na proces*, čo je metodologicky v poriadku, avšak následne je vo vzore uvedený ako príklad takéhoto ukazovateľa *Pokles mortality a morbidity podľa národných štatistík* s predpokladanou určenou cieľovou hodnotou, čo je nesprávne. Z hľadiska metodológie by malo ísť o merateľný ukazovateľ výsledku (výsledok by mal mať priame prepojenie na špecifický cieľ) a tento ukazovateľ by v takom prípade mal znieť *Podiel mortality a morbidity podľa národných štatistík*. Žiadúci pokles by mal byť následne zachytený spôsobom, že sa určí východisková/základná hodnota (napr. 20 %) a k nej sa určí cieľová hodnota (napr. 10 %). Rovnako pri merateľných ukazovateľoch výsledku je uvedené v matici, že koncentrácia má byť na výsledky intervencie, ale vo vzore je v tejto kolónke uvedený ako príklad *Počet vybudovaných/zrekonštruovaných zdravotníckych zariadení*, kde merná jednotka je budova. Aj v tomto prípade formulácia spadá pod ukazovatele výstupu⁶⁴. V matici sú ďalej uvádzané aj výstupy, ktoré sú síce formulované správne, ale nie sú definované ako merateľné ukazovatele, čiže nie je pri nich uvádzaná cieľová hodnota ani merná jednotka; ich kauzálna väzba je jasná iba na aktivity projektu a nie ďalej na výsledky a špecifické ciele/dopady projektu.

Väčšiu revíziu tohto dokumentu zaznamenali hodnotitelia vo výzvach z roku 2024. Medzi zmeny, ktoré hodnotitelia vnímajú pozitívne, patrí snaha o sprehľadnenie a priradenie merateľných ukazovateľov, mernej jednotky, cieľovej hodnoty, zdrojov overenia a predpokladov k výstupom. Takisto príklady merateľných ukazovateľov výstupov sú uvádzané metodologicky správne. Vážnym nedostatkom je, že v tabuľke sa už vôbec nenachádzajú očakávané výsledky a k nim priradené merateľné ukazovatele. Taktiež formulácia špecifických cieľov v súčasnej tabuľke nie je metodologicky správna, keď sa ako príklad uvádza *Existencia funkčného systému manažmentu odpadu a regulácie emisií v oblasti XYZ*. V tomto ohľade boli metodicky správne formulované príklady špecifických cieľov vo vzore predošlej matice, napr. *Zlepšiť zdravotný stav obyvateľov s osobitným dôrazom na deti a matky, sprístupnením kvalitnej zdravotnej a preventívnej starostlivosti*. K cieľom projektu a špecifickým cieľom projektu sú uvádzané merateľné ukazovatele, ale nie je určené, či ide o merateľné ukazovatele výstupu, alebo výsledku. V tabuľke zostalo určenie cieľovej hodnoty, východisková hodnota nie je požadovaná pri žiadnych merateľných ukazovateľoch. Aktivity sú uvádzané samostatne, na základe číslovania je možné identifikovať ich prepojenie na výstupy a špecifické ciele.

⁶³ Výsledky merajú rozsah prínosov pre cieľové skupiny. Často majú už určenú východiskovú hodnotu, je potrebné k nej určiť cieľovú hodnotu, ale ich východisková hodnota môže byť aj nula. Napr. podiel nezamestnaných mladých ľudí do 26 rokov (existujú štatistiky, z ktorých sa vychádza, už sú dostupné čísla), alebo počet ľudí, ktorí si zvýšili svoju odbornú kvalifikáciu cez odborný výcvik (východisková hodnota by bola nula). [ToC Basics Guide copy \(theoryofchange.org\)](https://theoriyofchange.org/)

⁶⁴ Výstupy sú konkrétne hmatateľné produkty vytvorené projektom. Spravidla je ich východisková hodnota rovná nule. Sú uvádzané v merných jednotkách, napr. ks, km, dni. Je ich zväčša veľké množstvo v závislosti od počtu realizovaných aktivít, keďže takmer každá aktivita produkuje konkrétny výstup. [Blogs \(worldbank.org\)](https://worldbank.org/)

Aj prax potvrdila, že v takejto podobe nie je možné hovoriť o funkčnom monitorovacom mechanizme, ktorý by dokázal agregovať merateľné ukazovatele a na základe ich hodnôt sledovať pokrok v dosahovaní cieľov rozvojovej spolupráce SR. Hoci je vo výzvach určené, že žiadateľ si musí vybrať minimálne jeden povinný merateľný ukazovateľ, ide o ukazovatele výstupu, ktorých dosahovanie nič nehovorí o pokroku v dosahovaní cieľov rozvojovej spolupráce, ani o čiastkových cieľoch určených napr. v CSP programových krajín. Merateľné ukazovatele v tejto podobe slúžia výhradne na sledovanie dosahovania cieľov konkrétného projektu, aj to iba v obmedzenej miere, keďže sú často zamieňané ukazovatele výsledku a výstupu a nie je na základe tabuľky logického rámca možné jasne identifikovať intervenčnú logiku projektu, teda kauzálnu väzbu medzi aktivitami, výstupmi, výsledkami, dopadmi a cieľmi.

Pri pohľade na súčasné nastavenie rozvojovej spolupráce v krajinách OECD je možné pozorovať, že intervenčná logika monitorovacieho mechanizmu vo vzťahu k sledovaniu pokroku v dosahovaní cieľov určených pre túto oblasť vychádza z tzv. teórie zmeny (z angl. Theory of change).⁶⁵ Teória zmeny sa zameriava na vysvetlenie toho, ako by realizovaná intervencia (projektové aktivity) mala viesť k špecifickým zmenám v stanovenej oblasti načrtnutím kauzálnych väzieb medzi jednotlivými prvkami (aktivity majú smerovať k produkcii výstupov, ktoré majú byť prepojené na výsledky, tie majú smerovať k plánovaným dopadom, ktoré majú priamu nadväznosť na špecifický cieľ) na základe systému dostupných a overiteľných merateľných ukazovateľov.⁶⁶

Tu je vidieť značný rozdiel oproti nastaveniu systému v podmienkach SR, v ktorom nie sú tieto prepojenia jasne zadefinované a rozpoznateľné. Ako je uvedené v odporúčaní č. 18, je potrebné súčasné nastavenie revidovať tak, aby bolo metodologicky podložené, jednoznačne interpretovateľné a ľahko aplikovateľné pre všetky typy žiadostí o dotácie. Z pohľadu hodnotiteľov by pre potenciálnych žiadateľov bolo prínosom aj lepšie grafické znázornenie/usporiadanie logického rámca, aby bolo prehľadnejšie a aby už na prvý pohľad evokovalo nutnosť premýšľať nad jednotlivými prvkami v ich vzájomnej väzbe a nie oddelene. Zároveň hodnotitelia odporúčajú zmenu názvu tohto dokumentu na Logický rámec projektu.

Vzhľadom na rozsah evaluácie, časovú náročnosť a neexistujúci monitorovací mechanizmus, ktorý by cez merateľné ukazovatele sledoval pokrok v dosahovaní cieľov rozvojovej spolupráce prostredníctvom realizovaných projektov, **nebolo možné vyhodnotiť tento aspekt pre všetky schválené projekty**. Pri pohľade na vybranú vzorku siedmich projektov so zameraním na rozvojové a humanitárne projekty (vrátane jedného projektu PPP) je možné konštatovať, že vo všetkých realizovaných projektoch boli aktivity adekvátne a že ich bolo realizovaných veľké množstvo. Na jednej strane je snaha zahrnúť veľa aktivít do projektov aj napriek nízkemu rozpočtu veľmi ambicióznou a odráža vysokú mieru odhodlania implementujúcich subjektov naplniť ciele projektu do najvyššej možnej miery. Na druhej strane môže byť potom náročné tieto aktivity prepájať tak, aby viedli k napĺňaniu špecifických cieľov projektu, nehovoriac o cieľoch pre sektorové zameranie alebo cieľoch celej stratégie.

⁶⁵ Príklady metodológie pre teóriu zmeny v oblasti rozvojovej spolupráce:

[theoryofchange workbook en final 2022 508c 1.docx \(live.com\)](#)

[Microsoft Word - UNDG-UNDAF-Companion-Pieces-7-Theory-of-Change.docx](#)

[Getting Results: Outputs, Outcomes and Impact \(ssir.org\)](#)

[Understanding and evaluating theories of change | Evaluating Peacebuilding Activities in Settings of Conflict and Fragility :](#)

[Improving Learning for Results | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](#)

[Theory of Change guide \(ukaidsmatch.org\)](#)

[Theory of change in ten steps - NPC \(thinknpc.org\)](#)

⁶⁶ Inšpiratívnym príkladom dôsledne spracovaného Results-Based Managementu a metodiky v danej oblasti je Kanada. Dokument je dostupný na tomto [linku](#).

Analýza vykonaná na vzorke projektov potvrdila, že implementujúce subjekty sa zameriavajú na aktivity, ktorých výsledky sú plne v súlade so sektorovými prioritami Strednodobej stratégie. Navyše, je evidentná snaha realizátorov projektov o čo najadresnejšie poskytovanie podpory pre cieľové skupiny aj v spolupráci s partnerskými organizáciami. O tom svedčí aj dosahovanie, v niektorých prípadoch až presahovanie, stanovených cieľových hodnôt pre merateľné ukazovatele, a to napriek často veľmi nepriaznivým okolnostiam a nutnosti prispôbiť svoje aktivity zmenám, ktoré priniesli neočakávané udalosti vo svete. V tomto smere prijímatelia v rozhovoroch s hodnotiteľmi vydvihli aj komunikáciu so SAMRS a jej flexibilné reagovanie na nevyhnutné zmeny. Problémom však zostáva, že nie sú diferencované merateľné ukazovatele výstupov a výsledkov. **To vedie k tomu, že nie je možné jasne definovať a zhodnotiť výsledky projektov a ani tieto výsledky ďalej agregovať a aplikovať na monitorovanie pokroku pri dosahovaní cieľov na úrovni vyššej než je úroveň konkrétneho projektu.**

Chýbajúca metodológia matice logického rámca negatívne ovplyvnila aj úroveň, na akej boli matice vyplňané prijímateľmi dotácií. Okrem toho matice logického rámca pri vzorke projektov odrážali aj skúsenosti prijímateľov s písaním projektových žiadostí (najväčšie nejasnosti/nepresnosti boli viditeľné pri projekte reagujúcom na výzvu PPP, kde je predpoklad, že implementujúci subjekt nemal predošlé skúsenosti s dotačnými projektami ODA SR).

Zhrnutie EO 6

Napriek nízkemu prínosu k naplneniu finančného cieľa Strednodobej stratégie (dosiahnuť úroveň výdavkov na ODA SR 0,33 % HNP) prispievajú projekty bilaterálnej rozvojovej spolupráce k dosahovaniu cieľov na úrovni sektorov a programových krajín. Bohužiaľ, tento prínos v hodnotenom období nebolo možné kvantifikovať z dôvodu neexistencie monitorovacieho mechanizmu, ktorý by sledoval pokrok v napĺňaní cieľov Strednodobej stratégie prostredníctvom súboru merateľných ukazovateľov. Mechanizmy, ktoré sú k dispozícii pre úroveň programových krajín a pre úroveň projektov, nie sú dostačujúce.

EO 7 Do akej miery boli dosiahnuté ciele v skvalitňovaní systému rozvojovej spolupráce SR?

OECD/DAC kritériá: Účinnosť

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na nasledovné oblasti:

- analýza odpočtu plnenia cieľov dosiahnutých v skvalitňovaní systému rozvojovej spolupráce SR (kapitola 11 a 12 strednodobej stratégie) vo výročných správach ODA SR s dôrazom na mieru úspešnosti dosahovania cieľov,
- analýza mechanizmu monitorovania dosiahnutia cieľov prostredníctvom zoznamu indikátorov nastavených v kapitole 12 strednodobej stratégie,
- vyhodnotenie problematických oblastí, v ktorých sa nedarí dosahovať požadovaný pokrok.

Kapitola 11 Strednodobej stratégie sa nazýva *Strategické úlohy pre zefektívňovanie ODA SR* a zahŕňa šesť podkapitol obsahujúcich bližší popis oblastí, v ktorých je potrebné zlepšenie. V krátkosti je pri každej téme uvedená východisková situácia a tiež cieľ, ktorý je potrebné dosiahnuť. Tieto oblasti boli identifikované v odporúčaní Peer review OECD/DAC, na základe analýz a skúseností z predchádzajúcej implementácie Strednodobej stratégie na roky 2014 – 2018 a najmä ako výsledok snahy o poskytovanie efektívnejšej a kvalitnejšej rozvojovej spolupráce. Konkrétne ide o nasledovné oblasti:

1. personálne kapacity rozvojových aktérov,
2. posilnenie strategickej úlohy SAMRS,
3. posilnenie postavenia EXIMBANKY SR,
4. finančný rámec,
5. monitoring a evaluácia,
6. zvyšovanie verejného povedomia o SlovakAid.

Na tieto strategické úlohy priamo nadväzuje kapitola 12 s názvom *Logická matica pre monitorovanie pokroku v skvalitňovaní systému ODA SR*, ktorá obsahuje cieľ, výsledok, termín, zodpovedné rezorty a indikátor. Ide o jediný monitorovací mechanizmus na úrovni stratégie, ktorý sa však zameriava nie na dosahovanie cieľov rozvojovej spolupráce SR/strednodobej stratégie, ale na sledovanie pokroku v napĺňaní úloh určených v kapitole 11 a v ďalších stanovených oblastiach.

Hodnotitelia považujú určenie konkrétnych cieľov pre skvalitnenie nastavenia ODA SR za veľmi pozitívne. Vytýčených cieľov je spolu štrnásť, pričom všetky sú koherentné s oblasťami definovanými v kapitole 11, prípadne s ďalšími odporúčaniami z Peer review OECD/DAC ohľadne nastavenia slovenskej rozvojovej spolupráce. Dosahovanie cieľov je v kompetencii MZVEZ SR, k niektorým sú priradené aj ďalšie zodpovedné rezorty. Pre niektoré ciele sú stanovené konkrétne termíny v zmysle konkrétného roku stanoveného pre dosiahnutie cieľa, zatiaľ čo niektoré sa majú dosahovať priebežne alebo každoročne.

Výsledky patriace k cieľom sú z pohľadu hodnotiteľov definované vhodne vzhľadom k ich zameraniu. Indikátory sú zamerané na výsledok a sú s ním v priamej väzbe. Niektoré indikátory a výsledky majú abstraktnejšiu podobu, čiže ponechávajú priestor na širšiu interpretáciu (napr. *Podporené projekty a iné rozvojové intervencie financované z rozpočtových kapitol rezortov*), väčšina je však stanovená veľmi konkrétne, často aj s cieľovou hodnotou určenou priamo vo formulácii indikátora (*Počet podporených podnikateľských projektov ročne: 3*).

Hodnotitelia vidia pridanú hodnotu logickej matice najmä v tom, že zaisťuje sledovanie pokroku a vyvíja určitý tlak na MZVEZ SR a zapojené subjekty, aby tieto ciele sledovali a snažili sa ich dosahovať. Keďže je odpočet dosahovania cieľov logickej matice každoročne súčasťou Výročnej správy

ODA SR (sleduje sa plnenie počas konkrétného roka), sú slabé miesta a tým pádom aj zodpovedné subjekty ľahko identifikovateľné. Niekedy z textu pri plnení nie je jednoznačné, či je možné nahliadať na cieľ ako na splnený, najmä pokiaľ ide o indikátory abstraktného charakteru. Vo všeobecnosti je ale možné konštatovať, že určenie logickej matice v tejto oblasti je prínosné pre sledovanie pokroku v daných oblastiach.

Vo výročných správach ODA SR je pri jednotlivých cieľoch naratívna formulácia, akým spôsobom sa plnil indikátor v danom roku. Pokiaľ už bol indikátor dosiahnutý a cieľ bol splnený, text zostáva približne rovnaký ako vo výročnej správe z roku, v ktorom bol dosiahnutý. Ciele zostávajú nemenné, nie je možné pridávať nové, ani pozmeniť existujúce, aby sa zachovala koherencia so Strednodobou stratégiou. Predpokladom hodnotiteľov je, že na základe konečného odpočtu matice sa pristúpi k jej revízii a určeniu nových cieľov v skvalitňovaní ODA SR pre nasledujúce štvorročné obdobie.

Ako je uvedené v tabuľke č. 11, cieľov, ktoré je možné z pohľadu hodnotiteľov identifikovať ako **splnené** na základe dosiahnutia indikátora, je **šesť**. Išlo predovšetkým o oblasti, na ktoré bol napojený indikátor sledujúci legislatívne alebo procesné zmeny, ktorých uskutočnenie bolo očakávané v sledovanom období. V nasledujúcom období sa očakáva realizácia konkrétnych aktivít v týchto oblastiach, najmä posilnenie SAMRS a EXIMBANKY v zmysle ich zapájania sa do výziev EÚ, kde majú na to oprávnenie (pillar assessment).

Čiastočne splnených bolo päť cieľov. Išlo predovšetkým o ciele dlhodobého charakteru, ktoré sa plnili priebežne a ktoré predstavujú skôr systémové zmeny. V niektorých oblastiach, napríklad pri potrebe výraznejšieho zapájania štátnej správy do rozvojovej spolupráce, sa darilo podporovať projekty a iné intervencie v oblasti rozvojovej spolupráce z iných rezortov. Z výročných správ je možné sledovať, že Koordinačný výbor sa stretával raz ročne na úrovni štátnych tajomníkov. V niektorých rokoch sa darilo zvolávať zasadnutia pracovnej skupiny Koordinačného výboru aj viackrát ročne, avšak snaha o zefektívnenie a zvýšenie operatívosti práce bola úspešná iba čiastočne (bližšie je táto téma diskutovaná v EO 11).

Aj v oblasti podpory implementácie dlhodobých rozvojových projektov s výraznejším dopadom bol síce dosiahnutý výrazný pokrok, avšak nebol dosiahnutý priamo cez indikátor, ktorý mal sledovať podpísanie rámcových dohôd, ale prostredníctvom dvoch výziev na podporu strategických partnerstiev v programových krajinách (v Keni a Moldavsku). Z toho dôvodu hodnotitelia vnímajú tento cieľ iba ako čiastočne splnený. Otázka ďalšej podpory takýchto strategických partnerstiev alebo podpisu rámcových dohôd je v súčasnosti vzhľadom na zmeny v zákone o rozpočtových pravidlách a súvisiacich zákonov nejasná.

Hoci v oblasti zvyšovania povedomia o značke a aktivitách SlovakAid bol každoročne splnený indikátor realizácie podujatí a je nutné v tomto smere vyzdvihnúť snahy o výraznejšie mediálne pokrytie oblasti rozvojovej spolupráce cez viacero kampaní a mediálnych vstupov, hodnotitelia označili tento cieľ ako čiastočne splnený kvôli tomu, že ešte nebol realizovaný prieskum verejnej mienky, ktorý by kvantifikoval výsledky týchto aktivít. Takisto hodnotitelia zaradili do skupiny čiastočne splnených cieľov aj cieľ efektívnejšieho zapájania súkromného sektora do ODA SR, kde boli určené dva indikátory. Jeden z nich, realizácia projektov cez dotácie PPP, bol splnený, avšak druhý cieľ realizácie nástroja zadanie zákazky sa v priebehu rokov nepodarilo vôbec naplniť. Posilneniu systému založeného na výsledkoch sa hodnotitelia bližšie venujú v EO 6 a vzhľadom na predošlé zistenia konštatujú, že cieľ bol čiastočne naplnený, avšak jeho uskutočnenie zostáva výzvou aj do budúcich rokov.

Okrem vyššie spomínaných indikátorov v rámci niektorých cieľov, ktoré sa zatiaľ nepodarilo vôbec dosiahnuť, boli do kategórie **nesplnené ciele** zaradené tri ciele skvalitňovania systému ODA SR. Postupné navyšovanie rozpočtu ODA SR vyjadrenom ako percentuálny podiel ODA na HND sa dlhodobo nedarí naplňať a zostane výzvou aj pre budúcu Strednodobú stratégiu. V oblasti zavedenia strategického prístupu k humanitárnej pomoci boli vyvinuté viaceré snahy, ktoré načrtli určitý

progres v tejto oblasti, avšak neboli dotiahnuté do konca. Tento cieľ hodnotitelia odporúčajú reflektovať aj v budúcej Strednodobej stratégii. Posilnenie personálnych kapacít štátnej správy v oblasti rozvojovej spolupráce a k nemu prislúchajúci indikátor pôsobenia štyroch rozvojových diplomatov SR nebol naplnený. Hoci v priebehu implementácie Strednodobej stratégie bola vytvorená nová pozícia rozvojovej diplomatky na ZÚ v Tbilisi, v roku 2024 bolo táto funkcia ukončená. Momentálne je počet rozvojových diplomatov/diplomatiek dva, v Keni a v Moldavsku. Splnenie tohto cieľa zostáva výzvou aj pre budúcu Strednodobú stratégiu.

Tabuľka 11: Dosiahnutý pokrok v skvalitňovaní systému ODA SR

Cieľ – skvalitnenie systému ODA SR	Indikátor	Výsledok overenia	Príčiny čiastočného plnenia/neplnenia
Efektívne nastavenie legislatívneho rámca	Schválenie návrhu novelizovaného zákona v NR SR	splnený	
Výraznejšie zapojenie rezortov štátnej správy do rozvojovej spolupráce	Zasadnutia koordinačnej pracovnej skupiny minimálne dvakrát ročne Podporené projekty a iné rozvojové intervencie financované z rozpočtových kapitol rezortov	čiastočne splnený	Koordinačný výbor sa na úrovni štátnych tajomníkov stretávala iba 1 krát ročne. Intenzita stretnutí zriadených pracovných skupín sa zvyšovala iba v rokoch, kedy sa riešili otázky mimo bežnej agendy, napríklad pri vypuknutí pandémie alebo pri príprave novej strednodobej stratégie. Stretnutia na úrovni generálnych riaditeľov neboli vo výročných správach zmienené.
Posilnenie koherencie politiky pre udržateľný rozvoj	Prijatý dodatok k štatútu Rady vlády SR pre Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj	splnený	
Posilnenie systému založeného na výsledkoch	Systém cieľov, výsledkov a indikátorov pre programové krajiny a partnerské regióny	čiastočne splnený	Snaha o zavedenie systému je evidentná. V CSP pre programové krajiny (Keňa, Moldavsko a Gruzínsko) je navrhnutý určitý systém cez logickú maticu, rovnako aj pre úroveň projektov, avšak tento systém má nedostatky a je nutné ho metodologicky vylepšiť.
Podpora implementácie dlhodobých rozvojových projektov s výraznejším dopadom	Schválený projekt realizovaný na základe rámcovej dohody	čiastočne splnený	Rámcové dohody neboli realizované, avšak boli vyhlásené dve výzvy na podporu strategického partnerstva v oblasti rozvojových projektov (Keňa a Moldavsko).
Postupné navyšovanie rozpočtu ODA SR	Percentuálny nárast ODA SR v porovnaní s predchádzajúcim rokom	nesplnený	Rozpočet ODA SR nebol navyšovaný. Určité navýšenia, ktoré boli v niektorých rokoch odsledované, nemali systémový charakter.
Efektívnejšie zapájanie súkromného sektora do ODA SR	Počet podporených podnikateľských projektov ročne: 3 Počet podporených zákaziek na realizáciu rozvojových projektov: 1	Čiastočne splnený	PPP sa úspešne realizuje. Nástroj zadávania zákaziek na realizáciu rozvojových projektov nebol doposiaľ využitý z legislatívnych dôvodov.

Zavedenie strategického prístupu k humanitárnej pomoci	Schválenie Stratégie humanitárnej pomoci SR	nesplnený	Napriek istým snahám a začatiu dialógu so zainteresovanými stranami nebol zaznamenaný významný pokrok v tejto oblasti.
Posilnenie systému evaluácie a monitoringu	Evaluačné správy na úrovni strategických dokumentov ODA SR (Strednodobá stratégia, stratégie spolupráce s programovými krajinami), jednotlivých oblastí ODA SR (multilaterálna ODA, humanitárna pomoc, globálne vzdelávanie, zapájanie podnikateľov do ODA) a konkrétnych projektov	splnený	
Posilnenie personálnych kapacít štátnej správy v oblasti rozvojovej spolupráce	V partnerských krajinách pôsobia štyria rozvojoví diplomati SR	nesplnený	Počet rozvojových diplomatov/diplomatiek sa zvýšil na tri, avšak v roku 2024 sa opäť znížil na dve.
Zvyšovanie odborných kapacít	Vytvorené plány vzdelávania a absolvovanie aspoň jedného vzdelávacieho kurzu ročne Absolvovanie akreditovaného vzdelávacieho programu ekonomickými diplomatmi	splnený	
Zefektívnenie fungovania SAMRS	SAMRS je oprávnená spravovať finančné prostriedky EÚ	splnený	
Posilnenie postavenia EXIMBANKY SR vo vzťahu k rozvojovej spolupráci	EXIMBANKA SR je oprávnená spravovať finančné prostriedky EÚ	splnený	
Zvýšenie verejného povedomia o aktivitách SlovakAid	Každoročne realizované 3 podujatia Zvýšenie povedomia o existencii a aktivitách SlovakAid na 20% (východisková hodnota z prieskumu ver. mienky z 09/2018 – 8%)	čiastočne splnený	Indikátor realizácie kampaní sa darí každoročne naplňať, okrem kampaní sa realizuje aj množstvo iných mediálnych výstupov, zintenzívnila sa aj propagácia cez sociálne siete. Prieskum verejnej mienky ešte nebol realizovaný.

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe výročných správ ODA SR za roky 2019 - 2023

Zhrnutie EO 7

Strategické úlohy pre zefektívňovanie ODA SR a s nimi súvisiaca logická matica pre monitorovanie pokroku v skvalitňovaní systému ODA SR boli stanovené vhodne vzhľadom na ciele rozvojovej spolupráce a na odporúčania Peer review OECD/DAC.

Ich prínos spočíva najmä v tom, že ide o jediný monitorovací mechanizmus, ktorý obsahuje konkrétne ciele a k nim prislúchajúce indikátory, na úrovni stratégie. Odpočet pokroku v dosahovaní cieľov sa vykonáva každoročne a tvorí súčasť výročných správ ODA SR, ktoré pripravuje MZVEZ SR a schvaľuje vláda SR.

Cieľov pre skvalitňovanie ODA SR bolo určených celkovo štrnásť, z nich šesť sa dá z pohľadu hodnotiteľov na základe odpočtu MZVEZ SR označiť ako splnené, päť zaradili hodnotitelia do kategórie čiastočne splnených cieľov, a tri ciele sa nepodarilo podľa hodnotiteľov vôbec dosiahnuť, čo je prevažne dôsledkom nízkych alokácií finančných prostriedkov (rozpočet na ODA SR, zvýšenie počtu rozvojových diplomatov/diplomatiek) alebo vplyvom pôsobenia viacerých faktorov (stratégia humanitárnej pomoci). Celkovo je možné zhodnotiť, že sa do vysokej miery darí naplňovať stanovené ciele a indikátory a skvalitňovať tak systém rozvojovej spolupráce SR.

EO 8 Aká bola miera zapojenia jednotlivých sektorov do implementácie strednodobej stratégie (verejná správa, mimovládny sektor, akademický sektor, súkromný sektor)?

OECD/DAC kritériá: Relevantnosť, Koherencia, Efektívnosť

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na nasledovné oblasti:

- analýza a zhodnotenie miery zapájania jednotlivých sektorov do realizácie Strednodobej stratégie s dôrazom na dotačné výzvy SAMRS,
- identifikácia príčin nízkeho zapájania sa súkromného sektora do bilaterálnej rozvojovej spolupráce v podmienkach SR.

Strednodobá stratégia a zákon o rozvojovej spolupráci rátajú so zapojením aktérov zo všetkých uvedených sektorov prostredníctvom pomerne širokej ponuky nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce. Oprávnení žiadatelia sa pri jednotlivých nástrojoch líšia, pričom okruh subjektov, ktoré sa do nich môžu zapájať, je definovaný rozlične – podľa typu nástroja, formy jeho realizácie, teritoriálneho a sektorového zamerania a/alebo očakávaného prínosu.

Kľúčovým sektorom pri realizácii projektov rozvojovej spolupráce v partnerských krajinách je z pohľadu Strednodobej stratégie **mimovládny sektor**. To potvrdzujú aj údaje o zapojení jednotlivých sektorov do projektov cez dotačné výzvy vyhlasované SAMRS (tabuľka 12).

Miera zapájania verejnej správy je podľa hodnotiteľov primeraná jej možnostiam. Najviditeľnejšie sa **verejná správa** zapája prostredníctvom rozpočtových alebo príspevkových organizácií do výziev na dotácie a je častým realizátorom projektov aj cez nástroj SSE a nástroje implementované cez ostatné rezorty zapojené do oblasti rozvojovej spolupráce.

Akademický sektor je v súlade so Strednodobou stratégiou zapojený predovšetkým do rozvojových projektov v partnerských krajinách cez dotácie v oblasti vzdelávania. Zároveň sa však zapája aj do iných sektorov, a to cez dotácie alebo SSE. Slovenské vysoké školy sú tiež zapojené do vládnych štipendií poskytovaných MŠVVaM SR (ako hostitelia zahraničných študentov) a rovnako aj do projektov globálneho vzdelávania na Slovensku.

Súkromný sektor sa zapája do rozvojovej spolupráce najmä prostredníctvom dotácií SAMRS cez Program podnikateľských partnerstiev a cez projekty realizované MZVEZ SR a MF SR v spolupráci s UNDP. Aktívne sa slovenskí podnikatelia zapájajú aj do poskytovania humanitárnej pomoci SR, a to predovšetkým formou darovania rôznej materiálnej pomoci vrátane potravín, oblečenia, hygienických potrieb, a pod.

Pri otázke miery zapájania jednotlivých sektorov je potrebné uviesť aj fakt, že všetky sektory sú zastúpené v Koordinačnom výbore pre rozvojovú spoluprácu SR, ktorý je koordinačným, iniciatívnym a poradným medzirezortným orgánom pre oblasť rozvojovej spolupráce.⁶⁷ Okrem príslušných rezortov a iných orgánov štátnej správy sú jeho členmi aj zástupcovia Národnej rady SR, zástupcovia Platformy mimovládnych rozvojových organizácií - Ambrela, Eximbanky SR, zástupcovia súkromného sektora, Slovak Business Agency, zástupcovia Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení, Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory a Združenia miest a obcí Slovenska.

⁶⁷ Rozhodnutie ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR č. 9/2020 zo dňa 27. januára 2020, ktorým sa zriaďuje Koordinačný výbor pre rozvojovú spoluprácu SR

Vzhľadom k odporúčaniam vyplývajúcim z Peer review OECD/DAC, s nimi súvisiacimi strategickými úlohami pre zefektívňovanie rozvojovej spolupráce SR a tiež na základe súčasných globálnych trendov sa hodnotitelia zvlášť venovali aj identifikácii príčin nízkeho zapájania súkromného sektora do oblasti rozvojovej spolupráce a návrhom na zlepšenie momentálneho stavu. Pri tejto analýze sa hodnotitelia zamerali predovšetkým na (i) dotácie SAMRS, (ii) projekty MF SR v spolupráci s UNDP, (iii) nástroje MF SR v spolupráci s Eximbankou.

Vo výzvach na **dotácie** sa zoznam oprávnených žiadateľov odlišuje podľa typu a zamerania výzvy. Do výziev na rozvojové projekty, humanitárne projekty, spolufinancovanie projektov EK, rozvojové vzdelávanie, budovanie kapacít a vysielanie dobrovoľníkov alebo expertov-dobrovoľníkov sa môžu prihlasovať ako žiadatelia rozpočtové organizácie a jej zariadenia, príspevkové organizácie a neziskový sektor/mimovládne organizácie⁶⁸. Jedine vo výzvach na projekty v rámci Programu podnikateľských partnerstiev na podporu nových podnikateľských partnerstiev je oprávnený žiadateľ aj **podnik**, teda akýkoľvek subjekt, ktorý vykonáva hospodársku činnosť bez ohľadu na právny status a spôsob financovania. Musí však spĺňať náležitosti definície mikro, malého alebo stredného podniku a takisto aj pravidlá financovania de minimis.

Tabuľka 12: Prehľad počtu schválených projektov cez dotácie SAMRS podľa sektora, do ktorého patrí realizátor projektu

Sektor a typ projektu	Počet schválených projektov					
	2019	2020	2021	2022	2023	spolu
Mimovládny sektor	44	45	37	39	26	191
Budovanie kapacít	1	1	0	1	1	4
Humanitárny projekt	5	10	5	12	6	38
Podpora nových podnikateľských partnerstiev	0	0	0	1	0	1
Rozvojové vzdelávanie	2	3	4	2	3	14
Rozvojový projekt	13	13	13	9	7	55
Spolufinancovanie projektov EÚ	2	1	3	1	1	8
Vyslanie dobrovoľníkov a expertov	21	17	12	13	8	71
Súkromný sektor	11	6	4	3	8	32
Podpora nových podnikateľských partnerstiev	11	6	4	3	8	32
Verejná správa	3	1	3	3	2	12
Rozvojový projekt	3	1	3	3	2	12
Akademický sektor	1	2	1	1	1	6
Rozvojový projekt	1	2	1	1	1	6
Celkový počet schválených projektov	59	54	45	46	37	241

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov MZVEZ SR

⁶⁸ Všetky občianske združenia (založené v zmysle zákona č. 83/1990 Z. z. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov) a neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby (založené v zmysle zákona č.213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov), nadácie a iné právnické osoby, ktoré nie sú napojené na štátny rozpočet a ktoré nie sú zriadené na podnikanie. Žiadateľ z neziskového sektora musí byť poskytovateľom verejnoprospešných služieb v zmysle zákona o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby najneskôr ku dňu podania žiadosti o poskytnutie dotácie.

Program podnikateľských partnerstiev, v rámci ktorého sú vyhlasované výzvy osobitne pre súkromný sektor, bol v roku 2019 inovovaný v reakcii na potrebu zvýšiť a posilniť zapájanie súkromného sektora do oblasti rozvojovej spolupráce, ktorá je zdôraznená priamo v Strednodobej stratégii. Výzva je rovnaká pre obe fázy programu (i) prípravu (vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti resp. podnikateľského plánu alebo testovanie) a (ii) realizáciu. Samotná výzva výhradne na fázu prípravy projektu bola vyhlásená iba v roku 2019 a následne bola doplnená druhou výzvou na obe fázy projektu vyhlásenou v tom istom roku. Finančný limit na fázu prípravy bol do roku 2023 vo výške 10 000 EUR a na fázu realizácie 200 000 EUR na jeden projekt. V roku 2024 boli tieto sumy zvýšené pre fázu prípravy na 15 000 EUR na jeden projekt a na fázu realizácie na 300 000 EUR na jeden projekt. Tieto zmeny boli výsledkom rastúceho záujmu o projekty PPP a zároveň ich umožnila aj zmena pravidiel štátnej pomoci de minimis od 1. 1. 2024. Tabuľka 13 ukazuje, do akej miery boli alokácie na PPP naplnené:

Tabuľka 13: Alokácie na výzvy PPP a rozpočet schválených projektov vo výzvach PPP

	2019	2020	2021	2022	2023	Celkový súčet
Indikatívny rozpočet PPP v EUR	570 000	500 000	500 000	500 000	722 000	2 792 000
Schválený rozpočet PPP v EUR	494 653	455 498	199 940	343 862	804 075	2 298 028

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov MZVEZ SR

Z obmedzení oprávnených žiadateľov vo výzvach na dotácie prirodzene vyplýva rôzna miera zapájania sa jednotlivých sektorov do nich. Z analýzy schválených projektov je zjavné, že prevládajúcim typom žiadateľov cez dotácie je mimovládny/neziskový sektor. V tejto súvislosti je nutné uvedomiť si niekoľko zásadných informácií, ktoré do značnej miery objasňujú tento nepomer.

V prvom rade ide o fakt, že mimovládny sektor rovnako aj verejná správa a akademický sektor sú v oblasti rozvojovej spolupráce tradičným a etablovaným partnerom pri implementácii projektov/aktivít cez dotácie s veľmi dobrými a funkčnými väzbami na partnerské krajiny, zatiaľ čo pre súkromný sektor išlo v sledovanom období rokov 2019 – 2023 o relatívne málo prebádanú oblasť. Rovnako je nutné vziať do úvahy, že v súkromnom sektore sú zmeny dynamické, podnikateľské subjekty neustále vznikajú a zanikajú, pričom oproti mimovládnejmu sektoru je táto dynamika podstatne vyššia.

Existuje preto predpoklad, ktorý prax doposiaľ potvrdzuje, že stále je na trhu veľké množstvo podnikov, ktoré o možnostiach zapájania sa do oblasti rozvojovej spolupráce nevedia. Aj z rozhovorov s respondentmi z MF SR, UNDP a Eximbanky vyplýva, že považujú nízke povedomie podnikateľov o možnostiach zapájania sa do projektov v oblasti rozvojovej spolupráce ako jeden z dôvodov, prečo SR v tomto smere neevидуje výraznejší pokrok.

Medzi ďalšie identifikované dôvody patria (i) chýbajúce skúsenosti a kapacity; (ii) odlišné očakávania od takéhoto typu projektov; (iii) nízka miera know-how o princípoch a nastaveniach projektov v oblasti rozvojovej spolupráce, (iv) nízka konkurencieschopnosť slovenských podnikov pokiaľ ide o neviazané (untied) nástroje, do ktorých sa môžu prihlasovať aj iné ako slovenské subjekty, (v) vysoká administratívna záťaž spojená s prípravou žiadosti (napr. pri nástroji zvýhodnených vývozných úverov).

Hodnotitelia pri tejto príležitosti zdôrazňujú, že výpočet dôvodov nemusí byť kompletný a nemusí sa zhodovať s názorom samotných podnikov, keďže v rámci tejto evaluácie neboli vykonávané rozhovory s predstaviteľmi súkromného sektora. V dotazníkovom prieskume síce odpovedali aj predstavitelia súkromného sektora, avšak (i) zúčastnilo sa ho iba 11 respondentov zo súkromného

sektora, čo nie je reprezentatívna vzorka, (ii) bol rozposielaný prijímateľom dotácií, nie potenciálnym žiadateľom a (iii) nebol orientovaný na hľadanie príčin nezapájania sa do výziev. Na dôkladnejšie vyhodnotenie príčin nezapájania sa podnikov do projektov rozvojovej spolupráce odporúčajú hodnotitelia vykonať prieskum priamo cielený na potenciálnych žiadateľov zo súkromného sektora.

Uvedené dôvody sa netýkajú výlučne projektov v rámci dotácií na PPP. Strednodobá stratégia a zákon o rozvojovej spolupráci ponúka viacero nástrojov pre súkromný sektor. V praxi sa niektoré z nich zatiaľ nepodarilo realizovať. Bližšie informácie k nástrojom bilaterálnej rozvojovej spolupráce sú uvedené v EO 3, preto v tejto časti bude uvádzaný iba súhrn a stručný popis relevantných nástrojov.

Nástroj **zadanie zákazky** je jedným z nástrojov, kde sa predpokladal vysoký potenciál pre zapájanie súkromného sektora. Jeho zavedenie bolo očakávané práve v sledovanom období, pričom vychádzajúc z logickej matice v kapitole č. 12 Strednodobej stratégie bol cieľ realizovať aspoň jeden takýto projekt. Pri odpočte cieľov vo výročných správach ODA SR sa vždy uvádza, že sa tento nástroj doposiaľ nerealizoval pre vysokú administratívnu a technickú záťaž, v správe za rok 2023 je doplnené, že ide o legislatívnu prekážku, tá však nie je presne špecifikovaná. Ako vyplýva z realizovaných rozhovorov, práve to je kľúčovým problémom pri spustení tejto zákazky. Podľa hodnotiteľov by mal byť tento problém v pripravovanej Strednodobej stratégii exaktne pomenovaný z dôvodu posilnenia transparentnosti ODA SR, aby nedochádzalo k nepodloženým dohadom o presných príčinách jeho nerealizovania (odporúčanie č. 27).

Zvýhodnené vývozné úvery, ktorých implementácia je v kompetencii Eximbanky SR a MF SR, doposiaľ takisto neboli realizované. Na začiatku bola jedným z dôvodov rovnako legislatívna prekážka, tá však bola v roku 2019 vyriešená. Dôvody jeho nerealizovania spočívajú v iných aspektoch. Je nutné podotknúť, že snahy o jeho zavedenie do praxe sú evidentné a ako sa uvádza aj vo výročných správach ODA SR, tri projektové žiadosti sa už nachádzali v pokročilých fázach prípravy. Problémom však zostáva viacero faktorov. Jednou z výrazných prekážok je (i) výber partnerskej organizácie/inštitúcie v partnerskej krajine a jej spoľahlivosť. Nie je jednoduché vytvoriť partnerstvo v krajinách, ktoré často zápasia s politickou nestabilitou, či náročnou bezpečnostnou situáciou. Napriek zvýšenému záujmu o tento nástroj zo strany súkromného sektora je stále možné hovoriť (ii) o jeho nízkom povedomí o ňom, ak berieme do úvahy všetkých potenciálnych žiadateľov. Prekážky v docielení vyššieho zapájania do tohto nástroja sú aj (iii) procesného charakteru, sú nimi predovšetkým vysoká časová náročnosť prípravy projektu, zdĺhavosť procesov a administratívna záťaž spojená s prípravou a realizáciou projektu. Okrem toho môže byť náročné pre žiadateľa (iv) nájsť komerčnú banku ochotnú zapojiť sa do projektu v rozvojovej krajine, pričom táto spolupráca je pre nástroj zvýhodnených vývozných úverov veľmi dôležitá. A v neposlednom rade do celého priebehu vstupujú aj (v) externé faktory, ktoré často dokážu zastaviť aj dobre rozbehnutú projektovú prípravu, ako bolo napríklad vypuknutie vojnového konfliktu na Ukrajine, či pandémie COVID-19. V tomto smere je teda možné konštatovať jeho vysoký potenciál pre zapájanie súkromného sektora do projektov rozvojovej spolupráce a tiež pre mobilizovanie finančných prostriedkov vykazovaných ako ODA SR. Ako navrhuje odporúčanie č. 13, je potrebné ďalej naň alokovať finančné prostriedky, zvyšovať povedomie o jeho možnostiach v rámci všetkých dostupných foriem komunikácie so súkromným sektorom a získavať vedomosti o best practice od exportno-úverových agentúr v krajinách, kde je tento nástroj už etablovanou formou realizácie rozvojovej spolupráce.

Výsledkom spolupráce MZVEZ SR a MF SR s **UNDP** je viacero nástrojov, ktoré podporujú zapájanie súkromného sektora do rozvojovej spolupráce.

Slovak Challenge Fund⁶⁹, fungujúci na základe spolupráce UNDP s MZVEZ SR, ktorý sa geograficky zameriava na región západného Balkánu a krajiny Východného partnerstva, má za cieľ podporovať

⁶⁹ <https://slovakchallengefund.org/>

slovenský podnikateľský sektor (malé a stredné podniky) v ich projektových zámeroch, a to predovšetkým v oblasti inovatívnych riešení naprieč sektormi. Jeho predchodcom bol program Rozvojmajstri.

Spolupráca MF SR s UNDP v oblasti podpory súkromného sektora do projektov rozvojovej spolupráce vyústila do vzniku **Resource Mobilization Facility** v rámci programu Public and Private Finance for Development⁷⁰, ktorý predstavuje nástroj podporujúci predinvestičné štúdie (napr. štúdie uskutočniteľnosti, sektorové analýzy či modely financovania pre budúce investičné projekty pod záštitou národných kancelárií UNDP) a realizuje sa predovšetkým v regióne západného Balkánu (Bosna a Hercegovina, Srbsko, Moldavsko, Severné Macedónsko, Čierna Hora). Sektorovo je zameranie tiež v súlade s prioritami Strednodobej stratégie, keďže doposiaľ realizované projekty sa sústredili na oblasť energetickej bezpečnosti, odpadového hospodárstva, fotovoltaiiky, vodného hospodárstva, či digitalizácie služieb obcí. Tento nástroj predstavuje jeden z neviazaných (untied) nástrojov, môžu sa do neho teda zapájať aj iné než slovenské subjekty.

MF SR v spolupráci s Eximbankou SR má vo svojom portfóliu aj podporu súkromného sektora vo vzťahu k medzinárodným finančným inštitúciám. Na základe zmluvného vzťahu medzi MF SR a Eximbankou SR vykonáva Eximbanka SR od roku 2020 úlohu styčného bodu pre súkromný sektor v rámci Private Sector Liaison Officer (ďalej len „PSLO“) Network Svetovej banky⁷¹. Medzi úlohy, ktoré má Eximbanka v rámci tohto programu plniť, patrí na jednej strane sieťovanie a budovanie partnerstiev medzi súkromným sektorom a medzinárodnými finančnými inštitúciami, vrátane aktívneho vyhľadávania príležitostí pre slovenské podniky, poskytovanie poradenstva, ako viac zapojiť súkromný sektor do rozvojovej spolupráce, a tiež zdieľanie svojho know-how a expertízy v relevantných oblastiach so súkromným sektorom. Na druhej strane je to do určitej miery aj podpora pri príprave na zapojenie sa do konkrétnych tendrov. To sa najnovšie týka aj projektov na obnovu Ukrajiny. Podobné postavenie vo vzťahu k iným medzinárodným organizáciám má aj UNDP Slovensko prostredníctvom pozície konzultanta pre súkromný sektor.⁷²

Eximbanka SR má veľký potenciál byť hlavným akceleratorom zapájania súkromného sektora do projektov v oblasti rozvojovej spolupráce, a to nielen prostredníctvom nástroja zvýhodnených vývozných úverov, ale tiež prostredníctvom zapájania sa do výziev EÚ, vzhľadom na úspešne realizovaný Pillar Assessment. Ako je uvedené v odporúčaní č. 20, je v tomto ohľade potrebné ďalej podporovať aktivity na vytváranie synergií s ostatnými nástrojmi rozvojovej spolupráce, predovšetkým s programom PPP a tiež s programami realizovanými MZVEZ SR a MF SR v spolupráci s UNDP.

Veľký potenciál má aj prepájanie a sieťovanie súkromného sektora s mimovládny sektorom. Zdieľanie vedomostí a skúseností, prepájanie s partnerskými organizáciami v rozvojových krajinách by malo pre súkromný sektor veľký prínos pri budovaní ich vlastných kapacít, a bolo by významné pre podniky aj pri správnej interpretácii a následnej aplikácii rozvojového aspektu v súlade s prioritami Strednodobej stratégie aj s potrebami partnerských krajín. Pre mimovládny sektor by zas mohla byť prínosom mobilizácia finančných zdrojov a podpora v dosahovaní nimi stanovených cieľov v oblasti rozvojovej spolupráce.

Určitý vplyv na podporu rozvojových aktivít súkromného sektora v partnerských krajinách by mohli mať aj vyslaní ekonomickí diplomati, ktorí si prostredníctvom nadstavbových školení zvyšujú svoju kvalifikáciu a odborné vedomosti v tejto oblasti. Z pohľadu hodnotiteľov sú vhodným spojovacím článkom medzi slovenským súkromným sektorom a partnerskými krajinami.

⁷⁰ <https://publicfinance.undp.sk/mf-sr-and-undp/>

⁷¹ <https://www.worldbank.org/en/about/pslo>

⁷² <https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/rozvojova-spolupraca/rozvojova-spolupraca.html>

Zhrnutie EO 8

Verejná správa, mimovládny sektor, akademický sektor a súkromný sektor sa výrazne podieľajú na realizácii aktivít v oblasti rozvojovej spolupráce SR a sú tiež zastúpené v rozhodujúcom orgáne pre koordináciu aktivít ODA SR, v Koordinačnom výbore pre rozvojovú spoluprácu SR.

Jednotlivé sektory sa môžu zapájať do aktivít v oblasti rozvojovej spolupráce cez rôzne nástroje bilaterálnej ODA SR, pričom ťažisko projektových aktivít sa realizuje prostredníctvom dotácií cez výzvy vyhlasované SAMRS. Kľúčovú úlohu tu zohráva mimovládny sektor, v nižšej miere sa do nich zapája aj verejná správa a akademický sektor. Osobitné výzvy sú vyhlasované pre súkromný sektor pod názvom Program podnikateľských partnerstiev (PPP).

Mimovládne organizácie majú vďaka svojmu etablovanému postaveniu v partnerských krajinách a dlhoročným skúsenostiam s projektami ODA SR významnú úlohu pri implementácii Strednodobej stratégie. Verejná správa a akademický sektor majú možnosť zapájať sa do aktivít rozvojovej spolupráce aj prostredníctvom aktivít relevantných rezortov. Súkromný sektor sa v súčasnosti zapája do aktivít v oblasti rozvojovej spolupráce cez projekty PPP v rámci dotácií SAMRS, ale tiež cez programy, ktoré realizujú MZVEZ SR a MF SR v spolupráci s UNDP. Veľký potenciál pre zapájanie súkromného sektora majú aj doposiaľ nerealizované nástroje zadanie zákazky a zvýhodnené vývozné úvery. Eximbanka SR, ktorá v spolupráci s MF SR realizuje program zvýhodnených vývozných úverov, zároveň vykonáva aj úlohu styčného bodu PSLO v systéme Svetovej banky, ktorý je dôležitý pri budovaní partnerstiev medzi súkromným sektorom a medzinárodnými finančnými inštitúciami, ale aj pri odovzdávaní skúseností a poskytovaní poradenstva pre oblasť rozvojovej spolupráce.

Vyvážené zapájanie všetkých sektorov do oblasti rozvojovej spolupráce, pri zachovaní významného postavenia mimovládneho sektora a prehĺbovaní zapojenia súkromného sektora je vhodný prístup, ktorý by mal byť zachovaný aj v najbližších rokoch.

EO 9 Aké sú hlavné výstupy a výsledky rozvojových intervencií? Budú pozitívne dopady udržateľné aj po ukončení rozvojových intervencií?

OECD/DAC kritériá: Efektívnosť, Dopad, Udržateľnosť

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na:

- identifikáciu hlavných výstupov a výsledkov na vzorke vybraných projektov, s ktorými boli uskutočnené rozhovory,
- identifikáciu hlavných výsledkov a dopadov dotačných projektov, ktorých realizátori sa zapojili do dotazníkového prieskumu.

V nadväznosti na zistenia z EO 6 ohľadom chýbajúceho monitorovacieho systému je zjavné, že prehľad výstupov a výsledkov schválených projektov v agregovanej podobe nie je k dispozícii. Hodnotitelia sa preto zamerali na vzorku schválených projektov cez dotácie SAMRS, ktorá bola vybraná v súlade s úvodnou správou k evaluácii, a na výsledky dotazníkového prieskumu medzi prijímateľmi dotácií.

Výstupy chápané ako priame produkty projektových aktivít môžu byť v závislosti od jeho rozsahu a poskytnutom objeme finančných prostriedkov veľmi rôznorodé. Sú zväčša unikátne pre daný projekt a je preto náročné ich kategorizovať, najmä ak sú realizované projekty, ktoré sú predmetom skúmania, rôznorodé vo svojom tematickom zameraní. To je aj prípad projektov realizovaných v oblasti rozvojovej spolupráce. Široké sektorové nastavenie priorít Strednodobej stratégie umožňuje aj široký rozptyl oprávnených aktivít pre jednotlivé výzvy, čo sa potvrdilo aj v EO 4.

Výstupy samé o sebe majú nízku výpovednú hodnotu vo vzťahu k dosahovaniu cieľov projektu. Ich napĺňanie hovorí skôr o úspešnosti realizovaných aktivít a tvorbe predpokladov na dosahovanie preddefinovaných výsledkov projektov. Analýza vzorky siedmich projektov ukázala, že výstupy sú rôznorodé a nie je možné ich jednoduchým spôsobom kategorizovať. Naopak, je v tomto ohľade nutné uviesť, že ani pri takej malej vzorke projektov, ktorá neobsahovala ani všetky sektorové priority ani všetky oprávnené aktivity, je typov výstupov príliš veľa na určenie tých najčastejšie sa vyskytujúcich. Na vybranej vzorke projektov sa dá v obmedzenej miere odsledovať tendencia produkovať/realizovať prostredníctvom projektových aktivít školenia, odborné podujatia, analýzy/dokumenty, poskytovať materiálne vybavenie, či technické zariadenia. Ide však iba o príklady výstupov, nie najčastejšie výstupy, keďže medzi siedmimi projektami vo vzorke sa dá pozorovať iba malé množstvo prienikov a podobností v ich sektorovom či teritoriálnom zameraní.

Výsledok je vo všeobecnosti definovaný ako širšia zmena, ktorá sa udiala na základe realizovaných projektových aktivít vo vzťahu k cieľovej skupine. Pri pohľade na intervenčnú logiku by malo byť evidentné ich priame prepojenie (kauzálna väzba) na špecifický cieľ (jeden alebo viac cieľov) projektu prostredníctvom prispievania k dosahovaniu očakávaných dopadov. Výsledok by mal byť priamo prepojený aj na výstupy projektu: úspešné zabezpečenie výstupov projektu je hlavným predpokladom na dosahovanie stanoveného výsledku.

Analýza uskutočnená na vzorke siedmich projektov potvrdila, že matica logického rámca projektu je neprehľadná a že merateľné ukazovatele výstupu a výsledku nie sú jasne oddeliteľné a interpretovateľné. Z textu matice a naratívnych správ je možné pre každý projekt identifikovať niekoľko výsledkov a k nim navrhnutých merateľných ukazovateľov, ktoré spĺňajú vyššie uvedené kritériá definície výsledku. Hoci z matice logického rámca na prvý pohľad nie sú jasne identifikovateľné prepojenia medzi aktivitami, výstupmi, výsledkami a špecifickými cieľmi projektu, bližšia analýza matice a relevantnej projektovej dokumentácie potvrdila ich prítomnosť a správne zakomponovanie do projektu. Výsledky jednotlivých analyzovaných projektov sa diametrálne odlišujú v dôsledku ich rozdielneho sektorového aj teritoriálneho zamerania. Nie je možné nájsť

spoločné merateľné ukazovatele výsledku a ani identifikovať výsledok, ktorý by sa vyskytol v dvoch alebo viacerých projektoch.

Keď hodnotitelia analyzovali odpovede uvádzané v dotazníkovom prieskume pre prijímateľov dotácií, ukázalo sa, že problémom je **nedostatočné pochopenie termínu výsledok projektu a jeho častá zámena s termínom dopad projektu**. Hodnotitelia v dotazníkovom prieskume žiadali od respondentov uviesť príklady pre oba tieto pojmy zvlášť, pričom vo formulácii otázok bola aj krátka definícia uvedeného pojmu, a pri otázke na konkrétne výsledky projektu boli uvedené v poznámke aj ciele Strednodobej stratégie, ku ktorým mali prispieť.

Výsledky (širšie zmeny, ktoré sa udiali na základe realizovaných projektových aktivít), ktoré respondenti najčastejšie uvádzali, nebolo možné kategorizovať. Ich vyhodnotenie nebolo možné, keďže často dochádzalo u respondentov k nepochopeniu; ako výsledky projektov uvádzali skôr dlhodobé špecifické ciele rozvojovej spolupráce, ku ktorým sa výsledky ich projektov mali priblížiť, napr. znižovanie chudoby, zlepšenie zdravia, zlepšenie životného prostredia, zmiernenie dôsledkov zmeny klímy, a pod. Z odpovedí, v ktorých odznali konkrétnejšie výsledky projektov, je možné spomenúť príspevok k budovaniu e-governmentu, zlepšenie funkčnosti verejnej správy, príspevok k digitalizácii zdravotníctva, zlepšenie prístupu k vzdelávaniu chudobných komunít, a pod. Aj na tieto menované výsledky je však nutné nahliadať skôr ako na plánované a očakávané dlhodobé dopady realizovaných intervencií.

Naopak pri otázke na najčastejšie **dopady** (v zmysle dlhodobého efektu intervencií realizovaných prostredníctvom projektových aktivít na danú oblasť alebo cieľovú skupinu) respondenti častejšie uvádzali priame výsledky realizovaných projektových aktivít, napr. zlepšenie prístupu k vode, hygiene, či kritickej infraštruktúre, zvýšenie kvality poskytovaného vzdelávania, zabezpečenie zdrojov vykurovania v rámci humanitárnej pomoci, etablovanie spoločnej obchodnej komory, využívanie hry ako výstupu projektu, či dosiahnutie vyššieho stupňa samostatnosti a operatívny konkrétnej nemocnice. Rovnako často však uvádzali opäť aj špecifické ciele, ku ktorým mali dopady ich projektov prispievať, napr. zlepšenie životného prostredia, podpora inkluzivity, či zlepšenie prístupu k vzdelávaniu.

Na základe toho hodnotitelia konštatujú, že identifikácia najčastejších výstupov, výsledkov a dopadov nemohla byť zodpovedaná ani prostredníctvom dotazníkového prieskumu. Je to dané tým, že (i) neexistuje metodológia, ktorá by jasne vymedzila používanú terminológiu, a tiež (ii) širokou škálou výsledkov a výstupov, ktoré vyplývajú zo široko koncipovaných oprávnených aktivít v rámci širokej ponuky prioritných sektorov.

Na otázku, či budú pozitívne dopady **udržateľné** aj po ukončení rozvojových intervencií, nie je možné jednoznačne odpovedať, pretože do toho vstupuje množstvo externých faktorov. Samozrejme jednou z možností zabezpečenia udržateľnosti výsledkov je pokračovanie financovania projektových aktivít alebo nadväzujúcich projektov. Cieľom rozvojovej spolupráce je však skôr zmocniť (z angl. empower) cieľové skupiny, aby boli schopné pokračovať v aktivitách a integrovali dosiahnuté výstupy a výsledky do svojich bežných činností a postupov.

V schválených projektoch, ktoré boli vybrané do vzorky projektov na bližšiu analýzu, bol kladený veľký dôraz na udržateľnosť pozitívnych výsledkov a očakávaných dopadov projektových aktivít a na zapájanie partnerskej organizácie a miestnych aktérov, či celých komunít. Tento zámer je pozorovateľný pri všetkých analyzovaných projektoch. Z rozhovorov s respondentmi – zástupcami prijímateľov vybraných projektov vyplynulo, že sa snažia na projekty pripravovať tak, aby bolo možné na ne nadviazať po ich skončení a aby v prípade skončenia financovania cez ODA SR bolo možné ďalej podporovať pozitívne výsledky a dopady. Z toho dôvodu je kľúčovým výber partnerskej organizácie, výber sektorového zamerania aj lokality, výber cieľovej skupiny a tiež dôsledné zmapovanie východiskovej situácie.

Dôležitým sa v tomto ohľade javí aj to, na aké potreby cieľových skupín a samotnej partnerskej krajiny projekt reaguje, a do akej miery je projektové zameranie v súlade s prioritami partnerskej krajiny, teda či je v súlade aj s politikami danej krajiny a či existuje potenciál na jeho pokračovanie bez ďalšieho financovania v rámci dotácií ODA SR, prípadne či existujú možnosti na jeho ďalšie financovanie zo strany iných relevantných donorov, alebo aj samotných partnerských krajín.

Príkladom takýchto aktivít môže byť napríklad budovanie školy v Keni v súlade s novým školským zákonom, reprofilizácia zdravotného strediska na nemocnicu v Keni, ktorá bola potrebná pre miestne komunity, či vybudovanie klientskych centier po vzore Slovenska, na ktoré ďalej nadviazal iný donor, a ktoré sa stali súčasťou miestnej samosprávy v Moldavsku. Zo vzorky projektov je jednoznačné, že dôraz na udržateľnosť výsledkov realizovaných projektov je veľmi vysoký a že plánované aktivity, ktoré mali smerovať k posilneniu udržateľnosti, boli naozaj uskutočnené, často aj nad rámec plánu. Keďže vo väčšine prípadov prijímatelia naďalej pôsobia v danom regióne⁷³, je z ich strany možné aj s odstupom dlhšieho času monitorovať výsledky a dopady realizovaných projektov a zhodnotiť ich dosah na miestne komunity.

Z odpovedí respondentov vzišli aj zaujímavé návrhy, ako posilniť udržateľnosť projektov. Medzi najčastejšie podnety patrilo posilnenie propagácie projektov a pozitívnych príkladov z praxe, spolupráca s miestnymi inštitúciami a organizáciami, aby bola zintenzívnená komunikácia a zdieľanie dobrej praxe aj medzi prijímateľmi dotácií, či medzi agentúrami v rámci EÚ. Na lepšie zabezpečenie udržateľnosti zo strany SAMRS navrhovali prijímatelia aj podporu dlhšie trvajúcich projektov či podporu menšieho počtu projektov s väčším rozpočtom pre jeden projekt, hodnotenie a monitoring projektov aj s väčším časovým odstupom a vytváranie synergií medzi nástrojmi bilaterálnej ODA SR.

Zhrnutie EO 9

Vzhľadom na chýbajúci monitorovací systém a veľké množstvo rôznorodých ukazovateľov, ktoré si projekty zadefinovali, nie je možné určiť najčastejšie výstupy a výsledky rozvojových intervencií. Odpovede prijímateľov v dotazníkovom prieskume zároveň indikujú nedostatočné pochopenie intervenčnej logiky projektov a súvisiacich pojmov.

Napriek metodologickým nedostatkom je na vzorke posudzovaných projektov možné pozorovať veľký dôraz kladený na udržateľnosť výsledkov a dopadov projektu, a to aj v prípade ukončenia financovania zo zdrojov SlovakAid. Významnou sa v tejto súvislosti ukazuje spolupráca s partnerskými organizáciami, miestnymi komunitami, zastupiteľským úradom SR, ale aj sieťovanie s inými medzinárodnými organizáciami.

⁷³ V rámci intervencií financovaných SlovakAid alebo iným donorom, alebo prostredníctvom prehlbovania spolupráce s partnerskou organizáciou. Výhodou je, ak sú prijímatelia súčasťou medzinárodnej siete organizácií v danej oblasti alebo majú dlhodobé partnerstvá v danom regióne.

EO 10 Do akej miery zodpovedajú dosiahnuté výstupy a výsledky využitým finančným prostriedkom?

OECD/DAC kritériá: Účinnosť

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na nasledovné oblasti:

- zhodnotenie hospodárnosti vybraných nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce,
- zhodnotenie vybraných aspektov hospodárnosti fungovania SAMRS.

V rámci EO 9 hodnotitelia dospeli k záveru, že výstupy a výsledky generované v rámci dotačných projektov SAMRS v súčasnosti nie je možné agregovať ani porovnávať. Hodnotitelia sa preto zamerali na porovnanie hospodárnosti dvoch vybraných nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce: tzv. mikrograntov a dotácií.

Pri **tzv. mikrograntoch**, ktoré predstavujú priamu podporu projektov organizácií v partnerských krajinách, je možné konštatovať ich vysokú účinnosť/hospodárnosť. V nadväznosti na zistenia z EO 3 hodnotitelia zdôrazňujú, že aj pri pomerne nízko nastavenom finančnom limite 10 000 EUR na projekt sa prijímateľom darí dosahovať stanovené výsledky a v menšom meradle prispievať aj k cieľom Strednodobej stratégie. Výstupy a výsledky projektov sú sledované jednotlivo pre konkrétny projekt prostredníctvom záverečnej správy, ktorú prijímateľ predkladá po ukončení projektu. Vzhľadom na rôznorodosť aktivít by agregácia výstupov a výsledkov nebola z pohľadu hodnotiteľov zmysluplná.

Z príkladov projektov, ktoré uvádzali zástupcovia ZÚ SR alebo sú dostupné na webe SAMRS, je však zjavné, že podporené projekty sú relevantné, efektívne a v mnohých prípadoch aj inovatívne. Keďže oprávnenými žiadateľmi sú miestne organizácie, celá suma vynaložená na projekt smeruje priamo do rúk subjektov v partnerskej krajine. Z finančného príspevku na projekt je možné hradiť aj výdavky na personálne zabezpečenie projektu, pričom od roku 2024 bola stanovená maximálna výška 30 % z poskytnutého príspevku. Problematickým aspektom z hľadiska hospodárnosti tzv. mikrograntov je spôsob ich vyplácania – ZÚ spravidla vypláca tzv. mikrogrant v hotovosti v EUR, takže náklady na menovú konverziu aj na opakovanú fyzickú návštevu ZÚ SR v hlavnom meste sú prenesené na prijímateľa tzv. mikrograntu.

Pri **dotáciách**, najmä pokiaľ ide o rozvojové a humanitárne projekty a projekty PPP, je takisto ťažiskom podpora aktivít realizovaných v partnerskej krajine, a to aj prostredníctvom využívania miestnej pracovnej sily buď priamo z partnerských organizácií alebo formou zmluvy s externým odborníkom/odborníčkou. Projektové a finančné riadenie na strane slovenského prijímateľa dotácie tvorí v priemere okolo 15 % celkového schváleného rozpočtu (pozri tabuľku 14). Hoci sa podľa niektorých zdrojov za optimálnu výšku považuje podiel 7 – 11 %⁷⁴ rozpočtu, vyššie percento, ktoré bolo zistené najmä pri rozvojových projektoch, je z pohľadu hodnotiteľov vzhľadom na veľké množstvo projektových aktivít, značnú administratívnu záťaž, ako aj veľkú geografickú vzdialenosť primerané. V nadväznosti na zistenia EO 4 je možné konštatovať, že aj dotácie sú účinným nástrojom rozvojovej spolupráce.

⁷⁴ <https://teamstage.io/project-management-statistics/>

Štatistiky a informácie konkrétne k projektom v oblasti rozvojovej spolupráce nie sú k dispozícii.

Tabuľka 14: Podiel výdavkov na riadenie projektu na strane prijímateľa na celkovom schválenom rozpočte projektu

Projekt schválený v rámci výzvy	Celkový schválený rozpočet v EUR	Z toho: Výdavky na riadenie projektu na strane prijímateľa v EUR	Podiel výdavkov na riadenie projektu na celkovom rozpočte
SAMRS/2019/KE/1/1	249 999	43 200	17 %
SAMRS/2020/GE/1	99 982	21 200	21 %
SAMRS/2019/MD/1/7	156 115	32 881	21 %
SAMRS/2022/HUM/2/UA	330 000	39 104	12 %
SAMRS/2021/HUM/1	199 999	16 740	8 %
SAMRS/2021/KE/1	200 000	38 124	19 %
SAMRS/2019/PPP/1	197 947	16 000	8 %

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov SAMRS

Pri zhodnotení finančnej efektívnosti fungovania **SAMRS** hodnotitelia porovnávali alokovaný rozpočet schválený pre aktivity SAMRS v Zameraní bilaterálnej rozvojovej spolupráce na príslušný rok so skutočne čerpanými finančnými prostriedkami v danom roku. Zároveň sa zamerali aj na zhodnotenie podielu čerpaných finančných prostriedkov na chod a aktivity SAMRS na celkovom čerpanom rozpočte a na podiel osobných výdavkov na celkovom schválenom rozpočte SAMRS. Základné finančné ukazovatele sú zosumarizované v nasledujúcej tabuľke:

Tabuľka 15: Ukazovatele finančnej hospodárnosti SAMRS

	2019	2020	2021	2022	2023
Alokácia podľa zamerania v EUR	7 226 162	7 047 043	8 912 821	7 037 821	7 133 793
Upravený schválený rozpočet v EUR	7 829 177	6 741 369	7 083 780	8 507 574	9 185 132
Reálne čerpanie rozpočtu v EUR	7 826 252	6 727 850	6 948 192	8 456 184	9 084 506
Miera čerpania upraveného rozpočtu	99,96 %	99,80 %	98,09 %	99,40 %	99,20 %
Podiel výdavkov na chod a aktivity SAMRS na celkovom rozpočte	11 %	15 %	15 %	12 %	13 %
Podiel osobných výdavkov SAMRS na celkovom rozpočte	6 %	7 %	5 %	7 %	8 %

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe Výročných správ SAMRS

Finančné ukazovatele uvedené v tabuľke č. 15 poukazujú na vysokú hospodárnosť fungovania SAMRS:

- Miera čerpania upraveného rozpočtu (po úpravách na základe rozpočtových opatrení a po preklopení finančných zdrojov z predchádzajúcich dvoch rokov) dosahuje každoročne 99 – 100 %, čo je možné interpretovať ako úspešné finančné riadenie SAMRS.
- Finančné prostriedky vynaložené na chod a aktivity SAMRS zahŕňajú výdavky na (i) rozvojových diplomatov, (ii) verejnú informovanosť, (iii) budovanie kapacít SAMRS, (iv) audit projektov ODA, a (v) administratívne náklady SAMRS. V niektorých rokoch tieto výdavky zahŕňali aj výdavky na evaluáciu projektov, prevádzku spoločného projektu V4, či

podporu iniciatívy Team Europe. Podiel finančných prostriedkov vynaložených na chod a aktivity SAMRS sa pohybuje v priemere na úrovni 13 %, čo je z pohľadu hodnotiteľov primerané.

- Podiel osobných výdavkov SAMRS (mzdy, platy, služobné príjmy, ostatné vyrovnania, poistné a príspevok do poisťovní) na celkovom schválenom rozpočte sa v sledovanom období pohyboval v rozmedzí 5 – 8 %. Počet zamestnancov SAMRS sa v priebehu rokov výrazne nemenil, a to aj napriek zvyšovaniu počtu a intenzity aktivít, v ktorých SAMRS pôsobí.

Podľa názoru hodnotiteľov táto stručná finančná analýza dopĺňa⁷⁵ celkový obraz SAMRS ako agentúry, ktorá profesionálne manažuje významnú časť bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR.

Zhrnutie EO 10

Vzhľadom na zistenia z predošlých evaluačných otázok nebolo možné kvalifikovane zhodnotiť, do akej miery zodpovedajú dosiahnuté výstupy a výsledky využitým finančným prostriedkom. Hodnotitelia sa preto zamerali na stručné zhodnotenie hospodárnosti projektov realizovaných cez tzv. mikrogranty a dotácie (na vybranej vzorke projektov). V oboch prípadoch je možné konštatovať relatívne vysokú hospodárnosť.

Stručná finančná analýza SAMRS potvrdila hospodárnosť jej fungovania. Miera čerpania rozpočtu sa každoročne blíži k 100 %; podiel finančných prostriedkov vynaložených na chod a aktivity SAMRS na úrovni 13 % rozpočtu je primeraný; personálne výdavky v rozmedzí 5 – 8 % rozpočtu sú nízke. Podľa názoru hodnotiteľov tieto finančné ukazovatele dopĺňajú celkový obraz SAMRS ako agentúry, ktorá profesionálne manažuje významnú časť bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR. Zároveň je podľa názoru hodnotiteľov SAMRS pripravená na postupné znižovanie miery kontroly zo strany MZVEZ SR a ďalší rozvoj portfólia svojich aktivít (napr. v oblasti delegovanej spolupráce EÚ).

⁷⁵ Spolu so zisteniami ostatných evaluačných otázok, týkajúcich sa napr. efektívnosti vyhlasovania dotačných výziev, transparentnosti schvaľovania žiadostí o grant, postupného vylepšovania jednotlivých nástrojov a úspešného pillar assessment.

EO 11 V ktorých oblastiach je možné zlepšiť organizačné a funkčné usporiadanie implementácie Strednodobej stratégie?

OECD/DAC kritériá: Účinnosť

V tejto evaluačnej otázke sa hodnotitelia zamerali na

- zhodnotenie súčasného organizačného nastavenia a funkčného usporiadania implementácie Strednodobej stratégie, a
- identifikáciu oblastí, v ktorých je možné súčasný stav zlepšiť.

V súlade so Strednodobou stratégiou a zákonom o rozvojovej spolupráci zahŕňa oblasť rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci veľké množstvo aktérov.

Rozhodujúce postavenie v oblasti rozvojovej spolupráce SR má **MZVEZ SR**, ktoré v pozícii národného koordinátora tvorí strategické dokumenty, dohliada na ich koherenciu s politikami EÚ a relevantných medzinárodných organizácií, zabezpečuje realizáciu rozvojovej spolupráce a plní ďalšie dôležité funkcie v oblasti humanitárnej pomoci. Dôležitú funkciu má aj v oblasti spolupráce s ostatnými subjektami pôsobiacimi v tejto oblasti (v rámci SR aj v zahraničí), v oblasti informovanosti o ODA SR a vyhodnocovania jej výsledkov. Konkrétnym útvarom v rámci MZVEZ SR, ktorý má tieto úlohy na starosti, je Odbor rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci (**ORPO**), zaradený do Sekcie hospodárskej a rozvojovej spolupráce. V rámci štruktúry MZVEZ SR sú dôležitými subjektmi zapojenými do oblasti rozvojovej spolupráce aj **ZÚ SR** prostredníctvom rozvojových diplomatov/diplomatiek, alebo iných poverených zamestnancov/zamestnankyň na veľvyslanectvách, kde takáto pozícia nebola vytvorená. Úloha ZÚ SR spočíva najmä v podieľaní sa na riadení nástroja finančných príspevkov predkladaných priamo ZÚ SR, tzv. mikrograntov (v ich kompetencii je vyhlasovanie a zverejňovanie výziev, výber žiadostí odporúčaných na schválenie, administratívne úkony súvisiace s implementáciou a monitoringom projektov). Pri dotáciách SAMRS sú zapojení do výberového procesu formou stanovísk, ktoré k predloženým žiadostiam vypracovávajú, a následne aj do monitoringu realizovaných projektov (uskutočnenie monitorovacej cesty). Podieľajú sa aj na realizácii ďalších nástrojov, napr. prekladajú návrhy projektov SSE a podieľajú sa na organizácii SSE v prípade, že je slovenský expert vyslaný do partnerskej krajiny a na výbere študentov pre vládne štipendia.

Agentúra **SAMRS**, ktorá bola zriadená ako rozpočtová organizácia MZVEZ SR, vykonáva úlohy spojené predovšetkým s implementáciou ODA SR, verejnej informovanosti, rozvojového vzdelávania a budovania kapacít. Pôsobnosť SAMRS priamo určuje zákon o rozvojovej spolupráci, podrobnosti o jej fungovaní sú upravené v jej štatúte. Úlohy SAMRS v postavení implementačnej agentúry sú kľúčové najmä pri dotáciách (od vyhlasovania výziev, manažovanie hodnotiaceho procesu žiadostí, finančné riadenie a kontrolu projektov až po ich monitoring a hodnotenie). Ich úloha je rozhodujúca aj pri zabezpečovaní fungovania ďalších nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce: finančných príspevkov realizovaných prostredníctvom ZÚ SR, tzv. mikrograntoch, SSE a európskych projektoch (vrátane delegovanej spolupráce EÚ, projektov V4, spoločného programovania EÚ). Dôležitými aktivitami SAMRS sú aj činnosti zamerané na zvyšovanie povedomia verejnosti o ODA SR a propagácia značky SlovakAid.

Na rozvojovej spolupráci sa podieľajú aj ďalšie rezorty, najmä: **MF SR, MV SR, MŠVVaM SR, MO SR, MŽP SR a MPRV SR**. Každý z týchto rezortov sa aktívne zapája do oblasti rozvojovej spolupráce v rámci užšie zameraných (teritoriálne aj sektorovo) nástrojov rozvojovej spolupráce (bližšie o nástrojoch v EO 3). Ich príspevok do oblasti rozvojovej spolupráce je každoročne viditeľný aj vo Výročných správach ODA SR, spravidla však tvoria činnosti zapojených rezortov iba doplnok k hlavným nástrojom bilaterálnej rozvojovej spolupráce v kompetencii SAMRS. Najvýraznejšie

k cieľom rozvojovej spolupráce prispievajú aktivity a nástroje implementované **MF SR** v spolupráci s Eximbankou SR a v spolupráci s UNDP, najmä čo sa týka objemu vynakladaných finančných prostriedkov, ale tiež čo sa týka podpory zapájania súkromného sektora do rozvojovej spolupráce (bližšie v EO 8) a zdieľania expertízy a odborných vedomostí v oblasti verejných financií a transformačných skúseností. **MŠVVaM SR** prispieva k rozvojovej spolupráci najmä prostredníctvom poskytovania vládnych štipendií a tiež aktivitami v oblasti globálneho vzdelávania. V oblasti humanitárnej pomoci je významný príspevok **MV SR** (poskytovanie materiálnej pomoci) a **MO SR** (prostredníctvom Ústredia ekumenickej pastoračnej služby v Ozbroyených silách SR a OZ SR). **MPRV SR a MŽP SR** sa do oblasti rozvojovej spolupráce zapájajú predovšetkým platením povinných a dobrovoľných príspevkov v rámci multilaterálnej spolupráce. V rámci bilaterálnej rozvojovej spolupráce realizujú z pohľadu finančného objemu výdavkov malé projekty, ktoré majú úzke teritoriálne aj sektorové zameranie. Prostredníctvom svojich príspevkových a rozpočtových organizácií sa zapájajú aj do projektov implementovaných cez dotácie v pôsobnosti SAMRS. Vzhľadom na oblasti identifikované ako odvetvia, v ktorých má SR expertízu, a ktoré by mohli byť prioritné v rámci sektorového zamerania, má zapojenie týchto dvoch rezortov značný význam pri budovaní partnerstiev a zdieľaní odborných vedomostí a skúseností s mimovládny aj súkromným sektorom.

Okrem týchto rezortov sa okrajovo, najmä prostredníctvom príspevkov vykazovaných v rámci multilaterálnej rozvojovej spolupráce, do ODA SR zapája aj mnoho ďalších subjektov verejnej správy: Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (aj v rámci bilaterálnej ODA SR prostredníctvom vlastných dotačných schém realizovali projekty v partnerských krajinách aj v rozvojových krajinách mimo partnerských krajín⁷⁶), MZ SR (formou členských príspevkov, ale aj prostredníctvom darovania prebytočných vakcín vykazovaných ako bilaterálna ODA SR), MH SR, MPSVR SR, Úrad jadrového dozoru, MD SR, MK SR, či Úrad priemyselného vlastníctva SR (všetky formou povinných a dobrovoľných členských príspevkov vykazovaných ako multilaterálna rozvojová spolupráca).⁷⁷

V súlade so zákonom o rozvojovej spolupráci sa na jej realizácii podieľajú aj orgány územnej samosprávy, mimovládny sektor, súkromný sektor, akademický sektor (bližšie k zapájaniu sektorov v EO 8) a Eximbanka SR.

Široké spektrum aktérov zapojených do oblasti rozvojovej spolupráce potvrdzuje jej vysokú fragmentáciu, ktorá bola súčasťou zistení v rámci EO 3. Na posilnenie koordinácie a podporu vytvárania synergií medzi aktivitami realizovanými cez jednotlivé nástroje bilaterálnej a multilaterálnej spolupráce SR všetkými zainteresovanými subjektami rozvojovej spolupráce slúži **Koordinačný výbor pre rozvojovú spoluprácu SR** (ďalej len „Koordinačný výbor“), ktorého ostatný štatút bol schválený Rozhodnutím ministra ZVEZ SR č. 9/2020 zo dňa 27. januára 2020⁷⁸.

Účelom Koordinačného výboru je najmä zosúladovanie politík a príprava strategických a koncepčných dokumentov v oblasti rozvojovej spolupráce, vrátane prípravy zamerania bilaterálnej rozvojovej spolupráce na príslušný rok a nadchádzajúcej Strednodobej stratégie. V súlade s vyššie uvedeným rozhodnutím tvoria Koordinačný výbor zástupcovia širokého spektra zapojených subjektov. Funkciu predsedu Koordinačného výboru vykonáva buď generálny riaditeľ príslušnej sekcie MZVEZ SR, alebo príslušný štátny tajomník MZVEZ SR, pod ktorého spadá oblasť rozvojovej

⁷⁷ V čase pandémie COVID-19 k týmto subjektom pribudla aj Správa štátnych hmotných rezerv, ktorá sa podieľala na materiálnej humanitárnej pomoci (Výročná správa ODA SR za rok 2020).

⁷⁸ Nový štatút reagoval na zmeny, ktoré nastali od roku 2014. Došlo k (1) rozšíreniu Koordinačného výboru tak, aby v ňom boli zastúpené všetky rezorty realizujúce rozvojovú spoluprácu, (2) zvýšeniu operatívosti jeho zasadnutí zavedením možnosti konať zasadnutia Koordinačného výboru aj na úrovni generálnych riaditeľov, čo je flexibilnejšie a umožní jeho častejšie stretávanie (pozn. toto sa nepodarilo naplniť), (3) možnosť vytvárania pracovných skupín pod Koordinačným výborom.

spolupráce. Kto bude predsedať Koordinačnému výboru závisí od úrovne, na ktorej sa rokuje (či ide o úroveň generálnych riaditeľov príslušných útvarov alebo úroveň štátnych tajomníkov príslušných ministerstiev). Podpredsedom Koordinačného výboru je riaditeľ ORPO MZVEZ SR a jeho tajomníkom je ním poverený zamestnanec ORPO MZVEZ SR. Ďalšími členmi Koordinačného výboru sú zástupcovia všetkých zapojených subjektov do oblasti rozvojovej spolupráce, spolu je ich dvadsať.⁷⁹ Za účelom zvýšenia operatívosti Koordinačného výboru môže zriaďovať pracovné skupiny, ktoré fungujú prevažne na úrovni riaditeľov príslušných odborov, alebo nimi poverených zamestnancov. Frekvencia stretnutí Koordinačného výboru nie je pevne stanovená, v súlade s Rozhodnutím ho zvoláva jeho predseda podľa potreby, alebo sa môže uskutočniť na základe písomného podnetu minimálne jednej tretiny jeho členov.

O frekvencii rokovaní Koordinačného výboru a jeho pracovných skupín je možné sa dozvedieť z Výročných správ ODA SR za príslušný rok v rámci vyhodnotenia plnenia logického rámca pre monitorovanie pokroku v skvalitňovaní ODA SR Strednodobej stratégie. Na základe týchto informácií je možné konštatovať, že sa Koordinačný výbor nikdy nestretol viac ako jedenkrát ročne, pričom vždy išlo o stretnutie na úrovni štátnych tajomníkov. V roku 2019 bol schválený návrh na zvýšenie jeho operatívosti prostredníctvom zvolávaní stretnutí na úrovni generálnych riaditeľov (o tom, či bol tento cieľ naplnený, nie je nikde zmienka) a bol tiež schválený návrh na zriadenie tematických pracovných skupín. Z Výročných správ je zrejmé, že boli zriadené minimálne dve takéto pracovné skupiny, a to (i) v roku 2021 pracovná skupina na zefektívnenie humanitárnej pomoci SR do zahraničia a v rámci nej ešte podskupina pre podrobnejšiu analýzu tematických blokov stratégie (ich činnosť bola v roku 2022 prerušená v súvislosti s aktuálnym dianím na Ukrajine), a (ii) v roku 2022 pracovná skupina pre prípravu novej Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce na nasledujúce obdobie, ktorá začala fungovať v roku 2023⁸⁰.

Potreba sfunkčnenia a zvýšenia operatívosti Koordinačného výboru bola viackrát spomenutá rôznymi respondentmi v rámci vykonaných rozhovorov. Zintenzívnenie stretnutí Koordinačného výboru na minimálne dve stretnutia ročne by podľa nich znamenalo kvalitnejšiu koordináciu jednotlivých zapojených aktérov do oblasti poskytovania rozvojovej spolupráce a tiež väčšiu podporu pre vytváranie potrebných synergií všetkých implementovaných nástrojov. Zriaďovanie pracovných skupín, ktoré sú flexibilnejšie, je vhodným prostriedkom najmä pri príprave konkrétnych koncepčných a strategických dokumentov.

Mimovládny sektor je zastúpený Platformou rozvojových organizácií – Ambrelou. Na základe Memoranda o porozumení z roku 2010 medzi vtedajším Ministerstvom zahraničných vecí SR a vtedajšou Platformou mimovládnych rozvojových organizácií (od roku 2019 premenovanej na Platforma rozvojových organizácií – Ambrela) má Ambrela status „oficiálneho partnera MZVEZ SR pri pripomienkovaní a príprave kľúčových dokumentov týkajúcich sa rozvojovej politiky a rozvojovej spolupráce SR“.⁸¹ Ambrela v súčasnosti zastrešuje 30 prevažne mimovládnych organizácií, ktoré sa venujú témam v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, a zastupuje ich spoločné záujmy v SR aj v zahraničí. Organizuje tiež medzinárodnú konferenciu Ambrela Development Forum a každoročne vydáva správu o rozvojovej spolupráci AidWatch. Činnosť Ambrely SAMRS opakovane podporila prostredníctvom dotácií na budovanie kapacít slovenských rozvojových organizácií. Jej významné postavenie v rámci systému poskytovania rozvojovej spolupráce a jej členstvo v Koordinačnom výbore sú podľa názoru hodnotiteľov opodstatnenými a zmysluplnými krokmi.

⁷⁹ Zástupcovia MH SR, MF SR, MDV SR, MPRV SR, MV SR, MO SR, MPSVR SR, MŽP SR, MŠVVaM SR, MK SR, MZ SR, MIRRI SR, zástupca Zahraničného výboru NR SR, zástupca Výboru NR SR pre európske záležitosti, zástupca Eximbanky SR, zástupca Slovak Business Agency, zástupca SAMRS, zástupca Platformy rozvojových organizácií – Ambrela, zástupca Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení SR, zástupca Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory.

⁸⁰ Celkovo bolo v roku 2023 uskutočnených sedem jej stretnutí.

⁸¹ [Čo je Platforma rozvojových organizácií – Ambrela? | Platforma rozvojových organizácií – Ambrela](#)

V záujme posilňovania dialógu s mimovládny sektorom, ktorý má nielen najväčšie skúsenosti s priamou realizáciou projektov rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci v partnerských krajinách, odborné vedomosti a personálne kapacity, ale aj vybudovanú sieť partnerstiev s rôznymi aktérmi pôsobiacimi v rozvojových krajinách, je dôležité naďalej toto partnerstvo s Ambrelou podporovať.

V rámci organizácie systému rozvojovej spolupráce hodnotitelia identifikovali priestor na zlepšenie najmä v otázke posilňovania postavenia **SAMRS**. Súčasný postavenie SAMRS ako rozpočtovej organizácie MZVEZ SR, ktorá riadi implementáciu najdôležitejších a finančne najväčších nástrojov bilaterálnej ODA SR, nezodpovedá jej odborným kapacitám a najmä jej potenciálu. Ten sa týka možnosti jej pôsobenia ako implementačnej agentúry pre všetky zapojené rezorty a subjekty v oblasti poskytovania rozvojovej spolupráce. Dôveryhodný a zodpovedný status, ktorý nadobudla aj prostredníctvom procesu tzv. pillar assessment EÚ, je z pohľadu hodnotiteľov jedným zo zásadných dôvodov, pre ktoré by malo byť postavenie SAMRS výrazne posilnené, prípadne úplne autonómne. Z dlhodobej perspektívy by takýto krok prispel k odstráneniu súčasných nedostatkov oficiálnej rozvojovej spolupráce SR, ktoré predstavuje najmä vyššie spomínaná fragmentácia pomoci, čo sa týka zapojených aktérov, ale aj jej teritoriálneho a sektorového zamerania.

V tejto súvislosti hodnotitelia uvádzajú, že výhľadovo bude vhodné posilniť aj strategickú úlohu **Eximbanky SR**, ktorá takisto posilnila svoje postavenie prostredníctvom pillar assessment a je tým pádom oprávnená implementovať a riadiť nástroje EÚ. Zároveň má veľký potenciál pri zapájaní súkromného sektora do oblasti rozvojovej spolupráce. V tomto smere je potrebné hľadať synergie s nástrojmi implementovanými SAMRS a úzko koordinovať svoje aktivity.

Výsledky rozhovorov s respondentmi zastupujúcimi rôznych aktérov sa do výraznej miery zhodujú s vyššie uvedenými zisteniami. Pri otázke na organizačné a funkčné usporiadanie ODA SR odznali predovšetkým názory, ktoré reflektovali jej vysokú fragmentáciu, najmä z hľadiska zapojených aktérov. Táto fragmentácia podľa nich ďalej ovplyvňuje aj neschopnosť užšieho teritoriálneho a sektorového prioritizovania oblasti rozvojovej spolupráce. Často zaznela aj kritika toho, že ORPO spadá pod sekciu hospodárskej a rozvojovej spolupráce, čo podľa niektorých respondentov môže evokovať nesprávny dojem zaradenia rozvojovej spolupráce ako kategórie ekonomickej diplomacie, čo priamo súvisí s obavami týchto respondentov, že sa rozvojová spolupráca a celkovo rozvojový aspekt zahraničnej spolupráce dostáva postupne do úzadia v porovnaní s ekonomickou diplomaciou. Títo respondenti zároveň uvádzali, že väčší zmysel dávalo zaradenie ORPO pod sekciu, ktorá sa venovala medzinárodným organizáciám.

Posilnenie SAMRS vedúce až k jej autonómnemu postaveniu taktiež odznalo v rozhovoroch pomerne často. Z hľadiska funkčnosti rozvojovej spolupráce sa v rozhovoroch často vyskytovala kritika vysokej administratívnej záťaže pri dotáciách. Všetci respondenti zastupujúci prijímateľov dotácií sa zhodli, že proces prípravy aj implementácie projektov cez dotácie predstavuje enormné zaťaženie z hľadiska administrácie a finančného riadenia. Zjednodušenie niektorých procesov by bolo prínosom pre dosahovanie lepších výsledkov a zatraktívnenie výziev cez dotácie nielen pre slovenské implementujúce subjekty, ale aj pre miestnych partnerov v rozvojových krajinách.

Výsledky dotazníkového prieskumu k jednotlivým otázkam týkajúcim sa implementácie projektov cez dotácie naznačujú, že najväčší problém predstavovala administratívna a časová náročnosť týkajúca sa implementácie projektu, keď iba 37 % opýtaných uviedlo, že súhlasí alebo skôr súhlasí s výrokom, že táto náročnosť bola primeraná. Naopak najväčší súhlas zaznamenali hodnotitelia pri otázke na komunikáciu s agentúrou SAMRS pri implementácii projektu, až 95 % opýtaných súhlasilo alebo skôr súhlasilo, že bola bezproblémová. Príručky a manuály pre realizáciu projektov sú podľa 74 % respondentov zrozumiteľné a užitočné pri implementácii projektu; výška spolufinancovania projektu je podľa 70 % prijímateľov, ktorí sa zapojili do dotazníkového prieskumu, primeraná.

Snaha o kontinuálne vylepšovanie systému slovenskej ODA je viditeľná aj na opakovanom využití **nezávislých evaluácií**. Doposiaľ boli uskutočnené nezávislé hodnotenia na systémovej úrovni (Priebežné hodnotenie Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023) a na úrovni projektov v konkrétnej oblasti (Hodnotenie projektov SlovakAid v oblasti globálneho rozvojového vzdelávania schválených v rokoch 2016-2018, Evaluácia projektov rozvojovej spolupráce SR v Moldavskej republike schválených v rámci výzvy č. SAMRS/2019/MD/1, č. SAMRS/2020/MD/1 a č. SAMRS/2021/MD/1),⁸². Hodnotitelia v tomto kontexte oceňujú transparentnosť MZVEZ SR pri zverejňovaní úplných znení hodnotiacich správ aj výraznú snahu o realizáciu odporúčaných opatrení, čím v systéme posilňujú evaluačnú kultúru. Odporúčanie č. 21 identifikuje ďalšie nástroje, ktoré by podľa názoru hodnotiteľov mali byť v blízkej budúcnosti predmetom nezávislého posúdenia.

Zhrnutie EO 11

Do oblasti rozvojovej spolupráce je zapojené široké spektrum aktérov zahŕňajúcich sedem rezortov a ďalšie verejné inštitúcie. Takáto plejáda zainteresovaných inštitúcií sťažuje koordinačnú úlohu MZVEZ SR a posilňuje fragmentáciu rozvojovej spolupráce v súvislosti s jej teritoriálnym a sektorovým zameraním. Unikátne postavenie v systéme má Platforma rozvojových organizácií – Ambrela, ktorá ako nezávislé združenie mimovládnych organizácií aktívne a kriticky vstupuje do koordinácie slovenskej ODA.

Revízia štatútu Koordináčného výboru pre rozvojovú spoluprácu v roku 2020 bola opodstatneným a dôležitým krokom pre lepšiu koordináciu aktivít a podporu vytvárania synergií medzi jednotlivými aktérmi a tiež realizovanými nástrojmi rozvojovej spolupráce. V tomto smere však hodnotitelia konštatujú nízku intenzitu jeho stretnutí a nenaplnenie očakávaní smerom k zlepšeniu jeho operatívosti.

Posilnenie strategickej úlohy SAMRS s víziou jej autonómneho postavenia by podľa hodnotiteľov vhodne odrážalo jej nadobudnutý status dôveryhodnej a zodpovednej inštitúcie, ktorý získala prostredníctvom svojej dlhoročnej práce ako aj nedávno ukončeného procesu pillar assessment.

Fungovanie systému rozvojovej spolupráce formou dotácií SAMRS je podľa hodnotiteľov na dobrej úrovni. Jeho nedostatkom je z pohľadu prijímateľov neprimeraná administratívna a časová náročnosť pri implementácii projektov.

⁸² Okrem evaluácií realizovaných MZVEZ SR bola externe (zo zdrojov EÚ) realizovaná aj evaluácia projektu delegovanej spolupráce EÚ pod názvom The final evaluation of project no. ENI/2021/428 914 „EU support for local media in the Republic of Moldova“.

EO 12 Do akej miery je strednodobá stratégia koherentná so stratégiami vybranej vzorky porovnateľných krajín v rámci EÚ (zameranie na best practice) a reflektuje aktuálne globálne trendy?

OECD/DAC kritériá: Koherentnosť

V tejto otázke sa hodnotitelia zamerali na

- porovnanie strednodobej stratégie SR so stratégiami vybraných krajín EÚ,
- nastavenie mechanizmu rýchlej pomoci (rapid response mechanism) pre humanitárnu pomoc.

V súlade s metodológiou hodnotenia bola vykonaná stručná komparatívna analýza Strednodobej stratégie SR so stratégiami v oblasti rozvojovej spolupráce troch vybraných krajín EÚ (Bulharsko, Estónsko, Slovinsko). Tieto krajiny boli vybrané na základe vopred určených kritérií (dostupnosť dokumentov v anglickom jazyku, porovnateľný objem finančných výdavkov na ODA, podobné teritoriálne a sektorové zameranie, identifikovaná dobrá prax využiteľná v SR). V súlade s princípmi benchmarkingu bolo k týmto krajinám priradené aj Fínsko, ktorá vzhľadom na vysoký celkový objem finančných výdavkov na ODA a prepracovaný systém poskytovanej rozvojovej spolupráce slúžilo ako príklad dobrej praxe.

Nasledujúca tabuľka ponúka prehľad vybraných krajín so zameraním na dôležité aspekty poskytovania rozvojovej spolupráce. V ďalšom texte je ku každej krajine uvedený stručný opis koherencie stratégie SR so stratégiou danej krajiny a oblasti, ktoré môžu byť pre SR inšpiratívne pri príprave novej Strednodobej stratégie.

Tabuľka 16: Porovnanie relevantných aspektov rozvojovej spolupráce vo vybraných krajinách EÚ

Skúmaný aspekt ODA za rok 2023	SR	Bulharsko	Estónsko	Slovinsko	Fínsko
Celkový objem ODA v USD	174,5 milióna	169,7 milióna	109,3 milióna	162,9 milióna	1,6 miliardy
Podiel ODA na HND	0,14 %	0,19 %	0,28 %	0,24 %	0,52 %
Pomer bilaterálnej ODA na celkovej ODA ⁸³	17,60 %	59,10 %	77,20 %	45,40 %	48,70 %
Teritoriálne priority	24 krajín Západný Balkán, krajiny Východného partnerstva, východná subsaharská Afrika, Blízky východ, Afganistan	27 krajín Krajiny Východného partnerstva, Západný Balkán	8 krajín Ukrajina, Moldavsko, Arménsko, Gruzínsko, Botswana, Keňa, Namíbia, Uganda	16 krajín Západný Balkán, krajiny Východného partnerstva, Afrika, Ázia	14 krajín subsaharská Afrika, Ázia, Blízky východ
Počet sektorových priorít	6	6	4	2	5

⁸³ Posledné aktuálne dáta pre údaj Pomer bilaterálnej ODA na celkovej ODA sú na stránke [OECD](#) pre všetky uvedené krajiny dostupné iba za rok 2022.

Počet prierezových tém	2	3	2	2	5
Názov súčasného strategického dokumentu	Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺžená do roku 2024	Strednodobý program rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci na roky 2020 - 2024	Stratégia rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci na roky 2024 - 2030	Stratégia rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci do roku 2030	<i>Oblasť rozvojovej spolupráce nie je zhrnutá v jednom dokumente</i>
Humanitárna pomoc v stratégii	okrajovo	áno	áno	áno	nie (oddelené)
Results based approach	Postupne sa vyvíja na úrovni projektov a výziev	nie	Zavádzanie pilotného systému monitorovacích o mechanizmu a agregovaných výsledkov	V začiatkoch, na projektovej úrovni (logický rámec)	Etablovaný monitorovací mechanizmus a aktualizované princípy z roku 2023, postavené na teórii zmeny
Teritoriálne programovanie (podiel na bilaterálnej ODA)	50,40 %	16,40 %	4,10 %	13,60 %	23,40 %
Podiel bilaterálnej ODA, ktorá smerovala do top 10 partnerských krajín	61,30 % ⁸⁴	17,40 %	6,30 %	54,80 %	23,00 %
Podiel HND smerujúci do LDCs v %	0,02 %	0,01 %	0,02 %	0,06 %	0,11 %

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov podľa údajov OECD dostupných pre všetky krajiny poskytujúce ODA na tomto [linku](#).

Bulharsko

Strednodobá stratégia SR je do veľmi vysokej miery koherentná s bulharskou stratégiou. Podobné je aj ich široké teritoriálne a sektorové zameranie a kritériá pre výber partnerských krajín. K dvom totožným prierezovým témam Bulharsko pridalo ešte tretiu tému ochrana práv dieťaťa. Podobné sú aj vymenované nástroje bilaterálnej rozvojovej spolupráce. Humanitárnej pomoci je v stratégii venovaná väčšia kapitola, ktorá určuje kompetencie jednotlivých aktérov, nástroje na poskytovanie humanitárnej pomoci a prioritné krajiny, do ktorých by mala prúdiť. V rámci stratégie ponúka Bulharsko prepracovanejší plán publicity v oblasti rozvojovej spolupráce a tiež multilaterálnej rozvojovej spolupráce. Čo sa týka riadenia založenom na výsledkoch, bulharský dokument neponúka žiadny monitorovací mechanizmus na sledovanie výsledkov. Dostupná je iba tabuľka zameraná na strategické úlohy v skvalitňovaní systému ODA a k nim priradené indikátory (rovnako ako v Strednodobej stratégii SR).

⁸⁴ Medzi desiatimi top príjemcami slovenskej ODA je sedem partnerských krajín (vrátane všetkých troch programových krajín). Zarátané sú všetky finančné prostriedky vykazované ako bilaterálna ODA SR vrátane nesystémových výdavkov.

Estónsko

Stratégia Estónska v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci je do vysokej miery koherentná so strednodobou stratégiou SR. Je postavená na rovnakých princípoch a má podobné ciele. Výrazný rozdiel je však viditeľný pri teritoriálnych a sektorových prioritách, ktoré má Estónsko nastavené oveľa užšie, s cieľom stavať na predošlých skúsenostiach, vybudovaných partnerstvách a na svojej komparatívnej výhode, ktorá spočíva v expertíze v oblasti digitalizácie a kyberbezpečnosti. Inšpiráciou pre prípravu novej strednodobej stratégie SR by mohli byť viaceré veci, ktoré korelujú aj s odporúčaniami hodnotiteľov:

- uvádzanie priamo v stratégii, že sa teritoriálne priority môžu zmeniť v prípade zmien v partnerských krajinách, ktoré majú signifikantný vplyv na rozvojovú spoluprácu v nich,
- veľký dôraz v texte stratégie na EÚ, koherenciu s jej strategickými dokumentami a budovanie partnerstiev,
- zvažovanie možností o zahrnutí umelej inteligencie do niektorých procesov v rámci realizácie a riadenia projektov,
- propagácia prínosov rozvojovej spolupráce pre Estónsko ako donora,
- postupné zavádzanie monitorovacieho mechanizmu založeného na spoľahlivých a porovnateľných merateľných ukazovateľoch zameraných na výsledok,
- zriadená pracovná skupina pre ukazovatele výsledku, každoročne akčný plán na ich vyhodnocovanie a na ich komunikovanie smerom k verejnosti.

Slovinsko

Strednodobá stratégia SR je takisto do vysokej miery koherentná so stratégiou Slovinska, aj čo sa týka teritoriálneho a sektorového zamerania a cieľov rozvojovej spolupráce. Inšpiráciu pre prípravu novej strednodobej stratégie identifikovali hodnotitelia v týchto oblastiach:

- určenie konkrétnych cieľov pre regionálne priority – koľko z teritoriálne programovaných výziev má byť zameraných na ktorý región a na ktoré sektorové priority, čo zabezpečuje lepšiu predvídateľnosť pre implementujúcich partnerov,
- podkapitola venovaná predošlým skúsenostiam, identifikovaným komparatívnym výhodám (status, ktorý nadobudlo Slovinsko ako donor, oblasti, v ktorých si buduje odbornosť, zapojenie mimovládneho sektora),
- informácia priamo v texte, že pri humanitárnych projektoch reagujúcich na neočakávané krízové udalosti je výnimka z nutnosti zakomponovať do svojich aktivít prierezové témy,
- pri určení sektorových priorít uvádzajú aj analýzu predošlých skúseností a menujú, na čo by chceli nadviazať,
- konkrétne určený cieľ patriť medzi top päť donorov v programových krajinách,
- pri prioritných regiónoch vždy uvádzajú, aké sú výhody a skúsenosti Slovinska, akým aktivitám sa tam bude ODA venovať a najmä ktoré konkrétne formy spolupráce s ktorými implementujúcimi partnermi budú v danom regióne realizované.

Slovinská stratégia ponúka takisto aj jasnejší plán publicity a komunikácie smerom k verejnosti, a postupne zavádza riadenie založené na výsledkoch. V prílohe stratégie je možné nájsť aj konkrétne ciele v rôznych oblastiach aj s indikátormi vrátane ich východiskovej a cieľovej hodnoty. Podkladom pre výber partnerských krajín je aj príloha, v ktorej sú podrobné informácie o vzťahoch medzi Slovinskom a partnerskou krajinou vrátane ekonomických a diplomatických väzieb.

Fínsko

Keďže objem, ktorý dosahuje fínska ODA, je mnohonásobne väčší ako má k dispozícii SlovakAid, ich stratégie sa do veľkej miery líšia. Rovnaké však zostávajú princípy, na ktorých obe stratégie stavajú, a dokumenty, z ktorých vychádzajú. Fínsko vybrali hodnotitelia kvôli tomu, že je dobrým príkladom krajiny EÚ, ktorá má do rozvojovej spolupráce zavedené riadenie postavené na výsledkoch. Jej monitorovací mechanizmus je postavený na tzv. teórii zmeny, pričom ide o veľmi prepracovaný systém, ktorý Fínsko neustále vylepšuje.⁸⁵

Systém poskytovania humanitárnej pomoci v SR

Jednou z kľúčových oblastí, cez ktorú má byť zabezpečené flexibilné a rýchle reagovanie na aktuálne dianie vo svete, vrátane neočakávaných udalostí a humanitárnych kríz či prírodných katastrof a iných núdzových situácií, je poskytovanie humanitárnej pomoci. V súčasnej stratégii je tejto oblasti venovaná jednostranová kapitola, ktorá v stručnosti popisuje systém poskytovania humanitárnej pomoci v SR a aktérov, ktorí sa podieľajú na jej realizácii. Dá sa predpokladať, že tejto oblasti je v strednodobej stratégii venovaný obmedzený priestor aj vzhľadom k tomu, že súčasťou cieľov skvalitňovania systému ODA SR definovaných v kapitole 12 bolo aj *Zavedenie strategického prístupu k humanitárnej pomoci* s výsledkom vypracovania stratégie humanitárnej pomoci v roku 2019, a teda očakávala sa výraznejšia zmena v celej koncepcii humanitárnej pomoci.

Potreba prípravy novej stratégie humanitárnej pomoci vyplývala z toho, že jediný dokument, o ktorý sa poskytovanie humanitárnej pomoci opieral, je *Mechanizmus poskytovania humanitárnej pomoci SR do zahraničia* z roku 2006. Napriek preukázateľným snahám o vypracovanie nového strategického dokumentu pre túto oblasť (vytvorenie pracovnej skupiny a podskupiny v rámci Koordinačného výboru, ktorého fungovanie bolo prerušené v dôsledku vypuknutia vojny na Ukrajine, a vypracovanie konceptu stratégie, ktorý však nebol použitý), nebol tento cieľ doposiaľ splnený a zostáva výzvou aj do nasledujúceho obdobia.

V súčasnom nastavení poskytovania humanitárnej spolupráce sú hlavnými aktérmi MZVEZ SR, MV SR a MO SR. Ďalšími subjektmi, ktoré sa podieľajú na jej realizácii, sú iné relevantné orgány štátnej správy (MZ SR, Správa štátnych hmotných rezerv SR, a iné), medzinárodné humanitárne organizácie a slovenské humanitárne organizácie. Okrem nich sa na poskytovaní humanitárnej pomoci podieľa aj súkromný sektor darovaním potrebného materiálu, napr. potravín, hygienických potrieb, alebo oblečenia.

V záujme poskytovania rýchlej a pružnej pomoci ako reakcie na humanitárne krízy a iné núdzové udalosti vo svete je v rámci ODA SR pre humanitárnu pomoc vyčlenená rozpočtová položka, ktorej využitie nepodlieha schvaľovaniu vládou SR, o jej rozdelení rozhoduje priamo minister ZVEZ SR.⁸⁶ Poskytovanie humanitárnej pomoci nemusí byť v striktnom súlade s teritoriálnymi prioritami Strednodobej stratégie, môže byť poskytovaná aj mimo určených partnerských krajín.

Momentálne sa humanitárna pomoc v rámci ODA SR poskytuje najmä prostredníctvom nástrojov bilaterálnej rozvojovej spolupráce, a to formou finančných príspevkov schvaľovaných ministrom ZVEZ SR, humanitárnych projektov v rámci dotácií, a tiež formou materiálnej a technickej pomoci a vysielania záchranných tímov. Zatiaľ čo prax ukázala, že finančné príspevky schvaľované ministrom sú skutočne nástrojom, ktorý dokáže pružne a promptne reagovať (viac v EO 3) na neočakávané udalosti vo svete, pri dotáciách sa potvrdila potreba výraznej revízie dotácií na humanitárnu pomoc.

⁸⁵ <https://um.fi/documents/35732/0/theories-of-change-and-aggregate-indicators-for-finlands-development-policy-2020.pdf/7bc4d7f2-ffc8-5f4d-8382-43193fd887e8?t=1619609986346>

⁸⁶ [Humanitárna pomoc | Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR \(mzv.sk\)](#)

Z charakteru výziev na dotácie, spôsobu ich vyhlasovania a administratívnej náročnosti pri ich príprave a implementácii je zrejmé, že ich účelom nie je slúžiť ako nástroj rýchlej reakcie na udalosti vo svete. Napriek ich názvu, povaha a zoznam oprávnených aktivít v rámci humanitárnych projektov vypovedá skôr o možnostiach podpory obnovy partnerských krajín v pokrízovom období, najmä pokiaľ ide o projekty, ktoré boli v rámci sledovaného obdobia realizované na Blízkom Východe a v niektorých partnerských krajinách východnej subsaharskej Afriky.

Je však zároveň potrebné vyzdvihnúť snahy o spružnenie humanitárnych projektov za účelom poskytovania čo najrýchlejšej a najadresnejšej pomoci, ktorých výsledkom boli dve výzvy na humanitárne projekty v rámci dotácií v reakcii na pandémie COVID-19 a štyri výzvy na humanitárne projekty v rámci dotácií v reakcii na vypuknutie vojnového konfliktu na Ukrajine (bližšie v EO 4). Tieto kroky smerom k zvýšeniu operatívosti poskytovania humanitárnej pomoci prostredníctvom dotácií boli pozitívne vnímané aj zo strany prijímateľov.

Otázka koncepčného a systémového ukotvenia oblasti poskytovania humanitárnej pomoci však zostáva otvorená. Hodnotitelia zisťovali možnosti nastavenia mechanizmu rýchlej reakcie (z angl. rapid response mechanism) v budúcej Strednodobej stratégii aj pri evaluačných rozhovoroch a tiež v dotazníkovom prieskume určenom pre prijímateľov dotácií.

Z rozhovorov vyplynuli dva hlavné návrhy zlepšenia v oblasti poskytovania humanitárnej pomoci:

Prvým bolo zavedenie **rámcových dohôd** alebo obdobných zmluvných vzťahov s mimovládnyimi organizáciami, ktoré dlhodobo pôsobia v oblasti poskytovania humanitárnej pomoci a ktoré by boli spoľahlivým partnerom pre MZVEZ SR. Vhodnosť vybraných partnerov by mohla byť overovaná aj zavedením systému certifikácie. Ten by umožňoval na základe vopred určených kritérií zhodnotiť a overiť spoľahlivosť a schopnosť mimovládnych organizácií poskytovať humanitárnu pomoc rýchlo a efektívne. Ako inšpiráciu viacerí respondenti vyzdvihli podobne fungujúci mechanizmus v Rakúsku. V tomto prípade môže byť najväčšou prekážkou legislatívna možnosť nastavenia rámcových dohôd ako dlhodobej formy spolupráce s vybraným subjektom, keďže sa doteraz nedarilo nástroj rámcových dohôd využiť, a tiež vzhľadom k novelizácii zákona o rozpočtových pravidlách.

Druhým návrhom bolo zavedenie tzv. **matching funds**, ktoré sú založené na tom, že k finančným prostriedkom, ktoré sa podarí mimovládnej organizácii na daný projekt získať z iných zdrojov (napríklad formou verejnej zbierky, alebo od iného donora, vrátane súkromného sektora), poskytne MZVEZ SR finančné prostriedky zo svojich zdrojov, a to vo vopred dohodnutom pomere. Ide o veľmi pružný a rýchly mechanizmus, ktorý môže zároveň pôsobiť ako aktívny prvok pre mobilizáciu verejnosti a posilnenie povedomia laickej verejnosti o rozvojovej spolupráci v rámci SlovakAid. Zároveň je však vnímaný ako rizikový, keďže nie je ľahko predvídateľný, čo sa týka záujmu verejnosti a iných donorov, či výšky poskytovanej pomoci.

Z dotazníkového prieskumu taktiež vyplynuli určité návrhy smerom k zlepšeniu flexibility rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci SR pri reakcii na neočakávané udalosti vo svete. Viaceré odpovede sa do výraznej miery zhodovali s vyššie uvedeným návrhom rámcových dohôd alebo obdobného zmluvného vzťahu s vybranými a overenými subjektmi pôsobiacimi v oblasti poskytovania humanitárnej pomoci, ktoré by následne vedeli viac-menej okamžite reagovať na vypuknutie krízy. Iba jedenkrát bolo v odpovediach spomínané využitie Matching Funds. Prevažná väčšina odpovedí skôr smerovala k tomu, že je potrebná lepšia koordinácia v tejto oblasti, stanovenie jasných pravidiel a úloh pre jednotlivé zapojené subjekty, vytvorenie plánu krízových intervencií, ktorý bude zrozumiteľný a ľahko aplikovateľný. Veľmi často odznela aj potreba mať rezervný rozpočet nielen v rámci stratégie, ale mať rezervný rozpočet na neočakávané udalosti aj v rámci projektu, prípadne poskytnúť v rámci dotácií možnosť flexibilnejšie narábať s určenou sumou finančných prostriedkov (momentálne je to možné iba do výšky 5 % rozpočtu, pričom nie je možné flexibilne narábať ani so sumou, ktorú predstavuje spolufinancovanie samotným implementujúcim subjektom). Značné

zníženie administratívnej náročnosti pre projekty v oblasti poskytovania humanitárnej pomoci bolo taktiež často opakujúcim sa návrhom pre dosiahnutie väčšej flexibility projektov.

Zhrnutie EO 12

Strednodobá stratégia SR je do vysokej miery koherentná so stratégiami vybraných porovnateľných krajín EÚ. Na základe komparatívnej analýzy bolo zistené, že sa do vysokej miery zhodujú aj ich teritoriálne a sektorové priority. Zároveň však tieto stratégie ponúkajú množstvo inšpiratívnych príkladov dobrej praxe v oblastiach, ktoré v podmienkach SR ešte nie sú podrobne rozpracované alebo aplikované.

Schopnosť reagovať na globálne trendy a aktuálne dianie vo svete analyzovali hodnotitelia predovšetkým v rámci oblasti poskytovania humanitárnej pomoci, kde boli v tomto smere zistené najväčšie nedostatky. V súčasnosti je jediným nástrojom bilaterálnej ODA SR schopným skutočne promptne reagovať na neočakávané udalosti vo svete nástroj finančných príspevkov schvaľovaných ministrom ZVEZ SR a čiastočne aj vysielanie záchranných tímov a poskytovanie materiálnej humanitárnej pomoci. Humanitárne projekty realizované cez dotácie majú prevažne post-humanitárny charakter. Výnimkou boli humanitárne projekty reagujúce na COVID-19 a vypuknutie vojny na Ukrajine. Pri výzvach na tieto projekty bola evidentná snaha o zvýšenie ich operatívnosti a odbúranie nadbytočnej administratívnej záťaže. Prax však potvrdila, že je nevyhnutné revidovať alebo nanovo nastaviť mechanizmus humanitárnej pomoci, ktorý jasne zdefiniuje úlohy a kompetencie zapojených aktérov a dokáže rýchlo a zároveň efektívne odpovedať na potreby rozvojových krajín, ktoré sa ocitli v krízovej situácii.

4. Závery a odporúčania

Závery a odporúčania týkajúce sa teritoriálnych a sektorových priorít:

- 1) Pre MZVEZ SR: Rozvojová spolupráca SR v súčasnosti nie je dostatočne koncentrovaná, má nízky rozpočet a obmedzenú viditeľnosť v partnerských krajinách. Z hľadiska skvalitňovania a profilovania rozvojovej spolupráce SR je preto vhodné postupne **redukovať počet regiónov a partnerských krajín**, v ktorých sa realizuje. Výberu krajín však musí predchádzať dôkladná analýza a odborná diskusia so zástupcami všetkých dotknutých aktérov. Zároveň by bolo vhodné, aby boli kritériá výberu partnerských krajín pomenované a bola by jasná aj ich váha.
- 2) Pre MZVEZ SR: Zatiaľ čo Gruzínsko ako programová krajina nenaplnila očakávania slovenskej ODA, na Ukrajinu smerovalo v rokoch 2019 – 2023 viac finančných prostriedkov bilaterálnej spolupráce SR než do troch programových krajín spolu. Hodnotitelia odporúčajú ponechať **Keňu a Moldavsko ako programové krajiny** a zvážiť zmenu statusu Gruzínska z programovej krajiny na partnerskú a zároveň **zmenu statusu Ukrajiny** z partnerskej krajiny na programovú. Tri programové krajiny je podľa hodnotiteľov maximálny počet, o ktorom je možné vzhľadom na rozpočet uvažovať.
- 3) Pre MZVEZ SR a SAMRS: Za súčasných finančných a organizačných podmienok nie je zmysluplné vybrať niektoré **najmenej rozvinuté krajiny (LDCs)** medzi partnerské krajiny slovenskej ODA. V rokoch 2025 – 2030 je pre SlovakAid postačujúce podporovať LDCs prostredníctvom multilaterálnej rozvojovej spolupráce. Podmienkou však je, že projektové dotácie budú naďalej prednostne zamerané na podporu najmenej rozvinutých častí programových krajín.
- 4) Pre MZVEZ SR: Z vykazovanej bilaterálnej ODA SR, ktorá zahŕňa všetky použité nástroje rozvojovej spolupráce vrátane odpustenia dlhu a darovania vakcín, vo výročných správach pripravovaných MZVEZ SR nie je jasne viditeľné, aké má SR teritoriálne priority. Bolo by vhodné **vykazovanie ešte viac sprehľadniť**.
- 5) Pre MZVEZ SR a SAMRS: Široká koncepcia sektorových priorít umožňuje žiadateľom o dotácie nájsť prieniky s ich vlastnou expertízou a sférami záujmu. Hodnotitelia preto odporúčajú **ponechať široké zameranie sektorových priorít** aj v období 2025 – 2030.
- 6) Pre MZVEZ SR: Zistenie, že nie je možné jednoznačne zadefinovať **komparatívnu výhodu SR**, je potrebné interpretovať ako príležitosť na cielené budovanie komparatívnej výhody slovenskej ODA. Dôležité pritom je, že komparatívna výhoda nemusí byť postavená na báze určitého odvetvia, ale môže ňou byť aj procesná komparatívna výhoda (napr. rýchlosť schvaľovacieho procesu, administratívna náročnosť).
- 7) Pre MZVEZ SR: Idea **vytvorenia programových sektorov** v súlade s odporúčaniami Peer review OECD/DAC by mala zmysel, ak by bolo možné jasne identifikovať komparatívne výhody SR a ak by bola možnosť sektorového programovania výziev SAMRS. Hodnotitelia preto odporúčajú, aby realizácii tejto myšlienky predchádzala hĺbková analýza a odborná diskusia zainteresovaných strán o jej nastavení a očakávanej pridanej hodnote, aby sa tak predišlo možným problémom a nutnosti následných ad hoc riešení.

Závery a odporúčania týkajúce sa existujúcich nástrojov ODA:

- 8) Pre SAMRS: **Dotácie:** V dotačných výzvach je potrebné nájsť vyváženosť požiadaviek na zakomponovanie prierezových tém do projektových aktivít. Je určite žiadúce, aby prierezové

témy nezostali iba formálnou záležitosťou a nutnosťou, avšak na druhej strane by sa nemali stať neprimeranou záťažou pri príprave žiadostí a implementácii projektov. SAMRS by mal každoročne revidovať metodické usmernenie k prierezovým témam s cieľom odstraňovania drobných nejasností a nadbytočnej administratívnej záťaže. Vzhľadom k tomu, že toto metodické usmernenie vychádza z metodík UNDP vytvorených pre MZVEZ SR, bolo by vhodné doplniť link na metodiky UNDP ako odporúčanú literatúru do metodického usmernenia SAMRS, a tiež umiestniť tieto metodiky aj na web SAMRS k jednotlivým výzvam, aby boli ľahko dostupné pre všetkých žiadateľov.

- 9) Pre MZVEZ SR a SAMRS: **Tzv. mikrogranty:** Tzv. mikrogranty sú veľmi efektívny nástroj, prostredníctvom ktorého ZÚ SR pri obmedzenom rozpočte podporia relatívne veľa osôb a dosiahnu konkrétne viditeľné výsledky. Podľa názoru hodnotiteľov by zvyšovanie celkovej finančnej alokácie na tzv. mikrogranty malo byť prioritou v rámci slovenskej ODA. Ako vhodné sa tiež javí zvýšenie hornej hranice na jeden tzv. mikrogrant, prinajmenšom o výšku inflácie, teda aspoň na úroveň 13 000 EUR. Zároveň je potrebné ďalej zjednodušovať administratívne procesy spojené s tzv. mikrograntmi, najmä vykazovanie výdavkov. Súčasný model dvojstupňovej kontroly, ktorý zahŕňa ZÚ a následne centrálu SAMRS, sa vzhľadom na finančnú výšku tzv. mikrograntov javí ako predimenzovaný.
- 10) Pre MZVEZ SR: **Finančné príspevky na základe rozhodnutia ministra:** Hodnotitelia odporúčajú zvážiť možnosti transparentnejšieho zverejňovania informácií o poskytnutých príspevkoch – najmä zdôvodnenie, komu a prečo boli konkrétne finančné príspevky poskytnuté.
- 11) Pre SAMRS a MZVEZ SR: **Delegovaná spolupráca EÚ:** Delegovaná spolupráca EÚ je podľa názoru hodnotiteľov najväčšia príležitosť v histórii slovenskej ODA urobiť kvalitatívny a kvantitatívny krok vpred. Prvé skúsenosti, ktoré SAMRS s delegovanou spoluprácou v rokoch 2022 – 2024 získala, sú mimoriadne sľubné. Pre ďalšie úspešné pôsobenie v oblasti delegovanej spolupráce EÚ je potrebné v rámci SAMRS systematicky budovať kapacity v nasledovných oblastiach:
 - iniciatívne identifikovať projektové príležitosti v programových a partnerských krajinách, a to najmä v spolupráci so ZÚ;
 - vytvárať partnerstvá s inými európskymi agentúrami, napr. v rámci platformy Practitioners' Network for European Development Cooperation;
 - posilňovať tím vlastných zamestnancov, ktorí dokážu profesionálne pripravovať veľké medzinárodné projekty a následne ich implementovať a finančne riadiť;
 - stabilizovať zamestnancov v projektoch delegovanej spolupráce prostredníctvom pracovných zmlúv na dobu neurčitú tak, aby po ukončení projektov nedochádzalo k ich odchodu a strate expertízy;
 - identifikovať vhodných slovenských expertov a organizácie v rôznych sektoroch a zapájať ich do projektov delegovanej spolupráce EÚ;
 - zvyšovať povedomie o význame a výsledkoch realizovaných projektov delegovanej spolupráce EÚ, a to navonok aj smerom dovnútra rezortu.

V strednodobom horizonte je podľa vzoru CzechAid vhodným riešením vytvorenie samostatného organizačného útvaru v rámci SAMRS, ktorý dokáže zo získaných projektov pokryť náklady na svoje fungovanie a generovať ďalšie zdroje pre činnosť agentúry.

Na úrovni vlády SR je potrebné vytvoriť mechanizmus na spolufinancovanie projektov delegovanej spolupráce EÚ, ktorý je predpokladom zapájania SAMRS do tohto nástroja.

Pre SAMRS a Eximbanku: Na systémovej úrovni je potrebné ďalej rozvíjať spoluprácu medzi SAMRS a Eximbankou SR. Komplementarita ich pillar assessment môže byť v budúcnosti využitá pri komplexných projektoch rozvojovej spolupráce, napríklad na Ukrajinu.

- 12) Pre SAMRS: **Sharing Slovak Expertise**: Nástroj SSE by mal byť prehodnotený z pohľadu jeho náročnosti pre koordinátorov na SAMRS, resp. ZÚ. Ide predovšetkým o zjednodušenie finančných pravidiel a prenesenie povinnosti spracovať záverečnú správu zo SSE na jeho účastníkov, napr. ako podmienku refundácie nákladov vynaložených na letenky. Prínosy SSE pre účastníkov zapojených na oboch stranách by mali byť s odstupom času systematicky monitorované. Zároveň podľa názoru hodnotiteľov stojí za úvahu doplnenie vzájomného (obojstranného) zdieľania expertízy v definícii SSE, keďže aj pre slovenské subjekty je interakcia so zahraničnými partnermi prínosná, a to v odbornom, jazykovom aj interkulturálnom zmysle.
- 13) Pre MZVEZ SR a Eximbanku SR: **Zvýhodnené vývozné úvery**: Napriek tomu, že sa do augusta 2024 nepodarilo zrealizovať žiadny zvýhodnený vývozný úver, je vhodné naďalej každoročne alokovať finančné prostriedky na tento nástroj. MZVEZ SR spolu s Eximbankou SR by zároveň mali priebežne uskutočňovať aktivity na zvyšovanie povedomia podnikateľov o tomto nástroji. Za úvahu tiež stojí zdieľanie príkladov dobrej praxe zo štátov, kde tento nástroj funguje.
- 14) Pre MZVEZ SR, MF SR a UNDP: **Partnerstvo s UNDP** zahŕňa široké spektrum intervencií, ktoré sú realizované už pomerne dlho a s určitou mierou zotrvačnosti. Napriek tomu, že ide o veľké projekty, sú po obsahovej stránke pomerne ťažko zrozumiteľné a komunikovateľné. Ani z pohľadu hodnotiteľov nie je relevantnosť niektorých komponentov v kontexte slovenskej ODA jasná (napr. iniciatíva SEESAC bez zapojenia MO SR, reálne výsledky City Experiment Fund v rámci Slovak Transformation Fund). Do budúcnosti je preto vhodné zhodnotiť celé portfólio spolupráce s UNDP a jeho synergie s ostatnými nástrojmi slovenskej ODA, najlepšie prostredníctvom nezávislej evaluácie.

Závery a odporúčania týkajúce sa systému koordinácie slovenskej ODA:

- 15) Pre MZVEZ SR: Rozpočet rozvojovej spolupráce SR je vzhľadom na rozsah teritoriálnych a sektorových priorít Strednodobej stratégie a vzhľadom na cieľ dosiahnuť poskytovanie rozvojovej spolupráce na úrovni 0,33 % HND do roku 2030 výrazne poddimenzovaný. Postupné **navyšovanie rozpočtu na ODA SR** by malo byť prioritou.
- 16) Pre MZVEZ SR: Systém slovenskej ODA je vzhľadom na veľký počet zapojených rezortov a využívaných nástrojov pomerne fragmentovaný a neprehľadný. Hoci jednotlivé nástroje fungujú prevažne dobre, potenciál na ich vzájomné synergie zostáva zatiaľ nedostatočne využitý. **Zlepšenie vnútornej koordinácie slovenskej ODA** je možné dosiahnuť prostredníctvom nasledovných opatrení:
 - Zintenzívnenie fungovania Koordinačného výboru pre rozvojovú spoluprácu SR, napríklad prostredníctvom jeho častejšieho zvolávania na úrovni generálnych riaditeľov, alebo formou zriaďovania pracovných skupín pre tematické oblasti, kde je potrebná medzirezortná spolupráca.
 - Postupné posilňovanie postavenia SAMRS vedúce k jej autonómnej pozícii v rámci systému ODA SR, s dlhodobým cieľom pôsobiť ako implementačná agentúra pre všetky nástroje rozvojovej spolupráce.
- 17) Pre MZVEZ SR a SAMRS: Výrazný pokles dopytu po dotáciách SAMRS naznačuje, že je potrebná určitá sebareflexia a zmena prístupu na strane MZVEZ SR a SAMRS. Aby si SlovakAid udržal záujem renomovaných mimovládnych organizácií, musí svoju ponuku dotácií vnímať aj v kontexte konkurencie iných medzinárodných donorov, teda musí **byť konkurencieschopným donorom**. Zatraktívňovanie finančných podmienok, znižovanie

administratívnej náročnosti ako aj udržiavanie a ďalší rozvoj profesionality tímu SAMRS by mali byť základnými piliermi fungovania SAMRS.

- 18) Pre MZVEZ SR a SAMRS: Vzhľadom na plánovaný prechod na tzv. results-based management je potrebné **vytvoriť funkčný a zrozumiteľný monitorovací mechanizmus**. Hodnotitelia odporúčajú zavádzať tento systém postupne, pričom východiskovým bodom by mala byť revízia monitorovacieho mechanizmu (systému merateľných ukazovateľov a tabuľky logického rámca) na úrovni dotačných projektov, ktorý by sa následne testoval a ďalej aplikoval na iné nástroje bilaterálnej rozvojovej spolupráce. Dlhodobým cieľom by malo byť vytvorenie monitorovacieho mechanizmu až na úrovni Strednodobej stratégie. Keďže ide o metodologicky náročnú úlohu, je vhodné do tohto procesu zapojiť externého odborníka na danú oblasť.
- 19) Pre MZVEZ SR a SAMRS: Nadalej udržiavať nadštandardné **vzťahy s mimovládny sektorom ako kľúčovým partnerom** a realizátorom projektov cez dotácie. Konštruktívny dialóg s prijímateľmi dotácií môže byť využitý aj na hľadanie riešení na znižovanie administratívnej záťaže pri implementácii dotačných projektov.
- 20) Pre MZVEZ SR, MF SR a Eximbanku SR: Je potrebné nadalej viesť dialóg so zástupcami **súkromného sektora**, v spolupráci s Eximbankou SR podporovať aktivity na zvyšovanie povedomia o možnostiach zapájania sa podnikov do ODA SR a tiež prepájať súkromný sektor s mimovládny sektorom.
- 21) Pre MZVEZ SR: MZVEZ SR v rámci ODA SR zaviedlo kultúru nezávislých evaluácií, ktorá prispieva k transparentnosti a efektívnosti celého systému. Na základe zistení tejto evaluácie odporúčajú hodnotitelia **pokračovať v nezávislých hodnoteniach** vybraných nástrojov, ktorých výsledky a dopady nie sú dostatočne zdokumentované a propagované. Konkrétne by podľa názoru hodnotiteľov mohlo ísť o evaluáciu vládnych štipendií (v spolupráci s MŠVVaM SR) a o evaluáciu projektov implementovaných v spolupráci s UNDP (v súčinnosti s MF SR).

Závery a odporúčania pre MZVEZ SR týkajúce sa štruktúry a obsahu Strednodobej stratégie na roky 2025 - 2030:

- 22) V súčasnej Strednodobej stratégii nie je dostatočne zvýraznené jej prepojenie s politikami EÚ v oblasti rozvojovej spolupráce. Hodnotitelia preto odporúčajú zakomponovať do novej stratégie **silnejšie prepojenie na strategické dokumenty a možné synergie v oblasti rozvojovej spolupráce v rámci EÚ**. Konkrétne by malo ísť o:
 - jasne identifikovateľný odkaz na kľúčové dokumenty EÚ v oblasti rozvojovej spolupráce uvedený priamo v opise východiskovej situácie a princípoch ODA SR,
 - súlad so stratégiou Global Gateway,
 - zdôraznenie nových nástrojov EÚ v oblasti rozvojovej spolupráce, ich potenciálny prínos pre rozvojovú spoluprácu SR a zvyšovanie intenzity zapájania sa do výziev EÚ v tejto oblasti,
- 23) Hodnotitelia sa domnievajú, že súčasťou novej Strednodobej stratégie by mala byť kapitola o **prínosoch rozvojovej spolupráce pre obe strany**, teda pre partnerské krajiny aj pre SR ako donora. Argumentácia založená na konkrétnych výsledkoch na oboch stranách môže zlepšiť pozíciu MZVEZ SR pri budúcich rokovaniach o rozpočte na rozvojovú spoluprácu. Kľúčovým bodom samozrejme nadalej zostáva zdôrazňovanie rozvojového aspektu ODA SR a hodnôt, na ktorých je slovenská rozvojová spolupráca postavená.
- 24) Nová Strednodobá stratégia by mala **venovať aspoň jednu ucelenú kapitolu poskytovaníu humanitárnej pomoci** s uvedením úloh jednotlivých zapojených aktérov a používaných

nástrojov. Zároveň by mali zainteresované rezorty urýchlene pracovať na príprave novej stratégie pre humanitárnu pomoc. Súčasťou týchto prác by mal byť návrh nového rapid response mechanizmu, ktorý by nahradil provizórne používania finančných nástrojov na základe rozhodnutia ministra.

- 25) Hodnotitelia odporúčajú priamo v novej Strednodobej stratégii uviesť, že široká koncepcia teritoriálneho a sektorového zamerania rozvojovej spolupráce SR umožňuje v priebehu času pružne reagovať na aktuálne dianie vo svete a zmeny v potrebách partnerských krajín, čo môže spôsobiť aj **zmeny v intenzite podpory niektorej z partnerských krajín alebo v sektorovom zameraní vyhlasovaných výziev**. Vhodné by bolo aj zadefinovanie podmienok, za ktorých je možné partnerskú krajinu prestať podporovať cez veľké dotačné projekty, ako proces ukončenia rozvojovej spolupráce prebieha, a tiež za akých podmienok je možné významne navýšiť podporu pre vybranú partnerskú krajinu.
- 26) Pri tvorbe novej Strednodobej stratégie a pri zavádzaní results-based management je želateľné **inšpirovať sa príkladmi dobrej praxe európskych rozvojových agentúr**, ktoré je možné do určitej miery aplikovať aj v podmienkach SR. Evaluačná otázka 12 obsahuje námety z Fínska, Estónska a Slovinska.
- 27) V novej stratégii je potrebné zdôvodniť doterajšiu **nefunkčnosť zadávania zákaziek na realizáciu rozvojových projektov a rámcových dohôd**. V strednodobom horizonte by malo MZVEZ SR iniciovať legislatívne úpravy, ktoré tieto nástroje sfunkčnia.

Odporúčania týkajúce sa publicity:

- 28) V priebehu hodnotiaceho procesu bolo zozbieraných niekoľko námetov na zlepšenie **publicity SlovakAid**:
- Pre SAMRS: Po vzore iných európskych agentúr intenzívnejšie používať slogan rozvojovej spolupráce „*Naša pomoc nepozná hranice*“. Slogan „*Good idea Slovakia*“ nemá v kontexte rozvojovej spolupráce jednoznačný význam.
 - Pre SAMRS a prijímateľov dotácií: Zapojenie influencerov do kampaní SlovakAid (prípadne dlhodobá spolupráca v podobe vytvorenia ambasádora rozvojovej spolupráce) a intenzívnejšie využívanie sociálnych sietí s dôrazom na väčšie množstvo video materiálov. Zaujímavé môže byť napr. využitie vyslaných dobrovoľníkov, ktorí by mohli dokumentovať svoje aktivity pútavou formou.
 - Pre SAMRS: Hľadať možnosti propagácie aj formou aktivít s nízkymi nákladmi, napr. pokračovať vo vyhlasovaní súťaže o najlepšiu esej pre študentov VŠ, ktorú SAMRS vyhlásila iba raz, prípadne vyhlásiť obdobnú súťaž pre žiakov základných škôl a/alebo stredných škôl, aj s využitím modernejších formátov (napr. vytvorenie videa).
 - Pre MZVEZ SR, MF SR, SAMRS, UNDP, Eximbanka SR, MV SR: Nevyhnutnosťou je zaistenie a pravidelná kontrola funkčnosti internetových stránok zapojených subjektov, linkov na iné weby a prepojenie webových stránok hlavných aktérov zodpovedných za implementáciu strednodobej stratégie.
 - Pre MF SR: Zatraktívniť a sfunkčniť stránku slovakdev.sk – minimálne uviesť informáciu o tom, ako často sa dáta aktualizujú a poskytnúť link na stránku SAMRS a na výročné správy ODA SR.

Prílohy

Nasledovné prílohy sa nachádzajú v samostatnom dokumente:

- I. Zadávacie podmienky evaluácie
- II. Evaluačné nástroje: Dotazníky a návody na výkon pohovorov
- III. Zoznam posúdenej dokumentácie
- IV. Zoznam osôb, ktoré boli kontaktované počas evaluácie
- V. Nesúhlasné stanoviská
- VI. Zoznam členov riadiaceho výboru
- VII. Executive Summary

EVALUÁCIA STREDNODOBEJ STRATÉGIE ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE SR NA ROKY 2019 – 2023 PREDĹŽENEJ DO ROKU 2024

PRÍLOHY

30. 08. 2024

Túto evaluačnú správu vypracoval tím hodnotiteľov Lýdia Zimániová a Ján Helbich zo spoločnosti ERUDIO, s.r.o.

Odbor rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky poskytuje normatívne nástroje, predpisy, príručky a formuláre, ktoré boli v rámci procesu evaluácie použité.

Odbor rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky môžete kontaktovať na:

orpo@mzv.sk

+421 2 5978 3871

Názory uvedené v tomto dokumente sú názormi autorov a nemusia odzrkadľovať názory Odboru rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky alebo orgánov SlovakAid.

Táto publikácia nebola formálne editovaná.

Obsah

Príloha I: ZADÁVACIE PODMIENKY EVALUÁCIE.....	4
Príloha II: EVALUAČNÉ NÁSTROJE: DOTAZNÍKY A NÁVODY NA VÝKON POHOVOROV	10
Príloha III: ZOZNAM POSÚDNEJ DOKUMENTÁCIE	23
Príloha IV: ZOZNAM OSÔB, KTORÉ BOLI KONTAKTOVANÉ POČAS EVALUÁCIE	25
Príloha V: NESÚHLASNÉ STANOVISKÁ.....	26
Príloha VI: ZOZNAM ČLENOV RIADIACEHO VÝBORU.....	27
Príloha VII: EXECUTIVE SUMMARY	28

Príloha I: ZADÁVACIE PODMIENKY EVALUÁCIE

1. Predmet evaluácie

Predmetom evaluácie je Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺžená do roku 2024 na konci jej platnosti (záverečná evaluácia).

2. Kontext evaluácie

Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺžená do roku 2024 (ďalej len „strednodobá stratégia“) je strategický materiál v gescii Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (ďalej len „MZVEZ SR“). Bola vypracovaná na základe zákona č. 392/2015 Z. z. o rozvojovej spolupráci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 281/2019 Z. z. a prijatá vládou SR uznesením č. 40/2019 z 30. januára 2019. Platnosť strednodobej stratégie bola uznesením vlády SR č. 620/2023 z 20. novembra 2023 predĺžená o jeden rok, do roku 2024.

Strednodobá stratégia je kľúčový strategický dokument v oblasti rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky. Definuje ciele, princípy, sektorové a teritoriálne priority, nástroje rozvojovej spolupráce, modality spolupráce s partnerskými subjektmi na národnej aj medzinárodnej úrovni, poskytovanie humanitárnej pomoci, multilaterálnu rozvojovú spoluprácu a strategické úlohy pre zefektívňovanie systému rozvojovej spolupráce. Stratégia reaguje na medzinárodný vývoj a potreby partnerských krajín pri zohľadnení kapacít a expertízy SR. Vychádza z Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj a definuje príspevok SR ku globálnemu úsiliu o napĺňanie cieľov udržateľného rozvoja a reflektuje tiež odporúčania Výboru OECD pre rozvojovú pomoc (ďalej len „výbor OECD/DAC“) zo septembra 2018, ktoré predstavujú najvýznamnejšie výzvy smerom k zvyšovaniu kvality mechanizmu rozvojovej spolupráce SR. V prípade každej z troch programových krajín - Gruzínsko, Moldavsko, Keňa – je strednodobá stratégia doplnená samostatnou stratégiou pre rozvojovú spoluprácu s príslušnou krajinou, tzv. Country Strategy Paper.

V polovici doby platnosti strednodobej stratégie v roku 2021 bolo realizované jej priebežné hodnotenie zamerané primárne na systém dvojstrannej rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky za obdobie od januára 2019 do septembra 2021. Priebežné hodnotenie čerpalo z troch hodnotiacich procesov – (1) z externej evaluácie nezávislou konzultačnou spoločnosťou zamerané najmä na dvojstrannú rozvojovú spoluprácu v gescii MZVEZ SR a Slovenskej agentúry pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu, (2) z konzultácií s členmi Koordinačného výboru pre rozvojovú spoluprácu Slovenskej republiky k plneniu cieľov, k účinnosti teritoriálneho a sektorového zamerania rozvojovej spolupráce, využívaniu jej nástrojov a tiež k praktickým prekážkam efektívnej realizácie rozvojovej spolupráce, (3) z vlastného hodnotenia MZVEZ SR ako koordinátora rozvojovej spolupráce SR o podmienkach, výsledkoch a perspektívach rozvojovej spolupráce v konkrétnych partnerských krajinách.

Niektoré odporúčania z priebežného hodnotenia boli reflektované v nasledujúcich jednoročných plánovacích dokumentoch dvojstrannej rozvojovej spolupráce - Zameranie dvojstrannej rozvojovej spolupráce (rok 2022, rok 2023, rok 2024). Zmeny sa týkali napr. zúženia sektorového a teritoriálneho zamerania, posilnenia integrácie prierezočných tém či podpory zapájania súkromného sektora do rozvojovej spolupráce.

3. Účel evaluácie – dôvody, účel a očakávané použitie výsledkov evaluácie, hlavní užívatelia výsledkov evaluácie

Evaluácia zohráva významnú úlohu v riadení rozvojovej spolupráce založenom na výsledkoch v súlade s odporúčaním z partnerského hodnotenia Výboru OECD pre rozvojovú pomoc (tzv. OECD DAC peer review) z roku 2018. Hlavným cieľom evaluácie je získať nezávislé a objektívne podložené informácie využiteľné pri rozhodovaní o budúcom smerovaní a spôsobe realizácie rozvojovej spolupráce SR osobitne s dôrazom na prípravu novej Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR do roku 2030.

Zistenia a odporúčania evaluácie budú využité aj pri záverečnom hodnotení strednodobej stratégie, ktoré MZVEZ SR predloží vláde SR na konci roku 2024.

Závery evaluácie majú poskytnúť vyhodnotenie strednodobej stratégie s využitím medzinárodne uznávaných kritérií OECD DAC, t. j. relevantnosť, koherencia, účinnosť, efektívnosť, dopad a udržateľnosť. Pri hodnotení vplyvu poskytovateľ (evaluátor) zodpovedne posúdi mieru, do akej je s daným časovým odstupom možné preukázateľne vyhodnotiť dopady. Následne vykoná k dlhodobým dopadom na cieľové skupiny aspoň čiastkové zistenia a z nich vyplývajúce čiastočné závery.

Súčasťou záverečnej správy budú okrem odpovedí na evaluačné otázky aj odporúčania všeobecného charakteru pre MZVEZ SR, Slovenskú agentúru pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu, štátne a verejné inštitúcie, mimovládny, akademický a súkromný sektor z hľadiska ďalšieho zamerania a spôsobu realizácie rozvojovej spolupráce, prípadne odporúčania obsahového a procesného charakteru (ponaučenia).

Hlavnými užívatelmi výsledkov evaluácie sú MZVEZ SR, Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu, ďalšie štátne a verejné inštitúcie zapojené do rozvojovej spolupráce SR, ako i mimovládny, akademický a súkromný sektor zapojený do rozvojovej spolupráce SR.

4. Kritériá evaluácie a evaluačné otázky

Evaluácia bude vykonávaná na základe hodnotiacich kritérií OECD-DAC: relevantnosť, koherencia, efektívnosť, účinnosť, vplyv a udržateľnosť a bude odpovedať na nasledujúce otázky, pričom poskytovateľ môže v návrhu úvodnej správy navrhnúť úpravu evaluačných otázok:

Zameranie stratégie, stanovenie priorít a použitých nástrojov pre rozvojové intervencie

1. Do akej miery boli sektorové a teritoriálne priority vhodne stanovené z hľadiska cieľov strednodobej stratégie? Do akej miery boli sektorové priority vhodne stanovené z hľadiska národných stratégií krajín intervencie?
2. Do akej miery boli do rozvojovej spolupráce integrované prierezové témy Životné prostredie a zmena klímy a Rovnosť mužov a žien?
3. Existuje jasná intervenčná logika a relevantné nástroje na dosahovanie stanovených sektorových priorít a dodržiavanie teritoriálnych priorít?

Výzvy, relevantnosť schválených projektových návrhov a intervenčnej logiky z hľadiska sektorových priorít, potrieb a rozvojových cieľov partnerských krajín

4. Do akej miery zverejnené výzvy, ukazovatele aktivít vo výzvach a schválené projekty reagujú na priority strednodobej stratégie a partnerských krajín?

5. Do akej miery súčasné nastavenie výberu projektových žiadostí zabezpečuje realizáciu kvalitných rozvojových aktivít prispievajúcich k plneniu strednodobej stratégie?

Implementácia a miera dosiahnutia plánovaných cieľov strednodobej stratégie

6. Do akej miery boli dosiahnuté stanovené ciele strednodobej stratégie prostredníctvom schválených projektov/aktivít?
7. Do akej miery boli dosiahnuté ciele v skvalitňovaní systému rozvojovej spolupráce SR (kapitola 11 a 12 strednodobej stratégie)?
8. Aká bola miera zapojenia jednotlivých sektorov do implementácie strednodobej stratégie (verejná správa, mimovládny sektor, akademický sektor, súkromný sektor)?
9. Aké sú hlavné výstupy a výsledky rozvojových intervencií? Budú pozitívne dopady udržateľné aj po ukončení rozvojových intervencií?

Hospodárnosť a účinnosť rozvojových intervencií (tzv. value for money)

10. Do akej miery zodpovedajú dosiahnuté výstupy a výsledky využitým finančným prostriedkom?
11. V ktorých oblastiach je možné zlepšiť organizačné a funkčné usporiadanie implementácie strednodobej stratégie?

Koherencia

12. Do akej miery je strednodobá stratégia koherentná so stratégiami iných porovnateľných krajín v rámci EÚ a reflektuje aktuálne globálne trendy?
13. Aké strategické dokumenty zväžiť pri tvorbe novej stratégie okrem Agendy 2030 a odporúčaní Výboru OECD pre rozvojovú pomoc zo septembra 2018?

5. Konkrétne úlohy, ktoré má poskytovateľ vykonať

Poskytovateľ bude formou konzultácií spolupracovať s evaluačným manažérom a riadiacim výborom evaluácie na hodnotení strednodobej stratégie. Na základe zadávacích podmienok evaluácie poskytovateľ musí (i) vykonať posúdenie dokumentácie; (ii) vypracovať úvodnú správu vrátane veľkosti vzorky a techniky pre výber vzorky; (iii) navrhnúť a dokončiť úvodnú správu a metodiku pre evaluáciu, zahŕňajúc relevantné pripomienky v súlade s predpismi MZVEZ SR pre evaluáciu; (iv) uplatňovať kvantitatívne nástroje a analyzovať údaje; (v) triangulovať údaje a overovať protichodné vysvetlenia; (vi) zabezpečiť splnenie všetkých aspektov evaluácie; (vii) navrhnúť záverečnú evaluačnú správu vrátane záverov a odporúčaní v súlade s predpismi MZVEZ SR pre evaluáciu; (viii) dokončiť záverečnú evaluačnú správu na základe prijatých pripomienok; (ix) prezentovať zainteresovaným stranám záverečné zistenia a odporúčania evaluácie; (x) zabezpečiť, aby všetky výstupy boli predložené v súlade s predpismi MZVEZ SR pre evaluáciu.

6. Metodológia evaluácie – metódy použité pri zbere a analýze údajov, zdroje údajov

Poskytovateľ bude zodpovedný za navrhovanie metodiky evaluácie (vrátane popisu metodiky), pričom je povinný použiť minimálne tri evaluačné metódy. Evaluácia musí poskytnúť informácie založené na dôkazoch, ktoré sú dôveryhodné, spoľahlivé a užitočné. Odporúčania v správach musia byť dostatočne stručné a jasne vysvetlené.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR poskytne poskytovateľovi do 3 pracovných dní po nadobudnutí účinnosti zmluvy o poskytnutí služieb základnú dokumentáciu podľa Zoznamu základnej dokumentácie na posúdenie, ktorý je uvedený v prílohe č. I Zadávacích podmienok evaluácie. Dokumentácia bude poskytnutá v tlačenej alebo elektronickej forme. Poskytovateľ môže v priebehu evaluácie požiadať o predloženie ďalšej dokumentácie potrebnej pre realizáciu evaluácie.

Komunikácia medzi poskytovateľom a objednávateľom bude realizovaná prostredníctvom manažéra evaluácie, ktorým je zamestnanec odboru rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci MZVEZ SR.

7. Očakávané hmotné a merateľné výstupy a časový rámec evaluácie

Evaluácia bude prebiehať približne 110 pracovných dní od nadobudnutia účinnosti zmluvy o poskytnutí služieb, pričom jej priebeh sa bude riadiť termínmi uvedenými pri jednotlivých výstupoch evaluácie.

Poskytovateľ bude zodpovedať za kvalitné a včasné predloženie svojich konkrétnych výstupov tak, ako je to uvedené nižšie. Všetky produkty musia byť štruktúrované a jasne napísané a musia obsahovať zrozumiteľný proces analýzy.

Výstupy evaluácie:

Úvodná správa: Po preštudovaní strategických dokumentov, štatistických údajov, projektovej dokumentácie a úvodných diskusií s MZVEZ SR a Slovenskej agentúry pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu poskytovateľ pripraví návrh úvodnej správy. Úvodná správa detailne rozpracováva metodiku evaluácie, opisuje okruhy otázok a hypotéz formulovaných na základe štúdia projektových dokumentov a obsahuje:

- spôsob a metodiku (poskytovateľ navrhne spôsob a metodiku evaluácie na základe jeho odborných znalostí a skúseností vzhľadom na predmet zákazky, základné hypotézy a okruhy evaluačných otázok);
- predbežné zistenia na základe štúdie projektovej dokumentácie (projektový návrh, priebežné a záverečné správy a výsledky auditu) a strategických materiálov, ktoré poskytne MZVEZ SR;
- harmonogram evaluácie (s uvedením plánovaných rozhovorov, cieľových skupín, pozorovaní, dotazníkových prieskumov a pod.).

Podoba úvodnej správy sa musí riadiť formulárom, ktorý je uvedený v prílohe č. II Zadávacích podmienok evaluácie. Úvodná správa bude vypracovaná v slovenskom alebo českom jazyku a jej návrh sa odovzdá elektronicky na pripomienkovanie objednávateľovi najneskôr do 20 pracovných dní po nadobudnutí účinnosti zmluvy o poskytnutí služieb. Poskytovateľ má 5 pracovných dní na zapracovanie pripomienok objednávateľa k návrhu úvodnej správy. Po zapracovaní pripomienok a schválení konečnej verzie úvodnej správy objednávateľom mu poskytovateľ predkladá konečnú verziu úvodnej správy. Rozsah úvodnej správy je min. 15 a max. 30 strán A4 bez príloh. Úvodná správa musí byť odovzdaná objednávateľovi elektronicky na emailovú adresu uvedenú v zmluve o poskytnutí služieb.

Návrh záverečnej evaluačnej správy: podoba záverečnej evaluačnej správy sa musí riadiť predpísaným formulárom (viď príloha č. III Zadávacích podmienok evaluácie) a je vypracovaná v slovenskom alebo českom jazyku s dĺžkou textu min. 20 strán A4 (bez príloh) a obsahuje

manažérske zhrnutie v dĺžke min. 2 a max. 4 strany A4. Manažérske zhrnutie je vypracované aj v anglickom jazyku (viď príloha č. VII. Formuláru záverečnej evaluačnej správy). Poskytovateľ predloží objednávateľovi návrh záverečnej evaluačnej správy najneskôr do 50 pracovných dní odo dňa odovzdania konečnej verzie úvodnej správy. Poskytovateľ je do záverečnej správy povinný zapracovať prípadné pripomienky objednávateľa, ktoré mu objednávateľ doručí najneskôr 5 pracovných dní pred prezentáciou výsledkov evaluácie.

Prezentácia výsledkov evaluácie: Po predložení návrhu záverečnej evaluačnej správy a zapracovaní pripomienok sa poskytovateľ zúčastní na jej prezentácii a diskusii k zisteniam a odporúčaniam, ktorú organizačne zabezpečí MZVEZ SR. Prezentácia musí byť odovzdaná objednávateľovi elektronicky na emailovú adresu uvedenú v zmluve o poskytnutí služby.

Konečná záverečná evaluačná správa: na základe výstupov z prezentácie následne pristúpi poskytovateľ k dokončeniu záverečnej správy. Jej finálny návrh je povinný predložiť objednávateľovi najneskôr do 10 pracovných dní od prezentácie výsledkov evaluácie. Záverečná správa musí byť odovzdaná objednávateľovi elektronicky na emailovú adresu uvedenú v zmluve o poskytnutí služieb.

Poskytovateľ súhlasí s tým, že záverečná evaluačná správa bude následne zverejnená na webových sídlach MZVEZ SR a SAMRS.

8. Požiadavky na poskytovateľa

Evaluáciu môže vykonať fyzická alebo právnická osoba.

Poskytovateľ nebude vystupovať v úlohe zástupcu žiadnej strany a musí zostať nezávislý a nestranný. Podľa predpisov MZVEZ SR sa poskytovateľ nesmie zapájať do navrhovania a/alebo realizácie hodnoteného programu/projektu, do jeho kontrolovania a koordinácie a/alebo nesmie z neho profitovať.

Poskytovateľ alebo osoba prostredníctvom ktorej poskytovateľ vykonáva evaluáciu musí spĺňať všetky nižšie uvedené podmienky:

- nepodielal sa na príprave ani realizácii žiadneho z hodnotených projektov v akejkoľvek fáze,
- nie je zamestnancom MZVEZ SR alebo SAMRS, ani ním nebol v období implementácie hodnotených projektov; nepôsobí ani nepôsobil ako zamestnanec alebo externý spolupracovník realizátorov v období prípravy a implementácie hodnotených projektov, nebol zapojený do prípravy Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024 a Stratégií SR pre rozvojovú spoluprácu s programovými krajinami na roky 2021 – 2023, a zároveň z vyššie uvedeného neprofitoval, ani nezamlčal informáciu o vzniku potenciálneho konfliktu záujmov,
- má ukončené VŠ vzdelanie minimálne II. stupňa (magister alebo ekvivalent), teoretické znalosti metód evaluácie a praktické skúsenosti z evaluácie i z hodnotenia rozvojových projektov (minimálne 5 rokov praxe v oblasti evaluácie),
- má rozsiahle znalosti a skúsenosti súvisiace s uplatňovaním kvalitatívnych a kvantitatívnych metód pre evaluáciu.

Požiadavky na odbornú a technickú spôsobilosť bude poskytovateľ deklarovať predložením životopisu a dokladom o dosiahnutom najvyššom vzdelaní. Kvalifikačné predpoklady je tiež možné doložiť prostredníctvom referencií právnickej osoby, ktorá ponuku predkladá alebo referencií fyzických osôb, ktoré budú realizovať evaluáciu.

Súčasťou predloženého životopisu musí byť uvedenie:

- realizovaných evaluácií,
- realizovaných analytických štúdií podobného druhu,
- absolvovaných školení pre evaluáciu, školení zameraných na riadenie projektového cyklu,
- relevantných absolvovaných vysokoškolských predmetov,
- skúseností zo spolupráce so zahraničnými organizáciami,
- skúseností z oblasti rozvojovej spolupráce.

Poskytovateľ bude rešpektovať zásady správania pre evaluáciu (Príloha č. IV Zadávacích podmienok evaluácie), ktoré sú súčasťou predpisov MZVEZ SR pre evaluáciu.

Príloha II: EVALUAČNÉ NÁSTROJE: DOTAZNÍKY A NÁVODY NA VÝKON POHOVOROV

Osobné pohovory prebiehali formou čiastočne alebo pološtruktúrovaných rozhovorov s vybranou vzorkou respondentov. Tím evaluátorov dôsledne dodržiaval tzv. interview guidelines, to znamená, že rámec pre rozhovory bol jednotný, aby bolo možné získať objektívne a porovnateľné informácie pre zodpovedanie konkrétnych evaluačných otázok. Tento prístup tiež umožnil trianguláciu a syntézu získaných poznatkov a formuláciu jasných a zreteľných záverov. Aj keď rámec pre rozhovory bol jednotný, tím evaluátorov pri ich výkone rešpektoval špecifiká konkrétneho respondenta. Pohovor bol vedený s ohľadom na typ respondenta a relevantnosť inštitúcie, ktorú zastupoval, k evaluačným otázkam. Hodnotitelia nekládli sugestívne otázky a získané informácie ďalej overovali.

Rozhovor obsahoval prevažne otvorené otázky v snahe o získanie autentických odpovedí a skúseností respondenta bez nutnosti väčšieho zásahu hodnotiteľa. Časové ohraničenie rozhovoru bolo stanovené približne na 60 – 90 minút. V závislosti od priebehu rozhovoru a súhlasu respondenta sa môže podľa potreby predĺžiť alebo skrátiť.

Postup pri realizácii osobného pohovoru:

- vykonanie desk research, dôkladné preštudovanie dokumentov a dostupných údajov:
 - identifikácia oblastí, ktoré sú nejasné/potrebnú ďalšie skúmanie,
 - identifikácia oblastí, v ktorých čiastočne/úplne chýbajú relevantné informácie,
 - identifikácia protichodných tvrdení, ktoré je treba ďalej kriticky analyzovať,
 - identifikácia oblastí, v ktorých je potrebné zohľadniť skúsenosti z praxe,
- formulácia okruhov, prípadne konkrétnych otázok, ktoré sú priamo naviazané na evaluačné otázky,
- zaslanie súboru otázok na schválenie MZVEZ SR,
- pozvanie respondentov a určenie časového harmonogramu realizácie osobných pohovorov (bolo vykonané priebežne s predchádzajúcimi fázami)
- zaslanie okruhu otázok respondentom (v dostatočnom časovom predstihu),
- vykonanie pohovoru osobne alebo online,
- formulácia zistení z rozhovorov.

Interview guidelines:

- predstavenie hodnotiteľa,
- oboznámenie respondenta s predmetom a účelom evaluácie,
- priestor pre respondenta na predstavenie sa,
- krátke predstavenie štruktúry rozhovoru a dohoda na časovom rozsahu rozhovoru,
- kladenie otázok,
- kladenie dodatočných prehľbujúcich/vysvetľujúcich otázok v prípade potreby,
- priestor na doplnenie informácií alebo oblastí, ktoré neboli predmetom rozhovoru a respondent ich identifikoval ako dôležité pre účel evaluácie,
- poďakovanie a žiadosť o možnosť opätovne kontaktovať respondenta v prípade nejasností.

Počas celého priebehu rozhovoru hodnotiteľ dodržiaval základné zásady vedenia rozhovorov, a to viesť rozhovor v primeranom čase, v zodpovedajúcich priestoroch, kde nie je hluk a rušivé elementy, klásť otvorené otázky a neposudzovať odpovede respondenta, neklásť sugestívne otázky, zamerať sa

pri kladení otázok na fakty a reálne skúsenosti, neklásť otázky o oblastiach mimo kompetencie respondenta, ktoré by viedli k subjektívnym domnienkam.

Indikatívne otázky na osobné pohovory (odlišovali sa v závislosti od konkrétneho respondenta a jeho skúseností):

EO 1 Do akej miery boli sektorové a teritoriálne priority vhodne stanovené z hľadiska cieľov strednodobej stratégie? Do akej miery boli sektorové priority vhodne stanovené z hľadiska národných stratégií krajín intervencie (so zameraním výlučne na programové krajiny)?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, ZÚ SR

- Aký bol proces stanovenia teritoriálnych a sektorových priorít v strednodobej stratégii? Ktorí aktéri a ktoré dokumenty zohrávajú kľúčovú úlohu pri stanovení týchto priorít?
- Ktoré faktory priamo a nepriamo ovplyvnili výber konkrétnych cieľov strednodobej stratégie?
- Aká je miera dôležitosti identifikácie komparatívnych výhod SR pri určovaní sektorových priorít strednodobej stratégie?
- Aký je proces prípravy Zamerania dvojstrannej rozvojovej spolupráce SR na príslušný rok?
- Do akej miery je pri jeho príprave možné reflektovať aktuálnu situáciu vo svete a globálne trendy vzhľadom na teritoriálne a sektorové zameranie?
- Akým spôsobom a do akej miery sú národné stratégie programových krajín zohľadňované pri určovaní konkrétnych sektorových priorít? Ktoré dokumenty na národnej úrovni programových krajín sa obvykle analyzujú? Do akej miery prispieva ZÚ SR v programovej krajine k analýze sektorových priorít danej krajiny? Ktorí ďalší aktéri vstupujú do procesu určovania sektorových priorít danej programovej krajiny?

EO 2 Do akej miery boli do rozvojovej spolupráce integrované prierezové témy Životné prostredie a zmena klímy a Rovnosť mužov a žien?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, Ambrela, vzorka prijímateľov dotácií

- Metodika a jej implementácia – ako prebiehali školenia/informačné dni pre prijímateľov? Do akej miery je integrácia prierezových tém reflektovaná v rámci hodnotiaceho procesu žiadostí?
- Ako ovplyvnilo zavedenie metodického usmernenia integráciu prierezových tém do žiadostí o dotácie?
- Ako ovplyvnilo zavedenie metodického usmernenia integráciu prierezových tém pri realizácii projektov?
- Ako vnímajú metodiku a náročnosť integrácie prierezových tém prijímateľa? Čo by bolo možné zlepšiť/posilniť v tomto procese? Aké sú prekážky pri dosahovaní stanovených cieľov v rámci integrácie prierezových tém?
- Potvrdil sa vysoký prínos vybraných prierezových tém pre implementáciu strednodobej stratégie?
- Vyplynuli z implementácie intervencií iné dôležité témy, ktoré by mohli mať charakter prierezových tém v ďalšom období?

EO 3 Existuje jasná intervenčná logika a relevantné nástroje na dosahovanie stanovených sektorových priorít a dodržiavanie teritoriálnych priorít?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS

- Ktoré nástroje sú najčastejšie a naopak najmenej často využívané? Aké sú dôvody (administratívna náročnosť, organizačné a personálne zabezpečenie, financovanie, metodické usmernenie)?
- Aká je intenzita využívania rôznych nástrojov (často, menej často) v rôznych partnerských krajinách alebo pre rôzne sektorové zameranie? V čom sú hlavné odlišnosti, resp. výhody použitia konkrétneho nástroja, ktorý bol pre daný sektor/krajinu najčastejšie použitý?
- Akým spôsobom je možné posilniť doposiaľ nerealizované nástroje alebo tie menej často používané?
- Zodpovedajú realizované aktivity a dosahované výstupy a výsledky zvoleným cieľom v rámci sektorových a teritoriálnych priorít?
- Aký je doposiaľ záujem/aká je miera zapájania sa subjektov do projektov delegovanej spolupráce EÚ?
- Ako fungujú tieto projekty? Aký vplyv a reálny dosah majú na implementáciu strednodobej stratégie a aj celkovo na posilnenie ODA SR? Do akej miery úspešnosť takýchto projektov môže ďalej ovplyvniť smerovanie ODA SR?

EO 4 Do akej miery zverejnené výzvy, ukazovatele aktivít vo výzvach a schválené projekty reagujú na priority strednodobej stratégie a partnerských krajín?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, Ambrela

- Ako je nastavený proces vyhlasovania výziev (harmonogram výziev, ich zameranie, metodické usmernenia)? Ktoré sú hlavné východiskové dokumenty použité pri príprave výziev? Ako a do akej miery sú v tomto procese zohľadnené priority strednodobej stratégie a partnerských krajín?
- Ako prebieha príprava harmonogramu predkladania výziev na dotácie vzhľadom na priority strednodobej stratégie?
- Čo všetko vplýva na výber konkrétnych výziev pre príslušný rok?
- Akým spôsobom je zaistený súlad výziev s teritoriálnymi a sektorovými prioritami strednodobej stratégie?
- Do akej miery sú určené sektorové priority v rámci národných stratégií programových krajín vhodne reflektované vo výzvach (dotácie), resp. pri schvaľovaní finančných príspevkov ZÚ SR (tzv. mikrograntoch)? Do akej miery je možné flexibilne reagovať v rámci výziev, resp. pri schvaľovaní finančných príspevkov ZÚ SR na vznik nových sektorových priorít?
- Ako je nastavený a metodicky ukotvený systém ukazovateľov aktivít vo výzvach?
- Ako prebieha komunikácia s potenciálnymi žiadateľmi?
- Aké sú najväčšie prekážky zapojenia sa do výziev zo strany pre potenciálnych žiadateľov?
- Aké sú príčiny neúspechu v prípade, že na výzvy potenciálni žiadatelia nereagovali? Ako sa takýto stav rieši?

EO 5 Do akej miery súčasné nastavenie výberu projektových žiadostí zabezpečuje realizáciu kvalitných rozvojových aktivít prispievajúcich k plneniu strednodobej stratégie?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, ZÚ SR, Ambrela

- Aký je pomer celkových žiadostí a úspešných/schválených žiadostí?
- Ako je nastavený systém hodnotenia projektových žiadostí? Je tento systém transparentný?
- Ktorí aktéri sa podieľajú na výbere projektových žiadostí?
- Na ktoré oblasti sa kladie pri hodnotení najväčší dôraz?
- Ako často sa systém hodnotenia mení? Ak sa nemení, prečo? Ak sa mení, čo bolo hlavným dôvodom?
- Do akej miery prebieha komunikácia so žiadateľom v súvislosti s hodnotiacim systémom?

EO 6 Do akej miery boli dosiahnuté stanovené ciele strednodobej stratégie prostredníctvom schválených projektov/aktivít?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, ZÚ SR, Ambrela, vzorka prijímateľov dotácií

- Ako sú prepojené jednotlivé aktivity, výstupy a výsledky projektov/aktivít s cieľmi strednodobej stratégie? Existuje jednoznačná kauzálna väzba, ktorá aktivity spája s dosahovaním určených cieľov?
- Do akej miery vypovedajú existujúce merateľné ukazovatele (na úrovni projektov/aktivít) o dosahovaní týchto cieľov?
- Ako je možné nastaviť systém indikátorov do budúcnosti, aby bolo jednoznačné prepojenie aktivít s cieľmi stratégie a aby bolo možné kvantifikovať pokrok v implementácii?

EO 7 Do akej miery boli dosiahnuté ciele v skvalitňovaní systému rozvojovej spolupráce SR (kapitola 11 a 12 strednodobej stratégie)?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, Ambrela

- Aký je aktuálny stav implementácie plánovaných intervencií definovaných v kapitole 12 strednodobej stratégie?
- Ktoré oblasti boli identifikované ako problémové z pohľadu dosahovania definovaných indikátorov skvalitnenia systému rozvojovej pomoci?
- Ako je možné ďalej nastaviť proces skvalitňovania systému rozvojovej spolupráce SR? Ako nastaviť systém indikátorov tak, aby bolo možné sledovať pokrok v jednotlivých oblastiach?

EO 8 Aká bola miera zapojenia jednotlivých sektorov do implementácie strednodobej stratégie (verejná správa, mimovládny sektor, akademický sektor, súkromný sektor)?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, ZÚ SR, Ambrela, vzorka prijímateľov dotácií, UNDP

- Ktoré sektory sa najčastejšie a naopak najmenej často zapájali do implementácie strednodobej stratégie?
- Ktoré nástroje sú najčastejšie využívané iným typom aktérov než sú mimovládne organizácie?
- Boli identifikované objektívne prekážky v zapojení sa konkrétnych sektorov (legislatívne, administratívne, personálne kapacity, finančné, organizačné) do implementácie strednodobej stratégie? Ak áno, akým spôsobom je možné tieto prekážky odstrániť?
- Akým spôsobom je možné ďalej posilniť diverzifikáciu typov prijímateľov tak, aby sa vo vysokej miere zapájali všetky sektory?

EO 9 Aké sú hlavné výstupy a výsledky rozvojových intervencií? Budú pozitívne dopady udržateľné aj po ukončení rozvojových intervencií?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, ZÚ SR, Ambrela

- Je možné dosiahnuté výstupy a výsledky jednotlivých rozvojových intervencií kategorizovať? Ak áno, ktoré z nich boli najčastejšie?
- Existuje jasná kauzálna väzba medzi aktivitami, výstupmi, výsledkami a dopadmi? Je možné túto logiku sledovať pre každý projekt? Sú údaje systematicky sledované a analyzované? Je možné ich medzi sebou porovnávať?
- Aké pozitívne dopady boli identifikované po realizácii intervencií? Je možné tieto pozitívne dopady monitorovať? Ak áno, akým spôsobom?
- Do akej miery sú v projektoch zahrnuté inovácie?
- Aké faktory majú vplyv na udržateľnosť projektu?
- Aké sú najčastejšie negatívne vplyvy na udržateľnosť pozitívnych dopadov projektu?
- Do akej miery je možné negatívne vplyvy na udržateľnosť dopadov eliminovať?

EO 10 Do akej miery zodpovedajú dosiahnuté výstupy a výsledky využitým finančným prostriedkom?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, Eximbanka, MF SR

- Aká časť finančných prostriedkov bola použitá na personálne zabezpečenie projektov a aká na realizáciu konkrétnych aktivít?
- Koľko finančných prostriedkov sa použilo na dosiahnutie jedného výstupu?
- Dosahovanie ktorých výstupov a výsledkov je finančne najnáročnejšie?
- Aká je finančná náročnosť prípravy nástrojov, ktoré sa doposiaľ neuskutočnili (vrátane financovania personálnych odborných kapacít, ktoré sa na príprave podieľajú – sú tieto výdavky súčasťou ODA SR alebo sú zabezpečované iným spôsobom?)?

EO 11 V ktorých oblastiach je možné zlepšiť organizačné a funkčné usporiadanie implementácie strednodobej stratégie?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, Ambrela, Eximbanka, MF SR, UNDP

- Do akej miery sú jednotliví aktéri rozvojovej spolupráce SR zapojení do implementácie strednodobej stratégie? Je možné identifikovať aktérov, ktorí by sa mali zapájať intenzívnejšie alebo naopak menej intenzívne?
- Ktoré iné subjekty by mali byť zohľadnené ako aktéri pri vypracovaní novej stratégie?
- Akým spôsobom je možné posilniť funkčné usporiadanie implementácie strednodobej stratégie?

EO 12 Do akej miery je strednodobá stratégia koherentná so stratégiami vybranej vzorky porovnateľných krajín v rámci EÚ (zameranie na best practice) a reflektuje aktuálne globálne trendy?

Respondenti: MZVEZ SR, SAMRS, OECD, Ambrela

- Ktoré oblasti je možné identifikovať ako slabé miesta pri implementácii strednodobej stratégie?
- Akým spôsobom je možné aplikovať identifikovanú dobrú prax pre podmienky SR?
- Ktoré ďalšie dokumenty je potrebné zohľadniť pri tvorbe novej stratégie?
- Do akej miery bolo možné v rámci implementácie aktivít strednodobej stratégie flexibilne reagovať na situácie ako napr. pandémie COVID-19 alebo vypuknutie vojenského konfliktu na Ukrajine?
- Aké sú ponaučenia z prekážok, ktorým musela ODA SR počas daného časového obdobia čeliť?
- Akým spôsobom je možné v novej stratégii flexibilne reagovať na nové globálne výzvy a trendy?

Dotazníkový prieskum bol realizovaný online formou prostredníctvom použitia nástroja EUSurvey, ktorý zabezpečil anonymitu respondentov a súlad s GDPR požiadavkami. Dotazníkový prieskum obsahoval predovšetkým uzavreté otázky s preddefinovanými odpoveďami. Presný obsah je uvedený na nasledujúcich stranách. Formát dotazníka bol prispôsobený nástroju EUSurvey.

Úvodná informácia (priamo v dotazníkovom prieskume hneď po kliknutí na link)

Vážená pani, vážený pán,

d'akujeme za Váš záujem vyplniť dotazníkový prieskum realizovaný medzi **prijímateľmi dotácií** financovaných zo štátneho rozpočtu **v rámci Oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky (ODA SR)**.

Vyplnením dotazníka prispějete k realizácii externej evaluácie **Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024** a získaniu východiskových údajov pre rozhodovanie o budúcom smerovaní ODA SR s dôrazom na prípravu novej Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR do roku 2030.

Dotazník je určený všetkým **jednotlivcom**, ktorí sa v rokoch 2019 – 2024 podieľali na implementácii projektov rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci SR financovaných z ODA SR so zameraním na projekty cez dotácie realizované od roku 2019 do súčasnosti.

Cieľom dotazníkového prieskumu je zistiť **Váš osobný názor** na oblasť realizácie rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci SR, ktorý bude postavený na Vašich doterajších skúsenostiach v tejto oblasti a nemusí sa nevyhnutne zhodovať s oficiálnym postojom organizácie, v ktorej momentálne pôsobíte.

Dotazník je anonymný a v súlade s pravidlami ochrany osobných údajov.

Vyplnenie dotazníka trvá približne 20 minút. Dotazník je možné vyplniť do 14. júla 2024.

V prípade otázok alebo akýchkoľvek technických problémov sa prosím obráťte na administrátorku prieskumu [REDACTED].

Vopred d'akujeme za Váš čas a ochotu.

*** povinná otázka**

SEKCIA ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O RESPONDENTOVI/RESPONDENTKE

1. Do ktorého sektora patrí organizácia/inštitúcia, v ktorej pôsobíte?^{*} /vyber jednu odpoveď/
 - verejná správa
 - súkromný sektor
 - tretí sektor/neziskový sektor/mimovládne organizácie
 - akademický sektor (právnické osoby, ktoré vykonávajú vedeckú činnosť, vzdelávaciu činnosť alebo výskumnú činnosť)
 - iné
Po kliknutí na iné:
2. Prosím, uveďte^{*}: /otvorená otázka/
3. Na koľkých projektoch v oblasti rozvojovej spolupráce financovaných z Oficiálnej rozvojovej pomoci SR prostredníctvom poskytnutia dotácie ste sa Vy osobne podieľali?^{*} /vyber jednu odpoveď/
(počas celého Vášho profesijného pôsobenia v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci)
 - 1-2
 - 3-5
 - 6 - 10
 - viac ako 10
4. S akým typom projektov v oblasti rozvojovej spolupráce financovaných z Oficiálnej rozvojovej pomoci SR prostredníctvom poskytnutia dotácie v rokoch 2019 – 2024 máte osobnú skúsenosť?^{*} /môžete vybrať viac možností/
 - Rozvojový projekt (vrátane projektov formou strategického partnerstva)
 - Humanitárny projekt
 - Vyslanie dobrovoľníkov a expertov
 - Projekt na budovanie kapacít
 - Projekt rozvojového vzdelávania
 - Podpora nových podnikateľských partnerstiev
 - Spolufinancovanie projektov EÚ (t.z. podpora projektov slovenských organizácií schválených v rámci rozvojových nástrojov Európskej Komisie prostredníctvom poskytnutia spolufinancovania)
5. V ktorých regiónoch sa implementovali projekty rozvojovej spolupráce, na ktorých realizácii ste sa Vy osobne podieľali?^{*} /môžete vybrať viac možností/
 - Blízky východ
 - Východná subsaharská Afrika
 - západný Balkán
 - krajiny Východného partnerstva
 - iné
Po kliknutí na Blízky Východ:
6. V ktorej konkrétnej krajine?^{*} /môžete vybrať viac možností/

- Irak
- Jordánsko
- Libanon
- Sýria

Po kliknutí na Východnú subsaharskú Afriku:

7. V ktorej konkrétnej krajine?* /*môžete vybrať viac možností*/

- Burundi
- Etiópia
- Eritrea
- Južný Sudán
- Keňa
- Rwanda
- Somálsko
- Tanzánia
- Uganda

Po kliknutí na západný Balkán:

8. V ktorej konkrétnej krajine?* /*môžete vybrať viac možností*/

- Albánsko
- Bosna a Hercegovina
- Čierna Hora
- Kosovo
- Severné Macedónsko
- Srbsko

Po kliknutí na krajiny Východného partnerstva:

9. V ktorej konkrétnej krajine?* /*môžete vybrať viac možností*/

- Bielorusko
- Gruzínsko
- Moldavsko
- Ukrajina

Po kliknutí na Iné:

10. Prosím, uveďte konkrétne*: /*otvorená otázka*/

11. Na ktoré tematické oblasti boli primárne zamerané projekty rozvojovej spolupráce, na ktorých realizácii ste sa Vy osobne podieľali?* /*môžete vybrať viac možností*/

- Kvalitné vzdelávanie
- Dobré zdravie
- Dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti
- Potravinová bezpečnosť a poľnohospodárstvo
- Infraštruktúra a udržateľné využívanie prírodných zdrojov
- Podpora tvorby trhového hospodárstva

12. Akú časť aktivít organizácie, v ktorej pracujete, tvoria projekty financované z Oficiálnej rozvojovej pomoci SR?* /*vyber jednu odpoveď*/

- venujeme sa výhradne týmto projektom
- tvoria väčšinu našich aktivít

- tvoria približne polovicu našich aktivít
- tvoria menšiu časť našich aktivít
- tvoria iba zanedbateľnú časť našich aktivít (venujeme sa im iba príležitostne)

Po kliknutí na *venujeme sa výhradne týmto projektom; tvoria väčšinu našich aktivít* alebo *tvoria približne polovicu našich aktivít*:

13. Je vo Vašej organizácii dostatok kvalifikovaných pracovníkov, ktorí sa podieľajú na implementácii projektov financovaných z Oficiálnej rozvojovej pomoci SR? ^{*}
/vyber jednu odpoveď/

- áno
- áno, ale stretávame sa s častou fluktuáciou kvalifikovaných pracovníkov
- nie
- neviem/nechcem sa vyjadriť

14. V akej oblasti/oblastiach by ste privítali ďalšie vzdelávanie v zmysle posilnenia Vašich zručností a vedomostí pri realizácii projektov rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci? /otvorená otázka/

SEKCIA TERITORIÁLNE A SEKTOROVÉ ZAMERANIE SÚČASNEJ A BUDÚCEJ STREDNODOBEJ STRATÉGIE ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE SR

15. Vyjadrite, prosím, svoj postoj k jednotlivým výrokom, ktoré sa týkajú súčasných a budúcich teritoriálnych a sektorových priorít rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci SR ^{*}:

Výroky	súhlasím	skôr súhlasím	skôr nesúhlasím	nesúhlasím	neviem sa vyjadriť
Teritoriálne zameranie					
Keňa, Moldavsko a Gruzínsko boli vhodné zvolené ako programové (prioritné) krajiny v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 s predĺžením do roku 2024.					
Keňa by mala zostať programovou (prioritnou) krajinou aj v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030.					
Moldavsko by malo zostať programovou (prioritnou) krajinou aj v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030.					
Gruzínsko by malo zostať programovou (prioritnou) krajinou aj v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030.					
Ukrajina by sa mala stať programovou (prioritnou) krajinou v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030.					
Počet partnerských krajín, na ktoré sa v súčasnosti zameriava rozvojová spolupráca SR, je príliš vysoký.					
Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR do roku 2030 by sa mala viac zamerať na krajiny patriace medzi najmenej rozvinuté krajiny (tzv. LDCs).					
Sektorové priority					

Šesť sektorových priorít (kvalitné vzdelávanie; dobré zdravie; dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti; potravinová bezpečnosť a poľnohospodárstvo; infraštruktúra a udržateľné využívanie prírodných zdrojov; podpora tvorby trhového hospodárstva) bolo vhodne zvolených v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024.					
Dve prierezové témy (životné prostredie a zmena klímy + rovnosť príležitostí) boli vhodne zvolené v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024.					
Počet sektorových priorít by sa mal v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030 znížiť.					
Sektorové priority v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030 by mali byť užšie špecifikované.					

16. Ktoré krajiny by podľa Vás mali byť programovými (prioritnými) krajinami v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030?* (uved'te maximálne 4 krajiny)
/otvorená otázka/

17. Ktoré sektory by podľa Vás mali byť prioritou v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030?* (uved'te maximálne 4 sektory)
/otvorená otázka/

18. V súčasnej Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024 sú určené dve prierezové témy: životné prostredie a zmena klímy a rovnosť príležitostí. Ktoré sektory by mali byť podľa Vás určené ako prierezové témy v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR do roku 2030?*
/otvorená otázka/

SEKCIA SÚČASNÉ FUNKČNÉ A ORGANIZAČNÉ NASTAVENIE ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE (ODA) SR

19. Vyjadrite, prosím, svoj postoj k jednotlivým výrokom, ktoré sa týkajú súčasného funkčného a organizačného nastavenia rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci SR*:
[Pozn.: Pokiaľ máte viac rôznych skúseností, posúďte, prosím, tú **najaktuálnejšiu**.]

Výrok	súhlasím	skôr súhlasím	skôr nesúhlasím	nesúhlasím	neviem sa vyjadriť/nemám osobnú skúsenosť
Prípravný proces (zapájanie sa do výziev)					
Organizácia, v ktorej pracujem, sa pravidelne zapája do vyhlásených výziev agentúry SAMRS na žiadosti o poskytnutie dotácií z Oficiálnej rozvojovej pomoci SR.					
Informácie o nových výzvach agentúry SAMRS na poskytnutie dotácií z Oficiálnej rozvojovej pomoci SR sú zrozumiteľné.					

Informačné dni, ktoré usporadúva agentúra SAMRS k jednotlivým výzvám, hodnotím ako užitočné.					
Čas medzi zverejnením výzvy a termínom na podanie žiadosti o poskytnutie dotácie je primeraný.					
Komunikácia s agentúrou SAMRS ohľadom jednotlivých výziev a podmienok zapájania sa do nich je bezproblémová.					
Administratívna a časová náročnosť prípravy žiadosti o poskytnutie dotácie je primeraná.					
Proces výberu/schvaľovania žiadostí					
Hodnotiaci systém žiadostí o poskytnutie dotácie je podľa mojej skúsenosti transparentný.					
Schvaľovací proces žiadostí o poskytnutie dotácie podľa mojej skúsenosti trvá primerane dlhú dobu.					
Spätná väzba od agentúry SAMRS v prípade neschválenia žiadosti o poskytnutie dotácie je dostatočná a zrozumiteľná.					
Implementácia projektu					
Príručky a manuály pre realizáciu projektov sú zrozumiteľné a užitočné pri implementácii projektu.					
Komunikácia s agentúrou SAMRS počas implementácie projektu je bezproblémová.					
Metodické usmernenie k integrácii prierezových tém pri implementácii projektu je zrozumiteľné a ľahko aplikovateľné.					
Administratívna a časová náročnosť týkajúca sa implementácie projektu je primeraná.					
Finančná náročnosť (výška spolufinancovania) týkajúca sa implementácie projektu je primeraná.					

Pri otázke *Pravidelne sa zapájame do vyhlásených výziev SAMRS na žiadosti o poskytnutie dotácií z ODA SR* po kliknutí na *skôr nesúhlasím* alebo *nesúhlasím*:

20. Aké sú hlavné príčiny toho, že sa nezapojíte do vyhlásenej výzvy? /*môžete vybrať viac možností*/

- nie sme oprávnenými žiadateľmi
- nemáme dostatočné personálne kapacity na prípravu alebo implementáciu projektu
- nemáme dostatočné finančné zdroje na spolufinancovanie projektu
- nevhodné teritoriálne zameranie výzvy pre našu organizáciu
- nevhodné sektorové zameranie výzvy pre našu organizáciu

- iné:
po kliknutí na iné:
21. Prosím, uveďte príklad*: */otvorená otázka/*
22. Nakoľko náročné bolo prispôbiť aktivity projektu požiadavkám týkajúcim sa zakomponovania prierezových tém (životné prostredie a zmena klímy + rovnosť príležitostí) do Vášho projektu?*:
/vyber jednu odpoveď/
- veľmi náročné
 - náročné
 - primerané
 - nenáročné
 - neviem/nechcem sa vyjadriť
- Po kliknutí na veľmi náročné a náročné:
23. Prosím, uveďte príklad, v čom najčastejšie spočívala táto náročnosť*: */otvorená otázka/*
24. Navrhните, čo by Vám ako realizátorovi projektu pomohlo v tom, aby ste prierezové témy mohli bezproblémovo zakomponovať do Vášho projektu pri jeho príprave aj následnej realizácii : */otvorená otázka/*
25. Do akej miery bola podľa Vašich skúseností Oficiálna rozvojová pomoc SR schopná pružne reagovať na neočakávané udalosti, akými boli napríklad COVID-19, či vojnový konflikt na Ukrajine?*: */vyber jednu odpoveď/*
- do veľmi vysokej miery
 - do vysokej miery
 - do nízkej miery
 - vôbec nedokázala na tieto udalosti reagovať
 - neviem/nechcem sa vyjadriť
26. Ako by podľa Vás bolo možné zlepšiť flexibilitu rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci SR pri reakcii na neočakávané udalosti vo svete? Čo by podľa Vás určite mal obsahovať mechanizmus rýchlej pomoci SR v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci?*: */otvorená otázka/*

SEKCIA AKTIVITY, VÝSTUPY, VÝSLEDKY, DOPADY PROJEKTOV A ICH UDRŽATEĽNOSŤ

27. Uveďte, prosím, konkrétne príklady výsledkov aktivít (t.z. **širšie zmeny**, ktoré sa udiali na základe realizovaných projektových aktivít), ktoré ste realizovali v rámci projektov cez dotácie financovaných z oficiálnej rozvojovej pomoci SR a ktoré významne prispeli k dosahovaniu cieľov definovaných v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺženej do roku 2024*: */otvorená otázka/*
(Pozn.: Ciele strednodobej stratégie:
1. znižovanie chudoby a riešenie príčin migrácie
 2. posilňovanie demokracie a dobrej správy vecí verejných
 3. zlepšovanie životného prostredia (opatrenia na zmiernenie zmeny klímy)

28. Uved'te, prosím, príklady konkrétnych dopadov projektov, ktoré ste realizovali cez dotácie v rámci Oficiálnej rozvojovej pomoci SR*: */otvorená otázka/*
(pozn.: dopad v zmysle **dlhodobého efektu** intervencií realizovaných prostredníctvom projektových aktivít na danú oblasť alebo cieľovú skupinu)
29. Akým spôsobom by podľa Vás mohla agentúra SAMRS podporiť udržateľnosť výsledkov a pozitívnych dopadov realizovaných projektov? (okrem pokračovania financovania daných projektov)?* */otvorená otázka/*

SEKCIA POVEDOMIE O SLOVENSKEJ REPUBLIKE A SLOVAKAID

30. Na základe Vašich doterajších skúseností, s čím si obyvatelia partnerských krajín najčastejšie spájajú Slovenskú republiku?* (môžu to byť aj asociácie mimo rozvojovej spolupráce) */otvorená otázka/*
31. Čo považujete za silné stránky SR, ktoré je možné sprostredkovať a aplikovať aj v partnerských krajinách prostredníctvom projektov rozvojovej spolupráce?* */otvorená otázka/*
32. Aké je podľa Vás povedomie o značke SlovakAid v partnerských krajinách, v ktorých ste doteraz pôsobili (t.z. realizovali projekty rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci)?* */vyber jednu odpoveď/*
- veľmi vysoké
 - vysoké
 - nízke
 - veľmi nízke
 - neviem/nechcem sa vyjadriť
33. Navrhните, ako je možné podľa Vás zvýšiť povedomie o značke SlovakAid v partnerských krajinách aj na Slovensku? */otvorená otázka/*

Príloha III: ZOZNAM POSÚDNEJ DOKUMENTÁCIE

Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023 predĺžená do roku 2024
Zákon č. 392/2015 Z. z. o rozvojovej spolupráci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 281/2019 Z. z.
Správa z komplexného hodnotenia systému rozvojovej spolupráce Slovenska (Výbor OECD/DAC Peer Review)
Zamerania bilaterálnej rozvojovej spolupráce SR na príslušný rok (za roky 2019 – 2024)
CSP Stratégia SR pre rozvojovú spoluprácu s Gruzínskom na roky 2021 - 2023
CSP Stratégia SR pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2021 - 2023
CSP Stratégia SR pre rozvojovú spoluprácu s Moldavskou republikou na roky 2021 - 2023
Výzvy na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie v rokoch 2019 - 2024
Metodické usmernenia SAMRS pre projekty rozvojovej a humanitárnej spolupráce SR k prierezovým témam na príslušný rok (za roky 2021 – 2024)
Zoznam schválených žiadostí o poskytnutie dotácie v rokoch 2019 - 2023
Zoznam finančných príspevkov poskytnutých v rokoch 2019 - 2023
Projektová dokumentácia projektov schválených v rokoch 2019 - 2023
Priebežné hodnotenie Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 - 2023
Dokumenty MZVEZ SR týkajúce sa evaluácie - Stratégia monitorovania a evaluácie rozvojovej spolupráce SR, Príručka pre evaluáciu projektov rozvojovej spolupráce SR
Správa o rozvojovej spolupráci SR za príslušný rok (2019 – 2022)
Výročné správy SAMRS za príslušný rok (roky 2019 – 2023)
Podklady k poskytnutým vysokoškolským štipendiám
Praktický manuál k poskytovaní zvýhodnených vývozných úverov do vybraných rozvojových krajín
Zmluva o poskytovaní služieb uzavretá medzi MF SR a Eximbankou SR
Hodnotiaca správa AidWatch za rok 2022 Platformy rozvojových organizácií - Ambrela
Development Cooperation and Humanitarian Aid Strategy of the Republic of Slovenia until 2030
Mid-Term Programme For Development Assistance And Humanitarian Aid Of The Republic Of Bulgaria For The Period 2020-2024
Development Cooperation and Humanitarian Aid Strategy for 2024 – 2030 (Estonia)
Guidance for Applicants – Small Grants (SAMRS)

Manuál Program podnikateľských partnerstiev na rok 2024
Smernica č. 58/2022 zo dňa 21. októbra 2022, ktorou sa upravuje postup pri poskytovaní finančného príspevku v oblasti rozvojovej spolupráce SR (MZVEZ SR)
Rozhodnutie ministra ZVEZ SR č. 9/2020 zo dňa 27. januára 2020 o zriadení Koordinačného výboru pre rozvojovú spoluprácu
Príručka Rodová rovnosť v projektoch rozvojovej spolupráce (UNDP, 2020)
Príručka pre integrovanie prierezovej témy životného prostredia a zmeny klímy do nástrojov rozvojovej spolupráce SR (UNDP, 2020)
Koncepcia vysielania dobrovoľníkov a expertov-dobrovoľníkov do rozvojových krajín
Záverečná evaluačná správa priebežnej evaluácie Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 - 2023
Správa o výsledkoch a odporúčaníach vyplývajúcich z partnerského hodnotenia Výboru OECD pre rozvojovú pomoc
Informácia o priebežnom plnení odporúčaní vyplývajúcich z partnerského hodnotenia Výboru OECD pre rozvojovú pomoc – 2020 až 2023
Hlavná projektová dokumentácia k vykonávaniu nástrojov EÚ určených na rozvojovú spoluprácu, tzv. delegovanej spolupráci EÚ
Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce na roky 2014 - 2018
Odpoveď manažmentu k evaluácii projektov globálneho rozvojového vzdelávania (rok 2020) a rozvojových projektov v Moldavskej republike (rok 2023)
Hodnotenie nástroja na financovanie vonkajšej činnosti NDICI – Globálna Európa v polovici obdobia – závery Rady (24. júna 2024)
Správa Komisie Európskeho Parlamentu a Rade o hodnotení nástrojov Európskej Únie na financovanie vonkajšej činnosti pre viacročné finančné rámce na obdobie 2014 – 2020 a 2021 – 2027 (2024)
Mid-Term Evaluation Public and Private Finance for Development (2023)
Dotazník o identifikácii rozvojového aspektu projektu (Eximbanka SR)

Príloha IV: ZOZNAM OSÔB, KTORÉ BOLI KONTAKTOVANÉ POČAS EVALUÁCIE

Počet respondentov	Organizácia	Údaje členené podľa rodu	Krajina
2	MZVEZ SR / ORPO	Muž: 2	SR
		Žena: 0	
7	SAMRS (vrátane bývalej riaditeľky a bývalého riaditeľa)	Muž: 2	SR
		Žena: 5	
3	MF SR	Muž: 0	SR
		Žena: 3	
2	Platforma rozvojových organizácií - Ambrela	Muž: 2	SR
		Žena: 0	
1	MŠVVM SR	Muž: 0	SR
		Žena: 1	
1	Eximbanka SR	Muž: 1	SR
		Žena: 0	
1	UNDP	Muž: 0	SR
		Žena: 1	
1	OECD	Muž: 1	OECD
		Žena: 0	
7	ZÚ SR (vrátane Stáleho zastúpenia SR pri EÚ v Bruseli)	Muž: 1	Keňa
			Gruzínsko
			Moldavsko
			Ukrajina
		Žena: 6	Libanon
			Belgicko
			Bosna a Hercegovina
2	ADRA -Adventistická agentúra pre pomoc a rozvoj, o. z.	Muž: 1	SR
		Žena: 1	
2	Človek v ohrození, n. o.	Muž: 0	SR
		Žena: 2	
1	Dvojfarebný svet, o. z.	Muž: 0	SR
		Žena: 1	
2	Slovenská katolícka charita	Muž: 0	SR
		Žena: 2	
2	SFPA Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku	Muž: 1	SR
		Žena: 1	
1	Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o.	Muž: 1	SR
		Žena: 0	

Príloha V: NESÚHLASNÉ STANOVISKÁ

Príloha VI: ZOZNAM ČLENOV RIADIACEHO VÝBORU

Organizácia	Meno	Označenie / pozícia	E-mail
MZVEZ SR	Zuzana Karkušová	manažérka evaluácie	zuzana.karkusova@mzv.sk
MZVEZ SR	Sabina Bacigálová	referentka pre rozvojovú spoluprácu	sabina.bacigalova@mzv.sk
MZVEZ SR	Maroš Kramár	referent pre rozvojovú spoluprácu	maros.kramar@mzv.sk
SAMRS	Anna-Mária Benková	projektová a finančná manažérka/od 1. 5. 2024 vedúca projektového oddelenia	annamaria.benkova@slovakaid.sk
-	Edita Bednárová	expertka na evaluácie	edita.bednarova@gmail.com

Príloha VII: EXECUTIVE SUMMARY

The subject of this report is an evaluation of the Medium-Term Strategy for Development Cooperation of the Slovak Republic for 2019-2023, extended until 2024. The Medium-Term Strategy is a key policy document for the development cooperation of the Slovak Republic, elaborated by the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic (MFEA SR) in accordance with the Development Cooperation Act. The aim of the evaluation is to provide an independent review of the implementation of the Slovak Official Development Assistance (ODA) to date and to gather objective evidence for decision-making on its future direction, with an emphasis on the preparation of the new Medium-Term Strategy for Development Cooperation of the Slovak Republic until 2030.

The evaluation focuses exclusively on Slovakia's bilateral development cooperation, covering the period 2019-2023 for which comprehensive data were available. The authors of the report are Lýdia Zimániová and Ján Helbich from the research and consultancy company ERUDIO. The evaluation used both quantitative and qualitative data collection tools which included 25 semi-structured interviews, an online questionnaire survey conducted among the grant beneficiaries of the Slovak Agency for International Development Cooperation (SAIDC), an in-depth analysis of a sample of supported projects, and a comparative analysis of development cooperation strategies of selected EU countries. The analytical work was concluded by a triangulation of findings and a validation workshop with representatives of the MFEA SR and SAIDC.

The evaluators have concluded that the territorial and sectoral priorities of the Medium-Term Strategy were selected well given its broad objectives. Similarly, the sectors identified as priorities for the programme countries have been chosen appropriately in light of the national strategies' objectives and the needs based on the socio-economic situation in these countries.

During the 2019-2024 period, Slovakia has had three programme countries receiving priority support through the Medium-Term Strategy. While the choice of Kenya and Moldova was a natural outcome of the long-term engagement of the Slovak ODA in these countries, the choice of Georgia – although justified within the context at the time – seems to have been an ad hoc decision. However, the actual spending of the Slovak ODA in 2019-2023 shows that the real priority country for the Slovak Republic in this period was Ukraine, which received more bilateral cooperation funds than the three programme countries combined.

The number of partner countries was originally set at 24; the evaluators appreciate the gradual reduction of the number of partner countries through the annual bilateral ODA planning documents. The reduction of eligible countries was desirable due to the need to deepen relationships with foreign partners, build the country-specific expertise of Slovak actors, sharpen the profile of the Slovak development cooperation, but also in view of the limited budget and the need to increase the visibility of the SlovakAid brand. However, the rationale of the reduction was not sufficiently communicated by the MFEA SR and SAIDC; neither the partner countries nor the Slovak stakeholders concerned were sufficiently prepared for this step.

The cross-cutting themes of *environment and climate change* and *equal opportunities (or gender equality)* have been appropriately selected for the development cooperation of the Slovak Republic. The intensity of their integration varied across the instruments used, with the greatest emphasis being put on the grant projects, especially development projects, humanitarian projects and Private Sector Engagement Programme (PSEP). The complexity of incorporating them proved adequate, although somewhat more challenging for the *equal opportunities* theme due to cultural challenges in some partner countries.

Grants, financial contributions, Sharing Slovak Expertise (SSE), government scholarships and cooperation with UNDP are long-established and effectively used tools, with a limited but relatively stable funding. From a financial point of view, the budget increase for government scholarships from 2024 onwards can be considered a success. Since 2022, these proven instruments have been complemented by the EU aid delivery mechanism of delegated cooperation (EU DC) which brings significant opportunities for further development of Slovak ODA, both in terms of funding and capacity. The evaluators consider the EU DC the biggest opportunity so far in the history of Slovak ODA to take a qualitative and quantitative step forward. In the evaluators' opinion, the first experiences that SAIDC has gained with the EU DC in 2022-2024 is so promising that it fully justifies SAIDC to request the support of the MFEA SR and the Government of the Slovak Republic in building capacity and establishing a co-financing mechanism for EU DC projects.

The instruments that were not used in the period under review have been hampered by external obstacles beyond the direct control of the MFEA SR. More specifically, these were legislative obstacles preventing the award of contracts for the implementation of development projects and the use of framework agreements, and various objective obstacles that hindered the completion of preferential export credits. The absence of an up-to-date humanitarian aid strategy and a specific rapid response mechanism are a weakness of the Slovak ODA; as a result, SlovakAid responds to unexpected humanitarian crises in the world through the provision of material humanitarian aid, financial contributions based on a decision of the Minister of the MFEA SR and partly also through grants (calls for proposals responding to the COVID-19 pandemic and the war conflict in Ukraine). Where necessary, humanitarian assistance is also provided through the deployment of rescue teams to affected areas.

Despite ongoing discussions on the territorial priorities of the Slovak ODA, the analysis of bilateral cooperation instruments showed that only grants for humanitarian and development projects and so-called microgrants have been rigidly territorially limited to the partner countries defined in the Medium-Term Strategy. All other instruments have been used outside the partner countries and partly also in the least developed countries (LDCs) to some extent, which makes the Slovak ODA unclear and fragmented. This fragmentation is partly caused by the involvement of seven ministries which support similar initiatives through their own instruments. Overall, the evaluators find that the majority of the individual instruments work well, but potential synergies between them remain unexploited.

SAIDC's current setup for selecting project applications is the result of a long process of continual improvement. Both the findings of the evaluators and the feedback from grant beneficiaries indicate a high level of efficiency, transparency and professionalism of SAIDC. The only criticism expressed by beneficiaries related to demanding administrative requirements, a time-consuming application process and the length of the approval process. The analysed sample of projects confirmed the high level of relevance of the selected activities and indicators to the priorities of the Medium-Term Strategy and the partner countries; this finding also confirms the functionality of the selection mechanism for project applications.

In the years 2019-2023, SAIDC published a total of 66 calls for proposals, which received 614 grant applications. 241 applications were approved, representing an average application success rate of 39%. However, the total number of submitted applications has been gradually declining, from 168 applications in 2020 to 62 applications in 2023. This alarming drop is possibly caused by the increased activity of foreign donors in Ukraine who have attracted some of SlovakAid's traditional grant applicants. Other reasons for the decrease in the attractiveness of SAIDC's grants might have been the budget stagnation, high inflation and continued administrative complexity. From the evaluators' perspective, this situation indicates a risk of declining competitiveness of the Slovak Republic as a donor.

A wide range of actors are involved in the Slovak ODA, including seven ministries and other public institutions. Such a broad group of institutions and stakeholders makes the coordination role of the MFEA SR difficult and reinforces the fragmentation of development cooperation in terms of its territorial and sectoral focus. A unique position in the system is held by Ambrela – Platform of Development Organisations which, as an independent association of NGOs, actively and critically intervenes in the coordination of Slovak ODA.

The Development Cooperation Coordination Committee plays an important role in the effort to better coordinate activities and promote synergies between different actors and the development cooperation instruments implemented. However, the evaluators note the low intensity of its meetings and the lacking ability to meet improvement expectations.

A brief financial analysis of SAIDC confirmed the cost-effectiveness of its operation. The budget execution rate was close to 100% each year; 13% of the budget spent on SAIDC's own operations and activities is adequate; personnel costs in the range of 5-8% of the annual budget is low. In the evaluators' view, these financial indicators, as well as the recently completed pillar assessment for EU DC, complete the overall picture of SAIDC as an agency that professionally manages a significant part of Slovakia's bilateral development cooperation. At the same time, the evaluators think that SAIDC is ready for a gradual reduction in the level of control held by the MFEA SR and further development of its portfolio of activities (such as the EU DC).

A missing monitoring system to track the progress in achieving its objectives is a weakness of the Medium-Term Strategy. The only quantified target is to achieve a level of ODA spending of 0.33% of GNI by 2030. In 2023, Slovakia's development cooperation amounted to 0.14% of its GNI, so achieving this target seems unrealistic at the moment. Nonetheless, at the systemic level, a set of tasks for improvement of the Slovak ODA and a related logic matrix for monitoring the progress in this regard has been established. A review of the progress in their achievement is annually prepared by the MFEA SR and approved by the Government of the Slovak Republic as part of the annual Slovak ODA reports. Out of 14 objectives for improving the quality of the Slovak ODA, six have been met, five have been partially met and three have not been met at all, according to the evaluators' analysis.

The Medium-Term Strategy of the Slovak Republic is highly coherent with the strategies of selected comparable EU countries. A comparative analysis revealed that their territorial and sectoral priorities are also highly consistent. At the same time, however, these strategies offer a number of inspiring examples of good practice in areas that have not yet been developed or applied in detail in the Slovak Republic.

The summary matrix below lists the most important findings and recommendations. All findings and recommendations are presented in full in Chapter 4.

Table 1: Summary matrix of findings and recommendations

Findings that led to the formulation of the main recommendations	Main recommendations
Slovakia's development cooperation is currently not sufficiently concentrated, has a low budget and limited visibility in partner countries.	Gradually reduce the number of regions and partner countries in which the Medium-Term Strategy is implemented.
Georgia as a programme country did not meet the expectations of the Slovak ODA. In 2019-2023, more of Slovakia's bilateral development cooperation funds were channelled to Ukraine than to the three programme countries combined.	Retain Kenya and Moldova as programme countries, consider changing Georgia's status from a programme country to a partner country, and at the same time upgrade Ukraine's status from a partner country to a programme country.

Under the current financial and organisational conditions, selecting LDCs as partner countries for the Slovak bilateral ODA does not seem purposeful.	Continue to support LDCs particularly through the multilateral development cooperation.
The broad concept of sectoral priorities allows grant applicants to employ their core expertise within the Slovak ODA.	Maintain broad sectoral priorities in the period 2025-2030. Carefully reconsider the idea of creating programme sectors.
It is not possible to clearly identify a comparative advantage of the Slovak Republic in the context of development cooperation.	Purposefully build a comparative advantage of Slovak ODA within a specific sector and/or on the basis of ODA processes (e.g. length of approval process, administrative complexity).
The cross-cutting themes of <i>environment and climate change</i> and <i>equal opportunities</i> have been appropriately selected for the Slovak ODA, but in some project types, they are applied rather formally.	In grant calls, a balanced approach needs to be sought towards the requirements for incorporating cross-cutting themes into the project activities.
So-called microgrants are a very effective tool through which the embassies can support a relatively large number of people and achieve tangible results within a limited budget.	Increase the overall financial allocation for so-called microgrants, increase the financial ceiling per so-called microgrant, simplify expenditure reporting.
EU DC is the biggest opportunity in the history of Slovak ODA to take a qualitative and quantitative step forward. SAIDC's initial experiences with EU DC in 2022-2024 are very promising.	Systematically build capacity for EU DC projects, with a view to creating a separate organisational unit within SAIDC. Establish a mechanism for co-financing EU DC projects at the level of the Slovak Government as a prerequisite for SAIDC's involvement in this instrument.
SSE is a rather administratively and logistically demanding instrument for the Slovak side.	Reduce the complexity of the SSE for the coordinators at the SAIDC or the embassies, in particular simplify the financial rules and shift the obligation to draft the final SSE report to its participants.
The development cooperation of the Slovak Republic is significantly underfunded.	Gradually increase the ODA budget of the Slovak Republic to 0.33% of the GNI.
The Slovak ODA system is rather fragmented and unclear due to the large number of ministries and instruments involved. Although the individual instruments work mostly well, the potential for synergies between them remains unexploited.	Intensify the work of Development Cooperation Coordination Committee. Gradually strengthen the autonomy of SAIDC within the Slovak ODA system, with an ultimate goal of becoming an implementing agency for all development cooperation instruments.
Demand for SAIDC grants has declined significantly since 2021.	Self-reflection and change of approach on the part of the MFEA SR and SAIDC in order to remain a competitive donor. This includes making the financial conditions more attractive, reducing the administrative load as well as maintaining and further developing the professionalism of the SAIDC team.
A missing monitoring system to track the progress in achieving the objectives is a weakness of the Medium-Term Strategy.	Establish a functional and comprehensible monitoring system. Implement it gradually and with the support of an external expert in this field.

Within the Slovak ODA, the MFEA SR has introduced the culture of independent evaluations which contribute to the transparency and efficiency of the whole system.	Continue commissioning independent evaluations of selected instruments, especially those with insufficiently documented and published results and impacts. The upcoming evaluations might cover the government scholarships and projects implemented in cooperation with UNDP.
The current Medium-Term Strategy does not sufficiently highlight its links to the EU development cooperation policies.	Incorporate a stronger link to EU strategic documents and the Global Gateway Strategy in the new Medium-Term Strategy; emphasise EU DC projects.
The current Medium-Term Strategy does not explain the benefits of development cooperation for the Slovak Republic as a donor, which may be one of the reasons for its underfunding.	In the new Medium-Term Strategy, emphasise the benefits of development cooperation for both parties, i.e. for the partner countries and for the Slovak Republic as a donor.
The current Medium-Term Strategy pays little attention to the provision of humanitarian aid.	Dedicate at least one comprehensive chapter in the new Medium-Term Strategy to the provision of humanitarian aid.
SlovakAid visibility can be enhanced without a significant increase of the publicity costs.	Increase the use of the development cooperation slogan "Our aid knows no borders" instead of "Good idea Slovakia". Promote SlovakAid through low-cost activities. Regularly check the functionality and links to the websites of the main institutions involved.

Source: Authors' own elaboration